

SOSIN DAĞININ TANRIÇASI

“Kurtuluşu getirecek olan, insanlar uğruna, insanlığa duyduğu sevgi uğruna kendini kurban edecek, ölümüyle kendi kendisini bilginin eylemine dönüştürecek; bu, onun evrene fırlatıp atacağı eylem olacak, fırlatıp atacak ki, böylesine yüce düzeydeki bir yardımın imgesinden Yaradılış tekrar doğabilsin.” Vergiliusun Ölümü/Hermann Broch

Yalnızca fedakarlıkla yeni dünyalar doğar. Terra Nostra/Carlos Fuentes

Buğday tanesinin kehaneti

O kadın ikinci kez doğduğunda ve ikinci kez öldüğünde başlayacak her şey... İki kayıp mezarın üzerine kurulacak ülke.

Bunu görmedikçe daha çok acı çekecek dağın insanları bir araya gelmedikçe. Bu sözlerimi unutma, dağıma ayak basan her can...

İnsanın içinde taşıdığı evrenin mucizeleri hatırlandığında, yeniden görünecek o kadın.

İnsanın içindeki iyiliği, ona gösterecek ve yeni zamanı başlatacak o kadın.

Kör göz açıldığında...

Kilitlenmiş kalp uyandığında olacak her şey...

-Zamandan Önce-

DAĞIN TANRIÇASI

Sosin dağının zirvesinde yaşıyor kadın, zamanı bilmiyor henüz. Güneş, Demenan dağlarının ardından doğduğunda doğuyor kadın. Ellerini açıp güneşe dönüyor yüzünü, kapıyor gözlerini ve uzun uzun mırıldanıyor. Tek tek ırmakların ismini sayıyor, topraktan kaynayan pınarların, çiçeklerin, kelebeklerin, ağaçların ve otların, kuzeyden güneye güneşin ışığıyla sularının buluştuğu her adımı yineliyor. Olur da unutursa bir kıyıyı, oraya güneş doğmaz, sular akmaz, toprak yeşermez. Güneş yükseldikten sonra dağın neresine değse orayı adımlıyor. Tüm kuytulukları geziniyor.

Onun dualarıyla gün tamamlanıyor. Onun doğuşuyla yaşıyor dağın kavmi, onun koruyucu kanatları altında yeryüzünün tüm güzellikleri...

Ve güneş, yeryüzünü kızıla boyayarak her yeri pusun içinde görünmez kılınca ölüyor kadın. Ölüm ve yaşam da onunla. Ölüm ve yaşam onun içinde saklı. Ölümü de yaşamı da tanıyor. Gölgelerin uzunluğunda yitip kayboluyor.

Gece boyunca dişe diş bir savaştadır, yeniden güneşi doğuruncaya dek. Eğer onun savaşı olmasa yeryüzü karanlıkta kalır derler. Güneş onun kız kardeşidir, ikisi geceleri bir olup karanlığa karşı savaşırlar. Ve her günü savaşıarak kazanırlar. Kadın doğunca, dağ kavminin çocukları alınlarını taşlara, ağaçların gövdelerine değdirerek ona ekmegin hakkı için dua eder.

Sosin dağının eteklerinde beyaz sular fışkırır. Dağın kavmi, yeryüzünün bereketini, sularını kız kardeşlerin yarattığını bilir. Dağın eteklerinden fışkıran her çeşmeyi ona bir adak haline getirmişlerdir. O çeşmelerin başına gidip dualar okurlar, buğday unundan ekmek yapıp dağıtırlar. O suların, ırmakların ve bereketin tanrıçası Anahita'dır. O, çiçeklerin tanrıçasıdır. Kimi yerde Anafatma'dır, kimi yerde Xaskarê'dır, Buyerê'dir, kimi yerde Jêlê'dir. Dağın her yanında bir başka isimle anılır. Suyun toprakla, çiçekle buluştuğu her yer onun mekanıdır. O hep çiçekle, suyla, toprakla, kuşlarla var olur.

Anahita'nın ülkesi, gökteki gümüşü kuşun yere düşmüş tasviridir. Batısından doğusuna ve kuzeyinden güneyine kanatlarını açmış bir kuştur. Yeryüzünün ortasıdır ülke. Oradan taşınır bilgi ve yaşamın ince gizleri uzak memleketlere ve oradan geçer dünyayı dolaşan her gezgin...

Çıplaktır tanrıça, çıplaklığında kırk mana taşır. Kötülükler gizlenemez, yitip gider bu manalarda. O yüzdendir ordularıyla övünen çağlarda çıplaklığın ayıplanması ve aşağılanması. Çıplaklık olmayınca her türlü riyayı, kötülüğü gizlemenin bir yolunu bulurlar.

Kuzeyinden güneyine dek tanrıça için tapınaklar yapılır vaktiyle. Bandolu orduların zamanında horlanır, mabetleri yıkılır.

Dağın kavmi unutmaz onu. Sosin dağında onu görenler oluyor bazen, çiçeklerden bir elbise içinde. Belki de diyorlar, elbise değildir taşıdığı çiçeklerin kadınıdır o, çiçekler açar bedeninde. Bu yüzden adını Sosin koymuşlar. Rengarenk sümbüller kokuyor dağın her yanı. Oradan geçenler, dağın kokusunun özlemiyle hep bir daha dönüyor.

Sosin dağından sularla birlikte masallar da fışkırıyor. Sosin dağının eteklerinde yaşayan herkes masalların gerçek olduğunun farkında. Bu yüzden fısıldayarak konuşuyorlar. Çünkü dağdan her an bir masal fışkırabilir, eğer dinlemezsen onu geçer gider. Onlar çocuklarına anlattıkları masalları dağlardan öğrenirler. Dağın taşında, kayasında yuva kuran mavi bülbülünde, ağacında, yüksekleri mekân eyleyen ardıc ağaçlarının gövdelerinde masallar saklıdır.

Anahita, hep oradadır. Dağında, karanlıkla savaşın sonunda doğan güneş ile bereketini saçmaktadır yeryüzüne. Onu görmek isteyen, dağın en yüksek noktasına çıkıp etrafına bakması yeterlidir. O, görmek isteyen önünde,

hissedenin kalbinde, duyanın yanı başındadır. O, başlangıçtaki ışıktır, sonsuza dek yanacak olan ateşin sahibidir.

ATLININ ZAFERİ!

Bir trampet çalıyor, dağların arasındaki küçük kentin biricik meydanında. Yere döşenmiş betonun kırık parçalarında küçük göletlerin olduğu sefalet içindeki bayrak alanında çalıyor, dan dara dan dan dan dara dan dan dan... Yeni bir çağ başlıyor yerlilerin kanıyla...

Ordular yürüyor, çarpışıyor, ovalarda, dağlarda, köprülerde... Şehirler yıkılıyor.

Kül her şey, yeryüzü...

Duman her şey, gökyüzü...

Şanlı bayrakların zamanı başlıyor.

Yüzyılın başlangıcı mı yoksa çöküşü mü, diye bağılıyor kadın. Elleri toprakta zamanın yakasında.

Trampetçi, dağları inletiyor; çağları başlatıyor ve bitiriyor. Ordular yürüyor hiç durmadan, köprüler havaya uçuruluyor.

Çöküşünü içinde taşıyan bir yüzyıl daha başlıyor, diye bağılıyor kadın.

Trampetçi, muzaffer marşın notalarına vururken dağların yamaçlarına büyük ülküsünü yazıyor; Her şey vatan için! Ay yıldızlı bayrağı dalgalanıyor, şehrin sokaklarına gururla bakan atlinin yanı başında! Şaha kalkan atı, her an şehirlilerin üzerine çökecekmiş gibi öylece duruyor. Atlı uzaklara bakıyor, sonsuzluğa dek her yanı fethetmiş o muzaffer edasıyla. Başı hep dik. Karşı çıkan olursa diye ağzı aralanmış, eski zamanların ejderhaları gibi ateşler püskürtecek; yüzyıl boyunca yakarak yuttuğu tüm ateşleri fışkıracak, küle çevirecek tüm başkaldıranları... Bir daha boy vermesin diye lanetli düşünceler, silahının dipçiğiyle deşecek kalplerini; öylesine cesaretli, korkusuz...! Eşkiya zamanları toprağa gömmenin hazzıyla, dudağının kıyısında kıvrımlar titriyor. Üzeri betonlanan hiçbir şey yeşeremez. Topraktan çıkabilirdi belki ama beton, çelik insanın son icatlarıydı, asla geçilemez olan, kırılmaz ve delinemez olan.

Trampetçi, daha hızla vuruyor trampetine, dan dara dan dan dan dara dan dan dan dan... Kuşlar ürkerek havalanıyor meydandaki ağaçlardan; insanlar bir an evvel kapalı bir yerlere sığınmak için telaşlı.

Toplar atılıyor uzaklara, hep daha uzaklara. Kılıçlardan silahlara geçişin hayranlığıyla çarpışıyor atlılar. Coşkuyla ölüyor erkekler. Fedakarlıkla yaralı erkekleri iyileştirmeye çalışıyor hemşireler...

Oluk oluk kan akıyor. Toprak sulanmalı, diyor boyunlarında medeniyetin şanlı bağı taşıyan tok ve onurlu erkekler...

Marşlar yazılıyor, bu kahramanlıklara, bayraklar göndere çekiliyor. Çitler hazırlanıyor, kanlı savaşın sonunda yeniden kurulacak yeryüzü, muzaffer orduların kalemi altında.

Trampetlere saksafonlar da katılıyor.

Meydanlarda, yeşil çayırarda yatıyor ölümler. İnsanın içindeki tüm kötülükler ortaya saçıldı, toplandı, bir araya getirildi. Sonuçta, gözleri maddiyatın parıltısıyla körleşmiş olarak doymak bilmez bir iştahla hep daha fazla isteyen, istedikçe kan göllerine dönüştürdüğü yeryüzüyle ilerleyen medeniyet dedikleri dev doğuruldu. İnsan, içinden çıktığı ve ruhunda taşıdığı doğasına ihanetiyle o çağı başlatmıştı ya...

Medeniyete adım atan insanın ardında ölümlerden kurulmuş bir yeryüzü uzanıyor. Parçalanmış cesetler, atlar, ağaçlar, silahlar; toprakta bacağı, kolu kopmuş, kafasından kan fışkıran yaralılar, açlar, ruhunu yitirmişlerin küresi...

Küçük köylerden, kasabalardan, şehirlerden başlayarak yayılan tarihin en büyük işgali. Çitlerle çevrili vatanlar için ellerinde cetvellerle bekliyorlar, masaların etrafında toplaşan kravatlı, fraklı, ceketli erkekler... Yer kabuğu çatlıyor. İşgal edilmiş renkleri griye mahkûm eden zorbalığın adı bu defa medeniyetti. Her şey bu mutlak ilerleyiş içindi! Bütün tarihler boyunca dökülmediği kadar ilerleyiş için kan döküldü. Kan dökmeyi günah sayanlar ise vahşiler olarak adlandırıldı. İçindeki iyiliği unutmamış olanlar şaşkıncı. Tarih boyunca çoktular ama örgütlü olanlar kötülüğüne teslim olanlardı.

Her şey yeniden bir kuruluş için, yer kürenin yeni bir zamana ihtiyacı olduğuna karar verenler, tarih boyunca hep bir avuç oldular, sefil çoğunlukları arkalarına alarak ordular kurdular. Her şey yeni bir dünya için...!

Trampet ve saksafonlara davullar da katılıyor. Küçük meydandan yükselen sesler, yeri göğü inletiyor.

O büyük zaferin sarhoşluğuyla kendinden geçiyor bando takımı. Bazen savaş meydanında geri çekilen ordunun düşük temposunda bazen de düşmanı ezmek için hararetle, korkuyu hiç sayarak dişe diş, kana kan diyerek ileri atılan ordunun saldırganlığına tempo tutar gibi yükselerek çalışıyorlar.

Kanlı postalların marşını çalan şanlı yüzyılın bandosu!

Tarihin sonu, yeryüzünün görüp göreceği son zaferin coşkunuyla çalışıyorlar. Her trampete vurulduğunda, yüksek dağlarda eşkiya yuvaları dağılıyor. Şehirlerin meydanlarını, tarlaları, köyleri kana boğarak dalgalandırdıkları bayrağa veriyorlar ruhlarını. Artık insan yok, zamanın sonunda, zaferin sonsuz boşluğunda sınırlarla çevrili devletler, göndere çekilen bayraklar var.

Yeryüzü işgal edilirken, ileri medeniyetin 'haydutlar topluluğu' dediği toprağın yerlileri suskunluk zamanını bozuyordu. İlk şaşkınlığı üzerinden atıyorlardı.

Trampetler, trompetler, ziller, davullar çalarken, dağın yerlileri hatırlıyor; işte orada yaranın kanatıldığı yerde sis ve duman içinde hayat. Biriken tüm sözlerimizi dökmeliyiz eteklerimizden, zamanı geldi.

Belki herkes hissediyor olacakları.

“Korku korku” diyor postallardan biri ve davula vuruyor olabildiğince şiddetli ve sarsıntılı. Korkuyu serpecekler her yere... Dağlardan akan sözcüklerin önüne korku bentleri kuracaklar.

Bando takımı, atlının çöküşünü içinde taşıyan sonsuz zaferine çalışıyor.

O günden sonra kıyasıya bir savaş başlıyor, bir yanında bandoların kulakları sağır eden gümbürtüsü, diğer yanda suskunluk zamanını yırtan sözcükler... Çarpışma başladı.

Alınlarını, ebedi ve ezeli varlığıyla yükselen dağların kadim taşlarına değdirerek, insandan yana açılan yaralarını sağaltmaya çalışanların, nice çağı aşarak son yüzyıla ulaşanların yurdunda, kuzey ucunda yer sarsılıyor. Yerlilerin kanına bandırılan orduların kalemıyla çizilen sınırlardan çığlıklar yükseliyor.

Büyük ıssızlık zamanı çatlıyor, orada biriken her şey... Saçılıyor kuzeyden güneye, sıra dağlar boyunca, dağdan dağa ulaşıyor. Oradan çıkacak olanların henüz kimsecikler farkında değil. Fısıltılar halinde dolanıyorlar, kulaktan kulağa, kalpten kalbe... Belki fısıltıları da insan bir şekilde duyabilir, onlara ulaşabilir ama kalpten kalbe taşınanlara ulaşabilmek için ancak onlardan biri olmak gerek. Bunun karşısında duranların ulaşması neredeyse imkânsız. Kalpler arasında görünmeyen bağlar kuruldu ıssızlık zamanında.

Suskunluk ya da ıssızlık değil o, diye bağıyor, kadın. Suskunlukta kalpten kalbe ulaşmak için yol açma zamanı deyin, yeter artık. Bırakın, almayın ağzınıza suskunluğu, bitiyor o çağ... Dağlar yurdunun kayıp anahtarı elimizde, bunu görmek için ruh lazım, korkuyla bedenlerimizden alınan ruhları giymenin vakti geliyor. Uzun zaman önce kanattığınız ve kabuk bağlamamış bir yaranın içinde yeryüzüne doğmuş olanların fırtınasıdır yaklaşan.

Kadınlar dağlara çıkıyor, şehirlerin tekinsiz sokaklarından; duvarlar arasındaki ürpertici yalnızlığı ardında bırakarak koşuyorlar. Kuzey’in dağlar arasındaki şehirlerinden, küçük köylerinden dağlara çıkıyor kabileler...

Büyük ıssızlıkta yalnız kalan küçük bir kızın ahı tuttu, diyorlar. Büyük ıssızlığın içinde küçük bir kız çocuğu yolunu arıyor. Yeniden döneceğine ant içmişti, şimdi geri dönüyor.

Yerlilerin kanı, bedeni, dili, sevdası, toprağı üzerine binasını kuranların rahatlığı uzun sürmedi. Yer sarsıldı, büyük bir zelzele koptu dağlarda. Küçük kızın andı bulaştı ruhlara.

Küçük kızın ruhu geri döndü, tepeden kopan çığ misali düştükçe büyüdü.

Bandonun sayısı ve sesi arttıkça, ıgıllar da derinleşiyor. Tepelerden kopan ıgı misali toprağı düştükçe büyüyor. Dağlardan bambaşka bir hayatın kalp atışlarını duyuyor herkes.

I.BÖLÜM

BUĞDAY VE DUA

1938'den önce

Dağ yarılmış, dolu dizgin atlar kişneyerek atılmıştı vadiye. Demek ki sonunda Beye'nin dileğı gerçekleşmişti. Hızlı koştuklarında sağrılarında çıkan kanatlarıyla uçmaya başlayan atlar gelmişti. Onlardan beyaz olanını yakalarsa masalların içek açtığı vadiye ulaşabilirdi. Orada koklanan her içek hiç duyulmamış masalları anlatırdı. Ap Qemer'in anlattığına göre orada periler de yaşırdı. Onun her kelimesini büyük bir dikkatle dinleyen Beye, perilerden isteyeceğı üç dilek hakkını düşünüyordu.

Yarılan dağdan fırlayan atlar dolu dizgin koşuyordu. Beye'nin vadiye ulaşmak için bir atı tutması gerekiyordu. Ele gelmez hırçın atlardı. Üstelik insanların düşüncelerini hissedebilirlerdi. Omuzlarından sarkan uzun örüklerini çözdü. Atlar koştukça o da arkalarından koşmaya başladı. Atların rüzgârda salınan yeleleri, Beye'nin saçlarına karışıyordu. Nefes nefeseydi. Elbet bir yerde duracaklardı. Öyle de oldu. Bol otun olduğu, rengarenk çiçeklerin koktuğı bir düzlükte yavaşladılar. Düzlüğün ortalarına doğru otların boyları daha da uzamıştı. Sulak bir yerdı. Atlar otlamaya başlayınca taze ot kokusu yayıldı ortalığa.

Rüzgârda salınan saçlarıyla atlara doğru yürüdü, yaklaşınca adımlarını daha da yavaşlattı. O an belki bir esinti kaldı geriye. Onları ürkütmemeliydi. Atlar taze otu yemeye dalsalar da bir gözleri çevredeydi. Her an dolu dizgin koşmaya hazırlardı. İnsana karşı güvensizlerdi. Beye, nefes alışverişine dahi dikkat ediyordu. Geçen akşam gördüğü rüyayı düşündü. Gözlerini kapayıp durdu. Hiç aralığın olmadığı iki taşın arasından geçmek gibi. Atlara korkacak bir şey olmadığını hissettirmeliyim, diye geçirdi içinden. Bir iki adım daha attı, nefeslerini teninde duyuyordu. Elini uzattı, sert tüylere dokununca gözlerini açtı. Alnında beyaz akıtmassı olan siyah bir atın yelesini okşuyordu. At usulca kişnedi. Belki de ona bir şeyler söylemek istiyordu. Atın uzun ve zarif sırtına bindi, sanki onu bekliyorlarmış gibi diğer atlarla birlikte adeta kanatlandılar. Vadiye ulaşmak için fazla vakitleri yoktu. Kimi zaman sulardan, kimi zaman da yüksek dağlardan geçtiler; karanlık geçitleri, balta girmemiş, dalları arşa değen ağaçlardan oluşan ormanları aşıtlar.

İnsanların terk ettiği köyler gördüler. Uzun uzun uluyan kurtlardan başka kimseciklerin olmadığı koyaklarda ürkütlər. Bir at ordusu koşuyordu. Beye, ufak

bir nokta gibi kalıyordu içlerinde. Gün geceye döndü, gece tükendi nalların gürültüsünde. Geçtikleri yerlerde onları toz bulutu gizledi.

Nihayet, ayaklarının altında çiçekli ovaların serildiği dağın zirvesine ulaşmışlardı ki, Ap Qemer'in gür sesi hayali silip götürdü.

"Haydi çok geç oldu, evinize gidin. Yarın devamını anlatırım" dedi.

Çocuklar hep bir ağızdan "Apo Apo n'olur biraz daha anlat" dedilerse de kâr etmedi. Çocuk haykırıışlar, yalvarmalar gecenin sessizliğini böldü. Ama ihtiyarın inadı inattı. Yarın demişse çok da ısrara gerek yoktu. Demek ki dağılmanın vakti gelmişti. Çocuklar, biçare evlerine yol aldı. Masalın devamını hayal ederek uyuyacaklardı. Ertesi sabah kalktıklarında belki de hiç akıllarından geçmeyecekti masal, ta ki sessizliğini gece kuşlarının, uluyan kurtların, karnının sancısını bastırmak için inleyen tilkilerin doldurduğu gece yeniden çökene dek.

Yalnız çocuklar mı büyükler de Ap Qemer'in masalları için işlerini güçlerini bırakırlardı. En güzeli de uzun kış gecelerinde onun evinde toplanıp masal dinlemektir. Masal ile gerçek arasındaki perdenin ince olduğu vakitlerdi. Her gece yaşlı bilgelerin anlattığı masallarla dağların arasındaki küçük köy bir masal diyarına dönüşürdü. Bazen de masallar yanı başlarında gerçeğe evrilirdi.

Uzun kış gecelerine nice masal ve yıldız sığabilirdi. Masal vakti başlayınca köyü saran karanlığın beşiğinde salınırdı devler, dile gelen kaplumbağalar, yaşlı kadınların ellerindeki sihir, kuşların bitmeyen yolculuğu, meleyen yılanların sürünürken çıkardığı hışırtılar, ölümsüzlüğün otları, dileklerin duası, insanın ihanetine uğrayan Şahmaran'ın dinmeyen sızısı, sunguların kanı, yağlı patiska çırallarından yükselen ince duman...

Beye, o uzun gecelerin masallarını dinleyerek büyüdü. O da karanlığın açtığı beşikte türlü mahlukatla birlikte salınıp durdu. Kimse bilmezdi Beye'nin masal dinlerken diyardan diyara kanatlandığını, masalın içinde masalı yaşadığını... Hayallerle aşardı küçük köylerinin göğünü, ruhunun ufukta yitişini izlerdi. Kendini bambaşka bir dünyanın içinde buluverirdi: Halay çeken periler, gece gittiği cinlerin düğününden ellerinde kalan kına lekesi, kuşa dönüşen insanlar, annesinin her gün duasını esirgemediği Xızır'ın ayak izleri, konuşan hayvanlar, sağaltıcı sular ve topraklar, kayaların kahkahaları...

Qemer, eşiyle birlikte ortadan perdeyle ayrılmış epeyce büyük bir göz odada yaşıyordu. Bir tarafı oturma ve yatma için, diğer küçük bölümü de mutfak için ayrılmıştı. Oturma odasının bir duvarında şömine yanardı. Ateşin alevleri, karşısında oturanların yüzünde oynayırdı.

Ap Qemer, masal anlatırken bölünmesini sevmezdi. Bu yüzden de köylüler toplandığında başlardı masalı anlatmaya. Öncesinde de herkes oturacak yer bulmuş mu diye bakınırdı, dinleyicilerin hepsi rahat bir minder bulmalıydı.

Munzur vadisinde ufka dek uzanan, içinde envai çeşit börtü böceğin, ağacın, otun, çiçeğin yaşadığı ormanlarla kaplı dağlar arasında küçük bir köydü Kozê. Ap

Qemer'in anlattığı masalların birinden alınıp dağların arasına yerleştirilmiş gibiydi. Bir tarafında ışıktan doğarak dağların arasından açtığı yollar boyunca akan ırmak, diğer tarafında da göğe yükselen tepeleri kaplayan yeşil ormanlarla sonsuzluğa dönüktü yüzü. Gölğelerin insanla ilgisi olmayan upuzun yaratıklara dönüştüğü yerdı. Orada hiç kimse yaşadığını adlandırma ihtiyacı duymazdı. Ne acı ve keder ne mutluluk ve sevinç ne de ölüm ve yaşam, hepsi bir döngünün birbirini tamamlayan halkalarıydı. Vadinin yerlileri, yaşadığı yerin ağacı, suyu, dağından bir parçaydı. Varlığıyla yokluğu bir muamma olmadan çok önceydi. Meşe ağaçlarıyla kaplı ormanlar arasında açtıkları birkaç tarlanın arasına taştan evlerini kurmuşlardı.

Dağlar ve ne zamandan beri orada olduğu hatırlanmayan olabildiğince geniş gövdeli ağaçlar yurdunda dilimlere bölünmüş zaman pek önemsenmezdi. En şaşmaz saatleri gündüz güneş, gece ise ay ve yıldızlardı. Onların hareketleriyle zamanı ölçerlerdi. İlk yaşamdan bu yana kimse başka bir ölçüye ihtiyaç duymamıştı. Sadece onlara ulaşanı yaşıyorlardı.

Zaman ve hayat güneşle başlardı. Güneş önce dağların zirvelerine doğar; ardından hiç acele etmeden zirveden eteklere, vadilere, ovalara, kuytuluklara inerdi. Kadınlar, güneşin ilk ışıkları köye vurmadan uyanır, güneş ışınlarının vurduğu ağaç gövdeleriyle taşları öperlerdi. Sonra yüzünü güneşe döner, yeryüzünün her canlısına sonra çocukları ve tanıdıklarına atfettikleri dualarını ilk önce ona mırıldanırlardı. Bu giz içindeki buluşma, çocuklar uyanmadan evvel bitmiş olurdu.

Güneşin onları terk ettiği zamanı gece Ap Qemer onlara geri verirdi. Ay ışığı, yıldızlar ve cılız lambanın ışığı altında başka güneşli diyarlara yolculuk başlardı. Hangisi gerçek yaşıantıydı. Güneşin ışığıyla birlikte gelen mi yoksa geceyi aydınlatan masallar mı? Gerçek neydi? Belki de sadece bir masaldı yaşadıkları, başkalarının anlattığı kaddardı varlıkları. Ya da onların kaderiydi masalda yaşamak. Her ne ise güzeldi. Çok da soru sormanın kime ne faydası vardı. Güzel olan yaşanırdı.

Vadide hayat, ışıktan doğan Munzur nehrinin kıyısı boyunca kurulmuştu. Sıradağların bağrından fıskıran ışıktan doğmuştu Munzur. Işık suya dönüşüyordu, su ile akıyordu. Su ve ışıktan bir ülke kuruluyordu.

Nehirdi hayatı kuran, büyüten ve besleyen. Sadece bir nehir değildi, vadinin yerlileri için kutsaldı. Bereketini asil bir vakurla ovaya baştan başa yayarak kilometrelerce uzunluktaki vadisine dökülürdü. Vadiye hayatın güzelliklerini sunardı. Önce dağların arasında kıvrıla kıvrıla kendine yer açardı. Adını verdiği dağların her kuytulüğundan akan sular onda buluşurdu.

Orada doğaya Xoza derlerdi. Yani kendini doğuran, yaratan. Bu yüzden bağrında yaşayan canlıları doyuran bereketli toprakların her adımına bir kutsallık atfetmişlerdi. Bu toprakların yerlileri, "Aman ha yürürken toprağı incitmeyin, yer

kutsaldır” derlerdi. Binlerce yıllık meşe ve ardıc ağaçlarının, zamanı içinde taşıyan yosunlu kayaların, çeşmelerin her biri bir ziyarette, her biri uluydu. Her kutsal dağı gören yer de nişangahtı. Sosin’den Bava Duzgi’ya, Munzur’dan Buyerê’ye, Jêle’den Xaskar’a dek Büyük Ana’nın kutsal mekanıydı her adım.

Kadim zamanların inancını yüreklerinde taşıyorlardı hala, o ilk adım, ilk korku, ilk sevgi ve ilk güvenle. Doğadaki her canlıyı insanla eşit gören hak yolunun yolcularıydı. Sevgi ve adaletle yürünen bir yoldu yaşam. Bu yol kimseyi incitmeden yürünmeliydi. Bir döngüydü yol. Ana’nın suyu damarlarında, bilgisi beyinlerinde, kutsallığı ruhlarındaydı.

Nehrin kıyısından yükselen Sosin dağının yamacına kurulmuştu Kozê köyü. Ormanlar vadiye inerken dağın yarısında durmuş da yeşil çayırlara yol vermişti. Yeşil çayırlar toprak damlı evlere yer açmış. Öylece yeşil çayırlara konmuş ürkek kuşlar gibi sokulmuşlar birbirine evler. Kapılarını güneşe dönmüşler, sıradağların ardından doğan güneş ilk onları aydınlatabilsin diye. Meşe ağaçları çevrelemiş onları, dağlar kucaklamış. Nehir ayaklarını serinletmiş.

Kozê köyünde masalların içinde nefes nefese koşan Beye, gelecek baharda on yaşına basacaktı.

Her sabah güneşin değdiği dağın zirvesine bakıyor. Işınlara kara gözlerine değeceği anı bekliyor her zamanki gibi. Annesi, herkesin güneşin ilk doğuşunu görmesi gerektiğini söylüyor. Yoksa o gün hayat eksik akarmış, ısınamamış insanın içi. Asıl keramet güneşin o ilk dokunuşundaymış. Bazen kalkamıyor, o zaman annesi saçlarını okşayarak kaldırıyor. İlk gördüğü, ucunda rengarenk boncukların salındığı beyaz tülbentle çevrili annesinin yüzü oluyor.

Beye’nin taş duvardaki tahta kapıdan çıktıktan sonra ilk baktığı dağ sonsuza dek uzanıyor. Beye, sonsuzluğun anlamını görmediği yerler olarak algılıyor. Bir gün o dağa çıksa, takip etse uzadığı yöne doğru sonsuzlukla karşılaşacağını sanıyor.

Önce nehrin doğduğu kaynağı görmek istiyor. Nehri doğuran dağın nasıl olduğunu merak ediyor. Bu kadar su nasıl toplanıp da ince bir çizgi gibi bunca dağı aşarak akabiliyordu. Annesi, kışın yağan karlar besliyor diyordu.

Beye, köyün çocuklarından da çok annesi Qumê, ondan iki yaş büyük ablası Xeyzan ve doğayla geçiriyor zamanını. Köydeki herkes ona annesine benzediğini söylüyor. Beye bundan mutluluk duyuyor, çünkü o da annesi kadar güçlü ve güzel olmak istiyor. Badem gözleri, ucu kıvrımlı burnu, geniş alnını ondan almış.

Qumê, beyaz tülbendinin altındaki saçlarını iki örük yapıyor. Buğday teninde Sosin dağının ışığını taşıyor. Yılın her mevsiminde dur durak bilmeden tarlada, evde hiç yakınmadan çalışıyor.

**

Kozê sakinleri, baharla başlayıp hasat zamanına kadar süren çabayla kış zamanlarının besinini hazırlardı. Yazın çalışıp didinme, kışın dua ve şenlik zamanıydı. Kış mevsimi, uzun geceler ve beyaz örtü demekti Kozê'de. Karlar toprağı soğuk yorganiyla örtmeden tüm hazırlıkların bitmesi gerekirdi. Kar yağdıktan sonra köyün dışına çıkılmazdı pek. Bacalardan tüten duman hayatın varlığına işaretledi. Sıcaklığın da ötesinde hayatın sürekliliği idi. Bacanın tütmediğı yerde korku ve endişe kol geziyordu. İnsanlar ve hayvanlar için yeterince besin varsa korkulacak bir şey yoktu. Böylece kış mevsimi, hayatı bir başka eğlenceye çevirirdi. Masallı geceler dışında kış şenlikleri, ritüelleri, yaşamın her ayrıntısına sinmiş eski zamanlardan kalma mitolojik zamanları da vardı Kozê'nin. Bu bayramlarda evler şenlik yerine dönerdi. Doğaya sevginin ve minnettarlığın yoğrulduğu bu şenlik ve dualarla kışın zorluğu, geçit vermeziği aşıp bahara varılırdı.

İnsanı hareketsiz bırakan kar dahi oyun arkadaşı olurdu. Hele de çocuklar için. Kar damlarda biriktikçe temizlenirdi. Evler birbirine sokuldukları için bu işi de hep birlikte yaparlardı. Karlar atılıp da saçakların dibine dek vardığında, çocukların eğlencesi başlardı. Kar yığınlarını bir tarafından deler, dağlarda açılan mağaralar misali odacıklar yaparlardı. Buldukları eski elbiseleri karın üzerine serip oturlardı. Kim daha büyük mağara yapacak diye yarışa girerlerdi. Kar, çocukların kış oyuncağıydı.

Beye de komşu çocuklarıyla birlikte kar yığını delmiş, komşu çocuklarıyla büyük bir odacık yapmışlardı. Her yerin beyaz örtüyle kaplanmasını pek sevdiği söylenemezdi. O, kırları, büyük meşe ağaçlarıyla kaplı dağları tercih ederdi. İlk kar yere düşer düşmez baharın gelişini beklemeye koyulurdu.

Beye, hayatın döngüsünün farkındaydı. Karın altındaki toprakların, ağaçların, doğanın her bir parçasının bahar için hazırlık içinde olduğunu büyüklerinden öğrenmişti.

Köy çocuklarının diğeri bir oyunu da karda kaymaktı. İki demirin arasına bir tahta konularak yapılan kızığı olan şanslıydı. Olmayansa çamaşır leğeni, naylon gibi eşyaları kullanırdı. Köyün arkasındaki tepeye çıkar karanlık çökene kadar kayarlardı. Köpekler de onların ardından koştururdu. Tepecik, gün boyu kuş akınına uğramış gibi cıvılcıvılcı olurdu.

Beye de evdeki mavi kırık leğeni alarak ablasıyla birlikte tepeye giderdi. Karanlık çökene kadar tepeden aşağı kayar, yukarı yürürlerdi yeniden.

Beye, bir kış sabahı annesinin üzerine serptiğı su damlacıklarıyla uyandı. Ablasıyla birlikte kafalarını yorganın altına koydular yeniden. Annesi mırıltılarla dua ediyor, evin her tarafına elindeki kaptan su alıp serpiyordu. Köyün en güzel suyunun aktığı çeşmeden getirmişti.

Bugün Gaxan* bayramının ilk günüydü. Gün ıdıktan sonra çeşmeden alınan ilk suyun bereket getirdiğine inanılırdı. Her su damlacığı hayatı temsil ediyordu.

Suyun değdiği her ev, insan, canlı yeniden hayat bulurdu, damarlardaki kan daha hızlı akardı. Sevgi demekti, doğayla yeniden bir olmak, anlamak, kendinden bilmekti. Bahara, yeni bir yıla giden yolun başlangıcıydı.

Annesinin evin her yanına, ahırlara serptiği su töreni bittikten sonra kalkıp yataklarını topladılar. Köşede duran tahta sandığın üzerine yerleştirdiler. Evin kıyısında üst üste konulan kat kat renkli yorgan ve yastıklardan küçük bir bahçe oldu.

Dışarıda pırıl pırıl bir hava vardı. Gök masmavi, güneş yükselirken dağların üzerindeki gölgeler yavaş yavaş kalkıyordu. Kuşların sesini duyan Beye, pencereye gitti. Kar olmasa baharın geldiğini sanırdın. Evin saçaklarına yuva kuran serçelerin sesi, köyün seslerine karışıyordu. Dağların beyaz örtüsü güneş ile parlıyordu. Ağaçların dallarından ışıltılar yayılıyordu. Kar tutmayan kayalıklarda keklik sesleri yankılanıyordu. Beye kafasını biraz daha uzatıp dün kardan yaptıkları odacığa baktı, hâlâ yerinde duruyordu. Bir saksıdan gelip evlerinin önündeki dut ağacına kondu. Annesinden duymuştu, karganın evin önünde ötmesi haber demekti. Demek bugün haber gelecek diye düşünödü. Sanki biraz daha baksa ağaçlar hareket edeceklerdi. Dallarıyla el sallayacaklardı Beye'ye. Üzerindeki karı silkip uyanacaklardı derin kış uykusundan. Belki de kış en çok onlar için zordu. Yeniden yeşillenmek, tomurcukların patlayıp yaprak oluşu belki de bir bebeğin doğuşu gibi sancılıydı.

Köpekleri Bozo da ağacın altından kuyruğunu sallayarak uzun uzun kıkırdayan saksıdana bakıyordu.

Beye, annesinin seslenmesiyle yüzünü yıkamaya gitti. Bugün daha güzel giyinmeliydi. Çocukların en sevdiği bayram Gaxan'dı. Sabah gezisini kaçırmamak için acele etti. Çay, torak, yumurta ve yoğurt ile kahvaltı yaptıktan sonra eline aldığı torbayla dışarı koştu. Köyün çocukları, ev ev dolaşıp şeker, meyve kurusu toplayacaklardı. İlk önce dünyayı sırtında taşıyan Xezal'ın evine gittiler. Beye bir gün Xezal'a,

"Teyze sırtındaki ne?" diye sorunca, Xezal, elini 'çok da önemli değil' şeklinde sallayarak,

"Dünya, dünyayı sırtımda taşıyorum" demişti.

"Niye ki ağır değil mi?"

"Ağır olmasına ağır ama kimi insanların kaderidir, dünyayı sırtlarında taşırlar" demişti Xezal.

Beye, bunu pek anlamasa da o günden sonra dünyayı sırtında taşıyan kadın koymuştu adını. Kapiyı çaldıklarında Xezal çıktı.

"Hoş geldiniz çocuklar" dedi ve geldiği gibi karanlık koridordan kayboldu. Az sonra elinde bir tas cevizle geri geldi. Cevizleri çocukların torbalarına pay etti. Teşekkür edip devam ettiler yollarına. Xezal'ın evini geçip Wusiv'in evine ulaştılar. Kapiyı çaldılar, Wusiv her zaman kapiyı geç açardı. Uzun ve karanlık bir

koridorun yanlarına dizilmiş odalar Beye için gizemliydi. Bir kez annesiyle ziyarete gelmiş ancak sadece koridorun sonundaki odayı görebilmişti. Beye, kapıların ardında ne olduğunu merak etse de cesaret edememişti odaların kapısını açmaya. Az sonra Wûsiv açtı kapıyı. O kadar kısaydı ki Beye'nin onun boyuna ulaşmasına az kalmıştı. Kalın çizgilerin sardığı yüzünde büyük duran gözlükler taşırdı.

"Çocuklar ne istiyorsunuz" diye sordu.

Kimseden ses çıkmadı. Wûsiv de ne istediklerini biliyordu ama çocukların ağzından duymak istiyordu. Her zaman var olanı abartarak sunmak hoşuna gidiyordu.

"Kuru erik var, ceviz var, derdeğan var hangisi?" diye sordu Wûsiv.

Çocuklar hep bir ağızdan farklı şeyler söylediler. Wusiv, gözlüğünün altından gözünü kırparak güldü. Karanlık koridorun sağındaki bir kapıdan içeri girdi. Beye, karanlık odada renk renk şeker, bisküvi, yemiş dolu sandıklar hayal etti. Burnuna yemişlerin koridoru saran kokusu ulaştı.

Beye karanlık odada neler olduğunun hayalini kurarken, Wûsiv elinde dolu bir tasla geri geldi. İçinde bahsettiği yemişlerin hepsinden vardı. Teker teker çocukların torbalarına pay etti. Çocukları sevindirmeyi severdi Wûsiv. Eşi Nurê ile yaşardı. Beye, çocuklarının olup olmadığını bilmiyordu. Varsa da yanında değillerdi. Her zaman köydeki yaşlıların geçmişlerini merak ederdi. Özellikle de çocukluklarını. Bazen de çocuk olup olmadıkları konusunda şüpheye düşerdi. Çünkü bazıları o kadar katıydı ki onların bir çocuk olduklarına inanmak güçtü. Nasıl bir çocuk olmuşlardı? Yaramazlar mıydı yoksa sessiz mi? Bahçeden meyve çalmışlar mıydı? Birbirleriyle ne gibi oyunlar oynamışlardı? Wûsiv, Xaskar, Kekail, Xezal, Ap Qemer...

Çocukluğunu uzak bir köyde yaşayan nenesine sorabilmişti. Onun anlattıklarıyla da somut bir şey şekillenmemişti kafasında. Büyükler bazen "insan iki kez çocuk olur, biri çocukken ikincisi yaşlandıklarında" dese de Beye çok da öyle görmüyordu. Bazen hayal etmeye çalışırdı. Ap Qemer, çocukları etrafında toplayıp bir şeyler anlatan, yaşından olgun bir çocuk olabilir miydi? Wûsiv, sevimli, şakacı, kimi zaman yaramaz. Xezal, ne zamandan beri dünyayı sırtında taşıyordu? Çocukken başladıysa, hayat onun için zor olmuştur. Derdi olan bir çocuk olabilirdi. Kekail, çocukları pek sevmezdi, hep öfkeliydi. Çocukken öfkeli miydi? Sonradan yaşadıkları mı onu bu hale getirdi bilinmez. İyiliğini dahi öfkeli hareketlerle gösterirdi, güzel sözlerini de sert ses tonuyla.

Beye için onlar, hayatta ne yapılması gerektiğini bilen kişilerdi. Her birinin yüz çizgilerinde saklıydı hayatı. Yaşlı ağaçların kabukları gibi. Yine de ölene dek dimdik dururlardı çoğunlukla.

Çocuklar, cepleri, ellerindeki poşetler dolmuş olarak köy meydanında toplanmışken, keçi kılından yapılmış beyaz uzun sakallarıyla Kalê Gaxan* ve

grubu da ortaya çıktı. Kalê Gaxan, geniş ve yıpranmış yamalı bir şalvar, üzerine de krem rengi yakasız gömlek ve kalınca bir yelek giyinmişti. Ayaklarında yün çorap ve kara lastik vardı. Renkli yünlerden yapılmış heybesini omuzuna asmış, asası elindeydi. Eşi kılığındaki erkek de renkli elbiseler içinde, tanınmamak için yüzünü kapatmıştı. En komiği de yüzünü şömine isiyle siyaha boyamış olan yardımcısıydı, her hareketiyle güldürüyordu.

Davul-zurnalı grup köyün sokaklarında dolaşmaya başladı. Kuyruk her evin önünde biraz daha çoğaldı. Hareketli bir tiyatro oyunu gibiydi, sahneleri tüm köydü. Kalê Gaxan ve beraberindekiler baş rolü kapsa da tüm köylüler oyuncuydu, dışında kalan kimse yoktu. Hatta bu şenliğe kuşlar da ağaç dallarından katılıyordu.

Kalê Gaxan, sokakları dolaşırken sataşmalara cevap vermek ve başına sardığı yazmasıyla ağzını utangaç bir şekilde kapatan eşini etraftan korumak zorundaydı. Ceplerini, torbalarını her türlü yemiş ve şekerle doldurmuş olan çocuklar da onların peşine takıldı. Köyün köpekleri de çocukların ardına dizildi. Kendiliğinden oluşan bu küçük kervan, köyün çamur ve karın içiçe geçtiği patikalarına koyuldu. Geçtikleri her yeri şenlik alanına çevirdiler. Köylüler evlerin önüne çıkarak onları karşıladı, bazen karşılıklı oyun oynadılar, bazen söz yarışına giriştiler, kahkahalarla eğlendiler. Beyaz kar örtüsüyle çevrilmiş köy kıpır kıpırdı, baharı şenlikle biraz daha yakınlaştırdılar.

Her evden farklı tahıllar, kuru sebzeler, meyveler topladılar. Akşam köyün en geniş evinde bir araya gelecek, topladıkları yiyeceklerle yemek pişirip hep birlikte yiyeceklerdi. Herkes yeteneğini sergileyecek, ardından Ap Qemer'in masallarıyla uzak diyarlara yol alacaklardı.

Beye, çocuklarla birlikte Kalê Gaxan'ın geleneksel yürüyüşünü tamamladıktan sonra yükünü boşaltmak için eve döndü. Annesi, yanan şöminenin kenarında kaydattığı buğdayı tepsie dökerken dua ediyordu.

Gaxan, dua demekti; doğayla bir olmak, paylaşmak, sevgiyi evrenle buluşturmaktı. Doğaya yerin metrelerce karla kaplandığı kış boyunca yaşamak için onlara bahşettiği nimetler için dua ederlerdi. Karlar eridikten sonra gelecek baharın bereketi, hayvanların daha çok süt vermesi, kuzulaması, buğday başaklarının dolması için dua edilirdi. Tereyağından yuvarlak ekmekler yapılarak konu komşuya dağıtılırdı.

Ablasıyla birlikte annesinin kaydattığı buğday tanelerini, iğneyle ipe geçirirlerken tavanda isten kararmış sütunlara baktı. Sütunlarla duvar arasında sessizce süzülen siyah yılan aklına düştü.

“Anne, siyah yılan neden görünmüyor?” diye sordu.

“Kızım, yılan kışın soğukta hareket edemez, yuvasına çekilir. Bahar olunca o da hareketlenir cümle alem gibi” diye cevap verdi annesi Qumê.

“Siyah yılan olmadığında evimizi kim koruyacak?”

“Yılan bir yere gitmez, hâlâ evimizdedir. Burası onun da evi” dedi annesi, tavanı göstererek, “Buralarda bir yerdedir yuvası.”

Beye, evin koruyucusu olarak görülen yilandan korkmazdı ama onu görünce de içinden geçen ürpertiye engel olamazdı. Ne zaman denk gelse, yılan da içindeki ürpertiye hissetmişçesine görüldüğü gibi kaybolurdu.

Buğdayların ipe takılması bitince, buğdaydan kolyeyi boynuna atarak annesini takip etti. Eve bitişik ahıra gittiler. Annesi elindeki ve Beye’nin boynundaki buğdaydan kolyeleri ahırın köşelerine astı. Asmadan önce buğday tanelerini öpüp alına dokundurdu. Her yıl olduğu gibi yine sordu Beye.

“Anne bunları niye asıyoruz, hayvanlar da yiyemeyecek.”

“Kızım buğday kutsaldır, büyük Ana’mızın bereketidir. Ocağımıza, tarlalarımıza, hayvanlarımıza bereket getirsin diye asıyoruz.”

Annesi beyaz benekli kızıl ineğin başını okşadı. Duvara dayalı küreği alarak ineklerin altındaki gübreyi kenara doğru kaydırmaya başladı. Hem dua ediyor hem de işini yapıyordu.

“İnsanın eli buğdayda, toprakta oldu mu hep iyilik olur. İnsan buğdaydan koptu mu kötülük başlar. Hep dua et ve buğdaydan kopma, o seni kötülükten korur.”

Ahırın kapısında annesini dinlerken, “Dua ve buğday” diye mırıldandı Beye.

**

Gaxan bayramı da geçince köy eski sakinliğine yeniden döndü. Uzun kış gecelerinin sessizliği Ap Qemer’in masallarıyla parçalanıyor, toprak damların altındaki yalnızlık paylaşıyor. Burada varlık, büyük bir ağırlık haline gelmiyor. Doğanın döngüsüne alışık hayatın akışına uyuyor herkes, buna tüm canlılar da dahil oluyor.

O kış yaşlıların endişeli hali Beye’nin gözünden kaçmamıştı. Kış bastırmadan evvel vadiden geçen yabancılar görmüştü. Ellerinde insanları öldürebilen demirler taşıyorlardı. Ama kendilerini öldürmeleri için bir sebep yoktu, yaşlıların endişelerini anlayamamıştı. Kimseye bir kötülükleri dokunmamıştı ki kötülük görsünler. Annesi de her zamankinden daha fazla dua ediyor, köyün etrafındaki tüm kutsal ziyaretlerin adını her sabah birer birer anıyordu.

Kışları yanan şöminenin etrafında otururken düşünmek için çok zaman olurdu. Ancak büyükler bazı şeyleri çocukların yanında konuşmazdı. Kış mekanları o kadar dardı ki, Beye, büyüklerin ne zaman kendi aralarında konuştuklarını merak ederdi. Yoksa kendi aralarında konuşmadan da anlaşmanın bir yolunu mu bulmuşlardı.

Beye’nin okulu annesiydi. Hayatı öğrendiği annesinin davranışlarını, mimiklerini izleyerek iyi ya da kötü neler olabileceğini de tahmin ederdi. Olağanüstü durumlarda dua edişi bile farklılaşırdı.

Gece kuşu Thûye'nin ötüşü de ona iyi haberleri verirdi. O, gecenin biricik sesiydi, güzelliğiydi. Onun sesi varsa havada canlılık, yaşam vardı. Dingin geceyi onun ince ve derin sesi dolduruyorsa korkulacak bir şey olmazdı.

Nasıl bir kuştı, kanatları hangi renkteydi, neye benzerdi, küçük müydü yoksa büyük müydü? Gagası nasıldı? Kuşun fiziğine dair hiçbir şey bilmiyordu. Karanlık çöktükten sonra çıkıyor, gece yarısından sonra da sır olup gidiyordu. Yuvası neredeydi? Ne yer ne içerdi? Kimsecikler görmediyse belki yoktu. Köylülerden biri ağaca çıkıp kuşu taklit ediyordu belki. Ya da köyleri, bir yaşlının anlattığı masalın içinde yaşıyordu. Yaşlı, o kadar sahici anlatıyordu ki, masaldakiler kuşun yaşadığını sanıyordu. Anlatıcının kelimelerinden ibaret bir hayatın içinde yol alıyorlardı.

Ya her gece duyduğu ses...

Başka bir düşünceye yer bırakmayacak kadar gerçektir. Soluk alan bir kuştı. Ama göremedikleri için onu anlatabilecek bir isim bulamamışlardı. Bu yüzden de ötüşünü taklit ettikleri biçimde ona seslenmişlerdi.

Thûû thûû thûû...

Beye, Thûye kuşunu kime sorsa her biri başka bir masal anlatıyordu. Ama kim anlatırsa anlatsın o bir kadındı. Kaybolan kardeşini arayan genç bir kadının çığlığıydı. Yeni evlenmiş genç gelindi, sağdığı koyun tekmeyle sütü dökünce utanmış ve "Ya Xızır beni bir kuş yap ama geceleri öteyim ki kimse ne kadar utandığımı görmesin" demiş. Oracıkta kuş oluvermiş. Eğer insanlar istediğinde kuş oluyorsa, Beye neden olamıyordu. Bazen tüm kalbiyle kuş olmayı diliyordu. Kanatlanıp ağaçtan ağaca konmayı, dağların ardına doğru uçmayı... Köydeki tüm ziyaretlere dua etmişti de yine olmamıştı.

İnsanlar uydurmuş olabilir miydi?

Herkes içindeki özlemi, sevgiyi, acıyı, güzelliği ona yakıştırıyordu. Yakınında da ölse çok uzaktı. Sanki tek mil doğanın içinden süzülüp geliyordu. Nerede güzel ses varsa onları soluğuna yüklenip ötüyordu.

Bir gece o kadar ısrar etti ki, annesi onu dışarı götürdü. Dut ağacının üzerinde öten kuşu görmek için epeyce altında dolandı.

Annesi, "Hadi kızım onu görmek zordur. Görmemizi isteseydi gündüz uçardı. Hadi içeri girelim, hava soğuk" dedi.

"Neden ama..."

"Nerden bileyim kızım, hayat sırlarla doludur. Sadece şunu bil, gece korkulacak bir şey değildir. Thûye kuşu var. O hep kapımızın önündeki ağaçta ötüyor. Onun sesini duymazsan o zaman kork! Bil ki tehlike vardır."

"O nasıl biliyor tehlike olduğunu?"

"Bilir kızım niye bilmesin. Ağaçlar da bilir, kuşlar da bilir. İnsan onları dinlerse öğrenir, dinlemezse kör-sağır olur."

Thûû thûû thûû...

Onun sesi gelince dağ taş susuyor. Köpekler havlamayı bırakıyor. Ap Qemer, bazı geceler o dinginliği fırsat bilerek masallarını anlatıyor.

Onun ötüşünden şarkılar, ninniler söyleniyor.

“Thûû thûû

Kundira puuu

Cenî şî

Ez cira vişinû...”*

Onun ötüşüyle geceye dinginlik çöküyor. Herkes öyle bir susuyor ki, gecenin karasına Thûye’nin sesiyle kalbin atışları takılıyor bir tek. Tüm köylüler, rahatça başını yastığa koyup kalbinin sesiyle uykuya dalıyor. Çiçekli yastıklarda rüyaların kapısı açılıyor. Belki o, rüyaların kapısını açan kuştur.

Beye, ablasının yanında yer yatağına kıvrılıyor. Dizlerini karnına çekiyor. Ne zaman yatarsa yatsın Thûye kuşunun ötmesini bekliyor. Bozulmuş saç örgüleriyle oynayarak geçiriyor zamanı. Hâlâ yanan şömineden odanın duvarlarına vuran ışık oyunlarını seyrediyor. Renk renk ışıklar yanıp sönüyor, şekil değiştiriyor. En çok uçan kuşlara benzetiyor, belki onu beklemenin sabırsızlığını yaşadığı için.

Sıra sıra dizilen yer yataklarında herkes uykuya daldı belki ama Beye bekliyor. Şöminedeki odunlar sönmeye yüz tutarken incecik bir ses geliyor.

Thûû thûû thûû...

Bu sefer Beye’nin parlayan gözlerinin ışığı vuruyor duvarlara. Yorganı daha sıkı örtünüyor, ablasına yaklaşıyor. Karanlık korkusunu bir kez daha yeniyor.

Thûye ötmeye başlayınca bazen inlemeler, ağlayışlar, derinden çekilen ah’lar duyuyor. Belki onun gibi kuşun ötüşünü bekleyenlerdir, diye düşünüyor. Endişeli yaşlılar da içinde hayatın nefesini taşıyan o ötüşü duymadan uyuyamıyorlardı. Belki köyde hiç kimse uyumuyordu, uyuyor gibi yapıyorlardı. Nihayetinde onun sesini duyunca huzur içinde ah edip dalıyorlardı. Onun ötüşüyle huzur, sıcak bir örtü gibi bedenlerini ısıtıp teskin ediyordu.

Beye’nin de sorular, düşünceler arasında bedeni gevşeyip uykunun kollarına düşüveriyor. Thûye kuşu sakın gecenin koynunda ötmeye devam ediyor. Şafak atmadan, karanlığın en koyu anında ortadan kaybolunca köy seslerine yeniden kavuşuyor.

**

Kış günlerinin birinde köyün kendi halinde sürüp giden yaşamını bir kavga bozdu. İki çocuk kavga edince mesele ailelere kadar uzamıştı. Babalar ayrı, anneler ayrı ağız dalaşına girişmişti. Bağırtiları duyan herkes iki evin arasında toplandı. Kimi izliyor, kimi de kavgaya son vermek için uğraşıyordu. Beye de kavgaları sevmediği için kalabalıktan uzakta durdu.

Kavga edenlerin gerisinde ağlayan çocuklar vardı. Kekail, öfkesine yenilince evin önündeki karı atmak için eline aldığı küreği bulduğu boşluktan Memlî'nin kafasına doğru savurdu. O anda Memlî'nin kafasında açılan çizgiden kanlar aktı. Büyüklerin ardında ağlayan çocuklar kanı görünce bastılar yaygarayı. Onlara köpeklerin havlaması da eklenince köyde tam bir curcuna koptu. Komşular araya girerek daha fazla uzamadan kavgayı bitirdi, çocuklar teskin edildi.

Köyün doktoru Xaskar geldiğinde kavga son demindeydi. Köyde yaralanma, doğum, hastalık ne olsa Xaskar çağrılırdı. Onun her yaraya yazın topladığı bitkilerden yaptığı bir merhemi vardı. Zülüfleri kıvrılarak şakaklarından aşağı iniyordu. Köylüler, hem ona saygı duyar hem de ondan korkarlardı. Beline tutuşturduğu eteği ve elindeki torbasıyla görüldüğünde ilk yaptığı kavga edenlere kızmak oldu.

“Ayıptır iki çocuk yüzünden geldiğiniz hale bakın” dedi Xaskar, kavga eden çocuklara bakarak. “Bu çocuklar bugün kavga eder yarın yine birlikte oynar. Siz birbirinizin yüzüne nasıl bakacaksınız. Bi hayvan yüzünden, bir tarla sınırı yüzünden, bi çocuk yüzünden kavga edersiniz. Hep kavga edecek bir şey bulursunuz.”

“Ya ya doğru diyor. Ne alemi var bu kavgaların” dedi Wûsiv onu onaylayarak. Diğerleri de bu sözleri başıyla onayladı. Xaskar, Memlî'nin yarasını sarmaya başladı.

Topluluğun içinde duran Kekail atılarak, “Sen ona söyle” dedi Memlî'yi göstererek. “Niye çocuk için bana kötü söz ediyor.” Kendini savunmanın telaşındaydı.

“Ben ne demişim ne” dedi Memlî inleyerek.

“Sen hâlâ konuşuyorsun Kekail” dedi Xaskar. “Dua et bu karlar erimesin. Hiç bahar gelmesin, gelecek bahar bizim fermanımızdır. Bu anlamsız kavgalarınız bizi bitirecek. Kim bir dahaki kışı görecektir belli değil, siz hâlâ boş kavgalarınıza devam ediyorsunuz.”

Onun sözleriyle çığnemekten eriyen kar ile çamurun birbirine karıştığı meydana ölüm sessizliği çöktü. Xaskar'ın sözleri gizli bir endişeyi ifşa etmişti. Alaca bir karga tepelerindeki dut ağacının dallarında ötmeye başladı. Ardından ikincisi geldi, bir iki dakika kavga eder gibi öttüler. Kargalar ağaçtan ağaca konarak topluluğun üzerinden uzaklaşırken Xaskar da işini bitirmişti. Kanayan yaranın üzerine yaptığı otlardan sürüp bezle sarmıştı.

Dingin yaşamın altında titreyen insan kalpleri, karın altındaysa bahara hazırlanan doğa vardı. Herkes biliyordu, yabancılar bu topraklara ayak bastığından beri denge bozulmuştu. Daha büyük kıyımlar yaşanmasın diye bu yabancıların kimi istekleri yerine getirilmişti. Ama bu isteklerin bir sonu olacak mıydı kimse bilmiyordu.

Kavgalı evlerin arasındaki topluluk sessizce dağılmaya başladı, dudaklarında dualarla.

Beye dağılan topluluğu da uzaktan izledi. Yanından geçen babasının peşine takılarak eve yürüdü. Babası, ellerini arkada kenetlemiş dalgın dalgın adım atıyordu. Kargalar hâlâ köyün öbür ucunda ötüyordu.

**

Kavgadan bir hafta sonra Xızır oruçlarının başlamasıyla baharın çiçek yüzü de görünmüştü. Artık kışın en zor zamanları atlatılmış, bir döngü daha tamamlanmaya yol alıyordu. Toprakta taze canların fışkıрма zamanıydı. Bu yeniden doğuş zamanına Sosin dağının her canlısı yakarışı, lütfu ve ruhuyla katılırdı. Bu olmasa hayatın sürdürülmesi zordu. Sosin dağının kutsal ziyaretlerine, varlıklarına sunulan her ritüel ile canlar da tamamlanırdı. O varlıklar ki dağlar, taşlar, ağaçlar, sularla bir olur, onlarda vücut bulurdu. Sosin dağı sakinlerinin, doğayla kurduğu sevgi dolu ruhani bir bağ, paylaşım ve sırdı bu.

Beye için her dua ve ekmek zamanı sırlarla dolu evlerin açıldığı yollardı. O yollardan annesiyle birlikte sevgiyle yürüyordu. Tüm doğanın metrelerce karın altında demlendiği kışlarda dua ve ekmeğe sarılır, yazlarda ise yeşil çayırarda kuzuların ardından koşardı.

Beye, annesinin ördüğü kırmızı kazağını giyinmiş, mutfak olarak kullandıkları odanın bir duvarında yükselen toprak şöminede ateş yakıyordu. Üzeri küllenmiş közleri ortada topladı ve harlamak için küçük yanaklarını şişire şişire üfledi. Közlerden uçuşan bir kıvılcım gelip taşa tutunan eline kondu. Beye, elinin sızlamasıyla fark etti, üfleyince bacanın külünün içinde düşüp kayboldu.

Közler kızgınlaşınca üzerine ince odunlardan koydu. Annesi, Xızır oruçları için Beye'nin avuçlarına koyarak yemeyi sevdiği Qawut'u* yapacaktı. İnce alevlerle birlikte duman bacaya doğru yükseldiğinde annesi üç taşın üzerine sacı koydu. Arpa tanelerini kızgın sacda kavurdu. Ardından tavanda açılmış açıklıktan sızan ışığın altına koyduğu el değirmeninde (destar) öğütmeye başladı.

Beye, damdan destarın üzerine düşen sevinçli ışık demetiyle oynuyor. Ellerini birleştirip ışık demetini ortasından bölüyor, ışık odanın karanlıkta kalan yanlarını aydınlatıyor. Annesinin eliyle döndürdüğü destardan bezin üzerine açık toprak rengine yakın bir un dökülüyor. Beye, unu avucuna koyuyor, dilini una bandırıp yiyor. Unla birlikte ışığın sevinci de yüzüne bulanıyor. Ağzında unu yumuşatacak tükürük kalmayınca yutkunmakta zorlanıyor. Bu onun için işin eğlencesi, annesiyle birlikte gülüşüyorlar.

“Yavaş kızım boğulacaksın.”

“Anne ben de biraz çevireyim destarı” diyor Beye.

Annesi elini çekiyor, Beye iki elini birleştirip destarın dikey çubuğuna yapışıyor. Annesi üstteki deliğe biraz arpa tanesi bıraktıktan sonra yuvarlak taşı döndürmek için çabalıyor. Öne doğru eğildiğinde karşısında oturan annesine yaklaşıyor, ışık demeti ikisinin yüzünü aydınlatıyor. Taşların arasından biraz daha un dökülüyor, Qawut oluyor.

Belki de insanın ilk gıdası Qawut. Buğdayı ektiğinden, ürettiğini yazıya döktüğünden beri adını koyduğu, duasını sunduğu ilk besin Sosin dağının eteklerinde hâlâ doyuruyor. Sunaklarda dua olup Beye'nin ellerinde geleceğe yol alıyor.

Tüm taneler bitince unu bir kaba boşaltıyorlar. Üç günlük orucun son gecesinde şöminenin yanına konuluyor. O gece cümle alemin yardımına koşan Xızır gelip iz bırakacak.

Ertesi gün uyandığında Beye'nin yaptığı ilk iş şöminenin yanına koşmak oldu. Kaptaki Qawutunun üzerinde kökleri birleşen üç çizgi gördü, bir kuşun ayak izlerine benziyordu.

“Anneee anneee” diye bağırdı heyecanla. Dışarı fırladı. Annesi ateş yakmak için odunları kucaklamış içeri giriyordu.

“Anne Xızır gelmiş, bak iz bırakmış” dedi.

Annesi sağ elinin işaret parmağını öpüp başına koydu.

“Ya Xızır ya Ana” dedi, birini çağırır gibi. “Bu yıl da ocağımızı yalnız bırakmadın. İnsanlığın güneşini üzerimizden eksik etme.”

İçeriye girip, şöminede ateşi yakmaya başladığında da dua etmeye devam ediyordu.

“Anne Xızır, Qawut’un üzerine ne izi bırakmış” diye sordu.

“Kızım o insanlar inansın diye varlığını böyle belli eder” dedi, odunları şömineye dizerken. “Belki bu onun kuşlarından birinin izidir. İz olmaması kötüdür.”

“İz olmasa ne olur anne?”

“İz olmasa, Xızır’ın ziyaret etmediği evde bolluk ve bereket olmaz. Xızır yanımızda olduğunu böyle şeylerle gösterir.”

Ateş yandıktan sonra Qumê, tabaktaki Qawut’un üzerini kapatıp rafa kaldırdı. Beye, akşamki yemeklerinin Xızır’ın izini bıraktığı Qawut olduğunu düşündükçe mutlu oluyordu.

**

O gün köydeki her ev eritilmiş tereyağı koktu. Her evde dağın sahiplerine sunulacak tereyağlı ekmekler pişiyor. Buğday unu, tahta leğenlere tepe misali dökülüyor, tepenin ortasına açılan çukura tuz, su ve eritilmiş tereyağı konulup yoğruluyor. Yumuşak hamur, büyükçe bir daire haline getiriliyor. Üzerinde parmakla açılan deliklere tereyağı çalınıyor. Sonra közler bir yana çekilerek

şöminenin temizlenen zeminine yerleştiriliyor. Üzerine kapatılan sacın her yanı da közle dolduruluyor. Ekmek, sacı örten közün altında pişerken kokusu yayılıyor eve oradan da köye, tüm kokular birbirine karışıyor. Koyunlar, keçiler meliyor ahırlarda. Kuşlar, evlerin altına sığındığı ağaç dallarında uçuşuyor. Parça parça bulutlar toplanıyor. Dağlardan kopan çığların sesi geliyor.

Köylüler, ellerinde henüz pişmiş sıcak ekmeklerin bulunduğu tepsilerle yürüyorlar, karda açılan patikadan. Köyün karşısındaki tepede bulunan Dewresê Kozê (Kozê Dervîşi) ziyaretine ulaşıyorlar. Karda, köyden ziyarete kadar uzun, kıvrımlı bir patika açılıyor. Yaşlı meşe ağaçları ve üzerinde güneş, yıldız, yılan, kuş motiflerinin bulunduğu kadim taşları olan ziyarete ekmekler sunulup dua ediliyor. Ağaçların, taşların gövdesi öpülüyor. Böylece ruhlar paylaşılıyor, dudaklardan taşlara, ağaçlara akıyor. Taşlardan, ağaçlardan da dudaklara geçiyor zamanın hikayeleri, dualar yükseliyor. Bir bulut parçası, duaları toplamaya gelmiş gibi ziyaretin üzerinde duruyor.

Kozê köyünde eski zamanlardan beri dağın dört bir yanında kutsal ziyaretler yükseliyor. Onları besleyen, koruyan bu ziyaretlere şükranlarını sunuyorlar. İçinde yaşadıkları dağa, taş, ağaca inançlarını tazeliyorlar.

Beye'nin eli, üzerinde kuşların kanat çırpıldığı taşta, annesinin yanı başında buluta bakıyor. Duaları, iniltileri, ağlayışları toplayan bulut beyazdan siyaha, mora, kırmızıya, yeşile dönüyor. Beye'nin gözlerinde bulut şaşkınlığı, annesinin kolunu çekiştiriyor. Ama o, ekmekleri bölüştürmekle meşgul. Bir daha döndüğünde ne bulut görüyor ne de renkleri...

Gözlerini toplulukta gezdiriyor Beye. Memlî'nin kafası hâlâ sarılı. Dünyanın sırtında kamburlaşıp kaldığı Xezal'ın gözlerinden yaşlar akıyor. Belki kayıp oğluna ağlıyor. Henüz gençken gittiği savaşta ölmüş diyorlar. Savaş olup bittiyse şimdi beklenen ne? İnsan hayatta kaç savaş görür?

Ap Qemer, masallardan çıkıp gelmiş gibi, dua ederken titriyor, o kadar titriyor ki başına sardığı kefiye karın üzerine düşüyor. Beye, kefiyeyi yerden alıp ona uzatıyor. Ama Ap Qemer görmüyor onu, belki de hâlâ bir vadide devlerle savaşıyor, diye düşünüyor Beye.

Xaskar, yağlı ekmekleri bölüp taşların üzerine bırakıyor, kuşlar ağaçlarda ekmekleri yemeyi bekliyor.

Parçalanan ekmekler, tepsiden tepsiye aktarılıyor. Aynı karlı patikadan, ellerindeki tepside değişik renkte ve biçimde ekmek parçalarıyla köye geri dönüyorlar. Evlerde parça parça tereyağlı ekmekler birikiyor. Belki de bir hafta bu ekmekler sofralara indirilecek, torağa, yoğurda bandırılıp yenilecek.

Akşam yemeğinde Beye'nin annesi Qawut'u sıcak suda kaynatıp krem yumuşaklığında bir bulamaç haline getiriyor. Ortasına açtığı oyuğa tereyağı koyuyor. Tereyağı yavaş yavaş erirken sofraya indiriyor. Hep birlikte etrafına

oturup yemeye başlıyorlar. Beye, küçük parmaklarıyla kopardığı Qawut parçasını tereyağına banıp iştahla yiyor.

Xızır orucunun bitiminde cemre havaya düşüyor, hava ışık gibi inceliyor, herkes kapısını bahara açıyor.

**

Beye, ablasıyla birlikte inekleri köyün altından akıp Munzur’a karışan dereye suya götürüyor. Ablası Xeyzan metrelerce karın içinde insan gövdesi kadar açılan patikada yürüyor, arkasında keçiler, koyunlar ve inekler tek sıra. En arkada da Beye yürüyor. Beye’nin ardında ise Bozo. Ağır ağır yürüyorlar, kenarlarında karlı dallarıyla ceviz, dut, elma, kavak, badem ağaçların sıralandığı patikada. Gök pırıl pırıl mavi akıyor, güneş ısıttıkça dallardaki karlar Beye’nin saçına, ineklerin gövdesine dökülüyor. Kar parçaları döküldüğünde Beye’nin başına, elleriyle karları saçlarından silkelerken, yukarı dönüyor yüzünü. Daldan dala uçan yaramaz kargalar mıydı karları düşüren. Bir saksagan kakırdayarak ötüyor. Öfkeleniyor Beye. Yere bakıyor, o anda bir taş bulsa yerden alıp atacak. Ama taş, toprak her şey karın altında.

“Bahar gelince bulduğum tüm taşları sana atacağım” diyor kızgınlıkla.

Önünde yaylanarak yürüyen Borê de duruyor, başını arkaya dönüyor. Beye’ye bir şeyler söyler gibi mölüyor. Ardında yürüyen Bozo’nun nefesini eteklerinde duyumsuyor. Beye’nin kızgınlığını anlamışçasına başını yukarı çevirip bir iki havlıyor.

Xeyzan önden sesleniyor.

“Beye n’oldu, hadi Borê’yi de al gel, niye bekliyorsun.”

“Tay tay haydi Borê” deyince, birlikte yürümeye devam ediyorlar karlı patikada. Ulaştıkları küçük dereye inekler, koyun ve keçiler başlarını indirip su içmeye başlıyor. Büyük yudumlarla içtikleri suyun yanaklarını şişirip boğazlarından geçişine bakıyor Beye. Başlarını hiç kaldırmadan uzun uzun yudumlarla içiyorlar, içtikçe karınları da şişiyor.

Tertemiz akan derenin altındaki taşlar, yapraklar, dallar görünüyor. Öyle yumuşak akıyor ki derecik, ninni gibi geliyor sesi, derinden, kadifemsi.

Hayvanların sudaki aksine bakıyor Beye. Elindeki incecik çubukla kara şekiller çiziyor.

Hayvanlar yeterince su içtikten sonra geldikleri patikadan eve dönüyorlar.

Annesi, sacda ekmek pişirmeyi henüz bitirmiş, közde kaynayan çayı demliyor. Sacın üzerinde yaptığı toraklı ekmeği indiriyor sofraya, sıcak buharla kokusu dağılıyor odaya, Beye o zaman acıktığını anlıyor.

Yere konulan sofranın etrafında toplanıyorlar. Qumê, ekmeğin içine doldurduğu torağı kışın ocağın en sıcak yerini mekân eyleyen kedinin önüne koyuyor. Beye

de annesinin eline tutuşturduğu ekmek ve torağı kapının önünde bekleyen Bozo'ya götürüyor. Hep birlikte toraklı ekmek, çay ve yoğurt ile öğle yemeğini yiyorlar.

**

Bir zaman sonra güneş artık daha fazla yeryüzünde kalmaya başladığında değişik kuş sesleri sardı köyü. O zaman bahara yaklaştıklarını anladılar Kozê sakinleri. Biraz uzun ve dalga geçer gibi öten kuş geldiğinde bahar yaklaşmış olurdu. Onu da tıpkı Thûye kuşu gibi ötüşüyle ağırırıldardı: Thûcikê, "Siz uyumaya devam edin bahar geliyor, haberiniz yok" diye alay eder gibiydi ötüşü. Küçük olduğundan görmek zordu. Ağaçtan ağaca telaşla konar baharı anlatırdı. Ama kış boyunca ortalıkta görünmez, sesi duyulmazdı.

Sesi duyunca Beye'nin iini de sevinç sardı. Bahar gelecek, her taraf yeşillenecek, evlere kapanmak zorunda kalmayacaklardı.

Beye, sevinçle birlikte etrafına bakınca endişeleniyordu. Yerde bunca kar varken bahar nasıl gelecekti. Oysa geçen yıl da aynı duyguya kapılmıştı. Sonra da endişelenecek bir şey olmadığını anlamıştı. Yersiz korkulardı. Endişesini gidermek için ahıra gitti. Annesi hayvanların yemini veriyordu.

"Anne, ben de kuzuların yanına geleceğim" diye seslendi Beye.

"Gel gel dikkat et kapının önüne su damlamış, ayağın ıslanmasın."

Beye, ahıra girince kuzuların olduğu tarafa gitti. Melemeleri birbirine karışıyordu. Kar beyazı, gri, siyah-beyaz kuzuları okşuyor, öpüyordu. Yerinde duramayan kuzular ahırın kapısını açık bulunca dışarı çıkıyorlardı. Bu yüzden küçük bir it örölmüştü onlar için.

Beye kuzularla konuşuyordu.

"Bakin baharı müjdeleyen kuş da öttü. Bahar gelecek, sizi çayırlara götürereceğim, istediğimiz kadar koşacağız."

Kozê'de doğanın canlıları arasında keskin sınırlar yoktu. Beye ve arkadaşları, hayvanların yaşadığı ahırlara saklanıp söbe oynardı. Yedikleri ekmeği, arkadaş bildikleri köpeklerle paylaşırlardı. Kimileyin de kuzuları yattıkları odaya getirirdi Beye, onlar da minderlerin üzerinde zıplayıp dururdu. İnsanlığın yitirilen cennetinin izleriyle dolup taşan bir vadiydi yaşadıkları. Henüz 'uygarlık' denen insan yaratımı canavarla kirlenmemişti dünyaları.

**

Karlar erimeye başladığında vadiden akan Munzur nehrinin sesi köye ulaştı. Eriyen karlar su olup dereleri coşturdu. Sular, küçük bir oluk bulmayıversin, orayı aşındırır, yataklarını genişletir, ılğın bir sele dönüşürler, durmadan büyürlerdi.

Önüne çıkan taşları, ağaçları kökünden söküp sürüklerlerdi. Yaşam veren su, korkulu bir çağlayana dönüşürdü. Uzaktan süt beyazı suların seyrine doyum olmazdı. Herkes bilirdi ki, karlar eriyip de sele dönüşmeden bereket girmezdi tarlalara. Karlar büyük oranda eriyene dek sulara fazla yaklaşılmazdı. Dağların bereketli toprağını geçtiği yerlere bırakmasını beklerlerdi. Kar çok yağdı mı, baharda sular gürledi mi tarlalar iyi ekin verecekti. Yazın kuraklık olmayacak, pınarlar yerden soğuk sular kaynatacaktı. Bereketli topraklarda yetişen sebzeler, meyveler bu pınarlarda yenecek kıvama gelecekti. Yazın sıcaklığında derelere sığınacak, suların tenlerindeki teri silip toprağın kokusunu bırakmasına izin vereceklerdi.

Her gün biraz daha dağlara çekildi kar. Çekildiği her yerde yeşillikler, rengarenk Newroz çiğdemleri boy verdi. Ağaçların tomurcukları patladı. Tomurcuklar açana dek meşe ormanlarından ince ve narin sesler yükseldi; çıt çıt çıt...

Eriyen karın suyunu damla damla akıttı toprakta, yeni bir bahar gözlerden uzak böyle örülüyordu. Toprağın altındaki karanlık dünya yaşamın yaratıldığı yerdi. Doğanın karanlığı insanın karanlığına benzemezdi, yaratıcıydı. İnsanın karanlığı ise yok ediciydi.

Dereler coşuyor, büyük ırmağa karışıyor. Dağdaki tüm karlar eriyince altından bin türlü ot, çiçek boy veriyor. Güzellik güzelliği kışkırtıyor. Yeşil hiç bu kadar güzel değildir, çiçek hiç bu kadar güzel kokmamıştır. Renk renk çiçekler dolduruyor çayırları. Bir tarla boydan boya kırmızı lale oluyor, bir tarla sarı çiçeklerle bezeniyor. Bir tarla beyazlara bürünüyor. Dağlar, tepelikler rengarenk kır çiçeklerinin varlığıyla daha bir güzelleşiyor.

Havalar ısınınca tüm canlılar yeryüzüne çıkıyor. Sonbaharda ekilen buğday, arpa yeşeriyor tarlalarda. Meyve bahçeleri bakımdan geçiriliyor. Genç fidanların kökleri karılıyor. Sebze ekilmeye ayrılmış tarlalar işleniyor. Köyden kazma, kürek, tahta sesleri yükseliyor. Yeniden doğuşun neşesi içinde toprağa sarılıyor tüm köylüler. Topraktan ilk taze otlar fışkırıyor, onları toplayıp tereyağında kavuruyorlar. İşlerin yorgunluğuyla bitkin düşen bedenlerine toprağın enerjisi yayılıyor. Taze otları yiyen ineklerin, keçilerin, koyunların memeleri sütle doluyor hem yavrularına yetiyor hem de köylülere.

Beye, köyün çocuklarıyla kuzuları köyün altındaki nehir kıyısına götürüyor. Karanlık ahırlardan çıkıp yeryüzüne ulaşan kuzular, çayırlarda zıplıyor. Kuzular taze otları yerken Beye arkadaşlarıyla oynuyor. Kuzuların ağzından taze ot kokusu yayılıyor çayırlara, çiçek kokularına karışıyor.

Dağların uyanışı hiçbir şeye benzemez. Ağaçlar çiçeklenince börtü böcek de şenlenir, polenler uçuşur havada, arılar çiçekten çiçeğe uçar durur. Kanatlarında bilinmez sırları taşıyan renkli desenleriyle kelebekler önüne çıkan çiçek, hayvan, taş her şeye konup tadına bakar. Örümcek ağları parıldar yeşil yaprakların arasında, gümüşü parıltılar karışır zamanın tozlarına. Doğanın her yanından

parçacıklar yükselir, güneş ışığının altında zerre bile görünür olur. Parçacıkların arasında kollarını açarak kelebekleri, kuşları taklit eder Beye. Al yanaklarında bahar belirir, ayaklarıyla oynar otçuklar. O koştuğunda kuzular da onun ardından koşar, durduğunda eteklerini koklar kuzular. Karınlarını doyurmak için çıkılan yol, oyuna dönüşür. Orada yüreğini doğaya yaslar ya insanlar, yaşam koyakları dolanan rüzgâr gibi geçip gider.

Güneş tepeye ulaşınca, küçük adımlarını sayıyor çocuklar. Bir, iki, iki buçuk... Öğlen vaktinin geldiğine kanaat getirip kuzularıyla evin yolunu tutuyorlar. Yola koyulduklarında gri keçinin yavrusu zıplamaya başlıyor. Bu, onların neşelerini gösterme biçimi. Beye de onunla zıplıyor. İki örüğü de omzunda zıplıyor. Beye, hayvanların büyüdüklerinde neden zıplamayı bıraktıklarını düşünüyor. Onlar da büyük insanlar gibi ciddileşiyorlar. Henüz bunun nedenini bilmiyor.

Eve ulaşınca kuzular annelerine, çocuklar da annelerinin hazırladığı sofraya koşuyor. Akşama doğru yağmur yağıyor, şimşekler çakıyor.

Annesi, "Yarın mantarlar çıkacak. Beye seninle mantar toplamaya gidelim" diyor. Ağzında lokması, sevinçle başını sallıyor Beye.

Annesiyle ertesi gün baharın mantarlarını toplamak için meşeliklerin yolunu tutuyorlar. Patikanın çamuru ayaklarına yapışıyor. Güneş artık daha çok ısıtıyor. Ormanda meşe köklerinde kabaran toprağın altından beyaz mantarlar boy veriyor. Her kabartıyı mantar sanıyor Beye. Bazıları boş çıkıyor, bazılarında beyaz gülücüklü mantarlar çıkıyor. Büyük bir mutlulukla alıp annesinin elindeki bohçaya yerleştiriyor.

Bohçaları dolduğunda eve dönüş yoluna koyuluyorlar. İki tepenin arasındaki Dewresê Kozê ziyaretine ulaşınca oturup dinleniyorlar. Annesi elindeki bohçayı yere koyup taşları öpüyor. Efil efil esen rüzgâr asırlık ağaçların dallarında varlığına kavuşuyor. Koyun biçimli taşlar, dikili taşlar, çökmüş toprak tümsekler, kırık mezar taşları bir arada. Meşelerin kuru dalları yerde birikmiş, dallardan sarkmış. Çünkü Kozê'de kutsal ziyaretlerden odun toplamak günah sayılır. Kuru odunlar birikir birikir, sonra da çürüyüp toprağa karışır ve yeni meşe fidancıkları boy verir. Bir yerde küçük taşlar üst üste konulmuştu.

Annesi, "buraya bir taş at ve dilek tut" dedi.

"Bunu yaparsam dileğim gerçekleşir mi" diye sordu Beye.

"Evet, kalpten, inanarak söyle onlar seni duyar."

"Kim beni duyar?"

"Bu toprağın gerçek sahipleri, bizi koruyanlar, onlar dileğini gerçekleştirir."

Beye, yerden küçük bir taş aldı ve yığının üzerine özenle yerleştirdi. İçinden bir dilek tuttu.

"Anne bir taş daha atsam, bir dilek daha tutsam olur mu?"

Annesi gülümsüyor.

"Bir daha buradan geçersen atarsın, şimdilik yeterli" diyor Qumê. O anda uzaktan silah sesleri geliyor. Annesinin gözlerindeki korkuyu görüyor Beye. Şaşkınca bakıyor etrafına, sesler tekrar ediyor.

Qumê hızla bohçayı alıyor, Beye'nin elinden tutarak, "Hadi kızım acele köye gidelim" diyor.

Beye, ziyaretten hızla uzaklaşırlarken Sosin dağına bakıp dileğini yineliyor.

"İhtiyarlayıp öldüğümde dünyaya Sosin dağında güzel bir kuş olarak döneyim."

II.BÖLÜM

KARA BULUT YATAĞI

1938'den 40 yıl sonra

Şehirden çıkan kara dumanlar berrak bahar göğüne doğru yükseliyor. Ne yağmur yüklü bulut var ne de masaldaki meleklerin dansı. Bu neyin istilas! Koca şehir boğucu duman ve kokuların içinde inliyor. Yazıdan uzun zamanlar önce deniz yatağı olan kent, şimdi duman yatağı. Sular çekildikten sonra kimler yaşamadı ki bu topraklarda, Hurrilerden bu yana nice medeniyet... Hepsinden izler, parçalar, isimler kaldı; toprakların, tepelerin, suların altında binlerce yılın kalbi atıyor. Toprağa dokunan onları hissedebilir. Sürüp giden hiçbir zaman uzak değil ki! Herkes burada, birlikte yaşıyor.

Peki bu duman yatağı çekilip gittikten sonra yaşam nasıl olacak? Aynı güneşin kanatları altında yaşamaya vakit olur mu? İşte siliniyordu her şey, bu kez dumaniyla ciğerlerin nefes almasını zorlaştıran kokuyla. Tekinsiz, korkuyla yüklü bir zamanın parmak uçları mı tüm bunlar...

Kentin kıyısındaki mahallelerde perdelerin ardından nice göz, on sekiz nisanın taze bahar gününe güneş doğmadı mı diye bakıyor. Farklı dilleri konuşan, yüreklerdeki farklı inançla birlikte yaşayan bir topluluk olmayı, bu duman yatağı dağılınca başarabilecekler mi? Soluklarını tutarak, gizlenerek bakıyorlar. Bakarken hayıflanıyorlar. Güneşin kanatlarını açtığı gök ile yer arasında duman yatağı; o yumuşak, sarmalayıcı ışıklar yere ulaşamıyor. Bir gariplik var bu işte! Şimdi nereye bakıp dua edecek kadınlar. Kadim duaların yerini bulması için o göğün nuruna bakıp dua edilmezse yaşam nasıl sürecektir.

Hanım, odanın içinde ellerini ovarak, başındaki beyaz tülbenti çekiştirerek gidip geliyor. O taze bahar sabahında yüzünü güneşe dönerek dua edemedi. Karanlıkla başladı gün. Endişeyle dolandığı yer, bir ev, oda, mahalle değil. Yerin tekinsizliğiyle göğün karanlığı arasında bir yerlerde dolanıyor. Zaman yok, yeniden her şeyin başına dönmüş gibi. Eski zamanlardan kalmış acıların kırıntıları,

büyüyüp her yanı sarıyor. Yaşam denen iksirin peşinden ızdırap patikalarını, canavarların hüküm sürdüğü derin vadileri aşan biri gibi ağıt yakıyor. Hem ilerliyor hem ağlıyor. Ulaştığı yer yok, savaşımlardan yorgun düşmüş bir şehrin kıyısında dizleri tutuluyor.

Ha savaş mı bu, diye inliyor. Burada savaşan iki taraf yok ki, ölen ve evi yağmalanan hep elleri boş olan taraf... Duman altındaki bu şehri de geçerse güneşin değdiği bir duvar, bir ağaç gövdesi bulup öpebilecek ve yaşam yeniden başlayabilecekti. Hayatı boyunca kaç kez aynı duyguyu yaşamıştı, kaç kez kara duman yatağında kıvranmıştı hatırlamıyordu.

Kendini ansızın içinde bulduğu bu savaş meydanını nasıl geçecek diye düşünüyor Hanım. Dizleri sızlıyor, düşüp kaldığı toprak değil beton. Dönüp bakıyor, Memed nerede?

“Memeeed çocuklar, Zeynep...” diyor nefes nefese. Üçü erkek, dördü kız çocuğunun en küçüğü, en nazlısının adı aklına geliyor.

Artık yürüyemeyecek, orada o savaş meydanında bir hançer saplanacak sırtına ya da bir kurşun alnına. Ne silahı var elinde ne hançeri ne bıçağı ne de bu dumanı yaracak asası. Bir parça ışık dileniyor, düştüğü karanlığın içinden.

“Alevilere ölüüm, komünistlere ölüüm” diye bağırıyor etrafındaki bıçaklı, silahlı, baltalı, sopalı, zincirli binlerce erkek. Elllerinde su mataraları taşıyorlar. Demek gırtlakları bağırmaktan kuruyunca dinlenip sularını içecekler, diye düşünüyor.

Bugün erkeklerin yürüyüş günü gibi, hiç kadın yok, diye inliyor düştüğü yerde. Bugün sokaklar onlarınsa kendisi neden bu duman yatağında kıvranıyor. Dizlerinin sert zemine değdiği yerde şalvarları pelte pelte dökülüyor kan ile, kan sızıyor dizinin sıyrılan derisinin altından.

Ona doğru yürüyorlar, gözlerinden nefret fışkırıyor, tıpkı bir alev gibi. Dışını değil içini yakıyor bu alev.

Üzerine küçük kâğıt parçaları boşaltılıyor. Okumayı da pek bilmiyor ya, camilerin hoparlörlerinden kuran okunuyor. Sabah ezanı vakti değil, cuma değil. Bugünün anlamı ne?

“Milletim uyan, milletim uyan, milletim uy...” diye bağırıyor en önde yürüyen maskeliler. Ellerindeki kâğıt parçalarını her tarafa atıyorlar.

Sakalları uzun bir erkek, elindeki kâğıdı okuyor: “...kendini devletin, milletin temiz ideallerine adanmış değerli kardeşlerimiz, komünistler tarafından kahpece şehit edilmişlerdir. Müslümanlar, bizi yok etmeye yönelik İslam ve millet düşmanlarının karşısında, müdafaa kavgasında birleşelim. İçinde bulunduğumuz zor günler bütün Müslümanları bir araya getirmelidir. Din elden gidiyor, camilere bomba koyuyorlar. Komünist katillerden intikam mutlaka alınacaktır.” Okudukça ağzından saçılan tükürük parçaları kâğıdı ıslatıyor. Okumayı bitirince hep bir ağızdan bağırıyor ardındakiler: “Allahuekber!”

Hanım doğrulmaya çalışıyor, etrafına bakıyor, gidecek hiçbir yer yok. Dumanlar içinde kıvranıyor. Alev saçan topluluk ellerinde sopalarla, kapıları kırmızı çarpyla işaretlenmiş dükkanlara, evlere saldırıyor. Onları durduracak, yardım isteyeceği bir polis, asker arıyor gözleri, yok! Yer yarılmış da içine girmişler gibi. Gökte dumanın içinden iki uçak çıkıp şehrin üzerinden uçuyor.

“Hah işte bizi kurtarmaya geldiler” diyor. Ama uçaklar boğuk gürültüsünü sokaklara salarak savaş meydanını kızıştırıyor ve kaybolup gidiyorlar, geldikleri karanlığın içine doğru.

Yürüyen erkek topluluğu, evlerden çıkardığı eşyaları sokaklara döküyor. Hanım, hiç bu kadar eşyayı bir arada görmemişti: Dolaplar, televizyonlar, radyolar, masalar, kumaşlar, ayakkabılar, bulgurlar, fasulyeler, sebze ve meyveler, şişeler, sigaralar, yemeklik yağlar, deterjanlar, elbiseler...

Bu kadar eşyayı ne yapacaklardı? Sokaklar, caddeler eşyalarla dolana dek yığıyorlar. Dumanların içinden sırtlarında eşyalarla koşanları görüyor. “Hırsızlaaar, emeğimizle kurduğumuzu çalışıyorsunuz” diye bağırarak istiyor, sesi çıkmıyor.

Maskeli biri, elindeki bidondan su döküyor kalan kırık dökük eşya yığınlarının üzerine, çakmağı çakıyor. O zaman anlıyor Hanım, ellerindeki bidonda su değil benzin, gaz yağı taşıyorlar. Çıldırııcı alevler yükseliyor gökteki dumana doğru.

“Demek gökteki bu kalın, yağlı duman yatağını büyötmek için tüm bunlar.”

Gözlerdeki nefretle yüreği yanarken, şimdi de alevlerin ısısı bedenine ulaşılıyor. Hem bedeni hem yüreği yakıyorlar demek. Kesif koku nefes almasını engelliyor. Yağmur bulutları nerede. Yağmurların dinmediğı nisan göğü neden bu denli susuz.

“Memed Memeeed! Hepimizi yakacaklaaar! Kara bulutlar çoğalıyor” diye bağırıyor.

Ah o koku! Asla geçmeyecek olan koku, avuçlarının içinde ezilen yaşamı kara bulutlara doğru savuruyor. Çığlıklar, haykırışlar duyuyor. Yine bizim için toplandılar, kesip doğradılar herkesi, artık kimse kalmadı, diye düşünüyor. Herkes öldü, alevlerin göğö yükselen alazları arasında yandı, kimse kalmadı. Hayatın sonundaydı işte. Dumanın boğucu bulutları arasındaki şehri geçemedi, güneşi göremeyecek artık, o betonun üzerinde ölüp gidecekti. Kara bulut yatağında kıvranan her can için, her eşya, her yiyecek için ağıt yakıyor.

“Bize kıydılar bize kıydılar” diye yineliyor, ağlıyor, ta ki bir el onu yıkıldığı yerden çekip götürene dek. Desenli halının üzerine dökölüyor yaşları.

Küçük bir kız çocuğı, bahçesi duvarla çevrili üç odalı kerpiç evde çiçekli örtünün yere ulaştığı divanın altında karanlıktan bakıyor hayata. Titriyor, gözlerinden sessiz yaşlar dökölüyor. Babası Memed demişti ki, “Zeynebim, kızım sakın ses çıkarma, ben seni alana kadar sakın buradan çıkma!” O andan itibaren divanın altından çıkmamıştı.

Tüm bunların anlamı neydi? Daha dün sokakta arkadaşı Seda ile oynuyordu. Çamurdan bebek yapmışlardı. Kollarının yerine ağaç parçaları takmış, gözlerinin yerine küçük kömür parçaları koymuştu. Bahçede çiçekleri solmuş kayısı ağacının kökünde duruyor bebek. O bebeğini düşünürken dışarıda altı yaşının hatırası ruhuna işleniyor. Hatıranın parçaları ateş ve duman, bir de hayatta ne kadar yol alırsa alsın burnundan hiç silinmeyecek o koku...

Divanın dayandığı duvarda su içen geyikleri düşünüyor, titreyişi biraz azalıyor. Ağlıyor bazen, sanki hayatı hep o divanın altında geçecekmiş gibi ürküyor. Bir daha oradan çıkamayacak, çamurdan bebeğine dokunamayacak. Ansızın küçük kanatçıkların çırpışını duyuyor. Akşam ışığın çevresinde pervane misali dönen küçük ateş kelebeği, örtünün aralığından sızan ışıktaki kanat çırpıyor. Avucuna alıyor, kanatlarındaki pullar parmaklarına yapışıyor.

Divan örtüsünün yere ulaşamayan açıklığından annesine bakıyor. Külden kana geçişin efsanesi böyle başlıyor. İri ve kırmızı güllerle kaplı krem rengi perdelerin ardındaki odada, divanın altında titreyen küçük kız çocuğunun ellerinde geleceğe uzanıyor. Fısıltılar, evlerin arasında, kadınların siyah fistanlarının altından dolanıyor.

“Kim öldü kim kaldı Memed?” diye soruyor annesi Hanım.

Babasının şapkası başından düşmüş, eskimiş şalvarları kül ve is içinde. Yüzünden simsiyah duman yatağının gölgesi geçiyor. Yere ve göğe, ikisi arasındaki dünyaya sevgiyle dolu yumuşak çehresine o gün kazınıyor keder. Ne zaman onun dizlerine otursa başını okşayan ellerinden keder akıyor saçlarına.

Göğsünü çekerek, “Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak” diyor babası Memed. Hanım’ı duyuyor mu yoksa tavanda dizili kuru kavak ağaçlarının gövdelerine mi konuşuyor, hep yukarı bakıyor. Belki baktığı yer suskunluğun uzun yıllardır sürdüğünün kanıtıdır. Yıllar geçse de Zeynep’in hafızasında çocukluğundan hiç değişmeden kalan anı bu. O divanın altında nefes nefese hayata koşuyor.

Üç gün üç gecenin sonunda ölen ölüyor, çocuklar da ölüyor. Şehri terk ediyor kıyıma uğrayanlar, uzaklara kaçıyor. Tıpkı babasının ki gibi şehrin çehresi de değişiyor. Ama keder değil bu, acı da değil. Kayısı bahçelerinin şehrinde hayat dönüşüyor zor ile, parçalanıyor. Ortak yaşamının belleği dağılıyor; ufalan damarların her birinden din adına birbiriyle çatışan yeni topluluklar peydahlanıyor. O kadar hızlı değişiyor ki şehir, mahalleler arasındaki mesafe açılıyor. Nefretle görünmez duvarlar örülüyor. Topluluğundan kopanlar ise bir daha dönemeyecekleri uzaklara savrulup, katılaştan gerçeğin yol vermez geçitlerinde yitiyorlardı. Bu yüzden tenlerinde başka bir hayatı, rüyalarında başka bir zamanı yaşayacaklardı. Bu onların hem cehennemi hem de kurtuluşuydu.

Zeynep, o toz duman 1978 yılının sonbaharında ilkokula başlıyor. Ne zaman dışarı çıksa gök bulutlanıyor, burnu sevmediği o kokuyla doluyor.

Annesi bahçe kapısından uğurlarken kulağına fısıldıyor: “Zeynebim sakın Alevi olduğunu söyleme. Mahalleden tanıdığın arkadaşlarınla eve dön.”

Fısıldadığı yerde hiç geçmeyen bir yara kalıyor. Annesi siyah saçlarının üzerine döküldüğü tombul ve pembe yanağını öpüyor, siyah önlüğün üzerindeki beyaz yakayı düzeltiyor.

Zeynep’in yüzyılı, tel örgüler ve sınırlarla başlamıştı; toprakların etrafı, kapalı kapılar ardında cetvellerle haritalar çizilmeye başlandığında... İnkârın kapısının açıldığı zamanlardı. İnkâr ile tövbe at başı koşuyordu. Ve o cetveldi, inkâr okullarında Türkçe bilmediği için küçük pembe parmakların uçlarına hınçla inen. Artık yüreğin diliyle aklın dili arasına uçurumlar sıralanmıştı.

Çok uzun zaman, küçük pembe parmaklar hiç kimseler görmeden sessizce kanadı. Cetvelin bıçak gibi sırtı, kıyıcının dilini bilmeyen her parmağı kanattı. Parmaklardan akan kanlardı uzun savaşı başlatan. Kan dağıldı dağlara, parçalandı taşa değen her kan damlası. Her damladan bir savaşçı doğruldu topraktan. İşte asla gerçekleşmeyecek denen şey kan damlalarından başlıyordu. Kan ile kendini yaratmak böyle olsa gerekti. Kül yoktu, dağlar ülkesinde kendini doğurmanın harcı kan olacaktı. Külden kana geçişin efsanesi böyle başlıyor.

Kan ve doğuş!

Artık büyüklerin neden sustuğunu ya da fısıltıyla konuştuğunu biliyor Zeynep. Suskunluk ve sabır, kalplerinde ve gözlerinde artık... Çıglıklar ve keder kadar.

Yaşamak denen bilinmez sırlarla dolu serüven için öyle bir susarsın ki, gövden, gözlerin, ellerin ve bacakların, dilin, kulakların hepsi yüreğinde taşıdığın sırta ortak olur. Sırrı korumak tüm benliğinin amacı haline gelir. Katılık karşısında ağırlık olan her şeyi gizlemek için gerekirse bedenini de küçültür insan. Toprağına o zaman yaklaşır. Sır, toprakla buluşunca yeraltında yaşamaya başlar herkes, hiç farkına varmadan. Yerin yüzeyinde sarsak adımlarla kendinde değilmişçesine dolanan, kurumuş bir ot gibi her rüzgârla savrulan naciz bir bedendir. Gerisi ayak bastığı yeredir. Topraktır onların sırrını koruyan ve yürekten yüreğe aktaran. Bu yüzden anneler, babalar, dedeler, neneler konuşmasa dahi çocuklar, torunlar hakikati topraktan öğrenir. Bu toprağın dilidir. Bir nakış gibi ince ince örülen sessizlikte toprakla kurulan görünmez bağlardan, henüz karanlık olan geleceğin tünellerine aktarılır. Suskun dil, göz, el yüreğin şaşmaz zamanıyla her gün yeniden yeniden doğar, kendini tanır, kendisiyle barışır.

Zeynep’in okula başladığı zamanlar, uzun yıllardan sonra yenilmiş isyanların sonunda yalnız kalmışların gözünde, yeni bir başlangıcın kıvılcımı da boy veriyor. Kayaları dahi parçalayıp yeşeren umut ve sabırdı. Sabır, insanın yüreğini korumasının başka bir yoluydu.

Yenilgi, binlerce yılın tüm tufanlarına direnerek o yangın yüzyılına dek ulaşan zamanı silmesin diye sabırla susmuşlardı. Sabrın içinde bilgi vardı. O bilgi olmasa bu kadar iyi susabilirler miydi? Suskun sabrın içinde sevgi vardı; dağ köyleri,

buğday tanesi, yıldızlar, kadim gelenekler, tanrıçalar, yüreğin dili, tek mil doğanın dili, tamamlanmamış rüyalar, bölünmüş uykular... En çok da kan vardı. Kuruyan kan ile kabuk bağlamıştı sabır. Elbet çatlayacaktı bir gün ve çatlıyordu.

Yasaklanan her şey içteki sabırda dile kavuşuyordu. Suskunluğun sabrını hiç kimse bu kadar yaşamamıştı. Mırıldanan dualar da buradan doğdu işte. Taşa, ağaca konuşmalar, suya konuşmalar hepsi buradan parladı. Bu yenilmek miydi? Yengi ya da yenilgi için iki tarafın eşit karşılaşması gerekmez miydi? Karşılaşma eşit değilse nasıl birinin yenilgisinden, diğerinin yengisinden bahsedilebilirdi. Kanlı yüzyılın bir yanılığı da buydu işte. O suskunlukta yeni isyanların kıvılcımları elbet çakacaktı. Yüzyıl baştan sona yanılığarla doluydu. Çünkü birilerinin yendiğini düşünüp böbürlenerek kurduğu hakimiyet, kara bulut yatağını yararak yürüyenler tarafından sarsılıyordu.

Yağma henüz geçmemişken, kara bulutların yatağı dağılmamışken, yeniden yeşeren umut kıvılcımlarını kırmak için 12 Eylül darbesinin ağırlığı çöküyor şehrin üzerine. Silah sesleri dolduruyor geceleri, her gecenin sabahında birileri daha eksiliyor evlerden.

Sokaklarda çığlıklar çoğaldığında, Zeynep hiç kimseye söylemeden karşıdaki geyiklere bakıp divanın altına sığılıyor. Duvar halısındaki geyiklerle konuşuyor. Bahar aydınlığını karanlığa boğan kara bulut yatağını hayatın olağan bir parçası sanıyor. Annesi, korkmasın diye ona hikayeler anlatıyor: “Kayısı bahçelerinin ufka dek uzandığı topraklarda güzel mi güzel bir köy varmış. Bir yanı dağmış bir yanı ova. Güzel bir kadın doğum sancıları çekiyormuş. Gece yarısını çoktan geçmişler, sabaha yaklaşıyorlarmış. Doğum uzayınca herkes bebeğin artık yaşamayacağını düşünmüş. Ama güneş doğduğu an bebek de çığlık çığlığa dünyaya gelmiş. Ay gibiymiş yüzü, annesinin kucağına verilince gülümsemiş. Ya da oradakilerin mutluluğu yansımış...”

Sonra bebek büyüyüp güzel bir genç kıza dönüşürdü. Bazen yanlış anlaşılmadan dolayı köyden kovulur, dağ bayır yürürdü. Nice badireler atlatır, bu zorlu yolda karşılaştığı iyi adamla evlenir ve köyüne geri dönerdi. Başta ve ortada ne olursa olsun masal hep mutlu bir ailede biterdi.

Zeynep, çok sonraları bu masallardaki güneşle doğan küçük kızın kendisi olduğunu anlamıştı. Belki de annesi, doğuşuna bir mana yüklemek istemişti, öyle de olsa güneşle birlikte doğmak güzeldi.

Annesi, masallar anlatarak onu korkulardan uzak tutmaya çalışırken, Zeynep, her fısıltıyı içinde taşıyor. Onun gibi mahallenin diğer çocukları da birbirleriyle büyükler gibi konuşuyor. Devrim yapmak isteyen abi ve ablalarına -çoğunlukla öğrenci olduklarından dolayı- “Talebeler” dendiğini, iyi insanlar deyince hemen onların akıllara geldiğini biliyorlar. Büyüyünce, anne-babalarının evlerini açtıkları, yüreklerinde sakladıkları o iyi insanlar gibi olma hayali kuruyorlar. Onlar gibi sevimliyi, onlar gibi önlerinde evlerin kapıları açılsın istiyorlar. İmrenerek

bakıyorlar, uzun hâkî renkli parkalarına. Büyüyünce o parkaları giyecekler, onlar gibi güvenle yürüyeceklerdi. Ne zaman kapı arkasındaki askılarda bir parka görseler, gizliden deneyip arkadaşlarına anlatıyorlar.

Büyükler sanır ki çocuklar farkına varmaz. İçlerinde taşıdıkları fırtınayı görmezler. Çamurla oynarken Zeynep'in arkadaşlarıyla konuştuğu hayalleri bilmezlerdi. Çünkü nasıl büyüklerin dünyasında fısıltılardan bir dil kurulmuşsa, çocuklar da kendi dilini oluşturuyor. Elleri çamurda fısıltıyla hayallerini paylaşıyorlar. Belki onlar da gök ve yer arasında ne kadar kıyılrsa da hayata, hayal ve umut varsa her şeyin yeniden başlayacağını biliyor. Kim bilir!

Zeynep, ilkokulun iki yılını İstanbul ve Sivas'ta abilerinin yanında okuyor. Ama son yıllarda özlediği şehre yeniden dönüyor. İlkokulu başarıyla bitirip yan mahalledeki ortaokula başladığı yıllarda hayatı anlamlandırmaya başlıyor ya, bir zamanlar olağan bildiği şeylerin öyle olmadığını fark ediyor.

Zeynep'in ailesiyle yaşadığı Paşaköşkü mahallesi, şehrin güney kıyısına ilişmiş, birbirine sokulan evleriyle ürkek bir topluluğu andırıyor. Alevilerin çoğunlukta olduğu mahallenin bir kısmı ise Sünni Kürtler ve Ermenilerden oluşuyor. Farklılıklarını acıların duldasında buluşturmayı başarmışlar. İnanç ve kimliklerinden dolayı saldırıya uğradıkları her zamanda biraz daha birbirlerine sokulmuşlar. Öyle ki, bazen iki evi ayıran sadece bir duvar oluyor. Belki de bir sorun yaşandığında birbirlerini dibinde oturdukları bu duvara vurarak uyarabilmek için. Ne de olsa onları saklayan bu koca sessizlik denizinde birer yabancı olmaktan kurtuluşları, birbirlerine sığınmalarıydı.

Zeynep, koyun koyuna girmiş evlerin acının ve ölümün belleğini taşıdıklarını o zaman anlıyor. Ne zaman birileri ölümden bahsetse genzinde kalan kokuyu hatırlıyor. Her gün adımladığı Paşaköşkü mahallesinin sokaklarında çocuk sesleri, evlerin arka bahçelerinde kurulan derme çatma ahırlarda beslenen hayvanların sesine karışıyor. Şehrini, mahallesini seviyor Zeynep.

Ortaokulu okuduğu yılların yaz tatillerinde Beydağlarının eteğindeki köyleri Almalı'ya gitmeye başlıyor. Şehrin kalabalığından uzakta, kuşların, ağaçların, tarlaların içinde kendini mutlu hissediyor, orada arkadaşlar ediniyor.

Yüzyılın ilk yarısında dedelerinin köyü terk edip şehre yerleştiğini öğrendiğinde üzülüyor. Köyü her özlediğinde duvardaki halıya bakıyor. Babasıyla divanda otururken, sırtlarını geyiklerin su içtiği göle dayıyorlar. Babası uzaklara dalıyor, yorgun mu yoksa büyüklerin sırlarının verdiği ağırlık mı karar veremiyor. Kahverengi şapkasını çıkarıp yanına koyunca Zeynep alıp başına takıyor.

“Zeynebim, dedelerimizin geldiği yer şimdiki köyden de çok uzaklarda” diyor babası.

Zeynep meraklanıyor, “Başka bir köyümüz daha mı var baba” diye soruyor.

“Başka bir köy değil uzak bir memleket var” diyor babası. Zeynep'in saçlarını okşuyor, elleri öyle yumuşak ki, göğün mavisinde uçan kuşların kanatlarından bir

tüy başına düşmüş gibi duyumsuyor. “Dedemler anlatırdı, Mamurek aşiretimizin büyükleri yüzyıllar önce Dersim’den gelmişler. Tujîk diye başı göğe değen yüksek bir dağ varmış, herkesin oraya ulaşması zormuş. Öyle yüksekmış ki beyaz karı yazın sıcağında dahi erimezmiş. Masallarda adı geçen kuşların mekanıymış. Sıra sıra kervanlar bu dağın eteğinden geçip gidermiş. Niye bilinmez dört kardeş yola çıkmışlar, kardeşlerden Mamo gelip bugünkü köyün yerine yerleşmiş. Aşiretin ismi Mamurek de ondan alır adını...”

“Dersim çok mu uzak baba?” diye soruyor Zeynep, gözleri uykuya direnirken.

“Uzak olmasına uzak değildir de içimizde bir yaradır. Sorma Zeynebim sorma...”

Babası, yüzünü tavandaki sarı kavak gövdelerine dönüp mahalledeki Zarife teyze gibi susuyor. Zeynep de yıpranmış şalvarlarının sardığı dizlerine başını koyduğu babasının konuşmasını istiyor. O ne anlatsa ninni ya da masal gibi dinliyor, kurduğu hayallerle uzak diyarlara giderken uyuyakalıyor. Ertesi sabah yatağında güne uyanıyor, üzerinde kireçle on iki sayısının yazıldığı çift kanatlı tahta kapıdan çıkarak hayata karışıyor.

**

Zeynep için çok sevdiği babasını, şehrini terk etmek zorunda kaldığı yeni bir yolculuk başlıyor. Nice ülkeyi bağrında taşıyabilecek kadar genişleyen ve uzayan bir şehre doğru... Ortaokul son sınıfta katıldığı sınavda İstanbul Haydarpaşa Sağlık Meslek Lisesi’ni kazanıyor. 1986 sonbaharında liseye kaydını yaptırıyor. İlkokul çağında bir yıllık ömrünü geçirdiği şehir, yeniden ifadeye kavuşuyor. İçinde kaybolabildiği şehir, ülkenin tüm farklılıklarını, çelişkilerini, yalnızlıklarını, kötülük ve iyiliklerini bağrında taşıyan bir çağlayan gibi. Hayat onca karmaşasına rağmen yüksek binalardan dökülen çağlayanlar misali akıp gidiyor. O çağlayanın içinde yaşama tutunmaya çabılıyor herkes. İki deniz ve yer ile gök arasında hayata tutunmaya çalışanlar, ortadan bölünmüş şehrin soluğuyla koşuşturuyor.

Adı yasaklanmış ülkeden gelenler nerede olsa birbirini buluyor. Ortak bir gizi saklıyorlarmış gibi hiç konuşmadan da anlaşabiliyorlar. Söze dökülemeyen sır, çocukluğunun hatıralarıyla buluşuyor. Onları görmeyen kalabalıkların arasında yaşam savaşı bu, farkına varmadan adı konulmayan savaşın ilk adımını atıyorlar ürkekçe.

En sevdiği arkadaşlarından Zeliha, “Biz Kürdüz” diye fısıldıyor, ardından endişeyle etrafına bakınıyor. Siyah gözbebekleri, kaygıyla açılıyor. Zeynep’in gözlerine bakıyor, yanlış yapıp yapmadığını anlamaya çalışırken.

“Ben de Kürdüm” diyor Zeynep.

Bir daha endişeyle etrafını kolağan ediyor Zeliha.

“Benim abim gerilla...” diyerek bir sır daha veriyor. Susuyor, öyle uzun susuyor ki, dilin dökemedikleri Zeynep’in yüreğine ulaşıyor.

Zeliha'nın gece karası gözlerinden iki damla yaş akıyor.

“Bir ablam da şehit...”

Zeynep, savaşın nasıl bir şey olduğunu bilmese de uzanıp ellerini tutuyor, sarılıyor. Zeliha'nın boynuna yetişmek için parmak uçlarına yükseliyor. Omuzlarına dökülen siyah örüğünü okşuyor.

“Üzülme, bu acılar da geçer bir gün... Bu zulümler biter, adalet yerini bulur.”

Zeliha, onun sözleriyle teselli buluyor, hemen yarın her şey bitecekmiş hissiyle daha sıkı sarılıyor.

Zeynep'in yüzyılın katı gerçeğiyle tanıştığı vakit, hayatı sorgulamaya başladığı zamandı. Kurumuş bir nehir yatağına benziyordu hayat. Savaştan kaçan insanlar, ay ve yıldızların boğucu bir sisin ardında yitmesi gibi sıkışmışlardı şehrin sokaklarına. Ruhları uzak bir ülkede kalmıştı. Sarsak adımlarla nereye dek gidilirdi ki, uzakta kalmış ülkenin hangi zerresine dokunabilirlerdi ki!

İlk defa orada tanıyor gerçeğiyle, demek ki insan bazen doğduğu yerlerden ne kadar uzaklaşırsa kendine de o kadar yakınlaşmış, diye düşünüyor. Kürt ve Alevi olduklarını biliyor Zeynep. Ama bu kimliklerin boynuna dolandığını, bir ağırlık, dışlanmışlık olduğunu, bazen de bir utanç kaynağı haline gelebildiğini orada daha apaçık yaşıyor. Benzerlerin arasında farklılıklar daha çabuk su yüzüne çıkar.

Zeynep, yasak zamanların fısıltılarıyla yürekten yüreğe kurulan bağları fark ediyor. Arkadaş grubu da böylece kendiliğinden oluşuyor. Sırdış grupta herkesin kendince bir amacı var, bu yüzden derslerine sıkı çalışıyorlar. Zeliha gerillalara yardım etmek için hemşire olmak istiyor.

Perihan, “okulu bitirince uzağa gideceğim” diyor ama uzağını sır gibi saklıyor.

Zeynep, insanlara nasıl yardım edeceğini gözleri parlayarak anlatıyor.

Sesi yaşından büyük gösteren Perihan, “Valla senden tam bir iyilik meleği çıkar Zeyno” diyor gülümseyerek.

“Hadi herkes ödevini bitirdiyse deniz kıyısına gidelim mi?” diyor Zeynep heyecanla. Ne zaman ona dair güzel şeyler söylense yanakları kızarıyor, hemen konuyu değiştiriyor.

Diğerleri topluca evet diye bağırıyor ve hep birlikte yüreklerinin acılarını, sevinçlerini paylaştıkları deniz kıyısına doğru yola koyuluyorlar.

Zeynep'in henüz tarif etmekte zorlandığı boşluk hissi de o zamanlarda gelip kuruluyor benliğinin orta yerine. Eksik olan neydi? Ne derslerinin iyi olması ne olgun kişiliğiyle çevresinde gördüğü saygı ne de kurduğu arkadaşlıklar dolduruyor boşluğu. Üzerine yürüse tikanıp kalıyor, kaçmak istese küçük bir aralık bulup yine kendini hissettiriyor. Her gün biraz daha derinleşiyor; Zeliha'nın anlattığı ölüm hikayeleriyle, Perihan'ın bir türlü anlatıp bitiremediği kahramanlık zamanlarıyla, Nesrin'in gizli köşelerde, kırlarda, deniz kıyısında bira ve sigara içerlerken dilinden düşürmediği Kürtçe şarkılarla...

Boşluk derinleştikçe soruları katlanarak çoğalıyor. Dört yıllık lise hayatı bitip de röntgen teknisyeni olarak şehrine döndüğünde böğründe büyüyen bir boşluk ve aklında cevaplanmayan sorular taşıyor.

**

Bahçelerin birinde, doğuşu durdurulamaz sabahın geldiğini haber veren bir horoz ötüyor. Zarife teyzenin bahçesindeki alacalı horozun mu yoksa Hatice teyzenin bahçesinde tavuklara yaklaşanlara aman vermeyen, siyah kuyruk tüyleri olan beyaz horozun sesi mi çıkaramadı Zeynep. Kalkıp perdeyi araladı; kuşlar, bahçede yaprakları sararmaya yüz tutmuş ağaçların dallarında cıvı cıvı. 1990 sonbaharının ikinci ayı başladığı için havalar epeyce serinlemiş.

Zeynep, önce omuzlarına dökülen saçlarını topladı, sonra da yatağını. Mavi kot pantolon ile siyah kazağını aceleyle üzerine geçirdi. Üniversiteye birkaç gün gecikmeli başlayacaktı. Devlet hastanesinde röntgen teknisyenliği işine bir de üniversite okumak eklenmişti. İnönü Üniversitesi Psikolojik Rehberlik ve Danışmanlık Bölümü'ne başlayacaktı. Bilgiyi ve öğrenmeyi seviyordu. İçinde çiçeklenen öğrenmenin mutluluğuydu. Ama bilgiyi, sadece tahta sıralarda, amfilerde, kara tahtalarda değil insanın iç evrenine acı çekmeyi göze alarak dalabildiği derinliklerde de arıyordu.

Bahçesinde dört dut, bir de kayısı ağacı olan kerpiç evde annesi, konuşmakta zorlanan halası ve yeğeniyle birlikte yaşıyordu. Abileri ve ablaları evlenmiş, her biri şehrin bir yanına dağılmıştı, sadece Hanım ve Zaide ablası evlerinin yakınında oturuyorlardı.

Yüzünü yıkayıp döndüğünde salondaki yer sofrasında annesinin hazırladığı kahvaltıyı buldu. Ne kadar büyürse büyüsün annesi onun için endişelenmekten vazgeçmiyordu. Belki doğurduğu yedi çocuğun en küçüğü olduğundandı. Ona olan sevgisi ayırıyordu. Çocuklarının hepsi yeni aileler kurup evden ayrılmıştı, bir Zeynep vardı bir de uzaklarda okuyan oğlu. Dört yıllık ayrılıktan sonra yeniden şehrine dönen kızının varlığı ona güç katıyordu.

Annesi, onun yerine okul ve işi nasıl birlikte götüreceğini düşünüp üzülüyordu. Biraz da haklıydı, Zeynep'in sorumlulukları artacaktı. Çalışmak zorundaydı çünkü bakmak zorunda olduğu bir ailesi vardı. Babası o İstanbul'da sağlık lisesinde okurken kanserden vefat etmişti. Zeynep de mezun olur olmaz iş hayatına atılmıştı. Annesine, halasına, yeğenine, kendinden büyük kardeşine bakma sorumluluğunu üstlenmişti.

"Zeynebim qurban otur kahvaltını ye, sonra git" dedi annesi.

"Ah annem, Gûla min* ne de düşünürmüş beni."

Boynuna sarılıp öptüğünde annesinin gözlerinden akan mutluluğuyla içine huzur doldu. Onu kırmamak için hızlıca peynir eklemek bir şeyler atıştırdı. Beyaz badanalı

evin mavi kapısını kapatıp bahçeden geçti. Sokağa adımını atar atmaz Zarife teyzeyi güneşin vurduğu duvarı öperken gördü. Rahatsız etmeden geçeyim derken, arkasından seslendi.

“Zeynep erkenden nereye gidiyorsun, okul mu başlıyor.”

“He Zarife teyze, bugün üniversiteye başlayacağım. Sen nasılsın?”

“İyiym iyiym kızım. Akşamdan beri bu sağ kolum ağrıyor, bilmiyorum niye.”

Alelacele duasını bitirip arkasından seslenmesinden belliydi bir sorununun olduğu. Zeynep, hastanede çalışmaya başlayınca mahallenin de doktoru olmuştu. Burada ille de doktor olmak gerekmiyordu, sağlığın kıyısından bile geçtiysen bulunduğun yerin doktoru olurdun.

“Tamam Zarife teyze, sen merak etme akşama bir merhem getiririm. Biraz masaj yaparız. Geçen çektiğimiz röntgende ciddi bir şey çıkmamıştı zaten, yine romatizma ağrılarıdır” dedi Zeynep.

“E tamam kızım hadi geç kalma sen, sağlıcakla git. Bu okulunu bitireydin bir an önce.”

Zeynep caddeden aşağı yürürken, onun son sözüne gülümsedi.

Zarife her günkü konuşmasına başlamıştı: “Yine her taraf kokuyor. Kimse artık temizliğe önem vermiyor. Ne kokusudur anlamadım. Kan kokusu mudur nedir?”

Tüm mahalleli onun bu durumuna alışmıştı. Zeynep çocukluğundan beri Zarife teyzenin bu konuşmalarına tanık olmuştu. Daima karşısında biri varmış gibi konuşurdu. Çevresinden cevap veren olduğunda da susardı. Bazı acılar dilsizdi ya, Zeynep de onun bahsettiği kokunun genzindeki kokuyla aynı olup olmadığını hiç soramamıştı. Ama suskunluğun gizi içinde birbirlerinin yaralarına dokunurlardı.

Yetmişine merdiven dayamış Zarife teyze hâlâ güzeldi. Yüzündeki derin çizgiler, yaşlanmayı değil bilgeliği hatırlatıyordu. Kınalı saçlarını her sabah tarar, küçük küçük örerd. Çiçekli fistanına dökülen saçlarını dikkatle toplayıp duvar deliklerine koyardı. Çocukluğu onun anlattığı masallarla geçmişti. Kendisi anlatmazdı ama Dersim kıyımından kurtulmuştu. Ne zaman kıyıma dair soru sorsa hep konuyu değiştirirdi. Suskunlaşıp uzaklara dalar, yüreğinin diplerine attığı acıların hepsi hemencecik yüzünde birikirdi. Onu üzmemek istemediği için Zeynep de çok sormuyordu artık. Ta ki bir gün kendisi anlatana dek. Dile gelmeyen acılar mahallenin göğünde asılı dururdu hep. Herkes bunu bilir ve giz gibi saklardı.

Yoksulluk kokan mahallenin her zamanki koşuşturmacası içinde otobüs durağına yürüdü. İşe gidenler, süt satanlar, hurda toplayanlar, sokakta bağırsan çocuklar, toprak damlı evlerin bahçelerindeki küçük ağaçlarında hayvanlar, hırıltılı motor sesleri, ev temizliğine erken başlayan kadınlar... Hayatın tüm sesleri bir harmoni gibi birbirine karışıyor, uzaklaşıyor, eksiliyor ya da artıyordu. Zeynep, bu seslerin yoğunluğu içinde her gün hayatının duraklarını da yeniden katediyordu. Gübre, yemek, toz kokularının arasında kendinden uzaklara, zamanın dışına taşıyordu.

Yürürken düşünmeyi, sorgulamayı seviyordu. Yeryüzünde nereye giderse gitsin sonunda ulaştığı yer içindeki tünellerdi. Yürümek, içindeki yabancı tünelleri katetme olanağı da veriyordu. Biliyordu, yıllardır beklediği, hayatının gayesi gibi hissettiği her neyse, o tünellerde gizliydi.

Ağaçlardan düşen sonbahar yapraklarının caddelerdeki dansı gibi kafasında dönüp duran düşüncelerle durağa ulaştığında üniversite tarafına giden minibüsün beklediğini gördü. Hızlıca biner binmez minibüs hareket etti. Köylere giden minibüs tıklım tıklımdı. Hemen kapının yanındaki koltukta oturan yaşlı bir kadın toparlanarak Zeynep'e ilisebileceği bir yer açtı. Minibüs, insan ve motor seslerinin birbirine karıştığı caddeden yol alıyordu.

Yaşlı kadın minibüs parasını önündeki adama uzatırken Kürtçe konuştu. Adam hem parayı almadı hem de dönüp kadına ters ters baktı. O bakışları tanıyordu Zeynep. Kadından parayı alırken çizgilerin kapladığı eline dokundu, göz göze geldiler. Onun yaşlı gözlerinde gördü kendini. Sadece ona bakarken gözlerini yumdu, sonra hiçbir şey söylemeden yerinden kalkıp parayı öne doğru uzattı. Yaşlı kadının annesinden doğarken öğrendiği dili konuşması dahi incitilmesinin sebebi haline getirilmişti.

Daha bir ay önce röntgen teknisyeni olarak tayin edildiği Riha'nın Birecik ilçesindeydi. Orada sadece iki ay kalmıştı ama Kürtlerin kimliklerinden dolayı topraklarında yaşadıklarına tanık olmuştu. Aşağılama, yoksulluk, baskı... Ve bu tür davranışlara karşı ani öfkelerin işe yaramadığını anlamıştı. Her gün hastane koridorlarında karşılaştığı iç burkan manzaralar onu yaralamıştı. Hipokrat yemini edenlerin insanlara yaklaşımını gördükçe kafasında çok şey yıkılmıştı. Aslında pek bir şey yapmamıştı, sadece iyi bir gören olmuştu. Görmek ve bilmek isterse insan, sokak, hastane, okul, mahalle hepsi birer öğretici olabiliyordu. Orada, hırslarına yenilen, zamanı ele geçirme arzusuyla yanıp tutuşan insanın karanlık ruhundan çıkardıkça daha fazla çıkan kötülük ile iyiliğin savaşı Zeynep'in ruhunda alevlendi. Zeynep, babasını kaybettikten sonra kurtarıcı beklemenin anlamsızlığını görmüştü. Kurtarıcı kendileri olacaktı, her biri onun bir parçasıydı. Belki bu yüzden sağlıkçı olmayı seçmişti. Dua ederek kurtarıcıyı beklemeyecekti. Dua ederek o kurtarıcının parçası olacaktı. Onun kâbesi insandı. Düşüncesi, dili, inancı ne olursa olsun önce insan olarak görmek, dokunmak, iyileştirmek, anlamak, yaralarına çare bulmak, çocukluğundan beri severek içinde taşıdığı doğallıktı. Yaşadığı topluluktan bunu öğrenmişti.

Peki ya, ucu bucağı görünmeyen suskunluk denizinde boğulmamak için çırpınanlar neyin nesiydi? Görülmeyenleri, büyüdükleri toprakta ağır bir yük haline getirilenleri kim görecekti?

Zeynep görmüştü.

Otobüsten inip eğitim fakültesi kampüsüne doğru yürüdü. Doğup büyüdüğü şehrin her yanını avucunun içi gibi tanıyordu. İnönü Üniversitesi, Xarpêt'e giden

yolun kenarında genişçe bir arazi üzerine kurulmuştu. Henüz geniş bahçelerin, ağaçların betonlar uğruna helak edilmediği zamanlardı. Sırtını dağlara dayayan ovadaki ağaçlar sararmaya başlamıştı. Buğday, arpa, pamuk, şeker pancarı ve envai çeşit tahıl ve sebzenin yetiştiği bereketli ova, dağlara kadar ışığın altına serilmiş bakır bir örtü gibi parlıyordu.

Serin ekim gününde esen yel, siyah saçlarına dolanarak günün taze kokusunu bırakıyordu.

Gözlerini kamaştıran güneşin altında gözlerini kısarak yürürken, bastığı toprakların yüz yıllık kederini duyar gibi oldu. Üniversitenin kurulduğu toprakların, o büyük felaket anlarında sürgün Ermeni kabilelerinin toplandığı yerlerden biri olduğunu duymuştu. Önünde yükselen ilim binalarına bakarken gözlerinin önünden bitkin ve ölüm kokan kabileler geçti; felaketi yüzünde taşıyarak çocuklarını korumaya çalışan kadınlar, aç çocuklar, son nefesini evlerinden uzakta veren yaşlılar, çığlıklara karışan mermi sesleri... Kulaklarını kapattı, derin bir nefes aldı. Şehirde nereye baksa her binanın altında inleyen mevsimlerin elemi yükseliyordu. Göğe doğru yükselen uygarlık, yerde yaptıklarını unutturmanın telaşındaydı; sanki ne kadar yükselse altında yatan külleri, kemikleri ve kanı unutturacak, aklanıp paklanacaktı. Oysa onlar her yerdedi; toprakta, beton binalarda, taşlarda, ekmekte, tuzda, zamanın yinelenen döngüsünde görülmeyi bekliyorlardı. Kıyılan tüm canlar, duyulmayı bekleyen kocaman bir kalbe dönüşmüştü.

Attığı her adımın sesini dinleyerek yürüdü. İlk günler olduğu için her yer kalabalık, telaş içinde herkes. Çoğunlukla çevre illerden gelen yoksul öğrencilerin ürkekliği göze çarpıyordu. Bazıları belki de ilk defa büyüdükleri küçük kasabalardan, köylerden daha büyük bir şehre geliyordu.

Mekân Zeynep için tanıdıktı ama öğrencilerden tanıdıkları azdı. Gözleri gezindi kalabalıkta ama tanıdık kimseye rastlamadan sınıfına gitti. İlk günkü dersler pek yoğun değildi. Son derste sınıftan çıkarken öğretmenin etrafında toplanan öğrencilerden biri dikkatini çekti. Kısa boylu, esmer, sakın görünümlü mahcup genç, ders kitabını nereden bulabileceğini soruyordu.

“Ben o kitapçıyı biliyorum. Yarın gidince sana da bir tane alabilirim” dedi Zeynep, konuşmaya katılarak.

Ali, yüzünü dönünce karşısında ilk defa gördüğü bir kadın buldu. İlk bakışta insanı saran içten bir gülümseyişi vardı. Uzun siyah saçları, duru yüzü, esmer yüzünde parlayan siyah gözleri dikkatini çekti. Şefkatle bakıyordu.

Sınıftan çıkarken tanıştılar. Ali, Amed’den gelmişti, onun da ilk yılıydı. Zeynep’in sıcak tavırları, Ali’nin çekingenliğini de alıp götürdü. Kantine indiler, sigara dumanının kapladığı küçük kantinin tüm masaları sıkış tıkkış doluydu. Ali’nin daha önce tanıştığı öğrencilerin oturduğu masaya yöneldiler, Zeynep de masada

oturanlarla tanıştı. Birer bardak çay içip okuldan, derslerden konuştular. Yarım saat sonra Zeynep, “Nöbetim var” diyerek alelacele üniversiteden çıktı.

**

Zeynep için bu yüzyıl, insanın dünyada iyileşmez yaralara yol açtığı, unutulması zor zamanların yüzyılıydı. Sırtlanmış giderken yaraya yara ekliyordu. İçinde neleri barındırdığı, getirip götürecekleri bilinmeyen bir şafağa doğru hızlı bir koşudayken bitmek üzereydi. Sınırlarla çevrili bir ülkeden mahrum bırakılan yeryüzü yerlileri için yaşam savaşı sürüyordu. Yüzyılın en büyük yıkımını da onlar yaşamıştı. Barbarlık çağından kurtardıkları sözcüklerini, sevgilerini, masallarını, doğaya olan tutkularını kaybetmemek için direnmek onlar için kaçınılmaz bir alinyazısıydı. Mezopotamya’nın yerlisi olan Kürtler için çağın barbarlığından kurtuluşun yolu, PKK* ile aralanmıştı. Zeynep de üniversiteye başladığında yurdunu ölesiyle sevenlerin bulunduğu o yola adım atıyor. Yol, suskunluğun direnişe dönüştüğü dağların yoluydu. Okullardan dağlara açılan yurtseverliğin zorlu yolu, çağın barbarlığından intikam alma şekliydi belki de. Öyle ki, yüzyılın son on yılında üniversiteler, sömürgeciliğin ağır baskısını hisseden her Kürt için aynı zamanda örgütlenme yeri idi. Okumak ve bilmekle başlardı her şey. Gizli buluşmaların ilk kıvılcımı okumaktı! Dünya devrimlerinde yaşananları konu alan romanlar, sol düşüncüyü anlatan teorik kitaplar okunurdu. Kürtlerin tarihine, diline, kültürüne dair kitaplar ise yasak olduğundan fotokopiyle çoğaltılmış kağıtlar elden ele dolaşırdı. Kurtuluşun yolunu gösteren ilk kutsal metinler gibi titizlikle saklanırdı. Ulaştıkları bilgi yaşadıklarıyla birleşince kendine dönüşün yolunu açardı. Arada bir sınır olmasa da yaşadıkları coğrafyanın hakikatini fark ederlerdi. Birbirlerini yeniden keşfedercesine mutluluktan gözleri parlardı.

Üniversitenin ilk yarısında herkes birbirini ve okulu tanımaya çalışırdı. Ama ikinci yarı yıl başladığında gruplar arası çelişkiler belirginleşir ve çatışmalar derinleşirdi. Tüm seçimler ilk bakışta doğal bir akış içinde olur gibi görünürdü ama zamanın duldasında birikip buluşan hayatlarının sesi idi.

Zeynep’in yakınlaştığı öğrenci grubunda yurtsever Kürtler ağırlıktaydı.

Üniversiteler, her zaman ülkede yaşanan hayatın küçük bir minyatürü olurdu. Zeynep’in okuduğu İnönü üniversitesi de doğup büyüdüğü şehrin gerçekliğini yansıtıyordu: Sağcılar, kendi içinde parçalı olan solcular, dini gruplar ve tarikatlar, yurtsever Kürtler, siyasetten uzak durarak okulunu bitirmeye çalışan orta sınıf gençleri, bazen gruplar arasında geçiş yapabilen kararsızlar, her şeyden bihaber yaşamayı başaranlar...

Zeynep, koyulduğu yolda her gün, her adımda barbarlığın izleriyle karşılaşacaktı. 16 Mart 1991 sabahı bunlardan biriydi. Yurtsever öğrenciler, ülkenin güneyindeki

Halepçe’de üç yıl önce kimyasal saldırıyla katledilenleri anmak için bahçede toplanmışlardı.

İlk ders bitiminde Ali, “Zeynep Halepçe anması var. Ben aşağı iniyorum” dedi. Zeynep, pencereden bahçede toplanan öğrencilere baktı, ilk bakışta öğrencilerin arasından sıyrılan Recep’i fark etti. Onun ve diğerlerinin cesaretini gördükçe yüreği daha hızlı atmaya başlıyordu. Ne zaman ona, hemşerisi Mehmet’e baksa çocukluğunun “talebeleri” geliyordu gözünün önüne. Kalbini dinlese fırlayıp yanlarına gidecekti ama herhangi bir gösteriye katılırsa memuriyetinin bitirileceğini biliyordu. Bu da ekonomik olarak ailesini zor duruma koyacaktı. Bazen çocukluğundan beri taşıdığı bu sabırlı hal ona tuhaf geliyordu. Oysa bu sabrın altında kaynayan acıyı, coşkuyu, sarsıcı duyarlılığı kim bilebilirdi ki! Bazen onu deli dolu bir gençlik yaşamasından alıkoyan sabır ve sorumluluktan sıyrılmak istiyordu kalbi.

“Ali biliyorsun, benim katılmam zor...” dedi biraz da sıkılarak. Daha önce de gruptaki öğrencilere durumunu anlatmıştı.

“Tamam Zeynep, zaten bunu herkes biliyor, o konuda sorun yok” dedi Ali, onu rahatlatmaya çalışarak.

Ali merdivenlerden inerken, Zeynep de anmayı daha iyi izleyeceği koridorun büyük penceresinin önünde durdu.

Hiç görmediği o uzak kenti düşündü. Halepçe! İstanbul’da kız öğrenci yurdunun kantininde, televizyon izlerken katliamdan kurtulup yola düşen çaresiz insan kabilelerini görmüştü. O zaman Dersim, Maraş ve şehrinin yarasına Halepçe de eklenmişti. Şehirler, suskun yaralarıyla yeryüzüne kazınıyordu. İnsanın yol açtığı her felaket, akılda, cansız bedenlerin düştüğü tarlalar bırakıyordu. Vicdanını dinleyen insanlar da, o tarlaları bir kez gördüklerinde asla unutamazlardı. Ne yaparlarsa yapsınlar hayatları hep o tarlalardan geçirdi. İnsanları iyileştirmek için okuduğu sağlık lisesinde, kimyasallarla insanların katledildiğini görmesi kötülüğün sınırlarını anlamasına yol açmıştı.

Zeynep, düşüncelerinden sıyrılınca anmanın başladığını gördü. Sesleri iyi duymuyordu ama Recep’in konuştuğunu görebiliyordu. Uzun boyuyla öğrencilerin içinde fark ediliyordu. Saygı duruşu henüz sona ermişti ki, polis kampüsün bahçesinde belirdi. Önceden haber aldıkları belliydi. Faşist öğrenciler de binanın kapısında toplanmışlardı.

Recep konuşmasının sonunda yüksek sesle “Bijê Kurdistan, Bijê Serok Apo” sloganlarını atınca polis coplarla saldırıya geçmişti. Zeynep, telaşla bir kat aşağı indi, açık bir pencerenin yanına yaklaştı.

Öğrenciler birbirine tutunarak, “Halepçe Halepçe” diye bağırıyorlardı.

Polisin darbelerinden kaçmak için binaya girmek isteyen öğrenciler de faşistlerin saldırısına uğruyordu. Polisin attığı gaz bombalarıyla bahçe bir anda savaş alanına dönmüştü. Zeynep de bahçede yaşanan o savaşı ilk defa bedeninde hissetmişti.

Çocukluğunun karanlık hatıraları, gözlerinin önündeki bahçede yeniden vücut buluyordu. Adı ne olursa olsun karşısında duran karanlık ve zorba güçtü. O karanlık divanın altından çıkıp sırtını, başını, ellerini incitiyordu. Sabahtan akşama dek kan kokusuyla mahallede dolanan Zarife teyze, babasının uzakları çeken suskunluğu, annesinin çığlıkları, lise arkadaşı Zeliha'nın gözyaşlarındaki ölüm hikayeleri, yollardaki kabileler, kara bulutlar, kurşun sesleri, yasak kitaplar ve kasetler, acı ve korku, çatlayan zaman, kahramanlar... İşte şimdi karşındaydı, görüyordu, bedeninde hissediyordu. İlk defa gördüğü aslında hep yanı başındaydı, o karanlık divanın altından bu yana her yere sinmişti. O ilk ürküntüye şimdi öfke de eşlik ediyordu. Ölülerin anılmasına dahi tahammülü olmayan bu karanlık güçle nasıl mücadele edilmesi gerektiğine dair ilk soruları da o an başladı. Öğrencilerin çoğu binaya girerek dağılmıştı. Ama yüzünde karanlıktan bir parça taşıyormuş gibi soluk benizli, derinden soludukça göğsü inip kalkan, merhametten yoksun bakışlarıyla tıknaz bir polis, elindeki copu binaya doğru sallıyordu. Zorbalığının ardında sırtını yasladığı o güç olmasa bir anda çözülüp dağılabilir, varlığı ansızın muammaya dönüşebilirdi. Binanın kapılarına, pencerelerine çarpan böğürtüsüyle gizlemeye çalıştığı korkusunu duyumsuyor Zeynep. Ürkerek uzaklaşan diğer öğrencileri gördükçe daha fazla bağıriyordu:

“Lan oğlum anam avradım olsun, bu PEKAKA belasına bulaşanı sağ komam. Devleti tanıyacaksınız, devlet güçlüdür güçlü.”

Etrafındaki polislere emirler yağdırırken, “Kürdistan’ı kuracaklarmış” diyor alay edercesine. Sonra ses tonunu biraz düşürüyor, babacan görünmeye çalışıyor: “Aklınızı başınıza toplayın. Okulunuzu okuyun, gezin eğlenin.”

Binanın pencerelerinden yeniden slogan sesleri yükseliyor: “Kahrolsun faşizm, yaşasın Kürdistan!”

Eli coplu polis, binanın içinden gelen sloganları duyunca yeniden öfkeleniyor. “Bu ülkeyi kimseye böldürtmeyiz, bunu iyi kafanıza sokun o... ç...” diyerek küfürleri sıralıyor.

Zeynep, bağırان polisle bir an göz göze geliyor. Küçük bir çocukken duyduğu sesler bedene, ete kemiğe bürünüyor, ona bakan gözlerin ardındakini görüyor. Gayri ihtiyari pencereden çekilerek köşeye saklanıyor, az önceki savaştan çıkmış gibi nefes nefese kalıyor. Polisin bahçeyi ürperti içinde bırakan sesi, fakültenin duvarlarına çarparak geri dönüyor. Yankısını ardında bırakarak uzaklaşıyor ses. Kalan polisler, üniversitenin giriş çıkışlarını tutuyor, öğrencilerin kimliklerin kontrol edip çantalarını arıyorlar.

Gün boyu süren olayların sonunda anmaya katılan öğrencilerden bazıları, yaka paça gözaltına alınıyor. Yurtsever ve solcu öğrencilerin yaptığı her eylem, bu şekilde polisin ve faşist öğrencilerin saldırısıyla sonuçlanıyordu. Gözaltına alınanlar bir gün sonra bırakılıyorlar ama copların bedenlerinde bıraktığı

morlukların iyileşmesi zaman alıyor. Ama onlar, bedenindeki morlukları direnişten bir parça olarak onurla taşıyorlar.

**

Nisanda doğa uyanıyor, onun uyanışına Zeynep'in yüreği de katılıyor. Bazen ne isterse onu yapabilecek güçte hissediyor kendini. Yeşillenen doğadan güç alıyor. İnsana verdiği sevgiye bir şeyler katmak istiyor. Ne zaman çok sevse bunu yaşamla buluşturuyor. Bir tatil gününde evin arka bahçesine bostan ekmeye karar veriyor. Bir kayısı, üç de dut ağacının olduğu arka bahçenin ortasına. Annesi, "Kızım orası beton gibi olmuş, artık orada bir şey yeşermez" diyor. "Gula min yeşerir niye yeşermesin. Sadece biraz emek harcayacağız, emek betonu da yeşertir" diyor Zeynep.

Evlerinin yakınında oturan Hanım ablasını çağırıyor. Kazma-kürekleri alıyorlar ellerine. Nemli toprağı kazıyor Zeynep, alnında ter damlacıkları birikiyor. Sağ elinin tersiyle siliyor terini, anadilinde şarkı söylüyor nefes nefese. İşlerini anadilinde şarkı söyleyerek yapmayı seviyor. Yanlış söylediğinde gülümsüyor, yılmadan doğru telaffuzu öğrenene dek yeniden tekrarlıyor. Kürtçe'yi iyi bilmediği için üzülüyor, okul arkadaşlarından yeni şarkılar öğreniyor. Anadilinde öğrendiği her kelimeyle hayat bulmuşçasına mutlu oluyor. Şarkılarla, karanlıkta kalmışların ruhuna doğru yolculuğa çıkıyor; babasının dizlerine başını dayayıp huzur buluyor, annesinin sertliğinin ardındaki acıya uzanıyor. Biliyor, şarkı söylemek, kitap okumak, slogan atmak, konuşmak, sevmek, yürümek, hepsi aydınlığın ardındaki yaşamın parçaları... Başkaları için sıradan olan her şey Kürtlerin yaşamında mücadelenin bir parçası oluveriyor. Topraktan gelen ezgiler, Zeynep'in duru sesiyle yeniden toprağa dönüyor. Kuşların dilinden yazan bilgenin şiiri, onun ruhunda kopan nağmelerle yeniden vücut buluyor.

"Li	baxê	min	bû	zivistan
Ay	dîlberê		dem	gulîstan
Li	baxê	min	bû	zivistan
Wey dîlberê dem gulîstan				
Ay	dîlberê		dem	gulîstan
Çilmisî	gul,	bax	û	bostan
Wêran ezim malêm xirab				
Ay	dîlberê		qet	menale
Feqîyê	Teyran	êdî	kal	e
Nexweşekî pir bêhal e..."				

Hanım da ona eşlik ediyor. Zeynep'in umutsuzluğa düşmeyen direncine ortak oluyor. Benim güzel bacım. Sen olmasan nasıl dayanırdım bunca şeye, diye geçiriyor içinden.

"Bak abla" diyor Zeynep. "Her şey böyledir. Toprak nasıl da yumuşadı. Sevgini katarsan her şey böyle yumuşar önünde."

Kazma işi bitince bahçelerinde bulunan ahırdaki yetmediği için komşunun bahçesinden gübreyi çuvallara doldurup getiriyor. Ayağı toprak topağına takılınca düşüyor, gübre üzerine dökülüyor. Kahkahalarla gülüyor. Ablası torbayı tutarak kaldırıyor.

"Abla valla mis gibi kokuyorum, bu en güzel parfüm" diye espri yapıyor Zeynep. Toprağı gübreyle kardıktan sonra açtıkları arklara fasulye, domates, biber, salatalık, reyhan ekiyorlar.

"Qurban olayım Zeynebim, yine inat ettin de yeşerttin bu betonu" diyor annesi, kızıyla gururlanıyor.

"Ana bundan sonra her yıl bostan ekeceğiz."

Her sabah nöbetten dönerken ya da okula giderken bostana bakıyor Zeynep, günbegün filizlerin büyüyüşüne tanık oluyor, onlara anadilinde şarkılar söylemeye devam ediyor.

**

Seyrek damlalar halinde yere düşen mayıs yağmuru altında yürüyor Ali. Güneşin son ışıkları altında yunulup yağmur damlalarına teslim edilen şehrin sokaklarından çiçek kokuları yayılıyor. Elleri cebinde, dilinde ılık! Ayaklarının onu götürdüğü yer hastanenin yolu. Ne kadar zamandır içinde sakladığı duyguları, kelimelere yükleyip Zeynep'e doğru salacaktı. Ama onu görünce ketumluğu tutuyordu. Belki de içinde gizlenen o korkuydu, onu böyle dilsiz bırakan. Ya o sevmiyorsa ya reddederse ya yanılıyorsa... Bir an adımları yavaşlıyor, durup düşünüyor. Yok yok, bu sefer konuşacağım, diyor kendi kendine. Söylediğine inanmaz bir edayla gülümsüyor.

Hastaneye ulaştığında karanlık tamamen çökmüştü. Kaldığı yurt, hastaneye oldukça yakındı. Zeynep nöbetteydi. Ali'yi servisin kapısında görünce hem şaşırmış hem de sevinmişti.

"Hoş geldin Ali, hayırdır akşam akşam..." dedi gülümseyerek.

Ali o ana kadar tasarladığı her şeyi unuttu.

"Hiiiç Zeynep, şey biraz karnım ağrıyor da. O yüzden..." dedi hiç düşünmeden.

"Aaa öyle mi, gel gel otur" dedi Zeynep ona yer göstererek.

"Ben hemen doktoru çağırıyorum, sen bekle."

İmalı bir gülümsemeyle arkasını dönüp gitti. Ali'nin bir şey söylemesine fırsat vermedi. Biraz sonra doktorla döndü.

Doktor, “Neyiniz var” diye sorduğunda Ali kekelemeye başladı.

“Şey, biraz karnım ağrıyor, halsizim...” diye cevap verdi, elini alnına koyarak. Düşündü, başka söyleyecek bir belirti bulamadı. Zeynep’e baktı, gülümsediğini görünce yüzü iyice kızardı.

Doktor, stetoskopu sırtından çekerken, “Pek bir şeyiniz yok, olsa olsa hafif bir üşütme olabilir. İsterseniz bir ağrı kesici alabilirsiniz. Geçmiş olsun” dedi.

İşte yine başaramamıştı, üstelik doktora da rezil olmuştu. Zeynep’le bir süre sohbet ettikten sonra hastaneden ayrıldı. Sokakların karanlığında yürürken beceriksizliğine kızıyordu. Ama hissettiği yoğun duygular onu rahat bırakmıyordu. Ruhunda hissettiği eksikliğin acısıyla o geceyi zar zor sabah etti. Eline doladığı görünmez iplerle çektiği aydınlık yeryüzüne doğunca bir daha deneyecekti.

Ertesi gün de şans ondan yana dönmedi. Zeynep, annesi hastalandığı için okula gelmemişti. Okulda polis ve faşist öğrencilerle yaşadıkları gerginlikten dolayı evlerine gitmeye de fırsat bulamadı.

Nihayet iki gün sonra ders çıkışında Zeynep’i şehirde çay içmeye davet etti. Şehrin sokaklarında epeyce yürüdükten sonra bir kitapçıya girdiler. Kitaplara bakındılar, Zeynep birkaç kitap satın aldı. Dışarı çıkınca yeniden yürümeye başladılar. Ali, içindekileri söyleyemediği için dalgındı.

Zeynep, “Valla Ali ayaklarıma kara sular indi, biraz oturalım” deyince bir çay bahçesinde oturdular.

Ali’nin tuhaf hali Zeynep’in gözünden kaçmamıştı. Onun dünkü halini düşününce kahkahalarla gülmeye başladı.

“Ali o dünkü halin neydi öyle” dedi iki kahkaha arasında.

“Ne edeyim, sen nöbetçi olduğunda hasta düşüyorum” dedi mahcup bir şekilde. Zeynep’in duygularından emin olamadığı için tereddüt ediyordu. Oysa Zeynep’in hisleri güçlüydü, Ali’nin ne söylemek istediğini çoktan anlamıştı.

“Ali biliyor musun” dedi kendinden emin bir şekilde. Uzanıp masanın altındaki elini tuttu.

“Seni çok seviyorum. Seninle olmak beni mutlu ediyor.”

Ali bunu duyunca üzerinden büyük bir yük kalkmışçasına sevindi, rahat bir nefes aldı. Sıcaklığını hissettiği eli, baş parmağıyla okşadı.

“Zeyno bir türlü söyleyemedim, yine sen cesaretli çıktın. Dünden beri nasıl söyleyeceğimi düşünüyordum.”

“Anlamadığımı mı sanıyorsun. Sadece nasıl söyleyeceksin onu merak ettim. Ayrıca ilk sözü hep erkekler söyleyecek değil ya kadınlar da söylesin” dedi yeniden kahkaha atarak.

“Beni ağır bir yükten kurtardın Zeyno. Bundan şikayetçi değilim valla.”

“Ağır yük bundan sonra başlıyor Ali” dedi Zeynep. “Sevgi dünyanın en güzel duygusu. Ama onu nasıl yaşamalı? Her gün karşılaştığımız şeyler, birbirini

boyunduruk altına alan, ezen davranışlar, yaşamdaki eşitsizlikler, sevgi-aşk değil. Hiçbir zaman klasik bakmadım sevgiye.”

“Anlıyorum seni, ben de öyle bakmıyorum.”

“Bilinçli insanlar da farklılık yaratmayacaksa toplum nasıl değişir. Sevgi, birbirini anlamak, tek yürek haline gelmektir. Ama kölelik değil. Bu yüzden şimdiye kadar gelen teklifleri hep geri çevirdim.”

“O zaman şanslıyım. Ben de hep o korkuyu yaşadım.”

“Sevgi insana yaşama gücü verir, hayatın ağırlıklarıyla başa çıkma gücü verir. Bizim sevgimizin de böyle olmasını istiyorum” diyor Zeynep.

Ali’nin ne yapacağını bilmez hali çabucak siliniyor. Neşe içinde yüzerken gözlerini Zeynep’ten alamıyor. O ne dese başını sallıyor sadece. Kendini onun huzur verici sesine, gülümseyişine kaptırıyor. Zeynep onun dalgınlığını görünce, “Ali sen beni dinlemiyor musun?” diye soruyor.

“Olur mu Zeyno, na nası dinlemem” diye kekeliyor. İsmi kısıltarak söylediği için tepkisini merak ediyor, başını önüne eğiyor. “O kadar huzur verici ki sesin, sonsuza dek seni dinleyebilirim.”

“Hemen kızardın. Bana Zeyno diye seslenmen hoşuma gitti, valla.”

Birlikte ağız dolusu güldüler.

Sanki yeri göğü yıkayıp pırıl pırıl mavi göğü bugün onlara sunan dün geceki yağmur değildi, sevgiyle buluşan ellerinden yayılan büyüydü. Sevginin ruhlarını sarmalayan dinginliği içinde salınıyorlardı. Sonsuzdu o an, ruhlarına kazınan o huzur verici duygu hep orada kalacak gibiydi. Onunla hayatı adımlayıp ihtiyarlayacaklardı. Bedenlerini bırakıp mavi gök ile şavkıyan ruhlarının, yerdeki her ayrıntıyı daha bir görünür kıldığı o Mayıs günü, Zeynep ile Ali’nin gülüşüyle geceye koşuyor. Onlar da mutlu adımlarıyla bu koşuya katılıyor. Zeynep’in evine dek maviden laciverte dönen gök eşlik ediyor onlara.

Zeynep’in hayatında fazla giz yok, zorlukları olsa da Ali’yi sevdiğini ailesiyle paylaşıyor. O an annesinin gözlerinden geçmişten kalan kara bulut yatağının gölgesi geçiyor. Ah bu gölge hep bizimle mi olacak, diye düşünüyor. Ama ruhunu terk etmeyen mutluluk ona güç veriyor. Annesine bakıyor güvenle.

“O Sünni çocuk mu?” diyor annesi.

Oturdukları odaya ağır bir suskunluk çöküyor. Zeynep, annesi, ablası, halası... Herkes bir daha doğrulmak için gücünü topluyor. Halının ortasında uzanan ağaca bakıyorlar.

Zeynep’in yüreğinde sevgi damlacıkları, ağacın dallarından seslenir gibi konuşuyor.

“Evet Ana ama Ali de bizim gibi Kurmanc’dır. Bir farklılık, kötülük sezdin mi hiç. İnancımız farklı da olsa aynı kültürün çocuklarıyız.”

“He iyi bir çocuktur. Yoksa Sünni değil mi, beni mi kandırıyorsunuz” diyor annesi yeni bir dala tutunmuş gibi.

Gülümsüyor Zeynep. Orada duranlara değil sözleri. Destursuz gelip aralarına sızan gölgeyle savaşıyor. Derinlere bakıyor, oradan çıkıp sevginin göğünü karartmasına izin vermemekte kararlı olduğunu gösteriyor. Annesi, ardındaki gölgeden habersiz, yüzü gülen Zeynep'i görüyor.

"Yok Ana niye seni kandıralım. Öyledir ama hepsini bir yapmak ne kadar doğru ki!"

"Ne bileyim kızım, bizi hep katlettiler. Bizi bunu bildik, gördük. Ben bir şey demiyorum, büyük abin belki kızar. Konu komşu ne der."

"Ana kimse benim yerime yaşamayacak. Ama doğru bildiğim yolu niye başkası için değiştireyim ki!"

Annesi Hanım'ın içi içini yiyor. Yaşanmış olan her şey hafızasında diri. Oturduğu yerden kalkmak istiyor, kalkamıyor. Hatıralar üşüşüyor silsile gibi, derin derin göğüs geçiriyor. Zeynep yerinden kalkıp yanına gidiyor, "Gûla min" diyor, sarılıyor.

"Sen merak etme, beni tanıyorsun. Hiç kötü birini sever miyim? Hiç kötü bir şey yapar mıyım?"

Annesi, sözünü ölçmek istercesine bir daha yüzüne bakıyor. Saçlarını okşuyor.

"Biliyorum kızım biliyorum. Sen bana bakma..." diyor. Yağmur sonrası yaprakların üzerinde titreyen damlalar gibi gözlerinde titreyip duruyor yaşlar. Endişelerini kalbinin kıyılarına attığını biliyor Zeynep. Ve o endişelerin, acıların son bulması için nice sorumluluğu da...

**

Okulun ilk yılı bitmek üzereyken bir haziran zamanı. Zeynep ve arkadaşları yükleniyorlar kap kacağı, çaydanı, ekmeği, bulguru, yağı, domatesi; şehrin dışında dört yanı yüksek tepelerle çevrili, tek tük ağaçların yaşadığı yeşil bir vadiye doğru yol alıyorlar. Çayırlarda çiçekler, tepelerde ağaçsı bitkiler, uçsuz bucaksız kayısı tarlaları... Çayırdaki ince patika onları büyük bir dut ağacının gölgesine götürüyor. Ağacın dallarında bal gibi beyaz dutlar, gövdesinde uzun ve derin bir yara. Sessizlik ve kuş zamanında yeşil vadi. Derinliğinde ince bir çay ışıltılar yayarak akıyor.

Kırmızı örtüyü yeşil otların üzerine seriyorlar. Açılıyor çantalar, hummalı bir koşuşturma başlıyor öğlen yemeği için; kimi çalı-çırpı topluyor, kimi ocağı hazırlıyor, kimi su getiriyor. Zeynep de yemek hazırlayanların içinde. Bulgurun üzerine sıcak suyu döküyor, yumuşayınca doğradığı yeşillikleri, tavada kızarttığı salçayı ekleyip ezmeden karıyor. Arada dışarıdan eller tepsinin içine dalıp minik parçaları ağzına atıyor. "Şişşş biraz sabredin" diyor Zeynep. Onun elinden kısır yiyenler, bir daha yemek istiyor.

Ocakta menemen pişiyor. İki kişi ağacın üzerinde beyaz dutlardan topluyorlar hem yiyorlar hem aşağıda çalışanların üzerine atıyorlar. Yukarıdan atılan dutları yakalayabilen ağzına atıyor. Yeşil vadideki kuş seslerine öğrencilerin kahkahaları ekleniyor. Yaşamın önüne çıkardığı zorlukları aşma gücünün henüz taptaze durduğu gülüşlerinde, yeşilin oksijeniyle dolan göğüslerinde umut var.

Hazırlanan yemekler uzun sofraya diziliyor. Her tabaktan iki üç kişi birlikte yiyor. Yemekler üzerine yorumlar yapılıyor.

“Zeynep kısır çok güzel olmuş, eline sağlık” diyor Recep.

Yemekten sonra demlenen çaylar içiliyor. Sohbetlerle herkes birbirini biraz daha tanıyor. Köylerde, şehirlerin uzak kıyılarında yoksulluğun sindiği duvarlar arasında büyümüş her biri, onun kokusunu tanıyorlar. Ondan utanmayı değil ondan kurtulmanın yollarını arıyorlar. Toprak evlerinden, anne-babasının giysilerinden utananlar onların yanına uğramıyor, onlardan kaçarak kurtulmaya çalışıyorlar nafi bir çabayla.

Ev arkadaşları, Recep’e takılıyor:

“Yaw Maviş sizin bu iki keçiniz hiç ölmez ya da çoğalmaz mı?”

Recep’in mavi gözleri ışıltılı. Biliyor yoksulluk değil bu, yoksun bırakılmaktır.

“Yok o keçiler büyölüdür, ondan bir şey olmuyor” diyor bir başka öğrenci.

Recep’in gözleri Zeynep’e kayıyor, herkes gruplar halinde sohbet ederken o Ali ile oturuyor. Gözleri üzgün bakıyor etrafına.

Recep, Ali ile ilişkisinden dolayı bazılarının ona tavır aldığını bildiğinden hissettirmeden yanına süzülüyor.

“Ee Zeynep piknik nasıl, beğendin mi?”

“Evet piknik güzel, doğa güzel...”

Recep’in olgun ve oturaklı tavırları Zeynep’in ilgisini çekiyor. Yüzündeki yumuşak ifade, ona çocukluğunun devrimcilerini hatırlatıyor. İçi dışı bir güzel insan böyledir işte. Üzerinde değiştirerek giyindiği iki tişörtten turuncu olanı var. Gözlerinin mavi çekiciliğinden dolayı arkadaşları ona “Maviş” diyor.

“Ama insanlar...” diyerek Zeynep’ten cevap bekler gibi bakıyor. “Gel seninle biraz dolaşalım, bu güzel doğayı.”

Vadiden kayısı bahçelerine çayır kokusunun içinden yürüyorlar.

“Sizin köy de bu kadar güzel mi” diye soruyor Zeynep, derin derin nefes alarak.

“Sîsê Sîsê” diye yineliyor Recep.

Köyü, Lice’nin Sîsê’si gözlerinin önünde canlanıyor; yeşil ovanın ortasında yükselen bir dağ parçası Sîsê. Ellerini uzatsa Lice’nin ışıklarını avuçlayacak. Ağaçlarla kaplı dağların arasında çağları adımıyor. Onları doyuracağından fazlasını taşıyordu bağrında ya, neylersin, diye hayıflanıyordu. Etrafı karakollarla çevrilmişti Sîsê’nin. İki yıl önce bu şehre sosyoloji okumaya geldiğinde köyünü her an özlemişti. O zaman Sîsê, yeşiller giyinmiş bir peri olup girmişti düşlerine.

Uykularını bölüp ona sesleniyordu. Dağlar içindeki küçük yurdu içinde taşımayı öğrendiğinde yeşil peri de onu terk etmişti.

“Doğduğum ve büyüdüğüm köy, benim için güzeldir tabii” diye cevaplıyor Recep.

“Ama onun güzelliğini kendi gözlerinle görmeni isterim.”

“Ülkemizin her yerini görmek isterim. Birçok yeri merak ediyorum.”

Mışmişleri olgunlaşmaya doğru giden kayısı ağaçlarının altında yeşilin çeşitli tonlarında otun arasından yürüyorlar. Recep, uzun boyundan dolayı durmadan ağaç dallarına takılan kafasını eğmek zorunda kalıyor.

“Kayısılar yavaş yavaş olmaya başladı” diyor.

Yere eğiliyor, gözlerinin renginde mavi bir çiçeği koparıp Zeynep’e uzatıyor.

“Sevmek güzel bir şeydir Zeynep” diyor. “Sevmeden insan olamayız, sevmek bizi özümüze götüren hakikattir. Buna hiç kimse karşı çıkamaz. Ama mücadelemizle nasıl olmalı sorusuna yanıtlar arıyoruz. Toplum ve birey olarak nasıl yaşamalıyız? Kadın ve erkek arasında birbirine tahakküm uygulamadan özgür bir sevgi nasıl olmalı? ”

Mavi çiçeği alıp kokluyor Zeynep. Belirgin bir kokusu yok ama biraz toprak, biraz ot, biraz da taş kokuyor gibi.

“Benim için de sevgi yaşamın kaynağıdır. Ama bu konuda kaba yaklaşımları anlayamıyorum. ”

Önüne çıkan kayısı ağacının dalını yavaşça tutup kaldırıyor ve yürümeye devam ediyor Recep. Derin bir nefes alıyor.

“Aslına bakarsan bu yola düşenler, bizler aşk arayışçılarıyız. Önderlik de öldürülmüş Kürt aşkının yaratıcılarıyız, diyor ya! Öldürülmüş olanı nasıl doğru yaşayabiliriz? Bu yüzden onu yeniden yaratmalıyız. Ülkemizde hiçbir konuda özgürlük yok, esaret var. Toplumda kadın-erkek ilişkileri köleliğin esas kaynağıysa, özgürlük en çok da burası için gerekli. Tabii bunun derinliğini anlamadan yaklaşıncı kaba, yüzeysel yaklaşımlar ortaya çıkabiliyor. Oysa bu konu, kendini bastırma ya da fedakarlıktan da öte bir tercih.”

“Söylediklerin çok anlamlı Recep” diyor Zeynep. “O zaman özgür ölçülerde sevgi, aşk nasıl olur onu tartışalım. Birbirimize anlatalım. Hiçbir zaman klasik bir ilişki istemedim, aksine hep kaçtım. Sevgi sürekli birlikte olmak da değildir. Duygular insanı esir ve kör yapmamalı. Bazı insanların yaşamında güdüler ön plandadır. Benim için kadın ya da erkek hiç fark etmez. Çıplak bir erkek vücudu karşımda olsa yine etkilenmem. Bir kadının bedeni neyi ifade ediyorsa, erkeğinki de benim için aynı. Bazen acaba bende güdüler gelişmemiş mi, diye de soruyorum. Ancak bu yönümle de gurur duyuyorum. Çünkü salt güdülerin önde olduğu yerde özgürlük olmaz. Bu sevgiyle yaşam nasıl anlamlı kılınır, nasıl yaratıcılığın kaynağı yapılır, bunları da düşünüyorum.”

Onaylarcasına kafasını sallıyor Recep. Gerdanı kızıl minik bir kuş ağaç dallarında ötüyor. İkisi de incecik sesin geldiği ağaca bakıyor.

“Senin sevgiye derinlikli baktığını görebiliyorum Zeynep. Bu kaba davranışları aşmak da mücadele ile olacak. Yeni bir yaşam kurmak, her bir kavrama yeni anlamlar yüklemek hiç kolay değil. Zamana bırak bazı şeyleri... Tüm bu çocukça yaklaşımlar geçip gidecek. Kimin sevgiden ne anladığını zaman gösterecek.”

Doğadan, sevmekten, devrimcilikten, daha birçok konudan konuşarak yeniden topluluğun yanına ulaşıyorlar.

Recep, “Arkadaşlar biraz toplanalım” diyor. Gençler çevresinde toplanıyor. “Arkadaşlar bazı şeyleri tartışmamız gerek. Ülkemizde yaşanan savaşı hepimiz takip ediyoruz. Burada okuyor olsak da yurtseverlik görevlerimiz var. Gerek polis gerekse de faşist kesimin saldırıları da örgütlenmemizi engellemek içindir. Arkadaşlar bireysel ve tepkisel hareketlerden kaçınmalı. Kimse yalnız hareket etmemeli. Bu yılın eksiklikleri nelerdi? Ayrıca önümüzdeki yıl örgütlenme ve mücadelemizi geliştirmek için arkadaşlar fikirlerini belirtebilir.”

Recep, üniversitede neler yapılması gerektiğini anlatıyor, konuşmasını kusurlarını anlatarak bitiriyor. Diğer öğrenciler de tek tek konuşup önerilerini sunuyorlar.

Zeynep de söz alıp kendini anlatıyor.

“Hastanede memur olarak çalışıyorum” diyor. Recep’in gözlerine bakıyor, onun samimiyetinden güç alıyor. “Aldığım maaşla ailemi geçindiriyorum. Başka gelir kaynağımız yok. Bundan dolayı okuldaki eylemlere şimdilik katılamıyorum. Arkadaşlar bunu kaçış şeklinde ele almasın. Bunun dışında önümde bir engel yok. Arkadaşların bazı ters yaklaşımları beni zorluyor. Konumuma uygun düşen her türlü fedakarlığı seve seve yaparım. Bu şekilde yaklaşılsa sevinirim.”

Recep, onun burukluğunu görüyor, “Bu bir zorunluluk Zeynep, anlıyoruz. Hepimizin hayatında zorunluluklar olur. Farklı yaklaşımları kabul edemeyiz.”

Bu konuşmadan sonra rahatlıyor Zeynep. Recep sazını alıyor eline, “İro çerxa şoreşe” marşını çalıp söylüyor. Diğerleri elele tutuşup halay çekiyor ve şarkının sözlerini tekrar ediyor.

Halaydan sonra Zeynep’in hatırına bir deyiş alıyor Recep.

“Heyder	heyder	heyder	heyder
heyder	heyder	derdê	derman
can	biqurban	heyder	heyder

li mera bişin şahê merdan...”

Mardinli Sabri kalkıp semah dönmeye çalışıyor. Bu, onun Meletî’yi ve Alevi kültürünü ne kadar sevdiğini anlatma biçimi.

Arkadaşlarından biri, “Helal olsun Sabri şimdiye kadar kimse senin kadar bu semahı bozmayı başaramadı” diye takılıyor. Gülüşmeler arasında Zeynep de kalkıyor, Sabri öğrensin diye ayakkabılarını çıkarıp öne geçiyor, birkaç genç daha sıralanıyor arkasından, çember tamamlanıyor. Usul usul dönmeye başlıyorlar. Recep, sazının tellerine vurdukça hızlanıyorlar. Zeynep’in kolları turna kuşunun kanatları gibi açılıyor, büzülüyor, etrafında dönüp elini kalbine koyuyor. Toprağı

kaplayan otların üzerinde çıplak ayaklarından birini öne doğru atıp dünya misali dönüyor. Varoluşun ilk duraklarında kuşun kanatlarıyla göğe yükselen ruhlar zamanından beri evren de dönüyor, dünya da insan da, hakikat böyle vücut buluyor. Üç telli sazın etrafında pervane olup dönüldüğünden beri bu topraklarda hakikat, ezgiye, ritüele, ayağa, ele ve zamana yüklenip taşınıyor. İnsanların yüreği ne zaman bilmek için çarpsa kendilerine dönüyorlar, önce toprağa ve kuşlara bakıyorlar, sonra ellerine ve ayaklarına. Aradıkları hakikatin çok yakınlarında olduğunu, yaşadıklarından biliyorlar. Bu yüzden uzağı merak etmiyorlar, küçük köylerinde minnetsiz yaşıyorlar. Biliyorlar ki, kendine dönen uzağı da sezebilir. Hakikate ermeye inanmaları da bundan. Semah işte, yüreğinin derinine bakabilenin en yalın halidir. Oraya dokunan toprağa da insana da incitmeden dokunur çünkü. Zeynep de biliyor semahı neden sevdiğini. Ona öğretilmeden önce de biliyordu. Hakikat öğretilemez, diyor. Yaşadığın her an içine dolar, sezersin ve onunla bir olup dönersin.

Yönünü ardından gelen Sabri'ye dönüyor Zeynep, kollarını açarak yakınlaşıp uzaklaşıyorlar.

“Unutma Sabri, evrende hiçbir şey ölmez, her şey bir döngüdür” diyor Zeynep nefes nefese.

Kâinatın çemberinde mest olmuşçasına dönüyor Zeynep, zamanın nasıl geçtiğini bile anlamıyor hatta onun varlığını dahi unutuyor. Tüm kırgınlıklarını da unutmuş oluyor böylece.

Güneş ufuk noktasına doğru kayarken gitme vakti geliyor. Çöpleri toplayıp kap kacağı yükleniyorlar. Zeynep, elinde saziyla yürüyen Recep'e bakıyor, gönül almayı, arkadaş olmayı bilen biri diye düşünüyor.

Dut ağacının altındaki buluşma sona erince, Zeynep, nöbet tutacağı hastanenin yolunu tutuyor. Ali ile birlikte yürüyorlar. Ali ile ilişkisinde ölçülü davranmasına rağmen neden ters davranışlarla karşılaştığını düşünüyor.

“N'oldu Zeyno? Neden durgunsun, bir şey mi oldu?” diye soruyor Ali.

“Bu ortamı seviyorum ama bazı yaklaşımlar beni öfkeliyor...”

“Ne gibi...”

“Ne bileyim. Piknikte bazılarının bana bakışından hoşlanmadım. Bazıları bizi dışlıyor, yüzümüze bile bakmıyorlar” diyor Zeynep. “Biliyorum ilişkimizden dolayı böyle yapıyorlar. Ama ben sevip sevmeyeceğimi kimseye sormam. Üstelik bu sevginin, yurtseverlik duygularının önüne geçeceğini düşünmeleri daha kırıcı.”

“Belki işinden dolayı fazla ortamda olmadığındandır. Öyle davrananlar seni tanımıyor.”

“Tamam işte tanımadığın kişiye niye böyle davranırsın ki! Üstelik beni kendi adıyla değil de ‘Ali'nin kız arkadaşı’ diye konuşmaları hiç hoş değil. Benim bir adım var.”

“Haklısın tabii.”

“Böyle soğuk davranacaklarına gelip bana ‘ilişkiniz yanlış’ ya da ‘şöyle böyle olmalı’ desinler. O zaman güzel güzel konuşuruz. Neyse ki onlar gibi yaklaşmayan arkadaşlar da var. Recep ile konuşmamız iyi oldu. Benim yurtseverliğimin böyle davrananların onayına ihtiyacı yok. Kendime güvenim var. Doğru olduğuna inandığım bir şeyi yapmaktan asla vazgeçmeyeceğim.”

Ali sessizce onu dinliyor. Hastanenin kapısına vardıklarında vedalaşıyorlar. Ali yönünü kaldığı yurda doğru verince Zeynep arkasından sesleniyor, bir şey unutmuş gibi.

“Hıı” diyor Ali, biraz daha yakınlaşıyor. Zeynep, onun omuzuna dokunuyor.

“Ali bunlara takılıp kalmayalım. Çok okuyup bilgimizi, bilincimizi çoğaltalım. Hadi iyi geceler!”

“Tamam Zeyno, iyi geceler” diyor, yürüyerek geceye karışıyor.

Zeynep de hastanenin kapısının önünde bir sigara yakıyor. Lacivert göğü dolduran yıldızlara bakıyor. Şehrin ışıklarının ardında soluk gölgeler gibi duruyorlar. Sigaradan bir yudum çekiyor, dumanı dudaklarının arasından ağır ağır geceye dağılıyor.

Sevdiklerini ardında bırakarak savaşa giden gençleri düşünüyor. Tıpkı yıldızlar gibi, diyerek göğüs geçiriyor. Gökteki yıldızlar da dünyadan birbirine yakın görünürlerdi ama öyle değildi. Kim bilir kaç ışık yılı uzaklardı birbirlerine. Gözün gördüğü başka, gönlün gördüğü başkadır demek. O uzaklık belki de yakınlaşmanın bir biçimiydi. Onca uzaklığı yırtarak birlikte parıldıyorlardı.

Ya birbirini seven insanlar, onların da uzaklığı yenip sevgiyi hep taze kılacak güçleri var mıydı?

Aralarına fiziki ayrılık girdiğinde yine de aşkları hep ilk günkü gibi kalır mıydı? Sevgiyi her koşulda kalıcı kılmamanın yolu neydi?

Yaşadıkları topraklarda zamanın kalbi başka türlü atıyordu. İnsanın yüreğinde yankısını bulan bu atışları duyuyordu. Sevgisini bu yankıya katıp anlamlı kılmak istiyordu. Peki kalbindeki sevgiyi insanlara nasıl taşıracaktı? İçindeki sevgiyi insanlara taşırmamanın yolunu bulmalıydı. Piknikte bazılarının davranışı onu öfkelenmişti ama öfkeyle sorunların çözülmeceğini biliyordu. Sevgisi onun çevresine, insana, hayata dair sezgilerini güçlendiriyor, umarsızlıklarını görünür kılıyordu.

Bedenini hafif bir ürperti sardı aniden. Sigarasından son yudumu çektiğinde hastanenin önüne ışıkları yanan ambulans yanaştı. Zeynep de belki ihtiyaç olur diyerek içeri girdi, hızlı adımlarla koridorda kayboldu.

**

Zeynep, elinde bir gazeteyle devlet hastanesi koridorunda yürüyor. Gazetenin birinci sayfasında çıplak bir bedenin yerlerde sürüklenen fotoğrafıyla sıraya

dizilen insan bedenleri var. Tıklım tıklım dolu koridorda inleyen, beklemekten şikâyet eden insanları geçiyor. Hiç kimseye bakmıyor, gözleri uzakta, koridorun sonunda beklediği o şeye ulaşmak için yürüyor gibi. Kimsecikler yok. Koridor bitince dönüyor, yalnız kalacağı tek yer tuvalet. Küçük kabine girip anahtarı çeviriyor. Ağlamak istiyor, bağıra bağıra, hıçkırarak.

Gazeteye bakıyor bir daha. Dün de televizyonda görmüştü, yan yana dizilmiş cansız bedenleri...

Çıplak fotoğrafın altındaki yazıyı okuyor: “Devlete karşı gelmenin hazin sonu. Dağlarda aç susuz yaşayan, beyni yıkanmış bölücü teröristlere büyük bir darbe daha vuruldu. Dün ... kırsalında yapılan operasyonda Türk Silahlı Kuvvetleri 34 teröristi ölü olarak ele geçirdi. Kod adı Zîlan olan kadın terörist...”

“Zîlan... Zîlan...” diye fısıldıyor. Çağırsa kalkıp gelecekmiş sanıyor. Cansız bedenleri yan yana dizilerek teşhir edilen yedi savaşıdan biri. Bitmek bilmeyen bir savaşın yorgunluğuyla öylece uyuyuvermiş sokakta. Biraz çabalamış kalkmamış. Sol kolu yanağında, kahve saçları yüzünü örtmüş. Çıplaklığından utanmamış. Çıplak karnına hoyratça basan askerin postalı olmasa inanacaktı bu saf düşünce. Ya bedeninde kuruyan kan ya bütünlüğünü kaybeden beden ya tendeki kurşun delikleri...

Bir ülke çıplak bedene öfkeyle bakıyor.

Bir ülke savaşçı kadının bedenine basan askere öfkeyle bakıyor.

Öfke nereye dayanınca savaş bitecekti.

Gazeteye bakıyor Zeynep.

Çıplak kadın, sol eliyle yüzünü örten saçlarını geriye atıyor. Gülümsüyor. Elini uzatıyor, eli duvara çarpıyor. Anlıyor Zeynep, bir duvar var aralarında. Parçalanması gereken o duvara yumruğuyla vuruyor.

Günlerdir gazete ve televizyonlarda teşhir edilen çıplak bedene dönüşüyor.

Ormanlar ve kayalarla kaplı dağın tepesinde altı arkadaşıyla birlikte taşlardan örölü bir mevzide. Askerler tüm dağı sarıyor. Yukarıda dönen helikopterler bombalıyor. Yüzlerce askere karşı yedi savaşçı, dağın vadiye inen geçidini koruyor. Askerler vadiye inecek olursa orada tedavi gören yaralı arkadaşları için büyük tehlike. Hiçbiri savaşacak durumda değil.

Uçaklar ve helikopterler, dağı taşı bombaladıktan sonra askerler geçide yaklaşıyor. Onca modern silaha ve yüzlerce askere karşı yedi savaşçı, ellerindeki keleşlerle savaşıyor. Akşam güneşi henüz terk etmemişken yeryüzünü tüm kurşunları bitiyor.

Savaşçılar tek tek yaşamını yitirdiğinde en sona Zîlan kalıyor. Yaralı. Bedenini taşlı patikadan yola kadar çekiyorlar. Patikanın taşlarına, çalı çırpısına takılıyor saçları, kolları, bacakları...

Yolda panzer, tank, cemseler bekliyor. Yukarıda helikopterler dönüyor. Zîlan'ın kanlar içindeki bedenini iple panzerin arkasına bağlıyorlar. Altı savaşçının bedenini de traktörün römorkuna yığıyorlar.

Zîlan'ın bedeni parça parça dökülüyor yollara. Damar damar taşlara dolanıyor. Onu gören kadınlar, beyaz tülbentleriyle yüzlerini gizleyerek ağlıyorlar.

En çok da toprak inciniyor. Ne çok acın var ey toprak, her şey senin bağrında olup bitiyor.

Zîlan'ın ömrünün basamakları, panzerle boynu arasında uzanan ipin düğümlerine sıralanıyor.

Bu, Zeynep'in gazete sayfalarında gördüğü Zîlan'ın hikayesidir. Zeynep'in Zîlan'a dönüştüğü, Zîlan'ın Zeynep'te yaşamaya başladığı andır.

Zeynep'in Zîlan'a ağıtı da o köprülerin yıkıldığı anda başladı.

“Seni seven herkes, rüyalarında dağların patikalarından koştu. Senin ardından, nice yollar aştı. Dönüp dolaşıp o sokakta buldu kendini. Senin yattığın sokakta, sonsuza dek vurulduğun sokakta. Bu vurulmak mıdır?

Ah, sen öyle yerde yatarken, yüzünü dön göğe bak, göğümüz hâlâ orada.

Sen öyle yerdeyken. Yitirilmiş kaç ülkenin küllerini bir araya getirsek de yeniden doğsan, yüzünü yeniden göğe dönsen. Orada duruyor seninle toprağa düşmüşlerin söylenmemiş sözleri, gerçekleşmemiş hayalleri... Kaç yakılmış ağıt ardı ardına dizilse ki sen dayanamayıp kalksan.

Orada uzanmış yeri dinlemekteyken sen, neler duydun, kalk anlat bize. Duyulmamışların hikayelerini anlat. Orada, o yerde birikti her şey, düşüp kaldığın yerde, sürüklendiğin toprakların her miliminde birikti; senden düşen her zerrecikle topraklara dağıldı.

Zilaaan! Çılgılımda çıplak bedeniyle sokaklarda yatan kadınların düşleri; onlar nerededir biliyor musun? Onlar ülkemin dört yanındadır.

Düşlerimi de alıp götüren rüzgâr, dur artık, senden başka yol arkadaşım yoktu. Beni savurduğun yol değil gölgeler şehrinde bir garip yabancıyım artık. Üzerimde elbise diye taşıdığım çullar pelte pelte dökülüyor. Dur artık, soluklanacağın ağaçların dalları hâlâ yerindeyken, dur ve beni bırak.

Onu gördüm. Ve görmenin insanı her şeyiyle ele geçiren acısını yaşıyorum.

Onu hiç tanımadım ama bir gün zamanı geldiğinde sonsuza dek onunla olacağım. Onun yaralarını saracağım.

Ne kadar incinmişti, acı çekmişti. Yeryüzündeki son anlarında çok acı çekmemiş olmasını diledim. Onun için dua ettim. Uzun zamandır bu kadar çok dua etmediğimi hatırladım. Sokak ortasında uzanan çıplak bedene ve üzerindeki postala bakarken neye sığınacağımı bilemedim. Annemin dualarına sarıldım. İnsanın adaletine sığınamadım, eşitliğine, devletlerin yazdığı hak-hukuka sığınamadım. Soğuktu, kalpleri donduracak kadar soğuktu. Ve katı. Ancak doldurduğu rafları koruyacak genişlikteydi, büyüklükteydi. Göğe doğru uzayan

binaları, koltukları, orada oturan kravatlıları ve onları korumak için var olan, ellerinde silahlarıyla yeşil kıyafetlileri...

Yüzyılın başında çizilen sınırların ortasında kalmış olanların kaderi değişmedi hâlâ. Bu yüzden yüzyıldır aynı kader farklı suretlerde ve şekillerde yineleniyordu. Bedenlerimiz kara postalların altında, çıplak bedenlerimizde kara postalların yüzyıllık izi. İnsan tarihi kadar uzundur kötülüğün tarihi de. Yüzyılımın halkıma bahşettiği tek şey kara postallar oldu. Medeniyet adı altında çıplak bedenleri ezen kara postalların yüzyılı.

Söylenecek her şey söylendi. Söz tükendi ben de. Çıplak bedene bakarken bedenim de acıyor. Elbiselerim eskiyor kendiliğinden, lime lime olup dökülüyor. Anadan doğarken olduğu gibi çırlıçıplak. İnsan çıplaktır doğarken, onu nasıl giydirirsen öyle büyür. Nasıl örtünürse...

Doğduktan sonra sıkıca kapatılır her yanın. Çıplak gerçeği gizleme o andan itibaren başlar. Çıplaklığından utanma dünyaya geldiği ilk dakikasında ona öğretilmeye başlanır. Çıplaklık, o andan itibaren düşmanlarına karşı kullanacağı bir silah olur. O silahı tersine çevirmenin yollarını arıyorum. Çıplak beden gün gelecek onların korkusu olacak.

Bağıra çağıra ağlasam, saçlarımı yolsam bir çare olur mu. Acıyı hafifletmenin yolunu arıyorum. Çıplak beden orada yatıyor. Ben bir hastanenin zemin katında ellerim kollarım bağlı. Orada yatan benim. Şu an fotoğrafa bakan da o, ben değilim.

*Yinelenen kederimden kuleler kurdum. Postallar o kulelerden izliyorlar, buluyorlar, vuracaklarını. Kederin kuleleri, insanın kollarını kıran yasını tutarken yükseliyor. Artık kendime yas tutmayı yaskladım. Yasımı kuleleri yıkarak tutacağım. Şu an burada anlıyorum, binlerce kilometre uzaklıkta o kadının söylediğini; 'Üzgün olmaksızın öfkeli olmayı tercih ederim.' *(Ulrike Meinhof) Nefret ve kinden beslenenlerin iflahı kolay değilmiş. Yas tutarak, ağlayarak ve bekleyerek olsaydı, bu topraklarda iflah olmayan kin kalmazdı. Bu toprakları benim inletmezdi. İnsanı kinden yapıma bir mahlukata dönüştürmektir istedikleri. Kinleri olmasa tutunacakları -karanlıktan başka- insaniyetleri yoktur. Ki iyi olan her şeyi insaniyete sığdırmaya kalkışsak doğanın canlılarını, sevgilerini, bereketini nereye koyacağız. Yeryüzünü paylaşmayı bilmeyen insanın amacı kan dökmektir. Kendimi anlatmayacağım, beni tanımak isterseniz sokaklara ibret olsun diye atılan çıplak bedenime bakmaya cesaret edersiniz.*

Sarıldığım yolların sonuna geldim. Bu üzerimize giydirilmeye çalışılan utançtan kumaşlar yırtıldı. Çıplaklığın bir nedeni de bu. Kendi diktikleri giysileri giymemizi istiyorlar.

Bu yolun nasıl açıldığını artık daha iyi görüyorum. Anladım ki dağlardan başka yol yokmuş. Çıplak bedenimi gömmeye gidiyorum. Dağın toprağıyla buluştuğunda huzur bulacak ve ona ait olmayan utancı asıl sahiplerine iade edecek.

İbret olsun diye sürüklenen bedenim, özgürlük için istenen yüzyıllık bedele eklenecek.

Çıplak bedenime dizleri betonda ağlayanlar, Silêmanî şehrinin Sabunkaran (Sabuncular) çarşısında Saddam'ın askerleri tarafından tüm çarşı esnafının gözü önünde, ibret olsun diye çıplak edilen Zehra'nın çığlıklarını duyuyorlar. Beyaz tülbentli kadınların gözyaşları dillerdeki zılgıta karışıyor. O anda gözyaşı dahi silah oluyor, tülbentlerinin altına gizliyorlar. Yanaklarını, zılgıtın al'ına bulanmış dudaklarını. Ben kayıt tutanım, çıplak bedenlerin. Hepsi bedenimde birikti, bir gün patlayacak elbet."

Tuvalet kapısı çalınınca Zeynep başka alemden düşmüşçesine bir an şaşkınlık içinde kaldı. Kim konuşmuştu? O sözcükler nereden akıp gelmişti? Neredeydi? Karşısında kirli beyaz duvarlardan başka bir şey yoktu. Şaşkınlığını atınca tuvalete nasıl geldiğini hatırladı. Avuçlarının içinde buruşturduğu gazeteyi küçük parçalara ayırarak, tuvalet deliğine attı.

"Senin gibi hakikatleri tersyüz eden paçavra bir gazetenin hak ettiği yer burasıdır" diyerek, üzerine sifonu çekti. Tuvaletten çıktığında, karşısındaki hemşire ona şaşkınlıkla bakıyordu. Belki de tuvaletin içinde sesli konuşmuştu, umursamadı. "Ne bakıyorsun, hayalet mi gördün" diyerek yanından geçip gitti.

**

Yaz günlerinin sakinliğini arayanlar, kalabalıklaşan şehirlerden kaçıp doğaya, köylere sığınıyor. Ah o köyler, kadim zamanların izlerini köşe bucak saklarlar, yeşil çayırların sonsuzluğunu herkesle paylaşmazlar. Yalnız hassas ruhlar içindir minik çiçeklerin saklandığı uzun otların arası, yerden kaynayan çeşmenin içinde parıldayan renkli taşlar, kuşların kanatlarından yaylana yaylana yere düşen tüyler, otların üzerinde uçuşan uğur böcekleri...

Zeynep de şehrin ağırlıklarından her kaçmak istediğinde köyü Almalı'ya sığınıyor, Beydağlarının eteklerinde neşe içinde tarlalara koşuyor. Şehirde oturduğu mahalle de tatillerini geçirdiği köyü de sırtını Beydağlarına dayadığı için kendini şanslı hissediyor. İnsanın sırtını dayayacağı dağlar olmazsa yaşam eksiktir, diyor. Başka zamanlarda ve yerlerde sırtını dağlara dayayıp yaşayanları, dağların içinde sırtını ağaçlara, kayalara dayayıp savaşıyorları düşünüyor. Uzak dağlara bakıyor, gözle görünmeyen ama hissedilen, elini kalbine götürdüğünde hep orada atan dağlar olduğunu biliyor.

Uzakta okuyanların hepsi köye dönüyor, Zeynep'in arkadaşları Murat, ablası Elif, abisi Nihat da dönüyor. Ne kadar uzağa giderlerse gitsinler yaz olduğunda köyüne dönüyor gençler. Ağaçlar gibi her zaman toprağında, köyünde kalan ihtiyarlar da bunu bildikleri için rahatlar. Gençler gelecek, tarlalarda şevkle çalışacaklar, kış zamanlarına toplanıp biriktirilmiş bereketle girecekler.

Gençler tarlada olgunlaşan biberleri topluyorlar hep birlikte. Sırtları mor, lacivert balkıyan Beydağlarında. Mavi gökle uyum içinde dağlar, gövdesinde yeşil halılarla köyler, göğsümde yaşam sürdükçe bana ölüm yok, der gibi. Biberlerden sonra kayısıları, tütünleri toplayacaklar.

Zeynep, sarı gömleği, küçük çiçeklerle bezeli siyah şalvarıyla, sırtını dayadığı dağların çiçeği gibi, biberlerin arasında. Elinde beyaz torba, olgunlaşan biberleri tek tek koparıp torbaya atıyor. Biber dallarına basmamak için ayağındaki sarı terlikleri yerden sürüyor bazen, tek yaprak zarar görmesin istiyor. Saçlarını arkadan bağlamış, alnına düşen perçemler gözlerine girince başını kaldırıp saçlarını geriye savuruyor. Karşısında Murat, Elif, Esengül, Nihat, Meryem, Neslihan... Köyün gençleri bir araya gelmiş ya, kahkahalar sarıyor bostanı, öyle oldu mu biber dalları da incinmiyor, yerdeki böcek de incinmiyor; herkes toprağın verdiğini hakkıyla paylaşıyor. Yer gök inlemiyor, bu yüzden de zaman orada o anda duruyor, sonsuza dek öylece duracakmış gibi geliyor her birine. Sadece o anı düşünüyor Zeynep, Murat da öyle. Mavi pantolonun üzerine beyaz gömleğini bırakmış Murat, beline bağladığı torbaya dolduruyor biberleri.

“Murat çok yaratıcısın” diyor Zeynep, eğilip bir biber daha koparıyor.

Başını kaldırıp Zeynep’e bakıyor Murat, sonra beline tutturduğu torbanın içindeki biberlere.

“Eee kafayı çalıştıracaksın, az zamanda çok iş yapıyorum” diye cevap veriyor. Kolunu biber dallarının arasına daldırıyor, beyaz gömleğinde küçük yeşil lekeler beliriyor.

Herkes aldığı isme layık mı olmaya çalışır ya da büyükler derin sezgilerini kullanarak ona göre mi isim koyarlar bilinmez, ama Esengül de hep gülüyor. Dudakları yanaklarının kıyılarına yanaşınca, öne çıkan üst dişleri gülüyor önce, sonra kahkahası geliyor. Onu herkes öyle biliyor, yüzünde hep gülümseyişler esiyor.

Hepsi işine dalmışken Elif ise elinde fotoğraf makinesi, o anı kalıcılaştırmak için ard arda deklanşöre basıyor. O günün hatırası, ışıkla beyaz kağıtlara çiziliyor.

Gençlerin kahkahaları Beydağlarının eteklerinde dalgalanıp yayılıyor topraklara. Onlar biberleri toplayıp torbalara doldururken, yeni biberler hemencecik çıkıyor çiçeği dökülmüş yuvalarından. Sevgiyle dokunulan her yerden bin bir bereket fışkırıyor, eksilmiyor ürün. Topraklara değen ellerle çoğalıyor bitki, insan, toprak... Sanki her şey olduğu gibi duracak, hiçbir şey değişmeyecekmiş gibi bir bolluk dolaşiyor havada, o anın tadına varıyor herkes.

Beyaz torbalar dolunca ağzını bağlıyor Nihat. Zeynep ile Murat da beyaz eşeğin sırtına yüklüyor torbaları, Neslihan ipleri bağlıyor. Evlere taşınıyor biberlerle dolu torbalar; turşu kurulacak daha, pazarlara yollanacak bir kısmı, iplere dizilip kurutulacaklar.

Öğlen arası yorgunluğuyla bedenlerini kayısı ağaçlarının altına, öylece toprağın üzerine bırakıyorlar. Ellerden sonra beden de toprakla buluşuyor. Tatlı yorgunluklar azalıyor yavaş yavaş, çaylar içiliyor; peynir, ekmek, domates, yoğurt yenince beden de tazeleniyor, toprağın, otların canlılığıyla doluyor bedenleri, gevşiyor.

Zeynep, gök kubbesinde sürüklenen Zîlan'ın bedeniyle yol alıyor sıcak yalımların yükseldiği dağın yamaçlarına. Murat, Beydağlarının ötesindeki ufuklara dalıyor. Elif, üniversite hastanesinde görüp de bir türlü unutamadığı Halepçeli kimsesiz çocuğu hatırlıyor. Dilini anladığı için kaybettiği bir yakınını bulmuş gibi umutla ona bakan çocuğun gözleri sinmiş su gibi akan sesine. Neydi adı, H ile başlıyordu, evet evet Haşim'di. Ellerinin sıcaklığını hâlâ duyumsuyor, gelip yapışıyor Elif'in elindeki ekmek parçasına. İçinde peynir olan lokmaya bakıyor Elif. Geçen yaz hastanede gördüğü çocuk, dokuz yaşında olmasına rağmen dört beş yaş küçük gösteriyordu. Halepçe'nin yanık kimyasal kokusu hâlâ tel tel kalmış saçlarında, yüzünde acının haritasını taşıyordu. Kimsesiz çocuk, o günden beri Elif'in hatırası olmuştu, nereye gitse yanında taşıyordu susarak, kıpırtısızlığına ortak ediyordu, yeminine, lokmasına, topladığı biberlere...

Demişlerdi ki Halepçeli bir çocuk var, konuşmayı unutmuş, ağzı var dili yok. Hemen yanına koşmuştu o vakit. Gökyüzünde zehirli bulutların patladığı o günden beri içinde taşıdığı yürek ağrısını koridorlardan Haşim'in kaldığı odaya taşıdı.

Ağzından çıkan sözün sihrini o zaman fark etmişti.

“Çawayî”*

O sihirli sözcüğü duyunca yitirdiği annesi, babası, kardeşlerini görür gibi olmuştu da o yüzden mi gözleri parlamıştı Haşim'in. Elif'in elini tutmuştu anında, gözlerinden Halepçe'nin karanlık kuyulara gömülmüş yaşları boşanmıştı.

Ülkenin içini oyan savaştan habersiz tepki göstermişti çevredekiler: ‘Aaa çocuğun dili varmış, konuşabiliyor!’ Kitaplardan okudukları bir yaratık yanlarında belirivermiş gibi bakmışlardı, Elif de beyaz elbiselerin içinde olanların bakışından ürkmüştü. Bir Elif'e bir küçük çocuğa bakıp, abrakadabra denilerek yapılan sihirlerde söylenen bir kelime olduğunu sanmışlardı belki de.

“Çocuk dilsiz değil anadilini, Kürtçe konuşuyor” demişti Elif. İçinden de dünyadan bihaber zavallılar, diye öfke duymuştu.

Çawayî çawayî çawayî... sözü dağlar boyu uzamış, insanların serildiği tarlaların ufka dayandığı kente ulaşmıştı. Gözle görülmesi imkânsız o ince tünelden bakmıştı Elif, yüzünü yalayan ateşlerden irkilmişti. Gördüğü trajediye katlanamayan ben, el kadar çocuk nasıl dayanıyor, diye sorup durmuştu günlerce, geceler boyu kıvranmıştı.

“Beni anlamıyorlar, beni anlamıyorlar” diyerek anadilinde sitem etmişti Haşim. Nasıl bir dünyaya düştüğünü bilmiyordu, ne olacağını da...

O anda sihirli olduğu anlaşılan sözcük “Çawayı” orada asılı kalmıştı. O sözü, yıllar yılı bir daha göremediğı Haşim’den kalan bir anı gibi içinde taşıyacaktı. Ne zaman o sözü hatırlasa uzaklarda kalan sevdiğini özler gibi özlüyordu onu.

Dönüp Nihat’a bakıyor, bir şeyler anlayacak diye gözlerini çeviriyor. Oysa Nihat çoktan görüyor gözlerinde parıldayan damlaları...

Nihat da içinde taşıdığı sırrı açık etmemek için fazla konuşmuyor belki, dağlar yüreğinde o kadar büyümüş ki, o huzurlu sabırsızlığın sözle bozulmasını istemiyor. Belki uzun zamanlar göremeyeceğı köyün tarlalarına, Beydağlarının mor örtüsüne, arkadaşlarına, kardeşlerine bakıyor tek tek, ince yüzüne yayılan gülümsemeyle izliyor onları. Her baktığından bir parça akıtıyor ruhuna, onlarsız kaldığında o parçaları çıkarıp yokluğu silecek gözlerinden, gittiğı her yere onları da taşıyacak. İnsanın gitmeye karar verdiği yere önce ruhu ulaşmış. Belki o da böyleydi, ruhun ulaştığı dinginlikle çevresini saran hâleden herkese bakıyordu. O gidince olacakları düşünse ağırlık gelip böğrünü ezecekti, buna izin vermiyor. İki gerçek -biri bedenın diğeri ruhun yaşadığı- arasında kopan bağları görüyordu.

Esengül de uzaklara dalmıştı ama iki gerçek arasındaki bağı hâlâ diriydi, taşıdığı neşeyle kuşukları dağıtmayı başarıyordu.

Ülkede yaşananlar gelip onları buluyor; ister yağmur olsun, ister apaçık bir gök, ister sevinç olsun, isterse gam. O her şeyi içine alıp toparlamış olan atmosfer orada asılıydı, gök ile yer arasındaki boşluk savaşta ölenlerle, kapalı kapılar ardında askıya asılmış bedenlerin çığlıklarıyla, zorbalıkla doluydu. Polisi, ordusu, tankı, silahıyla bir güç tepelerinde durmadan kendini hatırlatıyor. Yoksunuz, yokluğunuzu kabul edin, diyordu; kimlik, ruh, bellek olağan bir boşlukta eziliyor. Ruhları hiç tanımadıkları o insanların anılarıyla dolarken öylece kıpırtısız duruyorlar. O zaman Zilan’ın kanlı saçlarının yüzyıllık hikayesi, Zeynep’in içinde deviniyor, bir çocuk çığlığıyla irkiliyor Elif, Nihat’ın ellerine dek sinmiş dağın çağrısı...

Sarf edilmiş sözlerden çok indikleri derinlerde buluyor onları yaşanan her bir an. Peki ya ölümler! diyor Murat. Böyle hiç tanımadıkları insanların zihinlerinde yaşamalarını ne zaman istemişlerdi. Neydi onları buluşturan, ölümleri ve hâlâ canlı kalmayı başarmış olanları... Ansızın ölmüş olmaları mı ya da kaybedilmiş olmaları mı? Bir insan ne kadar kalabilirdi yeryüzünde, buna kim karar verirdi ya da kimin karar vermeye hakkı yoktu. O baharda arkasına düşen beyaz otomobilleri düşündü, içinde kayıpların taşındığı mezarlıklar. Artık ölümler tahta tabutlar içinde değil o beyaz taksilerle taşınyordu, ama nereye? Kayıplardan kurulan o ölüm ülkesi nerede? Belki onu izlerken de içinde ölümleri taşıyordu, onların yanına koymak istemişlerdi kendisini de. Taze bahar yaprağı gibi ince ve apak yüzü dalgalanıyor, o beyaz mezarlık otomobilinde bir yokluğa taşınyormuş gibi geriliyor. Gözlerini kısarak, yanında oturan Zeynep’e bakıyor, bir an bakışları karşılaşıyor.

Oradayım, taşındığın yerde, seni anlıyorum, der gibi bakıyor Zeynep.

Murat'ın kasılan yüzü yeniden yumuşuyor, kirpiklerini yumuyor. O zaman hep birlikteyiz, diyor içinden. Yalnız olmadığını o öğle sofrasında oturan herkes anlıyor. Murat, yaz sıcaklığında şırıl şırıl akarak susuz toprakları serinleten su gibi gülümsüyor. Çocuksu neşesi yeniden herkesi sarıyor.

Hepsinin içinde saklı bir yemin duruyor, saklı bir yaz neşesi, bir bahar doğuşu, sonbahar ayrılığı... Öyle sinmiş ki üzerlerine konuşmadan anlaşıyorlar. Birbirlerine söylemeden ama birbirlerini görerek ant içtikleri hakikate sadık kalacaklardı. O yaz gününün kıpırtısızlığı içinde bağlı oldukları yemine doğru yol aldıklarını belki de onlar da fark etmiyor.

Zeynep, biçilmiş buğday tarlasında taneleri gagalayan tarla kuşlarını izliyor. Ekmeğinden küçük parçalar koparıp atıyor tarlaya, yesinler diye.

Biberlerin toplanmasının verdiği rahatlıkla titreyiyor söylenmemiş sözcükler, yasaklı dillerinin sızısı ortalarında belirip yedikleri aşı karışıyor; yoğurt beyaz rengiyle kalamıyor, peynir soluyor, domatesler pörsüyor. Gözlerinin önüne çöken acıyı lokma lokma yiyorlar ama görmezden gelmeden susuyorlar. Hiçbiri açık vermeden içindeki devinimle inliyor. Duydukları inleyişler içlerindeydi. Acının rengi nasıldı, kim biliyordu. Ancak onunla tanışanlar, onunla kemiklere yapışmış eti ayrılanlar bilirdi. Tarif edilemez o rengi, kokuyu bir hatıra gibi taşırlardı, azametle. Acıdan direnmenin adımlarını çekip alarak.

Beydağlarının gölgesi, inleyen yüreklerini yavaşça kucaklayan bir sevgili gibi üzerlerine düşünce o an kurtuldukları azapla geceye yol alıyorlar. Yaz geceleri kısacık, düş kurmaya izin vermeden güneşi doğuruyor. Yaz günlerinde gece özleniyor.

Bereketli topraklarda sonbahar günlerine dek bitmez işler. Hasat zamanı bitince Almalı köylüleri, tereyağından pişirdikleri lokmalarını yüklenerek Beydağ'ının eteklerindeki Gire Bağbaşı ziyaretine gidiyor. Bir tören alayı gibi, önde yaşlılar dillerinden şalvarlarına düşen dualarla yol alıyorlar dağa doğru, onların ardında ellerinde lokmalar, düşlerinde uzak dağlar taşıyan gençler ilerliyor; Elif, Zeynep, Nihat, Esengül, Murat...

Hala sıcaklığını yeryüzüne düşürebilen güneş ile dağın hatırına dua ediyor yaşlılar, dualardan ziyarete doğru kıvrıla kıvrıla yükselen patika açılıyor, parça parça dökülüyor dualar. Gençler, ayaklarına dolanan dua parçacıklarıyla dağa bakıyor. Toprağın verdiği her şeyden birazı lokma yapıp dağıtılıyor ziyarete gelen herkese; tereyağından ekmekler, kayısılar, kuru dutlar...

Orada hiç kurumayan ağacın dallarına dileklerini bağlayıp dua ediyorlar. Doğanın, Büyük Ana'nın onlara verdiği yiyecekler için bir sungu belki de. Kadim zamanlardaki gibi inandıklarına şükürlerini sunuyorlar. Bir kış daha yiyeceksiz geçirmeyecekler; kuru sebzeler, kırmızı biberlerden yapılan salça ve kuru biber, buğdaydan yaptıkları bulgur ve tarhana, mercimek, üzüm, dut ve kayısıdan

yaptıkları reçel, pestil ve pekmezler, kayısı, elma, armut gibi meyve kakları, sebzelerin doldurduğu turşu şişeleri, peynir, yağ...

Hayat ağacının ruhunu ovaya sayıklıyor dilek ağacı. Ziyarete gelenler bu sayıklamalara kulak verirse ruhunu iyileştiriyor. Ağacın dallarının altında oturup ovaya aralıklı olarak kurulmuş olan Mamurek köylerine bakıyor genç yürekler. Dileklerin umut renklerini taşıyan bez parçalarının arasından güneş süzülüp Zeynep'in, Elif'in, Nihat'ın, Esengül'ün, Murat'ın yüzüne düşüyor.

“Ziyaret herkesin rüyasında bir kadın olarak görünürmüş” diyor Murat.

Sırtını ağacın gövdesine dayayan Zeynep, “Evet, hak yolunda şehit düştüğünü de anlatıyorlar. Ama hikâyenin ayrıntıları pek bilinmiyor” diye tamamlıyor onu. Nasıl bir hikâye saklıydı yaslandığı ağacın köklerinde... Baktığı toprakların hikayeleri bir örtünün altında inliyor.

Sıcağın alazlarının yükseldiği ovaya bakıyor Zeynep. Kim bilir bir daha ne zaman bu ova onları sevgili beşiğinde sallayıp düşlere uyutacak, bir daha bir araya gelebilirlerse eğer hangi yolaktan akacaklardı hayata...

Sungudan sonra hayat yavaşlıyor, geceler uzamaya başlıyor. Köyün gençleri de uzaklara yol alıyor, içinde taşıdıkları yeminle: Nihat, Elif, Murat, Zeynep...

Köydeki yaz günlerinin, yeminlerini birlikte tarlalara sayıkladıkları arkadaşlıklarının, güneşin, sevginin tadı damağında kalan Zeynep'in ikinci okul yılı başlıyor. O yaz günleri hiçbir zaman geçmiyor. Kokusu ve tadıyla, sade güzelliğiyle orada, özlemediği yerdedir. Her özlemde yanına oturup koklayacakları uzaklıkta duruyor. Beydağlarının moru hayatın bir yanında ılık çalıyor, kuşların sesi katık oluyor hayatın meşakkatli yoluna.

**

Kara bulut yatağından beri ışık ile karanlığın savaşı sürüyor. Bazen ışık artıyor, kırtık kırtık kesip yutuyor karanlığı, aralıklardan güneşin aydınlığı saçılıyor yeryüzüne. Bazen ise karanlık koyulaşıyor, ışığı yutuveriyor; tıpkı o günde olduğu gibi kara bulut yatağında kıvranıyor yer ve gök. Her şeyin sona yaklaştığını duyumsadığın anda karanlıkta patlama oluyor ve yeniden görünüyor güneş, ısıtıyor, bedenlere ruh, can veriyor. Yeni bir başlangıç daha yükseliyor arşa.

Zeynep'in gözleri, karanlık divanın altından uzaklara uzanıyor. Işık yükselmişken karanlıktan bir kırtık da olsa koparmak için sabırsızlanıyor, genç ruhunun enerjisini pay ediyor.

Okulun ikinci yılının bittiği 1992 yılının yazında Nihat eksiliyor, dağın çağrısına doğru yol alıyor. Sessizce kulaktan kulağa yayılıyor haber. Zeynep, damağında o öğle sofrasının tadıyla alıyor haberi. Nihat da artık o mavi denizin içinde, yer ile gök arasında bir yerde, ulaşamayacağı kadar uzakta, nefesi kadar yakında. O yaz

Nihat'sız geçiyor köyde, bir eksik, bir tamamlanmış, bir uzaklarda, bir hatıra daha, yedikleri katığa bulanmış olarak yol alıyorlar.

Zeynep, ağustos ayının sıcağında kalbinin deşildiği bir rüyaya uyanıyor. Bazen kıyıcının yakınlaştığını hissediyor, uzakta ulaşılamayan binalarda, tahtlarda oturan soyut cisim olmaktan çıkıp yakınında beliriveriyor. Soluğunu yanı başında hissediyor. Öyle bir yayılmış ki, mahallelere, ailelerin arasına giriyor, zorbaca boy veriyor kendini bilmekten aciz olanların içinde. Bazen bir erkeğin içinde boy verip kadını eziyor, bazen bir mahallenin üzerine çöküyor, bazen küçük bir çocuğun hayallerini koparıp alıyor.

Boşuna, kıyıcı içimizde, demiyor Zeynep. Bu yüzden önce kendi derinliklerine dönüyor, ondan kalan kirleri, yabancılıkları silmek için ruhunu, düşüncesini, tutunduğu kökleriyle lifliyor. Öyle olmasa insanı kolay ele geçiriyor, kendinden bir parça haline getiriyordu.

Ali'ye olan sevgisinin de arasına çocukluğunun kâbusu giriyor. O divanın altında geçirdiği zamanın hoyratlığı gelip Ali ile arasına yerleşiyor. Hangi ara yerleştiğinin farkına varmadan mahalleden, evden kara dumanlar yükseliyor göğe. Bu sefer içinde hissettiği korku değil, başka bir şey. Kıyıcıdan parçalar görüyor kâbusun içinde, karşı duruyor. Karşısında durduğu el değil ki, abisi. Nal diyor mıh demiyor. "Yok yok" diyor. "Kız kardeşim bizi katledenlerin dininden biriyle evlenemez. Bunu kabul etmem, etmem."

Bir yanda sevdiği Ali, diğer yanda abisi Ali. İki Ali'nin arasına ekilip sulanmış, beslenmiş büyütülmüş bin yıllık dikenler saçılıyor. Zeynep, o dikenli yoldan yürüyor, kanayan ayaklarından ıstıraplı öyküler dökülüyor. Yolumuza döşenen dikenleri çözmek biz kadınlara mı kaldı, diyor. İnleyerek, ağlayarak, sitem ederek yürüyor. Susuzluğun Kerbela'sından da öteye yürüyor, kaç bin yıl daha gerek kaç bin insan daha gerek beni yaralayan dikenlerin sökülmesi için, diyor. Sayması imkânsız, kaç dudak çatlamalı susuzluktan, kaç ayak kanamalı, parça parça dökülmeli topraklara. Ya Zîlan'ın bedeninden dökülenlerin hesabı tutuldu mu, diye soruyor.

Pencereden bahçedeki ağaçlara bakıyor, gördüğü ağaç mı yoksa dikenli yollar mı, gözünden yaşlar dökülüyor. Demek ki bu topraklarda herkesin karanlık hatıraları var, diye içinden geçiriyor. Bu hatıralar itildikleri karanlık kuyudan çıkarılıp aydınlıkla buluşturulmazsa bazen kabusa dönüşüyor. İnsanların arasına giriyor, kıvranıyor, incinerek incitiliyor. Şimdi yaşadığı da buydu. O hatıraların yaşamını alt üst etmesine izin vermemeliydi, sevgi için mücadele etmeye değirdi.

Zeynep'in abisi de duman içinde kavrulan şehrin göğündeki ateşe bakıyor. Mahalleyi kuşatan sarıkların arasından mermiler atılıyor peş peşe, o mermilerden birinin sıcaklığı kulağının dibinde duruyor abisi Ali'nin. Babası son anda üzerine atılıp kenara çekmese şimdi bir hayatı olacak mıydı?

Zeynep, öfkeden kızıla dönen abisinin yüzüne bakıyor, yıllar önce çocukluğunun bir hatırası daha beliriyor, sis bulutlarının ardından. Sebep olduğu hataları yüzüne vurmak istemiyor. İncitmekten yana değil, iknadan yana. Elini alnına götürüyor, içinde de kendisiyle kavgada.

Ne zaman abisinin gözlerine baksa o yaralayıcı hikâye gelip siniyor her yere. Kalbi göğsünden fırlayacakmış gibi atıyor. Sanki çıkıp gidecek karşısındaki öfkeli gövdeye çarpıp geçecek, o dikenlerin ekildiği her yere aynı hızla çarpacak, savuracak, yok edecek, öylesine hiddetle çarpıyor.

“Sevgi için kimseden izin almaz kalp” diyor. “Kendi kararlarımı verecek yetişkinlikte bir kadıyım. Ama siz benim ailemsiniz. Hiçbir zaman sizden gizli adım atmadım. Beni tanırırsınız, şimdiye kadar olduğu gibi yine bana güvenmenizi istiyorum. Ali ile kültürümüz, dilimiz aynı. İkinizin ismi bile aynı. Artık başka bir çağdayız, bizi birleştiren şeyler daha çok. Aramıza konulmuş suni ayrılıkları bir tarafa bırakmamız laz...”

Sözünü tamamlayamadan bağıyor abisi, o kadar hızlı konuşuyor ki kesik kesik çıkıyor kelimeleri. O karanlık bulut yatağında nasıl koşmuşsa ayakları, öyle hızlı hızlı konuşuyor. Gözlerinde başının yanından geçen merminin sıcaklığı, babasının elleriyle koruduğu başını tutuyor. Sanki yeniden bir mermi gelecek ve o zaman bulmadığı başını şimdi bulacak gibi iki eliyle korumak istiyor.

“Sana güvenmek değil ki mesele. Sünni biriyle evlenemezsin, bu büyük bir hata olur” diyerek sesini daha fazla yükseltiyor. Belki sokaktan geçenler de duyuyor, başlarını eve doğru uzatıyorlar, içeride neyin kavgasının verildiğini öğrenmek için. Zeynep’in elmacık kemikleri al al oluyor, daha fazla belirginleşiyor. Annesine, ablasına bakıyor, uzaktan gelip aralarına giren kâbusun içinde boğulmamak için elini uzatıyor.

Abisi öfkesine yeniliyor, hiçbirinin sözünü dinlemiyor. Hata hata, diye yineliyor. Demek hiçbirini hatırlamıyor ya da kendine hak görüyor.

“Ya sen, hatalarınla bu aileye yaşattıklarını hiç mi hatırlamıyorsun?” diye aniden soruyor Zeynep.

Sorunun altından kederli bakışlar, kıyıcı bir hikâyenin parçaları fırlıyor. Abisi, öfkeyle karışık bir hayretle bakıyor, sen nereden hatırlıyorsun, ne zaman bu kadar büyüdün, dercesine susuyor. Kapının dibine koşuyor.

Zeynep, hatırlıyorum, dercesine bakıyor. Hatırlanmaz mıydı, insan ne kadar küçük olsa da hatırlardı. Kara bulut yatağını hatırladığı gibi hatırlıyor; abisi, eşini ve çocuklarını bırakıp başka bir kadınla kaçtığında eve ölümün ağırlığının nasıl çöktüğünü hatırlıyor. Hastalıktan ölen iki yeğeni, yanlarına aldıkları küçük Semra, aileler arasına kan girmesin diye kaçırılan kadının ailesine berdel verilen küçük ablasının gözyaşları... Sonrasında ailelerin çözüm diye bulduğu her şeyin kadınlar için ne kadar incitici olduğunu hatırlıyor. O zamanları unutsa şimdiki Zeynep olur muydu?

Abisi Ali, evin duvarlarını titreten öfkesiyle ailesini de alıp çıkıyor, geldiği yere, İstanbul'a yol alıyor. Çarptığı kapının rüzgârı eve çöken sessizliğe değerek etrafa dağılıyor. Zeynep, avludaki çiçek tarhlarının karşısında parmakları titreyerek sigarasını yakıyor. Öfkeli esintinin ardında kalan herkes az önce kopan fırtınanın içinde bıraktığı kırıntıların ardından yol alıyor, belki 'neden' diye soruyorlardı ulaştıkları yerde.

Derinlerde bir pişmanlığın zerrecikleri yükseliyor, kalbini sıkıştırıyordu Zeynep'in. Ne olursa olsun hatasını bu şekilde yüzüne vurmamalıydım, diyor kendi kendine. Yaptığı hatalarını görmeden Ali ile olan ilişkisine karşı kıyametler koparmasını kabullenemiyor. Ardından teselli bulduğu gerekçeler sıralanıyor, ta ki öfkesi geçene dek.

Bir zaman sonra unutuluyor her şey ya da karanlık dehlizlere kaldırılıyor. Üniversitenin üçüncü yılı başlıyor. Memleketlerine giden tüm öğrenciler dönüyor, Ali de. Zeynep, aile içinde yaşadığı tartışmaları anlatıyor.

"Biliyorum, bunlar kolay aşılacak şeyler değil ama onları ikna etmeye çalışıyorum. Herkesin içinde taşıdığı yaralar var. Ekilmiş önyargılar var."

"Evet, iki tarafta da bu tür zorlayıcı önyargılar var" diyor Ali.

"Bu bizim aileleri de aşıyor. Halkımızı parçalamak için kullanıyorlar. Sünnilere, 'Aleviler dinsiz, ateist' diyorlar. Alevilere de 'bunlar Sünni, dinci, sizi yok ederler' diyor. İki tarafı bu şekilde öldürüp kazançlı çıkan da kendileri oluyor. Bunları aşmak mücadeleyle olur Ali. İki ailenin yargılarını kırıp birbirini anlaması da bir adımdır, küçümsememek lazım."

"Zeyno senin yıpranmanı istemem."

"Mesele o değil, evet biraz zorlandım. Ama onlar beni iyi tanır, anlayacaklardır. Ancak bizim de derdimiz sadece bir aile kurmak olmamalı. Her dönem birileri daha eksiliyor aramızdan. Ülkemiz böyle kanarken öylece durmamız doğru olmaz."

"Haklısın Zeyno" diyor Ali, derin derin nefes alarak.

Belki zaman denildiği gibi iyileştiricidir belki de insan derinlerine saklar duyumsadığını, bilinmez. Abisi Ali de apar topar İstanbul'a dönüşünden bir zaman sonra yumuşamıştı, belki de Zeynep'in kararlılığı karşısında duramayacağını anlamıştı. Telefonda annesine, "Zeynep nasıl istiyorsa öyle yapsın" deyince biraz olsun rahatlamıştı. Bu sözü söylemesi dahi önemliydi. Ama Zeynep, uzun bir yolun başlangıcında olduğunu, derinlere yuvalanmış önyargıların son bulması için daha büyük çabaların gerekli olduğunu biliyordu.

III.BÖLÜM

BUĞDAYIN ÖLDÜĞÜ YAZ

1938 yazı

Beye, uzaktaki köylerden yükselen duman ve silah seslerinden dualar sayesinde kurtulduklarına inanıyordu. Dualarla o büyük felaket yılının yazına ulaştılar. Ağaçlar meyve verdi, bahçelerden sebze yediler, ekinler olgunlaşıp tane doldu. Annesi Qumê, babasının köye uzaklardan gelen çerçiden aldığı kumaşla Beye'ye ve ablasına elbise dikecek zaman dahi buldu. Koyu yeşil elbisenin üzerinde kırmızı, mavi çiçekler vardı. Kirlendiğinde dahi çıkarmak istemiyordu.

Kuzular da büyüüp nöbetleşe ormanlara götürülen koyun ve keçilerin arasına konulduğundan zamanları oynamakla geçiyordu. Beye, bazen annesine bostandaki sebzeleri toplamada yardım ediyordu.

Bir temmuz günüydü. Dağları örten ormanlar, güneşin ışıkları altında parılıyordu. Her şey yerli yerindeydi, olması gerektiği gibi ne bir eksik ne bir fazla. Dağlar, ağaçlar, kuşlar, topraklar, taşlarla ağacın dalları misali birlikte yaşıyorlardı.

Köylüler bostanlarındaki ürünleri topluyordu. Beye de annesi ve ablasıyla birlikte olgunlaşan yeşil fasulyeleri toplayıp torbalara dolduruyordu. Fasulyeler, yukarıdan aşağıya dek sıralı uzun arıklara ekilmişti. Arıklar arası tüneller oluşmuştu. Beye için bostan eğlence demekti. Arıkların arasındaki tünellerin bir ucundan girip diğerinden çıkıyordu. Mısır koçanlarından taşan saçakları örüyordu. Bazen beyaz fasulyeleri topluyor bazen çiçeklerle uğraşıyor bazen de yorulup oturuyordu.

Baharda fasulye tohumları ekildikten sonra bir an evvel başlarını topraktan uzatmaları beklenirdi. Toprağı yarararak yeryüzüne çıkan filizler, her gün biraz daha büyüyordu. Sonra toprağa dikilmiş çubuklara sarılarak uzardı. Önce her öbek yanı başına dikilen çubuğa sarılarak yükselirdi. Çubuğun ucuna yetiştiklerinde tekrar yere sarkarlardı. Sonra öbekler uzamaya devam ederek birbirlerine dolanırdı, sınırlar aşılarırdı. Sıralanmış arıklardan karşı arıka geçerdiler dallar ve böylece tüneller oluşurdu. Uzayabildikleri kadar uzar, yaz boyunca içleri tohumlarla dolu uzun yeşil fasulyeler verirlerdi. Ta ki çubuğa sarılı kuru ipler haline gelene dek. Kışa doğru çubukları çektiklerinde bile ipler dururdu, onları birbirinden ayırmak zor olurdu. Öyle bir sarılmaydı ki, çubuklar etraflarına sarılı fasulye ipleriyle yığın halinde bırakılırdı. Kimi böyle ertesi yıla kadar kalırdı, kimi kara yağmura yenik düşer, çözüldü çubuktan.

Fasulyeler çoğunlukla yeşil olurdu. Ama Beye, en çok beyaz fasulyeleri severdi. Tohumları çok azdı, ancak birkaç arık ekmeye yeterdi. Her yıl sonbahara doğru bir arığın fasulyeleri toplanmaz, tohumluk alınırdı.

Annesi beyaz fasulyeleri her zaman ayrı bir torbaya koyar, mutlaka o akşam pişirirdi. Yeşil fasulyeler ise doğranıp kış için kurutulurdu.

O gün bahçeye getirdikleri torbalar yetmemişti. Annesi onu, on dakika uzaklıktaki eve torba almaya göndermişti. Çiçekli tarlaların arasından evlere doğru yükselen patikayı tırmanmaya başladı. Çiçeklere konmuş rengarenk kelekleri izledi. Sarı, siyah çizgileri olan bir kelebeğin ardından koştu. Kelebek, tarlaların arasından uçup gözden yitti. Başakları dolmuş buğday tarlalarının içine giremezdi. Buğday ekmek demekti. Ekmeğe basmak günah sayılırdı. Ardından bakmakla yetinmek zorundaydı.

Boyuna dek ulaşan otları aşarak patikaya ulaştı. Patikanın sonunda tarlanın kenarındaki dut ağacının dalları kırmızı meyvelerle doluydu. Güneşte kızarıp sulanmış dutları, yere yakın bir dalı eğerek yedi. Yola devam etti.

Komşuları Xaskar teyzenin evinin önüne vardı. Xaskar, ilaç yapmak için topladığı otları ayırıyordu. Şimdiden kışa hazırlık yapıyordu, otları damın üstünde kurutup torbalara dolduruyordu. Rengarenk çiçeklerin de içinde olduğu otun kokusu burnuna dek ulaştı.

Xaskar, “Nereye gidiyorsun” diye sordu sevgiyle.

“Fasulyeler için eve torba almaya gidiyorum” diye yanıtladı Beye.

Otlarla uğraşırken şakaklarından sarkan siyah lüleleri de sallandı. Boynundan sarkan küçük bez parçasının içinde kimseye göstermediği otları taşıdığı söyleniyordu. Elleri, dokunduğu çiçeklerin rengini almış gibi alacalıydı. Ne zaman onu görse çiçek ve ot kokuları sarıyordu ortalığı.

Xaskar işine dalmışken, Beye de yoluna devam etti. Koca gövdeli dut ağaçlarının gölgesinden geçerek eve ulaştı.

Evin kapısına vardığında sıkı sıkıya kapatılmış olduğunu fark etti. Oysa evin kapısı rahatlıkla açılacak şekilde kalın bir iple bağlanırdı sadece. Ama annesinin her zaman kapının koluna dolayıp kenardaki çiviye kavuşturduğu ip yoktu. Kapıyı itti açılmadı. Oldukça sıkı kapatılmıştı. Sanki birileri arkadan kapıyı açmaması için baskı yapıyordu. Sonra kapıdaki deliğe ilişti gözü. O sabaha dek kapılarında böyle bir delik de yoktu. Bakmak için ayak uçlarına yükseldiğinde kulağına fısıltılar geldi. Etrafına baktı kimsecikler yoktu. Topraktan, taştan yaz sıcaklığının yalımları yükseliyordu. İçi ürpermesine rağmen aydınlık cesaret vericiydi.

Kapının önündeki kürsüyü getirip üzerine çıktı. Sol gözünü kapatıp anahtar deliğinden baktı. Kapının ardında evleri yerine başka bir köy uzanıyordu. O anda fısıltılar sese dönüştü ve kendini öbür tarafta tanımadığı esrarengiz bir köyün içinde buluverdi. Ürkütücüydü. Evler yoktu, yerinde yıkıntılar vardı. Her yer darmadağınktı. Sokaklar, bostanlar, dağlar taşlar her yer alev ve kara dumanlar içindeydi.

Geriye döndü ne kapı vardı ne de dışarı. Bir felaketin içinde kalakalmıştı. Ne ileri gidebiliyordu ne de geri dönebiliyordu. Korkmaya başladı. Yerinden kımıldamadan bu köyde olup biten her şeyi nasıl görebildiğini anlamamıştı. Köyün yıkık sokaklarında yürüdü. Yıkıntıların önünde baştan ayağa kadar

siyahlara bürünmüş kadınlar oturuyordu. Gözlerinden yaşlar akıyordu. Gözyaşlarının değdiği yerde toprak titriyordu.

Yanan ormanlar, kökünden sökülmiş ağaçlar, parçalanan dağlardan çıkan tozlar ortalığı sarmıştı.

Sular kirliydi. Derenin üzerinde o kadar çok çöp birikmişti ki akışı kesilmişti. Etraftan kötü kokular geliyordu. Derede yüzen şeylerin, cansız insan bedenleri olduğunu fark ettiğinde korkusu arttı.

Köyün ortasında elbiseleri paramparça olan bir kadının avuçlarında siyah tohumlar vardı. Gözlerinden yaşlar akıyordu. Elindeki siyah tohumları yere dökerek, birilerine sesleniyormuş gibi konuşmaya başladı:

“Bakın bunlar o çok sevdiğiniz Zamanı Taşlarında Saklayan Vadi’den geriye kalanlar. Buğday tohumları kapkara, artık buğday yok. O vadinin yasını tutuyorum. Şimdi vadinin yerinde safi bir çöl var. Vicdanını yitiren insanlar çoğalıyor. Kötülükler çoğalırken siz neredesiniz ey kalbi atan insanlar! Hepimizi bekleyen gelecek bu!”

Bir sonraki yıkıntının başında oturan kadının elinde ise bir avuç palamut vardı. O da palamutları göstererek konuştu:

“Bunlar meşe ormanlarından geriye kalan palamutlar. Ağaçları yaktılar, kestiler. Artık baktığınız her yerde ağaçların yerine göreceğiniz tek şey duman ve küldür. Palamutları bu küle eksem yeniden yeşerirler mi?”

Üçüncü kadın ise durmadan konuşuyordu:

Unutmamam lazım. Çiçeklerin, kuşların, ağaçların hatırasını ve dağların haritasını saklıyorum. Eğer unutursam hatıralar da yok olacak. Unutmayacağım, hiç usanmadan anlatacağım.

Unutmamam lazım. Çiçeklerin, kuşların, ağaçların hatırasını ve dağların haritasını saklıyorum. Eğer unutursam hatıralar da yok olacak. Unutmayacağım, hiç usanmadan anlatacağım.

Unutmamam lazım. Çiçeklerin, kuşların, ağaçların hatırasını ve dağların haritasını saklıyorum. Eğer unutursam...

Hiçbir şey anlamıyordu Beye. Daha az önce annesi ve ablasıyla bostandaydı. Meşe ağaçlarıyla kaplı dağlar karşısında duruyordu. Her taraf yemyeşildi, az aşağıda akan derenin suyu pırıl pırlıdı. Her şey ve herkes nereye gitmişti. Bu kadınlar kimdi? Neden her taraf yıkıntılar içindeydi? Neden bu konuşmaları yapıyorlardı. Siyahlar içindeki kadınlara üzülüyordu ama ne yapacağını, ondan ne istediklerini de bilmiyordu. Ama tek isteği oradan bir an önce uzaklaşmak, yeniden annesinin yanına dönmekti. Kalbi daha hızlı çarpmaya başladı. Etrafında döndü, hiç ışık yoktu.

“Anneeee neredesin?” diye bağırdı. Nefes nefese koştu yıkıntıların arasından. O an çiçekli yeşil elbisesinin parçalandığını fark etti.

Kadınlar ardından bağıırıyordu. Belki de ona seslenmiyorlardı, konuşmalarına devam ediyorlardı.

“Bizi unutmayın, bizi unutmayın!”

“Zamanınız az kaldı. Anladığınızda çok geç olacak!”

“Unutmayın kendinizi, kalbinizden uzaklaşmayın...”

Beye, annesinin sesiyle aniden yattığı yerden fırladı. Bostanın kenarındaki alıç ağacının altında bir şiltenin üzerinde oturuyordu.

“Ne oldu, niye korktun kızım. Korkma kâbus gördün herhalde” diye sordu annesi Qumê. Ziyaretlerin adını anarak dua etti.

Beye şaşkın bir şekilde etrafına bakınmakla meşguldü. Fasulyelerin toplanması bitmişti. Sosin dağı tüm ihtişamıyla aynı yerinde, zirveleri mavi gökyüzünde sonsuzluğa bakıyordu. Sular, ağaçlar aynı yeşillikte. Kuşlar hâlâ ötüyordu. Ve sevdiği beyaz fasulyeler toplanmış, ayrı torbaya konulmuştu. Yenileri ise dallarında büyümekteydi.

Annesi ve ablası fasulye torbalarını sırtladı ve eve doğru yola koyuldular. Beye de küçük su matarasını elinde sallayarak onların ardından yürüyordu. Siyahlar içindeki kadınlar hâlâ aklıdaydı. Sarı ve siyah çizgili bir kelebek önünden uçarak buğday tarlasının arasından kaybolup gitti. Beye onun arkasından bakarken, annesi “hadiii niye yürümüyorsun” deyince hareketlendi.

Xaskar, kapısının önünde oturuyordu. Uzattığı bacaklarının üzerinde rengarenk taze otlar, mis gibi kokan çiçekler vardı. Annesi ve ablası selam verdi, biraz konuştular. Derken eve ulaştılar. Mavi boyalı kapıda anahtar deliği yoktu. Annesi kapı kolundan yandaki çiviye doladığı kalın ipi açtı. Onlar içeri girerken Beye arkada durmuş tüyleri ürpererek içerideki dünyaya bakıyordu. Sesleri hâlâ kulaklarında olan kadınlar yoktu. Fasulye torbalarını içeri bıraktılar. Annesi az sonra elinde bir tepsiyle geri döndü. Taze beyaz fasulyeleri tepsiye boşalttı. Fasulyeleri doğrarken, batmakta olan kızıl güneşin ışınları dut ağacının dalları arasından süzülerek annesinin yüzüne vuruyordu. Qumê, yüzünü güneşe doğru kaldırıp, “Ya tîja hometê, tu esta ki esta” dedi. Her şey olması gerektiği gibiydi ne bir eksik ne bir fazla. Beye o akşam yumurtalı beyaz fasulye yiyeceğini hatırladığında yüzüne mutlu bir tebessüm yayıldı. Yıkık köy, kara dumanlar, bağıırışlar geride kaldı.

**

O yaz, Beye’nin hayatı, masal, rüya ve gerçek arasında bölünmüştü. Gördüğü kötü düşleri anlattığında, annesi, başında bir tutam tuz gezdirip ateşe atıyordu. Tuz ateşte ufak patlamalar çıkararak yok olurken annesi yine duaya sarılıyordu. Baharın son ayından buğdayın biçildiği aya kadar uzak köylerden silah ve bomba sesleri gelmişti. Artık büyüğünden çocuğuna kadar herkes biliyordu gelen

seslerin anlamını. Sesler yakınlaştığında Sosin dağının eteklerindeki mağaraya sığındılar. Dualara ve dağlara sığınmaktan başka ellerinden bir şey gelmedi. Küçük köyü tüm zamanlar boyunca şefkatle sarmalayan ve geçilmez denilen dağlar geçilmiş, bilinmez ufuklar yerle bir olmuştu. Yıkılmaz sanılan büyülü zamanlar paramparçaydı. 1938 yazında yakarılan tanrılar, tanrıçalar da khêr û lal olmuştu.

Romî denilen silahlılar, uzak diyarlardan gelmişlerdi. Yeni tanıştıkları uygarlığın zehriyle, silahları ve barutuyla... Dilini, töresini bilmedikleri yabancılardı. Kimi onlara Romî kimi de 'eskerê Misto Kor' diyordu.

O zaman yerlilerin, adı 'uygarlık' konulan kabustan haberleri yoktu. Onlar yeryüzünün kökleriymi, kainatın ışığıyla, merhamet ve iyilikle beslenirlerdi. Batıdan gelenler, köklerini yitirenlerdi. Kadimden beslenen kökleri olmayanın kötülüğünün sınırı da olmazdı. Eli toprağa değmeyen, kimsenin acısını anlayamazdı, bu yüzden gittiği her yere felaketini de götürürdü. Romîlerin, uzun yıllardır üst üste yaptıkları akınlardan yorgun düşmüş topraklara bu seferki gelişleri, Son Tertele'ydi. *

Sosin dağının eteklerinde vadiye bakan küçük köye ulaştıklarında arkalarında ölüm çukurları, yangınlar içinde köyler, vadileri dolduran çığlıklar bırakmışlardı. Her gün bir köyden yükseliyordu haykırışlar... Kulaktan kulağa yayılıyordu, batıdan gelenlerin zulmü... Sıranın onlara da geleceğini anlamışlardı. Elleri silah olan az sayıda erkek, köylerini savunmak için dağlara çıkmıştı. Kadınlar, yaşlılar ve çocuklar için sığınacakları yerler belirlemişlerdi.

Meşeler olgunlaşmamış palamutlarla yüklüydü. Buğday başakları dolup bükülmüşlerdi.

Romîler, Kozê köyüne ulaşmadan bombaları geldi. Mavi gökte aniden beliren büyük demir kuşlardan atılan her bomba, düştüğü yeri parçalıyordu. Evler, buğday tarlaları tutuşuyor, her yer felaket alanına dönüşüyordu.

"Romîlerin acıması yoktur. Köyün yukarısındaki mağaraya doğru koşun, kaçın" dedi yaşlılar. Kimse bilmezdi ki bir gün gökten yağmur kar yerine bomba yağacaktı. Biri söylese inanmazlardı, "Xızır'dan kork ve bu kadar yalan söyleme" derlerdi. Olmaz denilen her şey tek tek olmaktaydı.

Beye, gökten düşen bombaların altında bir an yalnız kaldı. Koşuşturan büyüklere biri elinden tutup çekti. Yukarı doğru çıktıkça buğday tarlalarında uzanmış insanlar gördü.

Mağaraya ulaşabilenlerden azı sağlandı; birçoğunun bedeninden, kafasından kanlar akıyordu. Kanla birlikte toprak, taş ve tahta parçaları da...

Tarlalarda, bahçelerde çalışanlar bombalardan kurtulamadı. Beye'nin annesi ve ablası da mağaraya ulaşamadı. Her aileden birileri eksikti.

Beye, annesini kime sorduysa cevap alamadı.

"Babaaa annem nerede, ablam nerede" diye bağırdı, ağladı.

Ne babasından ne de başkasından ses çıkmadı. Xaskar, Beye'yi sakinleştirep bağrına bastı. Gözyaşları Beye'nin saçlarına dökülürken sessizce kulağına fısıldadı.

“Şşşş ağlama kızım ağlama, düşman sesini duyarsa gelip hepimizi öldürür. Merhamet yoktur onlarda.”

Masallarda anlatılan devler canlanmıştı ama onları durduracak kimse yoktu. Gökten ve yerden ateş ve ölüm saçıyorlardı. Söndürmeye nehirler yetmiyordu. Hiç görmedikleri makinelerden ateş ediliyordu.

Çocukluk nerede başlar ve nerede biter. Kesin çizgileri yoktu; zaman, coğrafya, kimlik bu çizgileri kısaltıp uzatabilirdi ya da aniden ortasından bölebilirdi.

Beye, on yaşının yazında bir asır yaşlandı. Kaşlarının arasında, alnında çizgiler belirdi. Onlar zamanın değil kıyımın izleriydi. Belki de hiç büyüymedi, dağdan uzaklara sürüldüğü yaşta kaldı.

Kadınlar, “Xızır, Anaaa sana ne yaptık ne günah işledik ki bunların başımıza gelmesine izin verdin” diye sitem ederken, Beye, etrafındaki insanlara bakıyordu, gördükleri karşısında sarsılmıştı.

Birinin gözünde bu günahın izlerine rastlayacağı umuduyla etrafına bakınıyordu. Kim ne günah işlemişti, kavminin yaslı gözlerinde arıyordu günahı. Bunca acının sebebi kimin günahıydı? Ormandan yaş ağaç kesen Wûsiv'in korkulu bakışlarıyla karşılaştı. Çocukların her günkü kavgalarını bahane ederek, birbirlerinin kafasını kıran ailenin üyelerine baktı. Geçen kış Memlî'nin kafasını kıran Kekaîl'in başından kan akıyordu. Başına sardıkları bez dahi ıslatmıştı.

Annesi, “Kan akıtılmamalı! İnsan kötülük yaptı mı ziyaretler onu terk eder” derdi. Kötülüktü bu! Bir neden bulduğu için sevindi. İnsan neden bulunca acıya daha kolay katlanırdı. Köyü yakılıp yıkılan herkes mantıklı bir neden bulmanın ardına düşmüştü.

Sonra elinde çubuğuyla bahçesinden elma koparan çocukları kovalayan Hesen'e kaydı gözleri. Alnını bastonun üzerinde birleştirdiği ellerine dayamıştı. Dizleri tutmuyordu. Gelini, buraya kadar onu neredeyse sürüklemişti. Şalvarlarının dizleri parçalanmıştı.

Çocuk kavgası yüzünden tartışan aileden de eksik olanlar vardı. Kavgaya karışan yaramaz çocuklardan Miro da görünmüyordu.

Yok, buradakilerin günahları o kadar büyük değildi. Demek bilmediği bir köyde daha büyük günahlar işlenmişti.

Köydeki her kavgaya kızan Xaskar, “Bu gördüklerimiz ve yaşadıklarımız, içimizdeki kötülükleri defetmediğimiz içindir” dedi. Üzgün gözlere utanç eklendi. Her zaman konuşmalarından dolayı kınanan Xaskar'ın karşısında herkes susuyordu. “Biz değil miydik kavmimize ihanet eden, askerlerin önüne düşüp insanlarımızın yerini gösteren, yiğitlerimizi vurdurtan. Biz değil miydik bir tarlanın sınırı, bir keçi için

kavmimizi vuran. Aşiretler birbirini kırdı. Tanrımızı unuttuk. Önce biz çürüdük. Biz güçlü ve birlik olsaydık kim bizi yıkabilirdi!”

Bu kötülükler yeter miydi bunca ölüm ve acıya, diye düşündü Beye. Annesi keşke bunun ölçüsünü de söylemiş olsaydı. Bir kötülüğün karşılığı neydi? Başka kötülükler mi? Ah annesi burada olsaydı, o mutlaka bilirdi, cevabı bulurdu. Şimdi hiçbir büyüğün -babasının dahi- onun sorularını cevaplamaya mecali yoktu.

Gece çöktüğünde mağaranın ağzına doğru usulca süzüldü. Dışarıdan hâlâ silah ve top sesleri geliyordu. Başını mağaranın duvarına yaslayıp dinlemeye koyuldu. Thûye kuşunun yüreğe huzur veren ötüşünü duymayı bekledi. Eğer onun sesini duyarsa sabah güzel bir gün başlayacaktı. Saatlerce başı kayada öylece bekledi. Uykuya yenik düştüğü anlarda aniden sırıyordu. Sabaha kadar sıçrayıp uyandı ama Thûye kuşu ötmedi. Neden gelmemişti. Onca yıl tek bir gece bile gecikmemişti. Demek onu da öldürmüşlerdi ya da onları terk edip gitmişti.

Güzel Thûye bizi niye terk ettin, diye sordu Beye.

Sabah olduğunda iki yaşlı daha hayata gözlerini yumdu. Bedenlerinden akan kan kıvrıldıkları yerde kurumuştu. Kan işte, su gibi akamıyordu. Ağır ağır sessizce akıyordu, kimseler duymadan. Çok da akmak denmezdi ama can veren kan bedenden boşalınca küçük derecikler oluşturup sızıveriyor, toprağa karışmak için acele ediyordu. Kan ıssızlığındaydı her yer.

Daha önce mağaraya koydukları buğdaydan herkese bir ağız dolusu verdiler. Yaşlılarda kuru buğday tanelerini çiğneyecek diş yoktu. Biraz daha hayata tutunmak için taneleri çiğnemedi yuttular.

**

Uçaklar bombalarını atıp gittikten üç gün sonra mağaradan çıkıp ormanı geçtiler, o zaman vardıkları yer buğdayın öldüğü yılın başlangıcıydı. Günlerin açlığı, susuzluğuyla yürümekte zorlanıyorlardı. Elbiseleri parçalanmış, kimilerinin üzerinden kumaş parçaları sarkıyordu. Dağınık saçlarında toprak vardı, dudakları, yüzleri topraktı. Sanki binlerce yıldır gömülü oldukları topraktan yeryüzüne çıkmışlardı. Ama bu doğmak değildi, yaşarken gömüldükleri topraktan çıktı. Uzaktan gören, onları ölümler topluluğu sanabilirdi.

Ölmemiş olmanın sevinci yoktu yüzlerinde. Yaşam yüzlerinde donmuştu. Geride kalmanın ağırlığıyla vardılar ölü buğdayların mezarlığına... Kararmış başaklar ayaklarına dolandı. Tohuma dönüşmeden canlılığını yitiren başaklar... Az ötede dumanları tüten evlerine ilerlemek istediler, ayaklarına dolanan başaklar onları geriye çekiyordu. Bombalardan kaçamayan insanlar da buğday başakları gibi kararmış bedenleriyle yatıyordu.

Hadi mağaranıza dönün, gidilecek yer yok. Bu daha başlangıç, diyorlardı. Ama onlar bunu anlamanın çok ötesindeydiler.

Eğildi Beye, kararmış bir başağı aldı. Yanmış tohumlar parçalanıp parmaklarının arasından toprağa döküldü.

Bazı tarlalarda olgunlaşmış ve toplanmayı bekleyen, bazılarında toplanıp dörülmüş buğday başaklarına baktı. Kaç mevsimin, kaç insanın ekmeğı bombalar altında toprağı karıştı. Bombanın düştüğü her yerde cansız bir boşluk uzanıyordu. Yerin derinliklerine doğru çöküyordu toprak. Boşluğun canlısı olur mu, olur işte. Bu dünyada her yerde canlılık vardı. Ama bombalar o boşluğu bile öldürmüştü.

Toprağın doyurmak için büyüttüğü, doldurduğu buğday başakları, metal parçalarıyla ezilmişti. Nesillerce hatırlanacaktı, buğdayın öldüğü o yıl, son tohumun tarlada küle dönüştüğü o yaz günü. Ağustos ayının sonu muydu, zamanın sonu mu? Neredeydi kış ve yaz olağanca sıcaklığıyla tenlere değerken, terden sırsıklam olmuş bedenlerin son gün ışığında olup bitti her şey. Aslında orada başlayan bitmedi, bitmenin unutulmuşluğı bırakılmış zamanları vardır. Oysa o gün başlayan şey, nesilden nesile yüklenen ağırlığın da başlangıcıydı. O yıl hâlâ sürüyor, geçemedi bir türlü. İstedi belki geçip gitmeyi ama buğdayın ölümünü ilk defa görmüştü, nasıl yeniden hiçbir şey olmamış gibi devam edebilirdi ki, o yıl, kendini aşarak bir başka yıla dönüşebilirdi ki, nasıl...

O başlangıcı gören küçük kız Beye'ydi. Dağlardan inen ormanın kıyısına dek uzanan tarlalarda başaklar kara kara döküldü. Sarı buğday tarlalarından geriye kararmış uzunluklar, genişlikler kaldı.

Ölü buğday tarlalarından geçti Beye. Yanmış dolu başaklar, bütünlüğünü koruyordu hâlâ. Ama yaşama dönüşemeyecek bir bütünlüktü bu. Canlılığını yitirmiş cesetler misali insanlarla birlikte dağılmışlardı tarlalara.

“Ne zaman uyanacağım” diye mırıldandı, durakladı. Göğre baktı, uçmayı başarabilen kuşlara imrendi bir an. Artık tarlada buğday olmayacaktı onlar için. Ekinler patosa vurulmamıştı ki, tarlada onlar için de bir şeyler kalabilsindi. Ama şimdi buğday mezarlıkları boyunca yürüyordu.

Buğday, ilk bu topraklarda yeşermişti, ekmek olmuştu. Buğdayın hikayesi bu topraklarda başlamıştı. Buğday kadar uzundu tarihleri, bunu nasıl sileceklerdi. Buğday kadar eskiydiler bu topraklarda. Ateşin ilk sahipleri buğdaydan öğrendiler. Buğday öğreticiydi. Onunla sadece insan değil börtü böcek de doyardı. Buğdaydan yaptıkları yemeklerle beslenirlerdi. Buğdayla sevinir, sevgilerini, inançlarını gösterirlerdi. Şarkılar ondan doğmuştu, sözcükler ve zaman da.

Buğday onları bir araya getirmişti, sevgiydi, birbirine omuz vermektir. Bu yüzden buğday iyiliktir. İyiliğı öldürmek için buğday tarlalarını da yaktılar. İyilik Romîlerin ölümü gibiydi, sanki yaşamları iyilikle ilgili her şeyi öldürmelerine bağıymış gibi hareket ediyorlardı. İyiliğı öldürmek için buğdayı da öldürdüler.

Annesi, yere düşen ekmeği alıp öper ve kimsenin ilişemeyeceği bir kenara koyardı. Derdi ki, bir yerde ekmek çöpe atıldı mı kötülük baş gösterirdi, çürüme başlardı. Ekmeği paylaşmak, kötülüğün altında saklandığı insan bencilliğini yok edecek kadar güçlüydü.

Tepelerden gelen silah sesleri giderek yakınlaştı. Köyün etrafındaki dağlar asker kaynıyordu. Mağaralara saklanmış köylüleri arıyorlardı. Çıkmayanları zehirli gazlarla öldürüyorlardı.

Daha yapacakları ne kalmıştı ki, diye söylendiler birbirlerine bakarak. Bombalardan kim kurtulmuştu. Köyde sağlam ev kalmamıştı, alevler her şeyi yutuyordu. Buğday tarlaları kanların kuruduğu ölüm tarlalarına dönmüştü.

Herhalde kalanları da dağları kuşatan askerler öldürecekti. Ölmemenin utancıyla öylesine küçülmüşlerdi ki birkaç asker yeterdi etraflarını sarmaya ama onlarca askerle geldiler. Ölülerini aramaya bile fırsat vermediler. Geride kalanları köyün harmanında toplayarak silahlarını doğrulttular. Etraflarına iki makineli kurdular. Korku sarmıştı her yanı. Belki korku da aşılmıştı. Yaşıyor olmanın ağırlığı nasıl bir şeydi, anlatılamazdı. Sırtlarında yaşıyor olmanın ağırlığıyla, gözleri o sonsuz -boş olduğu sanılan- boşlukta, zorla bir yerlere götürülüyorlardı. Onlara kalsa bunca gördüklerinden sonra kendilerini sonsuz suskunluğa gömeceklerdi ya da toprağın derinliklerine. Vah toprağın haline, neyi yeşertecekti. Ölü bedenleri mi, yaralıları mı, ağaçları, taşları mı, ruhunu kayıp zamanın nehrinde yitirmiş olanları mı, acıları mı?

Neyi yeşertebilirdi. Bunca acının yeri var mıydı? Kaç zaman yeterdi bunca acıyı sağaltmaya, kaç kuşak acıyı iliklerine dek hissedecekti. İliklere dek işleyen acının bilgisi kolay kolay unutulmayacaktı.

Bulutlar da onları terk etmişti. Beye, onların kayalıklardan kayar gibi yavaş yavaş köyün üzerine inmelerini seyrederdi. Dağ iterdi bulutları, heybetli zirvelerine yer açardı. Yamaçlardan inerdi bulutlar, beyaz beyaz, öyle severdin ki ellerinle okşamak isterdin.

O bulutlara başını yaslardı yaslı insanlar, sadece insan mı ağaçlar, börtü böcek de başını yaslardı, ateşler içinde kavrulan kalpleri serinlerdi.

Beye'nin beyaz bulutları da inmedi o gün. Kızgın ağustos sıcaklığı, dağ neylesin, bulut nereden çıksın.

Yaslı yüreklerin başını dayayıp serinlediği tek bir bulut parçası yoktu. Küçük bir bulut uzaklarda yol almaya çalışıyordu. Pusun içinde, belli belirsiz Silbûs dağının kanatlarından ilerlemeye çalışıyordu. Bava Duzgi'yi, kız kardeşi Jêle'yi aşıp gelecekti. Yetişemedi.

Duzgi ile Jêle arasında kırılıp dağıldı. Sıcaklığın pusu, harareti içinde tek bir parçası dahi yetişemedi Beye'ye.

Dumanları tüten köyün harmanında etraflarını sardıklarında, Beye'nin dili tutuldu.

**

‘Medeni’ insan ve yeni buluşlarıyla karşılaşan tüm yerliler aynı sözcükleri kullanıyordu. Yerlilerin havsaliasında ‘uygar’ dünyaya ait sözcükler, hırslar, düşünceler henüz yoktu. Gelen misafirdi, onu suçlamak olmazdı. Toprak, su herkesindi. Toprağın, suyun bereketini gelen misafirle paylaşmaktan bile söz edilemezdi. Bu yüzden istila edilen her toprak parçasında yaşayanlar önce kendilerine dönüyorlardı. Bir hataları vardı ki kendilerine böyle kötü davranıyorlardı. Ne kadar içlerine dönseler ne hata yaptıklarını bulamıyorlardı. Biz hatamızı bulamadık, siz söyleyin diye yalvarıyorlardı. Söylenen sözlerin hiçbir anlamı da yoktu, hatayı anlatacak hiçbir söz yoktu konuşmalarda.

Toplandıkları harman yerinde buğday taneleri duruyordu. Harman yerine basılmazdı, kuşlar buğday tanelerini bitirene dek. Postallarla çığnendiğinde çevredeki ağaçların dallarına baktılar. Kuşlara, yemlerine bastıkları için başlarını eğdiler, üzüldüler.

Açlık, yorgunluk ve yitirdiklerinin üzüntüsüyle bitik haldeydiler. Bazı yaşlılar ayakta duramıyor, oldukları yere çöküyorlardı.

"Ne yaptık size. Bizden ne istiyorsunuz, size ne zarar verdik" diye yalvardı köyün en yaşlısı Seydalî.

Askerlerin yanında onların dilini konuşan başka yerliler de vardı. Onlardan biri yaşlının söylediklerini çevirdi.

Harmandaki köylülerin etrafında zafer kazanmış edasıyla böbürlenerek dönmesinden Romîlerin başı olduğu anlaşılan asker öfkeyle kükredi.

"Ne demek ne yaptık? Söyle bu vahşilere biz onların ne yaptığını gayet iyi biliyoruz. Silahları nerede saklıyorlar? Hemen teslim etmezlerse hepsi öldürülecek."

Tercüman askerin söylediklerini hızlıca çevirdi.

"Ona de ki, hiç silahımız yok, evlerimizi yaktınız. Şimdi bırakın silahı hiçbir şeyimiz yok. Allahınızdan korkun" diye cevap verdi Seydalî. Gri şalvarı birkaç yerden yırtılmıştı. Başına sardığı kefiye askerlerin itip kakmasıyla düşmüş, yerden almasına izin verilmemişti.

O anda arkalarda olan Xaskar da öne atılarak, "Kendimizi bildik bileli burada yaşıyoruz. Kimsenin hakkını yemedik. Siz bunca çoluk çocuğun hakkını yerken yanınıza kalır mı sanıyorsunuz" dedi.

Asker, ne dediklerini anlamasa da Xaskar'ın dik duruşundan ve bakışlarından ona meydan okuduğunu düşünmüş olmalı ki, öfkeyle döndü.

"Haydut gibi bu dağlarda yaşıyorsunuz. Ne kültürünüz var ne dininiz. Sizi medenileştireceğiz, bu iptidai yaşamdan kurtaracağız. Burası Türk vatanıdır. Artık

Türkçe konuşacaksınız. Artık iyi birer vatandaş olacaksınız" dedi parmağını sallayarak.

Kadınlar, Xaskar'ın kolundan çekerek konuşmasını engelleyince Seydalî yeniden konuştu:

"Bu çoluk çocuğa yazıktır. Günahsızlar. Bari bırakın ölülerimizi gömelim."

Erkekler endişeleriyle baş başa kalmışken, kadınlar ellerini açıp göğe yalvardı. Kavgaları, hayatın bilgisini en çok biriktirmiş olanlar önlerdi. Kavgada olduğunda yaşlılar toplanır, onları barıştırdı. Beye'nin köyünde gördüğü, bildiği buydu.

O gün binlerce yıl onları yaşatan hiçbir sözün kıymeti olmadı. Nice dil döktüler, anlamıyorlardı. Oysa ne çok yüreğe değen sözcükleri vardı, en sona onları sakladılar.

Askerlerin dillerini anlayanlar da anlatamıyordu. Yerli topluluğun sözlerini başka dile çevirmenin imkânı yoktu. Bu sözcükler başka köklerden beslenmişti.

En son saklı sözcüklerini de söyleyip hiçbir şeyin değişmediğini gördüklerinde başka bir yere doğru gittiklerini anladılar.

Ve sustular.

Nesiller boyu uzayan suskunluk böylece başladı.

Yeryüzünden göçüp bir avuç toprağa sığacak kadar küçüldüğünde bedenleri, hâlâ susuyorlardı. Belki son bir bakış, görebilene o bakış çok şey anlatabilirdi.

Belki yürekte kalan pişmanlık, zamanın karanlık koyaklarına akıtılmış sözler... O sözlerden kaç kez katedebilirlerdi yitirilen zamanı baştan başa.

Birkaç gün önce toprağında, dağında taşında yaşamın damarlarının attığı köy, alevler içindeydi. Canlılığın son belirtilerini yutarken kutsal ateş, kirletilmiş bir zamanın utancını göğe uzanan saçaklarında taşıyacaktı. Çünkü ateş de öldürülmüştü.

Kül içindeki mağara geride kaldı; duman, kan, ter ve gözyaşı karıştı birbirine. Yakarışlar mağaranın duvarlarından öteye ulaşamadı. Bir ses sadece bir ses mağaradan öteye gidebilseydi... Ah gitmedi işte gidemedi. Kimsecikler bilmeyecekti yaşadıklarını, gömülemeyeceklerdi. Toprağa karışamayacaktı bedenleri. Toprağa karışamayan bedenler, nesiller boyu kımıldayıp duracaktı gözlerin erişemediği o boşlukta.

Sadece ve sadece o topraklarda doğanlar, bu kımıldayışı ruhlarında duyacaklardı. Anlam veremeyeceklerdi, hep huzursuz ruhlarıyla yeryüzünde dolanacaklardı. Kimi bu kımıldayışın ne olduğunu anlamadan toprağa dönecekti. Kimi anladığında vakit geçmiş olacaktı. Geride kalan az bir kesim ise bu azabı dindirmek için, bu kımıldayışları yerine -toprağına- ulaştırmak için didinip duracaktı. Hayatlarını feda edeceklerdi.

Hâlâ kimse bilmiyor, Dersim kırımının sonunda kaç bin insanın, ağacın, hayvanın, çiçeğin, buğday başağının, suyun, ateşin öldüğünü, sürgün ettirildiğini, yaralandığını; kaç ağacın ve köyün yakıldığını, kaç ruhun incindiğini...

IV.BÖLÜM

EKMEĞİN HATIRASI

1938'den 52 yıl sonra

Kıyıcı, hatırlanan zamandan da öncesinden beri kara çalılıklar ekiyor her yere; inançlar arasına, mekanlar ve çağlar arasına, çocukluk ile yaşlılık arasına, şehirler ve köyler arasına, hatta aileler, kardeşler arasına, kadın ile erkek arasına, gök ile yer arasına, toprak ile su arasına...

Kara çalılıkların incittiği bedenlerle, akıttığı kanlarla, nefretle besleniyor. Doğanın ona verdiği ekmeğe, suya nankörlüğü orada başlıyor. Kıydığı canların üzerine gelip, 'bakın çocuklarınızı öldürüyorlar' diyor. Kendinden başka suçlayacak çok şey buluyor. Alevilere, 'Sünniler, gençlerinizi götürüp dağda öldürüyorlar'; Sünnilere de 'Komünist Aleviler çocuklarınızı dağa kaçırıp öldürüyor' diyor. Tüm tarih boyunca yaptığı gibi yalan ve hileyle yol alıyor. Garezin yalımları, kıyıcının oturduğu yerden dağılıyor, kara çalılıkları besleyerek büyütüyor. Dağın çağrısını duyanlar, kara çalıları görüyor, ayakları kanayarak yol alıyorlar bedenden içre onları bekleyen kendini bulma okyanusuna. İzleyen herkes dağın yoluna koyulduklarını sanıyor, oysa onların koyulduğu hiç kimsenin kolay kolay cesaret edemediği içindeki uzun yoldan başkası değil. Kara çalılardan ötesini gördükleri için incinerek yürüyorlar.

Üniversitede her yılın başlangıcı belki yerleşmenin belki de uzaklığın verdiği etkiyle hep bir telaş içinde başlıyor. Herkes yeniden yerleşmeyle meşgul oluyor, yeni başlayan okul yılına alışmaya çalışıyor.

Ali, üçüncü yılın başladığı 1992'nin sonbaharında Zeynep ve ablasının yardımıyla mahallede bir eve yerleşiyor. Öğrenciler, bu küçük evlerde buluşuyor, bazen küçük evler dolup taşıyor. Neşenin ve hüznün sesleri yükseliyor. Ne kadar küçük olursa olsun bu evlere bazen onlarca kişi bile sığıyor. Yurtlarda kalan öğrenciler de evi olanlara sığınıyor.

Ali'nin iki arkadaşıyla kaldığı bir oda, salon ve daracık mutfaktan ibaret evde, bazen üç bazen de on yirmi kişi buluşuyor. Halıfleks döşeli salonda boyası eskimiş mavi bir koltuk, pencerenin olduğu duvarın dibi de minderlerle donatılmış. Küçük bir masayla sandalye kapının kenarında duruyor. Masanın üzeri, kenardaki küçük raf kitaplarla dolu; Rus klasikleri, dünya devrimlerini anlatan direniş kitapları, felsefe kitapları, sol yayınlar, dergiler, romanlar, ders kitapları... Kürtlerin yayınları ise her zaman el altından okunup titizlikle gizleniyor. Kürt isminin dahi

yazılı olduğu hiçbir şey açıkta bırakılmıyor, çünkü ardında kör zindanlar, ölümler, işkenceler duruyor. Okundukları gibi karanlığa, toprağın altına, köşe bucağa saklanıyorlar.

Zeynep, elinde alışveriş poşetleriyle kapıda görünüyor. Eve girer girmez elindeki poşetleri mutfağa bırakıyor, çağırdığı herkes orada. Ali ile birlikte mutfakta akşam yemeği hazırlıyorlar. Zeynep, biberleri doğrayıp tütün üzerine koyduğu tavaya atıyor. Ali de domatesleri doğruyor. Biberler kızarınca üzerine domatesleri ekliyor, en son yumurtaları da kırarak kapağını kapatıyor.

Mutfaktan “yemek hazır” diyen Zeynep’in sesi gelince gazeteler yere seriliyor. Öğrencilerin vazgeçilmez yemeği menemenin piştiği sıcak tava gazetenin üstüne konuyor, ekmekler bölüştürülüyor. Sofranın etrafında oturan gençler, espriler eşliğinde yemeklerini yemeye koyuluyor. Öğrencilerin en güzel ziyafeti bu. Ardından çaylar geliyor, sigaralar yakılıyor. Aralık pencereden çıkmaya mecal bulamamış duman sarıyor salonu, koltuğun, minderin üzeri kıpır kıpır genç yüreklerle titriyor.

Kimi okuduğu kitabı anlatıyor, kimi harıl harıl tartışıyor. O gün küçük öğrenci evinde zamana yetişmeye çalışıyorlar. İki de gözaltına alınırlarsa işkenceye ne kadar dayanabileceklerini konuşup iddiaya giriyor. Bazen fikirler çatışıyor, bazen de saydam bir iç denizden yorularak kıyıya ulaşıyorlar. Gençliğin neşesi de acısı da çok kalıcı olmuyor neyse ki, öyle olsaydı tarih keskin çizgilerle ayırmış hayatların bileşkesi olurdu; acı, mutluluk, sevinç olduğu yerde kalır, tekdüzeliğin kulvarında yaşanıp biterdi. Gençlik enerjisi, düştüğü yerden kalkıp yürümeyi, koşmayı başarabilirdi kolayca, insan hayatı bu değişimlerin izleriyle doluydu. Bu enerjiler buluştuğunda hayat değişip dönüşür, ilerler ya da geriler, düşer ya da kalkardı.

Hararetli sohbetlerini BBC radyosunda verilen haber bölüyor: “Malatya’nın Doğanşehir yakınlarındaki Nurhak dağında çıkan çatışmada 23 PKK’lı öldürüldü” diyor spiker. Hepsi içlerine doğan aynı endişeyle birbirine bakıp yere dönüyorlar yüzlerini. İçlerine doğan hissi hiçbiri paylaşmak istemiyor. Korktukları o his yüzlerinin haritasını değiştiriyor. Mümkün olsa başa dönüp radyoyu kapatacaklar ve orada sonsuza dek susacaklardı.

Zeynep sezinlediği gerçeği kafasından atmaya çalışıyor. Sanki kafasından atabilse her şey başa dönecek. Mehmet gelip yanlarında oturacak, o yaşta kazandığı derin felsefe bilgisiyle konuşacak. Karşıdan başka biri, “Eyvah bizim filozof yine başladı” diye espri yapacak, kahkahaları çınlayacaktı, öğrencilerin neşesiyle birlikte tasaların sindiği duvarlarda. Oysa kafasından atabilse ne değişecek, bedenini tam ortasından bölen ve iki büklüm kırılmasına yol açan acıyı nasıl yok sayacaktı. Köklü deneyimlerden süzülüp gelen sözler, haklılığını her gün yeniden kanıtlıyor, diye düşünüyor. Sahiden de kötü haber tez yayılıyor. Ertesi gün radyoda

dinledikleri haberin doğruyu yansıttığını, Mehmet'in de içinde olduğunu öğreniyorlar.

Zeynep'in bedenini ikiye bölen acı yoğunlaşıyor. Yer minderinde sırtını duvara yaslamış, dizlerini karnına çekiyor, sıkıca bastırıyor. Başını dayadığı dizleriyle alnında atıyor kalbi. Saçları yanlardan kollarıyla sardığı bacaklarına dökölüyor. Titreyen sırtından gözyaşlarını kırılan bedeninde oluşan karanlığa döküyor. Ne kadar öyle kalıyor, hatırlamıyor. Odada gelip giden ayakların suskun hareketlerini algılıyor. Ölüm sessizliğindeki ev hıçkırıyor. Saatler belki günler sonra birinin yanına çöktüğünü hissediyor. Sırtındaki el, "Hadi bir sıcak çay iç" diyor. Başını düştüğü umutsuzluğun ağırlığıyla dolu karanlıktan kalın bir perdeyi yırtarcasına zorlayarak kaldırıyor. Ali ile göz göze geliyor, kızıl bir güneşin yangınına dönen gözlerinde hâlâ saydam damlacıklar titriyor.

Üzerinden buharın yükseldiğı koyu kırmızı çayı yudumlarken, bölünen bedeninin kapanmamış yarasına tuz basılmış gibi inliyor. Mehmet'in koyu gözleri karanlığın içinden parlayarak yakınlaşıyor. "Varlığımızın anlamı nedir Zeynep" diye soruyor, gülümseyerek anlatmaya başlıyor. Sosyoloji okuduğı için insan, toplum, felsefe konularına oldukça ilgili, öyle ki yurtsever grupta ona "filozof" diyorlar. Geçen yılın ikinci yarısında üç ay tutuklu kaldıktan sonra köyüne gitmişti. İki hafta önce ansızın o güleç yüzüyle çıkıp gelişini hatırlıyor. Dağda giyineceğı spor ayakkabıyı da kendisi satın almıştı. Şehrin her yerinde ondan bir hatıra saklıydı, onunla bu sokakları az dolaşmamıştı.

Gitmeden önce ona ve Ali'ye sevdiği kızın teklifini nasıl geri çevirdiğini itiraf etmişti, yüzünde beliren umursamazlıkla. O an gözlerinin gölgelendiğini sanarken, onlara dönüp, "En kutsal sevgiyi şimdi bulduğuma inanıyorum" demişti. Çok gerilerde kalmış bir zamandan bahseder gibi dudağının kıyısından alaycı bir gülüş geçmişti. Bu dağa çıkanların bir sırrı mıydı? Nasıl ulaşmışlardı, her şeyi bu kadar kısa zamanda geride bırakıp tehlikelerle yüklü o bilinmezliğe yol almaya, hep merak etmişti.

Mehmet, bir elini Zeynep'in diğer elini Ali'nin omuzuna dostça koyarak konuşmasına devam etmişti: "Siz de sevginizi büyük sevgiyle bütünleştirmeye çalışın. Bunu yapacağınıza inanıyorum."

İkisini kucakladıktan sonra Zeynep'in getirdiğı ilaçları alarak dağın yolunu tutmuştu. Nurhak dağlarında etrafları askerler tarafından sarıldığında da aynı huzurlu ifadeyi taşıyordu belki de. Çoğu yeni savaşçıydı ve henüz ellerinde silahları yoktu. Olsa bile ne olacaktı, kullanmayı da bilmiyorlardı ki! Silahlı olan deneyimli savaşçılar, onları korumak için mermileri bitene kadar askerlerle çatışıyor. Tek tek yaşamlarını yitirince onlar, silahsız on beş genç de esir alındıktan sonra kurşuna diziliyor. İçlerinden Mehmet'i ayırıyorlar. Üzerinde şehirden giderken giydiğı kıyafetler, ayağında Zeynep'in ona aldığı spor ayakkabılar. Elleri bomboş, silah almaya vakti olmadan. Geldiğı yer hakkında

ondan bilgi almaya çalışıyorlar. Ama Mehmet gururla bakıyor dağın zirvelerine, yüzünde o vakur gülümsemesiyle sadece bakıyor. Korkuyu yenmek böyle bir şey mi diye düşünüyor Zeynep. Mehmet'in sevgi dolu bakışları canlanıyor baktığı yerde.

Bedenine acı vererek yavaş yavaş öldürüyorlar Mehmet'i, kalan canını da panzerin arkasında sürükleyerek dağa taş parça parça dağıtıyorlar.

Fotoğrafını gazetelerde gördüğü savaşçı Zilan'ın hatırasına dostu Mehmet'in hatırası da ekleniyor.

Nefretine tutunan insan kadar zayıf bir canlının olmadığını düşünüyor. Kadim zamanların insanları ne söylemişse doğrudur. Geceden korkup bağırmanın faydası var mıdır? Belki bir anlık korkunu bastırırsın ama geçiremezsin. Korkunun elinde rezil rüsva olup çıkarsın. Gözden düşersin. İnsanlık tarihi direnen, hakkını arayan insandan korkan iktidarlarla doludur. O kadar büyük ki bu korku, kalbin dayanamayacağı işkencelere başvuruyorlar.

Başını kaldırıp Ali'nin yanı başına bıraktığı çayı yudumluyor. Ardından kapıya yöneldiğini görünce Ali yetişiyor.

"Zeyno nereye, dur seni bırakayım" diyor.

"Gerek yok Ali, biraz yalnız yürümek istiyorum" diyerek çıkıyor.

Sokağa çıkar çıkmaz derin bir nefes alıyor. Gökte beliren tek tük yıldızlara bakıyor, caddenin kenarında evlerin avlularından vuran ışıkların süzüldüğü ağaçların altında yürüyor. Perdeleri çekilmeye başlanan pencerelerden hayatın sesleri taşıyor sokağa; akşam yemeğinin hazırlanışını gösteren tencere, tabak sesleri, çocuk sızlanmaları, kahkahalar...

Sonbaharın giderek serinleyen havasıyla ürperiyor. Lacivert gök, tek tük kalmış yaprakların ötesinde uzanıyor. Acı, işkence lacivert göğün ardı kadar uzaklaşıyor; varlığının esintisiyle adımlarına kulak veriyor. Yüreğinin kıyısında taşıdığı kuşkular, esintiyle köpük topakları misali dağılıyor. Ummanlarda yol gösteren bir deniz fenerine yol alır gibi adımlıyor sokakları. Körü körüne bağlantıları sevmeyen ruhunda olup bitenleri hiç olmadığı kadar bir sakinlikle izleyip anlamaya çalışıyor. Tesellinin son zerrecikleri de uçup karanlığa karışıyor.

Zeynep, en çok da kıyıcının halkına, kendisine yaşattıklarından öğrendiğini fark ediyor, içinde gelişen gücü şaşkınlıkla izliyor. Daha birkaç yıl önce polis copları öğrencilerin sırtına inerken ürperiyordu. Bireysel yaşamını terk ederek onları bekleyen belirsizliklere rağmen dağın çağrısına uyanlara, kalbinde gizli bir hayranlık besliyordu. Ondan habersiz içinde yeşeren o duyguya bakıyor, uzakta sandığı hemen içinde, derisinin altında atıyor. İnsanın kendinden hayatı anlamaya başlaması, zevkli bir merakla dünyayı, evreni sorgulamasının kapılarını açıyor.

Acaba, Nihat, Recep, Mehmet de gitmeden böyle mi hissetmişlerdi? Acı yoktu, korku, endişe de yoktu. O ve önünde uzanan lacivert göğe uzanan yol vardı. O

yola bakıyormuş gibi başını kaldırdı. Çıplak kalan ağacın dallarının ucunda beliren parlak yıldızdı belki yol gösteren.

Hayret, dedi kendi kendine. İnsan, acıdan ve yıkımdan ne öğrenebilir ki! Derinin altında atan şey güçtü, korkuyu ehlileştiren, gördüğü her acıdan sonra onu ayağa kaldırıp ileriye fırlatan bir güç. İçinde uyanan o gizil gücü keşfedince ne yapması gerektiği şeffaflaştı. Böyle miydi, varlığın, ruhun kanatlarında taşıyabileceği hafifliğe ulaşması...

Zeynep sorular sorarak yürüyor. Kıyıcının binlerce yıldır hâlâ bu gücü anlayamadığını düşündüğünde gülümsüyor. Yenilmeyecek tek güç oydu, ne paradan ne maddiyattan ne ordulardan ne de silahlardan geliyordu, insanın içindeki ışıkla beslenen o güçtü. Yıkılmazdı. Yenilmezdi. Onu iyi beslersen karanlığa kapılmazdı. Bir kez ellerinle tutup çıkardın mı ne ölüm ne de işkence onu yok edemiyordu. Belki özgürlüktü o!

İnsan kendini tanımadan nasıl yola koyulabilirdi, nasıl başkasına yardım edebilir ve yolu gösterebilirdi. Yolu, kendine yardım etmekle başlayacaktı. İnsan devrimi kendinde başlatmazsa nasıl uzaklara taşıyabilirdi. Hakikati aramak uğruna atılacağı tehlikeler onu durduraktan uzaktı. Binyıllardır insan ruhunu çiçeklendiren şey, zulmedenlerin bilgisi, ahlaki değildi, onun karşısında durmayı başarabilenin gizil gücüydü.

Mehmet de dememiş miydi, “Tek gayemiz, varlığımızı anlamlandırarak yol almaktır. Korkuyu, acıyı, yalnızlığı yaşamazsan cesareti ve sevgiyi nereden bilebilirsin.”

Ne garip! Sanki buradaydı, onunla koyu gecenin cılız ışıkları altında sokakları arşınlıyor, soluğunu duyuyordu. Onun hızlı adımlarına yetişmek istercesine hızlanıyor. Nefes nefese kalınca sitem ediyor, “Memo biraz yavaş, benim iki adımım senin bir adımın.” Mehmet gülümsüyor, karanlıkta beyaz dişleri parlıyor sadece. Dalgalı saçları biraz daha uzamış, gözlerine dek ulaşıyor. Gökte ışıldayan dolunayı işaret ediyor.

“Evrende bizi duyan var mı? Bunca düş nereye gider” diye soruyor.

O anda bir gürültü koptu, Zeynep irkildi. Çöp tenekesinde yiyecek bir şeyler arayan kedi miyavlayarak kaçtı. Mehmet de düşleriyle uzaklaştı.

Ruhunu aydınlatan o anda, hiçbir şeyin değerini azaltamayacağı dürüstlüğü, iyiliği besleyen bir insan olmanın onuruyla yürümeye karar verdi. Ruhuna eşlik eden adımlarının tınısıyla eve ulaştığında hayatının yeniden başlayacağını sezinlemişti. Yıllar geçtiğinde dahi o anın damağında kalan tadıyla yürüyecek, onu uzaklara taşıran acının bir saman alevi gibi sönüp gitmemesi için aklında tutacaktı. Umudunun kırıldığı, sendelediği anlarda hatırlayacağı ve insanın ruhuna mihlanmış olan o tılsımı, hiçbir güçlüğüne söküp atamayacağını anlayacaktı. Her güçlük, sadece onu büyütmeye yarayacaktı.

Ertesi gün kampüse gittiğinde Zeynep'in yaptığı ilk iş üniversiteye başlayan Kürt öğrencilerle tanışmak oldu. Onlara Mehmet'in cesaretini, Recep'in sevgisini taşımaya çalışacaktı. Onlardan kalan boşluğu doldurmak zor olsa da yeni adımlar atılmalıydı.

Mehmet'in ardından polisin tüm çabası, üniversiteden dağa gidişleri durdurmak olmuştu. Öğrenci evleri basılıyor, sık sık gözaltına alınıyorlardı. Okulda, yurtlarda aramalar yapılmıştı. Polisin, Mehmet'in çantasında bulunan ilaçların nereden ve nasıl alındığını anlamak için Zeynep'in çalıştığı hastanede de soruşturma yapması Zeynep'i tedirgin etmişti. Ama hiçbir kanıt bulamamışlardı.

**

O yıldızlar kadar uzakta kalmış duygusu veren sarı sıcak sonrasında hayatın içinden nasıl da akmışlardı. Sanki gökten bir nehir yere akıyor, tüm hayatı önüne katarak aşağılara doğru yol alıyor. Dünyadan aşağısı neresi? Birkaç gün yürümenin ardından azıcık eğilip aşağıdaki uçuruma baksa gördüğü manzaradan korkup çekilecek, gözlerini yumarak kaderine razı olacaktı.

Üniversitenin dördüncü yılına başladığı bu sonbaharda, bir an dünyada yalnız kalmış hissiyle tek arkadaşı Beydağlarına döndü yüzünü. Hâlâ oradaydı dağ, hiç değişmeyecek gibiydi. Herhalde sadece o kalacaktı öyle değişmeden, öbür yüzünde ve bu yüzünde gölgesini düşürecekti sakinlerinin üzerine, hiç bıkmadan. Bahçedeki ağaçların yaprakları yere dökülüyor. Zeynep'in arkadaşları yaprakların tersine yukarı doğru çıkıyorlar, hep daha yükseğe.

Çocukken çamurdan bebeklerini yaptığı evin arka bahçesine çıktı. Havanın epeyce soğuk olduğunu görünce içeri girip yeşil hırkasını giyindi. Bugün hastanede nöbeti olmadığı için üniversiteden çıkar çıkmaz eve gelmişti. Son aylarda yaşadıkları ve ruhunu inciten olayları tekrar tekrar düşünüyor, hakikat süzgecinden geçiriyordu. Ömrü ancak kıvılcım kadar olabilen tepkilerle varılacak hiçbir yer yoktu. Düşünceden ve yürekten beslenmeyen tepkiler, yandığı gibi sönerdi. Asıl gerekli olan uzun soluklu, kalıcı etkiler bırakan mücadele biçimiydi. Sonbahar kışa evriliyordu yavaş yavaş. Baharda ettikleri sebzelerin yerinde yellere siyordu. Ağaçların dökülen yaprakları, yağmur ve çamurla toprağa karışıyordu. Telaşlı elleriyle paketten bir sigara çıkarıp yaktı. Yaslandığı duvarın dibine çöktü. Günün son ışıkları ağaçlarda kalan tek tük yapraklardan süzülerek ona ulaşınca, yüzündeki düşünceli hal daha da belirginleşti.

Bahçenin kıyısındaki ahıra girip ineklere su ve yem veren annesini izledi. İneklerle konuşuyor, bazen de çevresinde birileri varmış gibi sitem ediyordu. Yüreğinde taşıdığı acılar bu kadar taze dururken, yaşamla bağını ne kadar da canlı tutuyordu, çocukları, inekleri, ağaçları... her birine yetişebiliyordu. Umursamazlık

miydi yoksa ne yapması gerektiğini bilen, güçlü bir annelik duygusu muydu, onu böyle dimdik yürüten. Elleri, ağaçların kabuğu gibi sertti.

Sigarasından bir yudum daha çekti Zeynep, üflediği dumanın ardından yürüdü. Birileri öne düşmeli ve henüz silinmemiş patikaların izlerine yenilerini eklemeliydi. Korku ve endişeyi yurtsever gençlerin ortamından söküp atmanın yollarını aradı. Eski izlerden yürüdü. Biliyordu, korku en çok da ellerin buluşmasıyla susturulup ehlileştirilirdi. El ele değdi mi bedeni bir arada tutan o minik parçacıklar harekete geçer, korkunun gizlediği cesareti apaçık ortaya dökerdi. Korku en çok yalnızlıktan beslenirdi. Topluluktan kaçardı. Ama o topluluk bir araya gelene dek bir tek kişinin cesareti yeterdi çoğu zaman.

Kapının zili ikinci kez çalınca kalkıp açıyor. Ali, bugün onu kampüste görmeyince eve uğruyor. Çay demliyorlar birlikte, ince belli bardaklarını alıp yeniden bahçeye çıkıyorlar. Üniversiteden, derslerden konuşuyorlar.

Zeynep'in suskunluğunu düşünüyor Ali. O suskunluğun altında demlenen ne? Biliyor artık, Zeynep ne zaman derin düşüncelere dalsa yeni bir dönemeç başlıyor. Bazen kendisinden uzaklaştığını hissediyor, sıradanlığı kabul etmeyen sevdiği bu kadına yetişemeyeceğini düşünüyor. Kalbi daha hızlı atıyor, onun duymasından korkuyor. Bir şeyler söyleyip bu suskunluğu bozmak istiyor ama cesaret edemiyor.

Zeynep'in kafasında bin bir soru dolanıyordu. Sevmek neydi ve sevmek neyi gerektirirdi. Bireysel mutluluk mümkün müydü bu koşullarda, hep soruyordu. Etrafında bunca şey olup biterken iki kişinin yuvasında rahat ve huzurlu bir yaşam sürmesinin olanağı ne kadardı?

Ali'yi gördüğünde içinde hoş duygular belirmişti. İlk defa bir erkeğe karşı böylesi duygular hissediyordu. Sevmek güzel bir duygu, kendini buna kapatamazdı. Ama nasıl olmalı...

Sevgi en çok da özgürlük ister. Ya özgürlük nerede? Bu topraklar kana, katliama, sevgisizliğe doydu. Başka bir çaba gerekli. Bu savaşın son bulması için daha büyük çabalar, sorumluluklar gerekli. Tarih, sorumluluk duyanların ellerinde, gözlerindeydi.

Her birimizin özgürlüğü birbirine bağlıysa bunu görmezden gelip bir evde mutluluğu yaratmaya çalışmak kaçış değil miydi?

Severken de kaçmayacaktı. Çok sevmektendi bunca sorumluluğu yüklenmeye hazır oluşu.

“Ali” diye seslendi Zeynep. Ali, yanı başındaydı.

Uzaklığından seslenir gibi “Hı” dedi. İçinde kopan fırtınalardan arda kalan bir hece gibi yapıştı dudaklarına.

“Ali diyorum ki, çok düşündüm. Geçmişte içinde ikimizin olduğu hayaller kuruyorduk, planlar yapıyorduk. Ancak ikimiz de mücadeleye katılmalıyız. Her

gün insanlarımızın vurulduğu, ülkemizin her yanıyla incitildiği, bunca haksızlığın olduğu yerde bir aile kuramayız, hayallerimizi gerçekleştiremeyiz.”

Ali, başını kaldırmadan sessizce dinledi. Zeynep, bir sigara daha yaktı. Sevdği adamın yüzüne baktı. Hayatta önlerine çıkacak her güçlüğe karşı birlikte sözleştikleri adamın yüzündeki gölgeyi sezinledi.

“Bunları söylerken ben de acı çekiyorum. Ama ülkemizin özgürlüğü için bunu yapmaya değer. Sevgi böyle gerçek anlamına kavuşur. Her şeyi geride bırakıp, gördüklerimize sırtımızı dönüp iki kişilik bir yaşam kursak da mutlu olmayız. Bir kuş bile insan elinin değdiği yuvanın yerini değiştirir. Nasıl koruyacağız o aileyi, çocuklarımıza ne anlatacağız. Sevgi özgürlük gerektirir Ali. Gözlerimizin önündeki hakikati nasıl yok sayabiliriz ki!”

Ali de sigara yaktı. Zeynep’in bakışları üzerindeydi, ondan bir cevap bekliyordu. Yüzünü ona çevirince parlayan gözleri tarafından çekildiğini hissetti. Seninle nereye olsa gelirim, demek istiyordu.

“Zeynep bu çok ciddi bir karar, biliyorsun öyle ha deyince...” dedi, cümlesini tamamlayamadı.

Zeynep, durgun bir göl kadar sakin ve yumuşaktı.

“Tabii kolay bir karar değil. Ama ikimiz de bilinçli insanlarız. Ne yapılması gerektiği sence de çok açık değil mi? Kötülük ne zaman çıkar yuvasından bilir misin, biz iyilik için savaşmaktan vazgeçtiğimizde.”

“Zeyno benim de isteğim mücadeleye daha fazla katkı sunmak.”

“Son senemize başladık. Zaten bu yıl geçti, ama seneye okul da biter” dedi Zeynep. “Yıllarca içimde bir boşlukla dolaştım. Yaşamımda hep bir şeyler eksikti ama onun ne olduğunu ve nasıl tanımlayacağımı bilmiyordum. Sanki gözümdeki perdeler kalktı Ali. Artık o boşluğun ne olduğunu biliyorum. Zaten sevgi olmadan özgürlüğün ardından gidemezsin. Bu yol, aşk arayışçılarının yoludur. Beni yalnız bırakmayacaksın değil mi?”

Zeynep’in kara gözlerine baktı Ali. Bazen onu alıp uzaklara kaçmak istiyordu. Yaşanılan her şeyi unutmak ve sadece onunla olmak! O an içinden geçenleri ona anlatmak istiyordu. Ama yapamadı.

“Zeyno seni hiç yalnız bırakmayacağım” dedi, elini tutarak.

“Bundan sonra bir can olarak devrim için, Kürdistan için yaşayalım” dedi Zeynep. Gözleri buğulanmıştı. “Bunun dışında hiçbir duyguya hiçbir isteme yer vermeyelim, ancak o zaman birbirimizi yüceltebiliriz. Hem, bana ‘Benim Kürdistanım sensin’ diyordun. O zaman sen de Kürdistan'ın için yaşa” dedi. Ardından her duygusal anında olduğu gibi buğulanan sevdalı gözlerinden al yanakları üzerine birkaç damla gözyaşı döküldü.

Zeynep’in elini tutuyor Ali, parlayan alnından öpüyor. Onun sevgisiyle yüreğinin bulunduğu huzurun tüm gövdesine yayılışını izliyor. Aralanan perdeden o ilk karşılaşmanın sıcaklığında terleyen şakaklarının titreyişini duyuyor.

Zeynep, dut ağacının dalından sarkan küçük bir örümceği fark ediyor. Tutunduğu saydam ipten acele etmeden yere doğru iniyor. Saydam ip güneşin son ışıklarının altında titrek parıltılar saçıyor.

**

Karanlıkta yol almak böyle bir şeydi demek, tüm bağlantıların koptuğunu sandığı anda Elif yetişiyor. O zorlu anlarda, kardeşi Murat ile geçen baharda dağın patikalarına doğru yol alan arkadaşı Elif'in sesini duyuyor. Sesi değişmiş Elif'in, kim bilir nasıl bir dünyanın içinden onunla konuşuyor, diye düşünüyor Zeynep. Onun için gizemini koruyan o ansızın kaybolanların toplandığı yerin tınısını taşıyor, kim bilir! Ateşe koşan kelebekler misali ancak ona koşarak anlayabilirdi. Onun sakin sesiyle kayısı zamanlarının sevgisine koşuyor.

Murat'ın sonsuza düşen gölgesinden sonra Elif'in sesini duyunca içindeki yemini hatırlıyor. Elmacık kemiklerinden kuşlar havalanıyor. Elif'in varlığı ona cesaret veriyor. Sığındıkları güzel günlerin hatırasını, yüreklerindeki acı bölüyor.

O sesin ardından hiç görmediği bir şehre doğru yol alıyor. Hayatının her yolculuğu Zeynep'i eksikliğini duyduğu an'a daha da yakınlaştırıyor, hissediyor.

Sesin ardından Adana'ya yol alıyor. Dağlıoğlu mahallesinde ilk girdiği kapının ardında Elif'i görüyor, sarılıyorlar. Sadece sesi değil görüntüsü de değişmiş. Gözleri, dağ zamanlarının derinliğini taşıyor. Uzun uzun bakıyor gözlerine, onun yürüdüğü gizli geçitlerin sırrını çözmek istercesine dalıyor. Başka bir boyut kazanıyor arkadaşlıkları, özgürlük mücadelesinde buluşmanın gizemini çözüyorlar birlikte, yerine kopmaz bağlarla zorlu bir yolun ağını örüyorlar.

O an eve saçılan iki kişilik özlemiden öte bir şey; uzak patikaları adımlayan her arkadaşının kokusunu duyumsuyor Zeynep, sözlerini, gülüşlerini, onlardan kalan esintiyi... Sevdikleriyle birlikte dağlar, tarlalar, sohbeti edilen gölgeler eve doluyor. Zaman yeniden yaşanıyor. Kim o anda Zeynep ile Elif'i yaşayanların geçip gittiğine inandırabilirdi ki! Nasıl olurdu. İşte buradaydı herkes, gidenler de kalanlar da aynı anda buluşmuştu: Mehmet, Recep, Nihat, Murat, Esengül.

Belki de sonsuzluk dedikleri şey buydu. Geçmiş anlar istendiğinde yeniden yaşanabilirdi, koklanabilir, biçimi, rengi dahi görülebilirdi. Pencereyi kaplayan perdeyi kaldırsa, orada Mamurek ovası uzanacaktı, Beydağlarının kokusu dolacaktı odaya.

Odaya dolan esintiyi kokluyor Zeynep, "İşte bu tütün, biber kokusu" diyor.

"Toprağın ve ekmeğin kokusu" diyor Elif.

Onlara evlerini açan, yardım eden, onlarda özlediği özgürlüğün kokusunu duyumsayan ev sahibiyle akşam yemeği hazırlıyorlar, çay demliyorlar.

Bu ateşin ve sevginin kokusu, diyor Zeynep.

“Acının da kokusu var” diyor Elif. “Akan kanın, yaşatılan işkencenin, yakılan köylerden yükselen dumanın, açlığın, esaretin... Bunca koku nereye gider ki?”

“Ve rengi ve biçimi de var” diyor Zeynep. Elini göğsüne koyuyor. “Hepsi burada toplandı. Yeniden doğmanın, özgürlüğün zamanı için.”

Sonra soruyor, “Anlat bana özgürlüğün kokusunu, rengini. O yasaklı yola koyulduğundan beri onu yaşıyorsun değil mi? Gözlerinde görüyorum.”

Elif’in gözlerinde suskun bir evren açılıyor. Yer yarılmış da içinde saklı kalanlar çayırlara dolmuş gibi anlatıyor; toprak, dağ taş, ağaç, börtü böcek de yardımına koşuyor. Hakikatin anahtarını elinde tutan, meydanları dolduranların adını dilinden düşürmediği bilgeden bahsediyor. Onun ince kağıtlara yazılmış sözlerini Zeynep’in eline tutuşturuyor. Gizli yollarda zorlukla örülerek dal budak salan hayatın inceliklerini kelimelere yüklüyor.

“Ne kadar anlatsam yetmeyecek biliyorum. Yaşanması gerek. Ama her şey güzellik ve iyilik de değil” diyor Elif. Ve ülkelerini işgal eden düşmanın merhametsizliğini, savaşın hilekârlığını, zorluklarını anlatıyor.

“Zorlukları aşmak için iraden güçlü olmalı. İradeyi güçlendirmeyi dağlardan taşlardan, ağaçlardan öğreniyoruz Zeynep. Bu topraklarda insan kadar onlar da zulümden payını alıyor. Ama yakılan ağaç, çiğnenen toprak baharda yeniden yeşeriyor.”

“Evet hep yeniden doğmak kaderimiz gibi. Yoksa yüz yıllık işgale hangi kalp, hangi ağaç, hangi dağ dayanırdı.”

“Her özgürlük savaşçısı, araya suni sınırların çizildiği ülkenin dört parçasını önce kalbinde birleştirmeli. Sonra yola koyulmalı.”

Zeynep, hatıraların ağırlığı altında anlatıyor: Mehmet’i, sonrasında üniversitede Kürt öğrencilere dönük polis baskısını, gözaltıları, tehditleri, faşist saldırıları...

“Yine de...” diyor. Boğazında kalan bir yarımlıkla yutkunuyor. “Tüm bunlar dağa gidişleri durdurmadı. Sadece örgütle bağlantımız koptuğu için nasıl yapacağımızı bilemedik. O yüzden buradayım.”

O kadar dalıyorlar ki konuşmaya gecenin yarısına ulaştıklarını fark etmiyorlar. Elif, perdeyi aralıyor, yoksul evlerin göğünde parıldayan soluk yıldızlara bakıyor. İkisinin de gözlerinden yorgunluk akıyor. Yer yataklarına uzanıyorlar.

Birkaç gün sonra Meletî’ye dönüyor Zeynep. Artık üniversitenin YCK (Yekîtiya Ciwanên Kurdîstan- Kürdistan Öğrenciler Birliği) sorumlusuydu.

Zeynep içinde boy veren sezgilerin kuvvetini o zamanlar öğreniyor. Onun gündelik yaşamın girdaplarına kurban edildiğini fark edince elinde küçük bir mumla beyninin kıvrımlarına, kalbinin derinliklerine iniyor. Çocukluğundan beri içinde taşıdığı o güç, karşılaştığı yol ayrımlarında hangi dönemece huzurla baktıysa oradan yürüyor. Hassas yüreğinin gördüğü, her geçen gün büyüyen acı, ölüm, yoksullukla dolu olan yaşamlar görmezden gelinemeyecek açıklığa çoktan kavuşmuştu. Yolda bir lira için yaşlı avuçlarını, yanlarından hızla geçen insanlara

açıların utancı onlara mı aitti? Uzun zamandır herkesin normal gördüğü şeylere kuşkuyla bakar olmuştu. Kuşku, su damlacığı gibi boğazından geçip damarlara, oradan koca bir evrenin sığıdığı bedenden ruha kavuşuyordu.

Sezgi, insanlığın gelmiş geçmiş hafızasını, evrenin bilgisini taşırdı, ezber dolu, yüzeysel kitabi bilgiye benzemezdi. O kadim bilgiden doğan sezgi, yeniden bilgiye dönüşerek ortak hafızaya kaydolurdu. Sezgileri söze dönüştürmek zordu lakin davranışa, oradan deneyime ve bilgiye dönüşebilirdi.

Sabırla dinliyordu Zeynep, güven veren yumuşak sesiyle saatlerce konuşuyordu, bazen de hiç konuşmadan o içten gülüşüyle susuyordu. Ne yol gösteriyor ne de mecburi bir görevi hatırlatıyordu, bu gönüllülerin yoluydu. Gönlünü vermeyenin yolu uzun sürmezdi. İlkinde olmasa da ikinci, üçüncü dönemde yılgınlığa teslim olurdu, gönlünü vermeyen.

**

Üniversitenin ara tatilinde şubat ayazı, evlerin saçaklarında uzamış buz çubuklara dönüşünce yola düştüler. Zeynep, söz verdiği gibi yanında dört gönüllüyle yeniden Çukurova yollarındaydı. Yüzünde, görevini yerine getirmenin verdiği huzur var. İlk Adana'ya gittiğinde üniversitede örgütlenmeyi yeniden oluşturma görevini gönüllü olarak üstlenmişti. Ancak bunu Ali'ye dahi söylememişti.

Adana'ya ulaştıklarında bölgede çalışan tanıdık savaşıclardan birçoğunun tutuklandığını duyuyor. Artık önde yürümesi gerektiğini biliyor. Yanındaki gönüllülerden daha tecrübeliydi. Eski tanıdıklarının yardımıyla savaşçılara ulaşıyor. Şehrin varoşlarında yoksul bir evde buluşuyorlar. Zeynep, üniversitede yaptıkları çalışmayı anlatıyor, dağa gidenleri, gözaltına alınanları, eylemleri... Gönüllüleri tanıştırıyor.

Çiçekli yer minderlerinin üzerine çember halinde oturuyorlar. Minderin üzerinde bağdaş kurarak oturan savaşçı ellerini dizlerine koyuyor.

“Zor zamanlar, her yerde kör karanlık, içimizde bile” diyor. Derin bir nefes alıyor. Zeynep'e ve gönüllülere bakıyor tek tek. “Sadece işgalcilere karşı değil içimizdeki karanlığa karşı da savaşıyoruz. Diğer yandan birçok arkadaşımız içimize sızan ihanetle esir düştü. Korkmalı mıyız? Evet ama korkunun dizginleri elimizde olmalı.”

Bedeninde günlerin verdiği bitkinlik olsa da gözleri bir kartal gibi süzüyor etrafı. Sağ dizini kucağına doğru çekiyor, elleriyle bacağını sarıyor. Gözlerini kısıyor, duvar halısındaki rengarenk kuşa bakıyor. Ne garip, diye geçiriyor içinden savaşçı. “Düşünüyorum da şu duvar halısı...” diyor. Oda da oturanlar başını duvarda asılı duran halıya çeviriyor. Yeşillikler içinde bir taşın üzerinde duran Tavus kuşu zarif boynunu çevirmiş odadakilere bakıyordu. Taştan sarkıtığı ihtişamlı kuyruğu çiçeklerin üzerine uzanıyordu. Elle büyük bir ustalıkla işlenmişti, belli ki epey

zahmet çekilmişti. Taşa toprağa kök salmış kadim kültürün izleri, yaşamın ayrıntılarına işlenmişti. Duvar halılarından ağaçlar, kuşlar, geyikler, şahmaranlar ev sahiplerine sabırla efsanelerde saklı kökleri hatırlatırdı. Böylece ne kadar saldırı olursa olsun ayakta kalmayı başarırlardı.

“Dört parça Kürdistan’ı dolaştım. Çok ev gördüm, çok insan tanıdım” diyor savaşı. Az önce yüzündeki keskin ifade yumuşuyor. Suyun altında parıldaayan taşlar gibi berraklaşıyor.

“Yüzyıllık parçalanmaya, sınıra, yasağa rağmen Kürtlerin dilleri, kültürleri, duaları, bedduaları aynı, çok farklılıklar yok. Ama ilginç olan evlerinde kullandıkları eşyalar da hâlâ aynı. Bu halı gibi -bazen de tavus kuşu yerine geyikler, şahmaran olur- hatta perde, yerdeki minderler bile...”

Savaşı konuşurken Zeynep de evlerindeki halıyı, perdeleri hatırlıyor. Çocukluğundan beri sevdiği, geyiklerle kaplı duvar halısı geliyor aklına. Ablasının patiskaya işlediği küçük bir Şahmaran panosu da vardı. Kaybolduğunu sandığı kadim zamanların -fark etmemiş olsa bile- çocukluğunda, hayatında olmasına seviniyor. Annesini düşünüyor, çocuklarını korumanın verdiği refleksle ne kadar susmuş olsa da baştan ayağa o kadim kültürün izlerini taşıyordu.

Savaşı anlatmayı sürdürüyor:

“Yüzyıldır birbirlerini görmeyenler, hatta tanımayanlar aynı kültürü sürdürüyor. Bu ortak hafızanın küçük bir ayrıntısı. Bizim sırrımız, hayatımızda saklı. Köklü kültürler kolay kolay yok olmazlar. Yaşamın küçük detaylarında saklanırlar. Bu halı, perde misali... Hakikatin üzerindeki örtüleri böyle çekip atabiliriz. Onu görerek, bilerek, yeniden anlamına kavuşturarak ve herkese anlatarak.”

Dört gün boyunca tarihi, savaşı, kimliği, dili anlatıyor. Zeynep’in heyecanı, bilgisi ve özverisi savaşçının da dikkatini çekiyor.

“Kendinizi korumalısınız. Düşmanınız hep peşinizde olacak” diyor savaşı.

“Çalışırken iyi gizlenmek zorundasınız, bunun çok yöntemi var. Sadece burada anlattıklarınıza takılı kalmayın. Şartlarınıza göre yöntemlerinizi kendiniz bulacaksınız. Önemli olan gerçeği daha çok kişiye anlatmak, daha çok gözün, kalbin açılmasına yardımcı olmaktır. Artık siz de birer savaşçısınız. Siz kendinizi silah haline getireceksiniz, beyniniz, yüreğiniz ve bedeninizle.”

Savaşçının sözleriyle yüzleri aydınlanıyor yeni gönüllülerin. “Artık siz de birer savaşçısınız” sözü Zeynep’in içinde yankılanıyor. O an tüm vücuduna yayılan enerjiyi hissediyor. Başını yumuşakça geriye doğru atıyor, anlatıcıyla göz göze gelince gülümsüyor.

Vedalaşma anında, “Zeynep sen çok güçlü bir insansın” diyor savaşı. “Eğer bu çaba ve iradeni iyi örgütlersen inanıyorum ki büyük işler başaracaksın.”

Gönüllüler uzun bir yolun başlangıç adımlarını atarken, Zeynep tek başına dönüş yoluna koyuldu. Artık o da kendini hakikati anlatmakla yükümlü bir savaşçı gibi hissediyordu.

Hakikat kulaktan kulağa fısıltıyla, avuç içine sığacak kadar küçük kitapçıklarla, incecik, saklanması kolay kağıtlarla yayılıyordu. Düşman gözlerden sakınmak için kimi zaman küçülüyor, parçalanıyor, karanlıkta el yordamıyla yol alıyor, sessizce yürüyordu. Çağları yaran o suskunluğun içinden fısıltılarla bir ağ örülüyordu. Zeynep de artık bu ağın bir parçası oluyor, savaşçılığa ilk adımını hakikati anlatmakla başlıyordu. Güvenini kazandığı her öğrenciye anlatıyor, sabırla dinliyordu. Kimileyin ne yaptığını bilmeyen arkadaşlarının küçümseyen bakışlarıyla karşılaşılıyordu. Ama o, amacına doğru yürüyen savaşçının sarsılmaz inancını çoktan kuşanmıştı.

**

Uzak karlı dağların şehirlere üflediği soğuk hâlâ iliklere işliyordu. Ama soğuklar sürse de yeni bir yılın baharının kokusu her yanı sarmıştı. Ağaçların kuru dallarının ucunda giderek belirginleşen tomurcuklar duruyordu. Beydağları bakır teniyle bahara uyanıyordu. Zeynep, yorucu gece nöbetinden çıkmış eve yürüyordu. Yürüdüğü evi miydi yoksa karşısında derin derin nefes alan dağlar mıydı? Uzun süre baktığında dağların bağrında inip kalkan bir kalbin varlığına inanacak oluyordu. Dağlar dağlar, diye mırıldandı. Sanki ne kadar mırıldansa o kadar hafifleyecek, belki sonunda uçup gidebilecekti. Peki nereye? Nereye isterse, kafesinden uçmak için çırpınan bir kuş gibi göğsünü zorlayan o kalbin isteğini yerine getirecekti. Yoksa bu bir yolculuğun sonu muydu? Bazen soruyordu: Bu sadece bir his mi? Histen öte bir şeydi, ne kadar çabalasa tanımlayamıyordu. Dört yıl ne çabuk gelip geçmişti. Yıllara neler sığmıştı, yitirilen ya da zamana kalan neydi... Kavgalar mı, acılar mı, ta üniversiteye başladığı o ilk güne kadar yürüdü. Zamana acıyla birlikte sevinç de sığmıştı, baskıyla birlikte direniş de. Ama zamana ve mekâna sığmayan şeyler de vardı. Onların duygusu, hatırası kalplerde saklanırdı, bir tek kalpler onlarla atardı. Recep'i düşündü, üniversite bahçesinde etrafları polis ve askerlerle sarılıyken dahi nasıl coşkuyla konuştuğunu hatırladı. Ve Mehmet... Onu hatırlayınca kalbi susuyordu, ondan geriye kalan umudu, direnci, sevgiyi nereye sığdıracaktı. Kalbi buna yetecek miydi? Onlardan sonra niceleri dağın yoluna koyulmuştu.

Zeynep, karar verdiği yolda yürürken yüreğinin sesini dinliyordu. Ali de ondaki değişikliği fark ediyordu ama ellerinden kayıp gitmesine engel olamayacağını da onun karakterinden biliyordu.

Kayıp bir ülkenin ardından koşar gibi nefessiz kaldı bir an, adımladığı sokakta bir duvara yaslandı. Biraz soluklandı, kuru dallarda sabahın güzelliğini hatırlatan kuşlara baktı. Ne zaman acı kendini hatırlatsa, sevinç de çıkageliyordu. Hiçbir duygu yalnız değildi, her duygu içinde bambaşka duyguları barındırıyordu.

Top top beyaz bulutlar belirdi gökyüzünde. Güneş ışınlarıyla birlikte dans ediyormuşçasına hareket etmeye başladıklarında Zeynep de yoluna devam etti. Eve ulaştığında son birkaç haftanın yorgunluğuyla yatağına uzandı. Birkaç haftadır Newroz kutlaması için hazırlık yapmışlardı. Neye mal olursa olsun, dağ yolunda düşenlerin anısına görkemli bir kutlama olmasını istiyordu.

Sadece bir bayram, kadim bir gelenek değildi Newroz, halkının belleğinde bahardı, direnişti, çiçek ve sevgi zamanıydı. Öyle bir zamandı ki yaşadıkları, Kürde dair her şey yasaktı. Binyıllardır zulüme karşı direnmenin, yeniden doğuşun adı olmuştu Newroz.

Üniversite kampüsünde etkinlik düzenlemek, polis ve faşist öğrencilerin saldırılarından dolayı zorlaştığı için kutlamayı şehirdeki DEP* binasında yapacaklardı. Haftalardır hem öğrencilerle hem de şehirdeki Kürtlerle tek tek konuşup kutlamaya davet etmişlerdi.

Ertesi sabah Zeynep, Ali ve diğer arkadaşlarıyla birlikte neşe içinde Newroz kutlamasına gitti. Belki bu birlikte kutladıkları son Newroz olacaktı. Binanın terasında yüz elli kişi toplanmıştı. Sembolik Newroz ateşi yakıldıktan sonra Kürtçe şarkılarla halay başladı. Kol kola girip ateşin etrafında raks ederek dönmeye başladılar. Bir yanında beyaz tülbentli anne, diğer yanında da Ali ile halaya katıldı Zeynep.

Kadınların zılgıtları binanın terasından şehre doğru yayılıyordu. Zeynep'in sevdiği zılgıt, zamanın ruhunu taşıyordu. Ateşin alevleri ardında parlayan gözlere bakıyordu tek tek. Her biri Newroz'dan, ateşten doğmuş gibiydi. Newroz, bu halkaya katılan herkeste, her yerdeydi. Zamana sığmamak bu olsa gerek, diye düşündü. Ateş, halay, zılgıt ve gözlerde parlayan sevgi! Her şey buradaydı, ne geçmiş ne de gelecek, her şey bu anda olup bitmekteydi. Onca yangın çağından bugüne ulaşmışsa Newroz, sonsuza dek yaşanacaktı.

Newroz'u anlatan konuşmalar yapıldıktan sonra yeniden şarkılarla halay başladı. Bir an göğsü daraldı Zeynep'in. Newroz halayının son deminde nefes nefese dışarı koştu. Kalbi şakaklarında atıyordu. Sabırsızdı. Bir binanın teras katında halay çekmenin de manası vardı elbet ama bu ona yetmiyordu. Kendinden taşmıştı. O güne dek gösterdiği sabır, metanet, içinden taşan fırtınayla uzaklara sürüklenmişti.

Kürdistan'ın her yanında süren amansız savaşı düşününce yaptıklarının yetmediğini duyumsuyordu. Yaşamını yitiren savaşçıların bedenlerine onulmaz işkenceler yapılıyor. Köyler yakılıyor; halk, köklerinden uzak batı metropollerine göçertiliyordu. Sokak ortasında beyaz toros taksilerle ansızın kaçırılan insanlar bir daha geri dönmüyordu. Korku ve ölüm, özgürlük için ayağa kalkanları durduramıyordu. Şehirlerde, köylerde halk ayaklanmaları devam ediyordu.

Dolaştığı sokaklarda herkes işinde gücündeydi. Bazen içinde yaşadığı fırtına dışarıdan fark edilecek diye duraksıyor, etrafına bakınıyordu. Ama yok, her şey

onun içinde olup bitiyordu. O kadar hızlı yürümüştü ki şehrin dışındaki yoksul mahallelere dek ulaşmıştı. Şehrin öbür ucunda eski Meletî'ye giden Orduzu yolunda buldu kendini. Uzaktan binlerce yıl önceki insanın emeğini, ruhunu, fikrini ve kemiğini altında saklayan Arslantepe'ye doğru baktı. Boydan boya Mezopotamya topraklarına bereket yayarak akan Fırat'ın doğurduğu hayatın anlamını iliklerinde sezinledi. Fırat'tan esen rüzgâr kadim taşların kokusunu taşıdı burnuna; kıyıya gitmek için yol epeyce uzundu, istemeyerek geri döndü, kirli sokakların arasından şehre süzüldü.

Gözlerini hayata açtığı bu şehir neden bu kadar sessizdi. Neden üstündeki ağırlığı silkinemiyordu. Ne zaman çatlayacaktı bu ölüm suskunluğu. Evlerin kapısını çalıp, onlara yüreklerinden koparılan hakikati anlatsa, dinlerler miydi? Bu yaşadığınız, giyindiğiniz, gözlerinizden akan, dilinizden dökülen sizin değil dese, onlara sarılıp ağlasa, gözyaşlarıyla akan acıya dokunabilirler miydi?

Biliyordu, ülkesinin varoluşu kırılınca en çok sevgiye duyulan inanç yitirildi. Dağılmanın en büyük nedeni buydu. Toprağını, her gün yeniden doğmayı sevmeyenler unuttu ve koptu gerçeğinden.

Newroz kutlamasında sohbet ettiği yaşlı amcağı düşündü. Dayandığı bastonuyla zorlukla yürümesine rağmen yine de kutlamaya gelmişti. Zeynep ona oturacak sandalye getirince, derin uykuda olan şehire Kürtçe hayıflanmıştı.

“Vah vah bize kızım” demişti. “Bak koca şehir uyuyor. Onları kim uyandıracak. Şu dayandığım asaya dönmüşler. Onları kim yeşertecek. Her biri kendi kökünden uzaklaşmış, başka hayatların peşine takılmış. Bilmezler mi her ot ancak kendi kökü üzerinde yeşerir. Köklerini yitirirse kuru bir odundan farkı kalmaz. Gaflettir bu kızım gaflet.”

Zeynep bir an şaşırılmıştı, yaşlı amca tam da hissettiklerini dile dökmüştü. Yaşlı amcaya üzgün gözlerle bakmıştı. Ya onun üzüntüsünü geçirmek ya da gerçekten inandığı için zorla gülümsediğinde ağzındaki birkaç sağlam diş ve arasındaki boşluklar ortaya çıkmıştı.

“Olacak kızım olacak üzülme” demişti yaşlı adam. “He hey gençliğimde nasıl halay çekerdim, görseydin. Git benim yerime de biraz halay çek.”

Zeynep yanaklarında gamzelerle yaşlı adam için biraz daha halay çekmişti.

Meletî'nin paramparça hali, mücadelenin yetersiz oluşu Zeynep'in kafasını meşgul ediyordu. Bu şehir yaralı Kürdistan'ın bir parçası değil miydi? Nasıl bu kadar hakikatinden uzaklaştırılmıştı? O gün sokakları dolandırırken sadece bunu düşünüyordu. Herkesin yapacağı bir şey vardı mutlaka. Peki kendisi? Çocukluğundan beri sorumluluk kelimesinin gerektirdiklerini öğrenmişti. Bir şeyleri değiştirmek istiyorsa insan, sorumluluk almalıydı. Düşündükleriyle hayatı arasındaki çelişkiyi, vicdanı kabul etmiyordu. Yıllardır ailesine maddi destek sağladığı için yaptıklarına çok dikkat etmişti. Tutuklanırsa annesinin yalnız kalacağından endişe duymuştu.

Göğüs kafesinde duyumsadığı güçlü enerjiyi güzel ülkesi için akıtmak istiyordu. Elinde ne silahı ne de bombası vardı. Çıplak yüreğiyle sevdiği kadar öfke de duyduğu şehrin sokaklarını adımladı. Ayakları onu nereye sürüklerse hiç düşünmeden ardından gidiyordu.

Gözlerinin değdiği her yer, tarihin şimdide olduğunun kanıtıydı; kervansaray, hamamlar, camiler, kiliseler, tarihin hakikatini saklayan tepeler, demirciler, değişik tatta kuru kayısıların sergilendiği dükkanlar; iç doğramaları, duvarları bağlayan hatılları, döşemesi, merdivenleri, tavanı tahtadan yapılmış kerpiçten konaklar, milyonlarca kayısı ağacının yaşadığı bahçelerin serpildiği geniş ovalar... Ve onlardan habersiz insanlar, diye mırıldandı.

Sola saparak Hürriyet parkına girdi. Kestane, çam, ıhlamur ve süs eriği ağaçlarının üzerinde baharın sevincini şehre taşıyan serçelerin sesinde ağır ağır yürüdü.

O güne dek hep merak ederdi, insanlar her şeyini bırakıp nasıl fedakârca atılıyorlardı mücadeleye.

Dağa gitmeden önce Recep’le yaptığı sohbeti hatırladı. Pikniğe gittikleri vadide kayısı ağaçlarının arasında yürümüşlerdi. Yüksek dallarda daha fazla güneş gören kayısılar olgunlaşmaya yüz tutmuştu.

“Recep, dağın savaşçıları, bazen arkadaşlarını korumak için kendi yaşamlarından vazgeçiyorlar. Bunu nasıl yaptıklarını merak ediyorum. Hangi duygu, hangi ruh?” diye sormuştu. O an gözleri güneşe dönük yüzü, kayısı dalında bir şeyleri gagalayan kuşa takılmıştı.

Recep bir süre susunca, yanlış bir soru mu sordum diye bocalamıştı. Ardından esmer yüzünde küçük birer göl gibi parlayan gözlerini Zeynep’e çevirerek sorusunu yanıtlamıştı:

“Evet Zeynep, onlar dağa giderken yaşamlarını feda ediyorlar. Bir şeye tüm ruhun, bedeninin, düşüncenle yani her şeyinle inanırsan feda edersin. Kürtlerin ki bundan da öte. Düşünsene ülken bir bütünen işgal altında. Dilini, kültürünü özgürce yaşayamıyorsun. Ve en önemlisi de can güvenliğinin yok. Yaşamak için bile savaşmak zorundasın.”

“İşte bu ruhu anlamak istiyorum.”

“Anlarsın Zeynep anlarsın. Yeter ki gözün, gönlün açık olsun. Yeter ki köklerinden kopma.”

“Benim tüm çabam da hayatımda anlamı çoğaltmaktır. Şimdi mecburiyetlerim var. Ama hep böyle gidecek değil tabii.”

“Sana inanıyorum Zeynep” demişti Recep. Belki o da kuyruğu güneşte gökkuşağı renklerinde parlayan kuşa bakıyordu. “Yurtsever çevredeki ham yaklaşımlara fazla takma. Gözlerin ve yüreğin hep daha ileride olsun. Zamanı geldiğinde seçimini yaparsın.”

Kuyruğu parlayan kuş uzun uzun öterek başlarının üzerinden uçup gitmişti.

O zaman Recep'in ruhunun çoktan kanatlandığını anlayamamıştı. Israrla daha çok konuşması için ard arda sorular sormuştu. Gök mavisi gözleriyle arkadaş canlısı Recep neredeydi? Hangi dağın başında savaştaydı?

Recep'i bu kadar geç anladığı için kendine kızdı. Deşifre olduğu için şehirden aceleyle ayrılmıştı, gitmeden önce onu son bir kez dahi görememişti. Sonra hemşerisi Mehmet'in güleç yüzü gözlerinde belirdi. Gidişinin üzerinden henüz on gün geçmişti, dağın kalbine bile ulaşmadan vurulduğunda çektiği acıyı hiçbir şey dindirememişti. Ne zaman hatırlasa yüreği kanıyordu. Acıyı azaltmanın, onu yaratımın gücü haline getirmenin yollarını öğreniyordu.

Şimdi kendisi çevresindeki Kürt öğrencilere, ülkede yaşananları görüp iliklerine dek hissedersen ne yapman gerektiğini de kolayca bulursun, diyordu. Ruhunu, bedenini bırakmış koşuyordu. Onu yakalamalıydı. Artık biliyordu, güçlü bir şeyler yapmak istiyorsa bu yalnız olmayacaktı.

Hürriyet parkından çıkınca sağa saptı, Atatürk Evi çıktı karşısına. Birkaç kişi -belki de turist- binaya bakarak geziniyordu.

Ve tarihin hakikatini gizleyeceklerini sanan insan, diye fısıldadı.

Binaya yaklaştı, kesme taşlarının üzerine baktı dikkatlice. Daha önce halk evi olarak kullanılan binanın yapımı için Ermeni mezarlığındaki taşların kullanıldığını duymuştu. En incitici olanı da bina Ermeni taş ustalarına yaptırılmıştı. Derlerdi ki, ustalar, onlara söylendiğinin tersine taşların üzerindeki Ermenice isimleri silmeyip gizlemişler. Buradan her geçtiğinde duvarlara dokunuyor, o taşları çalınmış ruhlara dair bir harf, bir şekil görmek için dikkatlice bakıyordu.

Zeynep'in taşlara dokunduğunu gören ellili yaşlarında bir adam, "Atamızın ayağının değdiği yere dokunmak bile değerlidir kızım. Bize sizin gibi nesiller lazım" dedi göğsünü şişirerek.

Zeynep başını çevirerek, koltuğunun altında Cumhuriyet gazetesi taşıyan, kravatlı adama baktı. Ona, "Sen önce kendini tanı, kim olduğunu bil" demek istedi ama sustu. Öfkesini olur olmaz yerde gösteren bir insan olmamıştı hiç. Karşısındaki adamın, bakışlarının gerisindeki öfkeyi anlayacak kafada olmadığına karar verdi. Binanın üzerinde bulunduğu sokaktan yürüyerek uzaklaştı. Beş dakika yürüdükten sonra sağa saptı, renk renk kuru kayısıların, meyvelerin sergilendiği Şire Pazarı'nın paralelinden geçtikten sonra sola saptı. Son girdiği sokaktan bakırcılar çarşısına çıkınca içten içe sevindi.

Ne zaman bu sokağa gelse kendini kadim zamanlarda hissediyor. Sokağın başında durup hayatın içinden yükselen sesleri dinliyor. Kafasını meşgul eden düşüncelerin ağırlığından biraz olsun sıyrılınca hafifliyor. Bedenini kaplayan hafifliğin ardından ağır adımlarla bakırın tenine değen çekiç darbelerinin arasında yürüyor. Sokağın sağında ve solunda sıralanmış küçük ve bakımsız atölyelerde her gün kaç bin çekiç sesi yükseliyor şehrin göğüne. Çocukluğundan beri geldiği çarşının sesleriyle tanıştı; gözlerini kapattığında her çekicin dövdüğü eşyayı

tahmin edebiliyordu. Her çekicin kendine has sesi vardı; büyük kapları dövenler daha toktu, küçüklerin ise ince ve yumuşaktı. İlk dükkânın yanından geçerken, kulağına gelen sestten “Bu bir hamur teknesi olacak” diye düşündü. Dönüp baktı, usta, büyükçe bir leğeni bacaklarının önüne koymuş dövüyordu. Tahminler yürüterek yürümeyi sürdürdü, bildikçe mutlu oldu.

Her dükkânın önünde kazanlar, leğenler, tencereler, siniler, çorba tasları, fincanlar, sitiller, cezveler parıldıyor. Büyük kazana bakarken her yaz gittiği Mamurek köyünde bakır kazanlarda bulgur yapmak için kaynatılan buğdayı, üzüm pekmezini hatırlıyor. Ne zaman bu çarşıya gelse sanki köy de onunla geliyor; kazanın üzerinde toplanan köpük, buğdayı büyük ve tahta kepçeyle karan kadınlar, beyaz çarşaflara serilen bastıklar, kuş sesleri arasındaki neşeli kahkahalar, tütün balyaları, kayısı bahçeleri, üreten eller...

Her çekiç sesi, uzakta kalmış anıların kokusunu da taşıyıp çarşının ortasında yürüyen Zeynep’in önüne seriyor. Kalaycının kerpiç ocağının alevi yüzüne vurduğunda, burnuna dolan kokuları içine çeken bedenine yüksekten bakıyor. Bakır rengine dönüştüğünü görüyor yüzünün, ellerinin. Saatlerdir dolaştığı sokaklarda beynine dolan düşüncelerin her biriyle benliğini dövüp yontmuştu. En çok yontulmaya ihtiyacı olan insandı. Ne kadar yontsan altından yeni şeyler çıkıyordu. Görünüşü değildi insanı tanıtan, yontulan benliğinin altında yatan nice duygu, sezgi ve düşünceydi, onların dışı vuru muydu? Döven usta olmasa, karşısına neyin çıkacağını bilemezdi. İyilik de oradaydı, kötülükte; bu savaşın sonucuydu belirleyici olan. Yaralı ve kırık insan, her şeyini o yaranın altına saklar, üzerine kabuğu koyardı. Bazısı ise kabuk koymayı beceremez, incinir ve incitirdi durmadan.

Bakır kapların birbirine değerken çıkardığı çınlayan seslerin arasında bitkinliğinden eser kalmadı. Tüm hayatını geçmiş bir hatıra gibi adımlarının gerisinde bırakarak yürüdü. Hediyeelik işlemelere bakan birkaç müşteri geçti yanından. Yeni kalaylanmış bakır bir tasın ışıltısında buldu kendini; acizliğinden utanarak teninin dip köşelerinde geleceğe dair umutların parladığını görüyordu. Geç mi kalmıştı zamana, peşinden koşarak aştığı yıllara sığdırdıklarına bakarak. Geç kalan bir şey yoktu. Hayat da böyle değil miydi? Unuttuğun anda sana içinde taşıdığı çiçekleri de ayırık otlarını da hatırlatırdı. Fark etmediğin yerde acıyla gösterirdi, ikinciye fark etmediğinde bir daha acıttırdı yüreğini, böylece ta ki öğrenene kadar giderdi, durmazdı, seni diplere kadar çekerdi. Çık çıkabilirsen oradan, asıl önemli olan da oradan çıkışındı.

Bakır zamanıydı hâlâ gözlerinin önünden akıp giden. Mavi gök kubbenin altında hiçbir şey için geç değildi. Şu bakır rengine dönen güneş, yarın yeniden kıpkızıl doğacaktı, ısıtacak, ısıyacaktı.

Fırat suyu çorak toprakları sulayarak, gökten mavi bir tel misali uzayıp Dicle’ye kavuşuyordu. Çiçek zamanında kayısı ağaçları neşelerini gösteriyordu ya, Fırat

suyuna bakarak. Bir de önü bentlerle kapatılmasaydı Fırat'ın, Dicle'ye varmak için nasıl da kanatlanıp aşardı toprakları.

Biraz önce gözünde neredeyse kararmış olan şehirden geleceğe kapılar açılınca kayısı çiçekleri gibi neşelendi Zeynep. Fırat'ın sarmaladığı şehrini ne kadar sevdiğini hissetti yeniden. Değer, dedi içinden. Değerdi insanın sevdikleri için kendini feda etmesine. Bu şehri seviyordu işte, bakırı döven çekiç seslerini, güneşi, kalayın parıltısını, annesinin gülüşünü, hepsini seviyordu.

Recep de sevmiştı. Mehmet de sevmiştı, Murat da ve daha niceleri... İnsanlığın adaleti, hakları adına kazanılan her şey ama her şey, şimdi hiç kimsenin hatırlamadığı o kendini feda edecek kadar sevenlerin yüreklerinden çıkmamış mıydı? Yoksa bu hayat nasıl devam edebilirdi, nasıl sağ çıkabilirdi bunca kıyımdan.

Kalaycının kerpiç ocağında yanan ateşin alevlerinde yürüyor. Yaşlı usta, demir tutaçlarla kavradığı tencereye kalayı atıyor, ateşin üzerinde eriyen kalayı elindeki bezle dağıtıyor.

Annesinin uzaktan akrabası olan Veli ustanın dükkanına varıyor. Usta, dizlerinin arasında tuttuğu bakır tası ince ince dövüyordu. Zeynep bir süre durup öylece onu izledi. Belki usta da izlendiğini fark etmişti ama zevkine varması için başını kaldırmıyordu. Ne de olsa izlenmeye alışıktı. İşini o kadar seviyordu ki, her sabah erkenden kalkıp esasına dayanarak kerpiç atölyesine geliyordu. Çocuklarının ısrarına rağmen mesleğini bırakmak istemiyordu. Siyah şapkasının altından boynuna doğru birkaç tel beyaz saç sarkmıştı. Bakırı döven ellerindeki uzun ve derin yolaklardan sessizlik zamanına varmak üzereydi Zeynep.

“Oo Zeynep kızım hoş geldin” dedi Veli usta, başını kaldırarak.

Zeynep, meyve bahçesinin sahibine yakalanan çocuklar gibi kızardı.

“Hoş bulduk usta, nasılsın?” diye sordu hemencecik.

“Ne olsun kızım çalışıyoruz işte. Gel gel otur” dedi yanındaki tabureyi göstererek. Ustanın yanı başındaki tabureye oturdu.

“Geçiyordum, bir selam vereyim dedim.”

“İyi ettin” dedi usta, çırağa iki çay getirmesi için seslendi. İnce belli bardaklarda kıpkırmızı çaylar geldi.

“Ee annenler nasıl?” diye sordu Veli usta.

“İyiler ne olsun” dedi Zeynep.

Usta elindeki işi bir kenara bıraktı, çayından bir yudum aldı. Yeleğinin cebinden baba yadigarı gümüş kakmalı tütün kutusunu çıkarıp iki sigara sardı, birini Zeynep'e uzattı.

Birlikte tütünlerini tütürürlerken, “Bugün suskunsun Zeynep” dedi usta.

İç geçirdi Zeynep, ustanın yüzünde bakıra sabırla nakşettiği işlemelerin yansımasını görür gibi oldu. Bir defasında “Her insanın sırlarını fısıldadığı yerler

vardır” demişti. Belki karşısında duran yetmişini geçkin bu bilge insan da içinin denizinde yaşanan her şeyi bakıra işliyordu, sabırla...

“Bugün çok şey düşündüm Veli amca. Düşündüklerimi yapsam...” dedikten sonra sustu Zeynep.

“Hayat bir yoldur kızım, düşünceler yüreğinin deminden geçmişse seni nereye götüreceklerini bilirler. O senin yolundur, sabret kızım sabret.”

(...)

“Bak bana” dedi, tütünden sararmış parmaklarıyla fakir dükkanını göstererek.

“Buraya gelmesem, bu çekiç seslerini duymasam o gece rahat yatamıyorum. Daha küçük bir çocuktum babamın yanında çalışmaya başladığımda. Yüreğime işledi bu sesler, artık vazgeçemiyorum. Benim yolum da budur. İçindeki güce güven kızım, o seni nereye götüreceğini bilir.”

(...)

Biraz daha konuşsa ustanın içindeki fırtınayı sezeceğini dahası okuyacağını biliyordu Zeynep.

“Usta ben artık gideyim” dedi, yerinden kalktı. “Ha annemin bi cezveye ihtiyacı vardı, bir tane alayım şu orta boy olanından.” Evde üç tane boy boy cezve olduğunu biliyordu da yine de oradan bir şey satın almadan gitmek istemiyordu. Usta, beğendiği cezveyi sarıp uzattı, “Bu benden hediye olsun annene” dedi.

“Olmaz kesinlikle olmaz” dedi Zeynep. Her bakır eşyanın fiyatını aşağı yukarı tahmin ediyordu, çantasından bir miktar para çıkarıp tezgâha bıraktı. Ustanın nasırlı ellerini sıkıca kavradı, “Sağlıkla kal” diyerek hızlı adımlarla uzaklaştı.

Güneş şehrin üzerinden yavaş yavaş çekiliyordu. Karanlık çökmek üzereyken eve ulaştı. İçeri girmeden duvara yaslanıp sigara yaktı.

Az sonra Ali de bahçe kapısından içeri girdi. Selam verir vermez heyecanla başına gelenleri anlattı. Zeynep çıktıktan sonra Newroz kutlamasına katılanların bir kısmı gözaltına alınmıştı. Fazla tutulmadan ifadeleri alınıp bırakılmışlardı. Ali de Zeynep merak eder diye soluğu evde almıştı ama o, anlattıklarını pek de merakla dinlemiyordu.

Zeynep durgundu.

“Bir şey mi oldu Zeyno?” diye sordu Ali.

“Yok bir şey...” dedi Zeynep, durakladı. Sigarasından bir yudum çekti.

“Ali, bugün çok düşündüm. Bazı şeylerin zamanı geldi.”

“Ne oldu Zeyno, anlayamadım, neyin zamanı geldi?” diyerek araya girdi Ali, endişelenmişti. Onun yanı başına çöktü, elini tuttu.

“Merak etme bir şey olmadı. Ama olması gerekiyor. Bunu daha önce konuşmuştuk.”

Ali başını kaldırıncı sesinin yumuşaklığının aksine Zeynep’in gözlerinin derinliklerinde, içten içe görmeyi hiç istemediği o ateşi fark etti. Gözlerini kaçırsa da o berrak ateş etrafına yakamozlar saçıyordu. Bu bir kaybediş miydi, sevginin

yolunda başka bir durak mıydı, tahmin edemiyordu. Yalnızca söylediklerini onaylarcasına başını salladı.

**

Zeynep'in koşuşturması son aylarda daha da artıyor, Ali ile geçirdiği zamanlar da azalıyor. Ali, onun sürekli bir yerlere yetişme telaşından az çok nelerle uğraştığını anlıyor. O gün de aynı hızla sınıftan çıkıyor. Ali arkasından yetişiyor.

"Zeyno nereye gidiyorsun böyle acele? Seni gören hacı oluyor."

"Esengül haber vermişti dün, bugün babası evde yokmuş, uğramamı istedi. Vakit kaybetmeden gideyim dedim."

"Öyle mi tamam yarın görüşürüz o zaman."

"Yarın görüşürüz Ali."

Ali'yi ardında bırakarak otobüse doğru yürüyor. Esengül, henüz lisede okuyor. Zeynep'i ablası gibi görüyor, söylediklerini can kulağıyla dinliyor. O da Almalı köyünden, yaz günlerini birlikte geçirdiği arkadaşlarından biri.

Kapıyı Esengül açıyor. Kapı eşiğinde sarılıp içeri giriyor. Esengül, demlediği çaydan iki bardak doldurup getiriyor. Zeynep, omuzlarına kıvr kıvr dökülen kara saçlarına bakıyor.

"Sana verdiğim yazıları okudun mu?" diye soruyor.

"Evet okudum" diyor Esengül. İnce pelür kağıtlarından PKK'nin tarihini, Önderi Abdullah Öcalan'ın tarihe, topluma, savaşa, Kürtlere dair yazılarını okuyor.

Ders kitaplarının içinden pelür kağıtlarını çıkarıp uzatıyor. "Babam siyasi kitaplar okumamı istemiyor, görünce kızıyor. Mecburen bu şekilde okuyorum."

"Sen yöntemini bulmuşsun" diyor Zeynep.

Kahkahaları odada çınlıyor. Ne zaman Esengül ile bir araya gelse bol bol gülüyorlar. Enerjisi, heyecanı Zeynep'i de sarıyor. En çok da onun gülüşünü seviyor Zeynep. Yaşamın zorluklarına karşı tükenmeyen bir enerjiyle karşı duruyor.

"Ne yaparsın Zeynep abla, baskılar yöntem bulmaya zorluyor" diyor, içindekini okumuşçasına. Elindeki çay bardağından bir yudum alıyor. Zeynep ile gizli buluşmalarını düşünüyor. Dayanamıyor, yeniden gülmeye başlıyor, ağzından çay damlacıkları divanın üzerine saçılıyor. Gülünce kara gözleri daha da küçülüyor. Esmer yüzünde beyaz sular fışkırıyor.

"Sen çılgınsın Esengül, yine aklına ne gelmiştir kim bilir!" diyor Zeynep. "Dikkatli ol, hiçbir şey yapmadan boşuna zorluklar yaşamayalım, deşifre olmayalım."

"Doğru diyorsun Zeynep abla. Bir an evvel gitmek istiyorum, bu yüzden de sabırsızım."

"Gideceksin, sabırlı ol. Sağ salim ulaşman önemli" diyor Zeynep. "Eee nasıl buldun okuduğun yazıları, biraz konuşalım mı baban bize baskın yapmadan."

O günden sonra birkaç kez daha buluşuyorlar. Esengül'ün beklediği haber çok da gecikmiyor. Mayıs ayının ilk günleri... Haberi duyunca "en güzel zamanda yetişeceğim" diyor. Dersim'den gelen gerilla kuryesi, Esengül ile birlikte üç gönüllüyü alarak yola koyuluyor.

"Ben de ardından geleceğim Esengül, o zamana dek kendini koru" diyor Zeynep. "Tamam Zeynep abla, seni bekliyor olacağım, asıl sen dikkat et buralarda. Benim yerim iyi olacak" diyor Esengül.

"O zaman gizlenmeden sohbet edeceğiz."

"Ve kahkahalarımız dağlarda yankılanacak."

Esmer yüzünde iki kara gül gibi parıldayan gözleriyle Esengül'ün ilk hallerini hatırlıyor Zeynep. Genç yaşına rağmen öğrendikleri karşısında titreyen bir dal gibiydi. Dörtlerin hikayesini, Mazlum Doğan'ın sözlerini ilk okuduğunda yaydan fırlayan bir ok gibi hedefine koşmak istemişti. İncecik bedenine sığmaz olmuştu. Yaşananları hissetmesi, kendini tanıması önemliydi ama Zeynep, onun duygularını bilinçle buluşturmasına yardımcı olmuştu.

Tam ayrılacakken Zeynep bir şey hatırlıyor.

Yakınlaşıyor, eğiliyor kulağına, "Orada hangi ismi alacağını düşündün mü hiç?" diye soruyor.

Muzip bir gülümseme yayılıyor Esengül'ün yüzüne. Bu kez o Zeynep'in kulağına eğiliyor.

"Evet, Kirmanckî bir isim duydum, çok hoşuma gitti. Amara! 'O bizden' anlamına geliyor."

Geri çekildiğinde, Zeynep "Çok güzel, sana yakışır. İsmi bildiğime göre seni daha kolay bulacağım" diyor sadece.

Esengül de yeminin ardından yola koyulmuştu. Onun arkasından bakarken duygulanıyor Zeynep, arkadaşlarının hepsi teker teker gitmişti. Meletî'nin bahara kesmiş sokaklarında bu düşüncelerle yürüyor. Kuru dallarda yeşeren yapraklara bakıyor. İlk yapraklar, açık renkliydi, tazeydi, kırılgandı. Bilgiyle yüklendikçe koyulaşır ve güçlenirlerdi. İnsan da öyle değil miydi? İlk doğumundaki kırılganlığı, teninin rengi, hayatla sınıandıkça güçlenir, yeryüzüne uyum sağlardı.

Yanından geçtiği evin avlusundan sarkan yeşil bir dala dokunuyor. Taze bahar yapraklarını usulca öpüyor. Yaprığın her baharda yeniden doğan enerjisiyle dolmuş olarak göğe gülümsüyor. Aklındaysa Esengül...

**

Mayıs ayında çayırlarda çiçekler parlıyor. Şehrin bahçelerinde yükselen kayısı dallarında ilk yemişler boy veriyor. Şehrin cıvı cıvı sokaklarında hiç kimsecikler fark etmeden suskunluğun düğümleri çözülüyor. Yağmurlu günlerin sayısı giderek azalıyor, güneş parlıyor yaprakların üzerinde.

20 Mayıs günü her zamanki giysileriyle nikah dairesinden çıkıyor Zeynep ile Ali. Az önce nikah masasında oturan onlar değilmiş gibi hayata karışıyorlar. Çünkü onlar bir aile kurmaktan çoktan uzaklaşmışlardı. Tıpkı yıldızlar gibi, birbirlerine en yakın göründükleri anın ardından uzaklığın geleceğini biliyorlar. Onlara bakan çok yakınlaştıklarını ve sarmalandıkları sevgiyle bir daha asla ayrılmayacaklarını sanırdı. Oysa onlar, uzun zamandır karar verdikleri gibi üniversite bittikten sonra dağın yoluna koyulacaklardı. Zeynep, hiçbir zaman sevgiyi, aşkı bir imzada, kâğıtta aramamıştı. Sevgiyi yaşamda aramıştı, özgür zamanlarda, güzellikte, paylaşımda aramıştı. İnsanların, varoluşunun sırrı olarak gördüğü sevgiyi nasıl bir imzaya, kâğıda sığdırabildiklerine hep şaşırmıştı.

O gün baharı doya doya yaşamak için şehirde gezmeye karar verdiler. Şehrin henüz beton uygarlığına yenilmemiş bahçeli, renkli sokaklarını geçtiler. Suyun sesiyle ağaçların gölgesinde kanal boyunca yürüdüler. Beydağlarının kokusunu şehre taşıyan berrak suyun kıyısında gelecek günlerin şafağına adım attılar. Öylesine hafifti adımları. Suyun berraklığı Zeynep'i sevginin nehirlerine taşıyor. Suyu bakınca sevgiyi hatırlıyor. Söylenmemiş sözlerini suya yazıyor.

“Sevgi özgürlük ister” diye mırıldanıyor. Ali'ye bakıyor, ellerini siyah kot pantolonun ceplerine koymuş, ılık çalarak yürüyor. Onu ne kadar sevdiğini düşünüyor. Kim sevgiyi reddedebilirdi, kim ondan kaçabilirdi. Kim sevgi dolu o elin dokunuşundan haz duymazdı ki! Yüreğin kıvrımlarına yerleştikten sonra rüzgârın buğday başaklarının arasından salınarak ilerleyişi gibi tüm bedeni saran ve yavaş yavaş ruhu ele geçiren o duygudan kaçmak imkansızdı. O haz insana neler yaptırmazdı ki!

Bu sevgi, içinde ülkesizlerin müjdesini taşıyor. Adımladığı toprak yanarken kanatlanmak zorundaydı.

Yeryüzünde tek hakikatin sevgi olduğunu düşünüyor. Oydu her şeyin başlangıcı ve yazıcısı. Gerisi onun ardından gelirdi.

Sonsuz olan ışıktır, o ışığa sevgini verirsin ve belki o zaman sonsuzluktan bir parçacık tadabilirsin. Sevgi, sonsuzluk duygusunu ne kadar da yakınlaştırıyordu. Sevgide kaybolduğun anda yeryüzünü aşabiliyor, kanatlarınla hiç görmediğin diyarlara uçabiliyordun.

Zeynep, sevgideki gücü farkına varmaksızın etrafına serpmişti. Ama şimdi sevgideki gücün neler yapabileceğinin farkındaydı.

Kernek parkına ulaşınca çay içmek için kahveye oturuyorlar. Yüzünü Beydağlarına dönüyor Zeynep, çaylar geliyor. Çaydan bir yudum alıyor, Ali'ye bakıyor.

“Zamanımız yaklaşıyor Ali” diyor ansızın.

Ali kirpiklerini yumuyor. Başını eğip parmaklarını halka yaptığı ellerine bakıyor. Zeynep, hüznün bu güzel günün üzerine çökmesini istemiyor.

“Ali düşünsene, ailelerimiz nikah yaptığımızı duysa ne derler” diyor gülümseyerek.

Başını kaldırıyor Ali, onun ay yüzüne bakınca kalbinden yüzüne sıcaklık yayılıyor, o da gülümsüyor.

“Valla perişan ederler bizi. Aileler için böyle şeyler çok önemli.”

“Oysa bir imza, kâğıt. Benim için bunların anlamı yok. Ama bunu onlara anlatmanın imkânı yok” diyor Zeynep. Artık o da diğer yolcular gibi bedenden önce ruhunun gidişini seyrediyor. Demek insan bir yola çıkmak isteyince önce ruhu gidermiş. Ama ruh geride kalınca insanın ayakları onu hep geriye çekermiş.

“Sevgi, hakikatle buluşunca asıl anlamına kavuşur değil mi Ali?”

“Tabii Zeyno, yalan, güvensizlik ve riya sevgiyle bir arada duramaz. Sevgi hep hakikati arar” diyerek onu onaylıyor.

Çaylar bitince şehrin sokaklarına dönüyorlar. Güneşin koyulaşan son ışıkları dökülüyor saçlarına, sokaklara, evlere...

**

Zeynep’in hastane, üniversite, aile, arkadaşlıklar arasında özverisini paylaştırdığı zamanlar geçip gidiyor. Koşuşturma sona eriyor. Birkaç hafta final sınavlarının hengamesi de geçtikten sonra yaz tatili başlıyor. Tüm öğrenciler memleketlerine doğru yol alırken, o da dağların yoluna koyulmanın hazırlıklarına giriyor. Uzun zamandır beklediği haber, elden ele ulaştırılan küçük bir pusulayla geliyor. Baş parmağın ucu kadar katlanmış kâğıdın üzerindeki bandı söküyor. Katlı kâğıdı açıyor, avuç içine yerleşecek kadar küçük ve inceydi, onu taşıyan aracı, polis tarafından yakalanırsa kolayca yutabilsin diye düşünülmüştü. Harfler, olabildiğince inceltilip küçültülmüştü. Neredeyse zorla okuyor, gidecekleri yeri ve zamanı aklına yazıyor. “Nihayet” diyor ve rahat nefes alıyor. Pusulayı kimseler görmeden yakıyor.

Pusulayı aldıktan sonra sıcak bir temmuz günü. Zeynep’in uzun yolculuğunun bir öncesi. Ailesine birkaç haftalığına göreve gideceğini söylüyor. Annesi ve ablası ona inanmıyor, biliyorlar zamane çocuklarının hilesini. O yanlarında olmadığına birbirleriyle fısıldaşıyorlar, “Zeynep nereye gidiyor?” Bir zamanlar büyüklerin çocuklardan sakladıklarını, şimdi de çocuklar onlardan saklıyor. Yola koyulurken döneceklerini söyledikleri anda ansızın kayboluyorlar. Çocuklar gidiyor ama büyükler de içlerine doğru çöküyorlar. Biliyorlardı, çocuklar karar vermişse o yoldan çevirmek zordu. Bağlılarına taş basmaktan söz ediyorlardı, böyle olunca acıya katlanmak daha kolay oluyordu belki.

Zeynep’in gidişinden önceki zaman, birbirini kırmamak için her birinin yüreğini bağladığı bir sevgi oyunuydu.

Zeynep, annesini ve uzaklara gidecek olan Hanım ablasını bir an için olsa dahi mutlu etmenin yollarını arıyordu. O zaman aklına bir fikir geldi. Hem onları evin yaslı halinden uzaklaştıracak hem de Ali’yi arayacaktı.

“Abla, anneyi de alalım bugün çarşıya çıkalım” dedi Zeynep.

“Zeynebim o nerden çıktı, işimiz var bugün, sonra bir gün çıkarız. Dutları silkeleyeceğiz” diye yanıtladı ablası. Zeynep ısrar etti.

“Abla ne olacak. Çıkalım anneye bir şeyler alalım. Belki vaktim olmaz yarından sonra.”

“Niye zaman olmasın Zeynep. Sen döndükten sonra gideriz.”

“Yoo yok öylesine, bazen iş güç çok oluyor, nöbetler...”

“E tamam ablası nasıl istiyorsan. Gidelim” dedi Hanım, içi burkularak.

Zeynep çıkmak için acele ederken annesi, “Dur kızım bi üstümü başımı değiştireyim” dedi, oflayarak yerinden kalktı.

“Anne neyi değiştireceksin. Üstün başın gayet düzgün.”

“Kızım böyle şalvarla geleyim? Ayıp değil mi!”

“Anne o bizim giysimiz, niye ayıp olsun” dedi Zeynep. Annesinin yanına giderek kollarıyla sarmaladı. “Bana bir söz vermeni istiyorum Gula min, bundan sonra her yerde şalvar giyineceksin ve utanmayacaksın. Şalvar sana çok yakışıyor.”

Annesi de Zeynep’in yanaklarına bir öpücük kondurdu.

“Tamam kızım tamam söz.”

Zeynep, annesinin koluna giriyor, beşinci sokaktan çarşıya doğru yola koyuluyorlar. Zeynep, borcu olan dükkanlara ödeme yapıyor. Annesine, halasına ve yeğenine hediyeler alıyor, evin ihtiyaçlarını karşılıyor. Alışveriş yorgunluğunu kanal boyunda Maraş dondurması yiyerek atıyorlar.

Eve dönüş yolunda telefon kulübesinden Ali’yi arıyor.

Karşıdan alo sesi gelir gelmez, “Merhaba Ali, arkadaşımından haber geldi. Adana’da bir fabrikada parası bol iş varmış, ikimiz için de. Hiç kaçırmadan hemen gitmemiz lazım” diyor heyecanla.

Karşıda bir an suskunluktan sonra “Zeyno ben çok hastayım. Şu an bir yere gitmem zor” diyor Ali.

“Ali nasıl böyle dersin. Orada hastaneye gidersin. Çünkü bir daha böyle fırsat çıkmayabilir. İşi de kaybederiz. Biliyorsun koşullar zor.”

“Zeyno bir hafta bekleyelim, ben iyileşince gideriz.”

“Tamam Ali, buradan anlatmak zor, ben yarın Amed’e geleceğim, daha ayrıntılı konuşuruz. Hoşça kal” diyerek telefonu kapatıyor.

Sinirlenmişti. Dışarıda bekleyen annesi ve ablasına belli etmemek için ahizeyi yeniden eline aldı. Birilerini arıyormuş gibi tuşlara basarken, sakinleşmeye çalıştı. İki dakika sonra derin derin nefes aldı, ahizeyi indirip gülümseyerek çıktı.

Çarşıdan ellerinde poşetlerle eve ulaştıklarında dedi ki Zeynep:

“Güzel anam bu akşam bize ayran çorbası yapar mısın o şirin ellerinle, özlemişim.”

Aldı annesinin ellerini öptü.

“Zeynebim ne çabuk özledin, önceki gün yaptım daha” dedi annesi.

“Olsun Gula min, ben her gün özlerim senin yemeklerini. Yesem de yine özlerim” dedi kahkahayla gülerek.

Annesi onun gözlerine manalı baktı. Zeynep gözlerini kaçırınca, derin bir iç çekti. “Tabii yaparım kızım yaparım, niye yapmayayım” diye cevap verdi. Biliyordu, artık çocuklarını altında sakladığı kanatları kırıktı. Zeynep’in kanatlarını görüyordu; bir annenin kanatlarından kat be kat büyüktü. Öyle geniş öyle genişti ki kanatları, onları görünce anlamıştı başına gelecekleri. Ama kabul etmekte zorlanıyordu. Sanki çok iyi bildiği bir şeyi içinde saklasa, gerçekleşmeyecek, hep orada kalacaktı.

Yemekten sonra odada yalnız kaldığında Ali ile yaptığı telefon görüşmesini düşündü. Ali gelmeyecek miydi? Onu bu zorlu yolda bir başına mı bırakacaktı. O zaman sevgi neredeydi.

Birlikte yola çıkmak için yaptıkları sözleşmenin anlamı neydi. Yüzü gülse de gün boyu bu ızdırapla yandı durdu. Ali, hasta olduğu için gidişlerini ertelemesi gerektiğini söylemişti. Oysa her şey hazırlanmıştı; nereye, ne zaman gidecekleri, kimlerin onları karşılayacağı... Zeynep, bunca hazırlıktan sonra bu fırsatı kaçırmayı düşünmek dahi istemiyordu. Verilen randevuya gidemezlerse sonra kim bilir ne zaman bağlantı kurardı, üstelik baskının yoğun olduğu zamanlardı. Kendini uzun süre tuttu ama sonunda gözyaşlarına boğuldu. Ablası odaya girince belli etmemek için yüzünü çevirip yanına alacağı elbiselerle uğraşmaya koyuldu. Ablası gelip yatağa yanına oturdu. Saçlarını okşadı usulca.

“Zeynep ben ölem sen niye ağlıyorsun, kötü bir şey mi oldu” diye sordu.

Gözleri ağlamaktan kızarmış halde, “Yok abla bir şey yok. Öyle doldum herhalde, bilirsin beni” dedi. Ardından elindeki elbiseleri fırlatarak kendini ablasının kucağına bıraktı ve doyasıya ağladı. Zeynep toparlandıktan sonra yan odaya geçtiler.

Annesi, halası ve yeğeni sırtlarını kanepeye dayamış, çaylarını yudumluyorlardı. Zeynep de annesiyle halasının arasındaki boşluğa oturdu, elini annesinin boynuna doladı.

Ablası Hanım, kara teybi getirip desenli kırmızı halının üzerine ortalarına koydu. Kasetlerden birini rastgele seçip teybe yerleştirdi. Uzaklara gideceği için sevdiklerinin sesini de yanında götürmek istiyordu. Kayıt düğmesine bastı ve siyah bant dönmeye başladı. O andan itibaren sohbetleri, gülüşleri, esprileri kasetin karanlık sarmalına kaydedildi.

“Hadi Zeynebim bir şarkı söyle” dedi Hanım.

“Abla bu nerden çıktı şimdi” dedi Zeynep, mızızlanarak.

“Ablası ben sizi çok özledim. Sesinizi kaydedecem. Özledikçe dinleyecem, ne yapayım. Sen her işini şarkı söyleyerek yapıyorsun zaten, zor olmaz.”

Zeynep ablasının üzüntüsünü dindirmek için elinden geleni yapıyordu. Hanım, elini şakağına dayamış buruk bir gülümsemeyle ev ahalisine bakıyordu.

“Zeynep sen bana gelmiyorsun?”

“Ben mi?”

“He ne olmuş sen de gel.”

“Bir gün emekli olunca gelirim” dedi Zeynep gülümseyerek.

“Ben orada yalnızım, geleydin n’olur.”

“Abla hayat bu, her zaman birlikte kalamayız. Ama önemli olan gittiğin yeri güzelleştirmektir” dedi yüzü aydınlanarak.

Hanım sadece onaylarcasına başını salladı.

“Gerçekten ama herkesin yaşadığı zorluklar var. Kimsenin yaşamı güllük gülistanlık değil. Elindeki imkanlarla mutlu olmanın yollarını arayacaksın. Beklenti içinde yaşamak insanı mutsuz yapar.”

Sözünü tamamlayınca şarkı söylemeye başladı.

“Ax lê nazê, tu nazî
Lê delalê neke gazî
Tu jî wek min dixwazî
Lê serxwebûn û azadî
Nazê nazê
Nazê rabe bi min re lê
Riya me bû bi çira
Guh mede zêr û dira
Ev dem dema karkeran
Ev dem dema şerkeran...”

Şarkı bitince, “Hadi Zeynebim bir tane daha söyle” diye ısrar etti Hanım.

“Abla ne yaptın, sanki öleceğiz” dedi Zeynep kahkaha atarak.

O an Zeynep’in bahar yaprağının tazeliğini andıran sesinden ülkesini anlatan şiirin dizeleri, dilinden değil yüreğinden döküldü. Sesinin rengi yumuşak ve dokunaklı. Dinledikçe insanı içine çeken duru bir ezgisi vardı. Şiirin dizelerinden güneş, sis perdesinin ve dağın silüetlerinin içinden doğuyor. İyilik ile kötülük çarpışıyor dizelerde, sesinin çiçekli zamanında güneş belirliyor çarpışmanın sonucunu. Çağların pusları dağılıyor, her şey olabildiğince berrak...

“Güneşin doğuşunu gördün mü sen

O portakal kırmızısı

Sanki yakalanacak olan güneşe

Sabahın ilk aydınlığı ve kızılılığıyla gösterir kendini

Yeni bir gün daha başlamıştır

Yeni bir umut günü daha

Bizim orada güneş bir başka doğar

Güneş

Neşe, umut demek bizim orada

Biz güneşin çocuklarıyız

Alışmamışız karanlığa

Karanlık olunca tüylerim diken diken olur

Sanki karanlıkta kötü şeyler başıma gelecek diye korkarım

Ta ki güneşin dağların arasında kendini gösterdiği anda

İçimi bir ferahlık, mutluluk kaplar

Güneşin doğuşu ile umutlar tazelenir

Güneş bir başkadır bizim Nemrut'ta

Sanki iki bin yıl önceki gibi dinç ve parlak

Hiçbir şey kaybetmemiş kendinden

Sanki iki bin yıl daha böyle doğarım der gibi

Kendinden emin

Güneş bir başka doğar bizim Nemrut'ta

Dünyanın dört bir tarafından güneşin güzelliğini, başkallığını görmeye gelirler Nemrut'a

Gün o insanların cıvıltısı ile başlar

Batana kadar bu böyle sürer gider

Güneş ile Nemrut insanı içiçe

Şen ve güler yüzlü, gelecekte umutlu

Siz de gelin güneşi yakalamaya

Siz de gelin güneşi görmeye

Ve bir daha bırakmayalım güneşi

Hep birlikte tutalım

Ve hep birlikte bulalım..."

Zeynep'in şiiri bitince ondan gözlerini ayırmayan annesi mırıldanmaya başlıyor. Ablası Hanım, teybi annesine yakınlaştırıyor.

"Gula min biraz sesini yükselt" diyor Zeynep. Annesi ona bakıp onaylarcasına gözlerini yumup açıyor. Beyaz benekli siyah şalvarının üzerinde Zeynep'in ona ördüğü mavi yeleği var. Başındaki, uçları boncuklu beyaz tülbenti düzeltip şarkısına devam ediyor. Söylediği bir şarkı mı, ezgilere bürünmüş bir şiir mi ya da sitem mi? Karar veremiyor Zeynep.

Kadınlar, bu toprakların kadim geleneğinde, kederlerini, sevinçlerini, yalnızlıklarını, çokluklarını doğaçlama şarkılarla anlatırlardı. Hayat çekilmez olduğunda şiir, şarkı yetiştirdi imdada, acılarını yüreklerinin ezgileriyle hafifletirlerdi. En çok onlar kelimelerin büyüsünü bilirdi. Annesinin şimdi yaptığı da buydu, çocuklarına olan sitemi, vasiyeti, yaşadığı acılar ağıt olup akıyordu attığı derinliklerden. İncelip uzuyordu kelimeler, uzun bir yolculuğun ardından

zamanını tamamlamış gibi aniden duraklıyordu. Hıçkırarak ağlıyor, gözyaşları yanaklarından akarken tûlbendinin kenarıyla siliyordu.

*Azê dardê dilê xwe biwê m oy
Lê az mirim, lê az mirim, dardê dilê min pir e
Lê Zeyneba min, ku az mirim
Ser anikê xwa biwê m oy
Lê lê va dinya dinyake boş a
Lê dimire, kasekê ra namîne
Azê li va rûyê dinyê,
Lê walla(h) min tu ro nedîye
Lê berxa min, Zeyneba min
Dîsa tu ya li min mezika li wir oy...*

Zeynep, annesinin kederli sesini dinlerken yıllardır odanın duvarında asılı duran halıya dalıyor. Kendini bildiğinden beri orada duran ipeksi halı; üç geyik dağdan küçük ve mavi bir göle su içmeye inmişler. En büyüğü, çatal boynuzları kulaklarının ardından yukarı doğru uzayan geyik suyun içinden kendisine yöneltilmiş kameraya bakıyor gibi. Yanı başında yavru bir geyik su içiyor, ağzının suya değdiği yerde dalgalar genişliyor. Boynuzları daha kısa olan üçüncü geyik ise, kıyıdaki çiçeklerin içinden göle dönmüş yüzünü. Onların gerisinde hiç görmediği çiçekli ağaçlar, çalılıklar, rengarenk otlaklar uzanıyor. Belki en arkada yükselen dağlar var, koyu yeşilliklerden fark edilmeyen. O dağlarda belki de hayatında hiç görmediği kuşlar kanat çırpıyordu. Çok sonraları üç geyiğin arkasında gövdesinin büyük çoğunluğunu çalılıkların gizlediği küçük geyiği fark etmişti, boynuzlarını ağaç dallarından ayırt edememişti. Ya su içmeye geliyordu ya da su içmiş de geri dönüş yoluna koyulmuştu. Akşamları yıldızlar düşüyor olsa gerek geyiklerin ağzının değdiği suya; parıltılar sarıyordu her yanı.

İnsanlığa sitem ettiği her anda onların yanında olmayı dilemişti. Odada yalnız kaldığında dokunur, elinin altındaki yumuşaklığı, canlılığı hisseder, bir geyiğin derisini okşar gibi parmaklarını üzerinde dolaştırırdı. O an öylesine canlanırdı ki, kendini mavi gölün kıyısında onların yanında hisseder, geyiklerin su içtikten sonra burnundan solumasını duyardı.

Kışın sobanın kapı aralığından yayılan ışıklar geyiğin yüzüne vurur, kocaman açılmış gözleriyle bakışlarıydı. Kimileyin ürktüğü de olurdu.

Çocukluğunda hangi eve gitse kerpiç duvarlara bakardı. Rengarenk duvar halılarında tavus kuşları, geyikler, ağaçlar, aslanlar, atlar, kayalardan dökülen çağlayanlar, bazen tarlada çalışan kadınlar bulurdu.

Ona bakınca dede ve nenelerinin uzun yıllar önce çıktığı köyünü görmeden özlerdi. Büyüdüğünde her fırsatta köyüne gidişi, özlemini çektiği bu çocukluk

hatırasının parmaklarında kalan iziydi, belki de duvar halısında kalmış o masal dünyasının soluğunda esrik hayallerin ardından koşmak, ona acı veren gerçek dünyadan kopmak içindi. Oysa unutmak değildi onun kaderi, hatırlamaktı. Haliya dokunan parmaklarında öyle bir güç birikirdi ki, mavi kanatlı pencereden uçup gidecek sanırdı, henüz bilmediği, görmediği uzaklara, onu bekleyen hayalin kaderine...

İşte şimdi de aynısı oluyordu. Onca hatırayı kendisiyle nereye taşıyacaktı? Onları bir yere koyup saklayacak mıydı? Tamamlanmamış bir şey saklanabilir miydi? Yoksa onca yarım kalmış hatıranın sesini tamamlamak uğruna yola mı düşecekti? Bazen hatıraların ağırlığından yorgun düşüp bırakmak, bedenini akıp giden bir su gibi koy vermek istiyordu. Peki hatıralar olmasa neyim diye soruyordu az sonra. Hatıra varsa giden, kaybedilen bir şey yoktur. Yeniden kibiri bir tarafa bırakarak, içinde düş kırıklığı kadar sevgiyi, kederi kadar sevinci, güzelliği kadar korkunçluğu taşıyan o uçsuz bucaksız denizi ruhundan, bedeninden bir parça gibi taşımanın kıvancına erişiyordu.

*Lê lê azo çiyayê Mamirekan katim
Xwazê dewrana berê
Ku em genciya xwa ra
Li çiyar ra dikatin
Lê anê ê ku hara pir rind a
Lê lê anê pir rind a oy
Dibê m qurban rokê Xizir,
Xizirê ku digere oy, miradan dike ew oy
Şanne miradê ma, ûmidê ma jî bike pê ra oy
Az ta bîr nakim, tû jî ma bîr maka oy
Ma dinyê da tu ro nadî
Azê ban dikima lo lo bi ta alla, bi ta lo
Ûy aman aman av çi dewrana
Wergê rind ba, lo omiro
Dîsa şukur bi ta oy...
Ê ku mirinê dida, saxbûnê jî didaye oy
Şukur ku tuyê biwîna li dardon ra dewa oy ...*

Annesinin onlara seslenen mırıltılarında özlenen o çağın tatlı anılarıyla dolu geceden, köyde tütün, kayısı, sebze tarlalarında birlikte çalıştıkları arkadaşları Murat'ın, Elif'in hatırlarına koştu ruhu. Kıvrak zekasının gözlerinde ışıldadığı Murat, o esprileri nereden bulurdu, onları karınları ağrıyana dek kakhahalara boğardı ki, sonunda gözlerinden yaşlar akardı. Bir keresinde elindeki kayısıyı kafasına fırlatmıştı da tam alnına isabet etmişti. Yere düşen kayısının cıvık izi

alında kalmıştı Murat'ın. Ah Murat! Uzun zamandır süren savaşta, Amed'in puslu dağlarında halkına karşı savaşan korucular tarafından vurulmuştu. Yaslı gözleriyle bakan Murat'ın annesine "Onun intikamını alacağız" diyerek söz vermişti. Mehmet'in ardından çok ağlamıştı. Ama henüz bilincin karmadığı duyguların selinde çırpındığı zamanları geride bırakmış, gücünü toplayıp bir silah haline getirmişti. Murat'ın annesi ağıtlar yakarken, o, "Düşmana inat ağlamayacağım" demişti. Gözyaşlarını, her hatırladığında dokunabileceği bir uzaklığa, kalbinin derinliklerine akıtmıştı.

Elif de tutsaktı artık, oysa bir kış gününde onunla buluştuğunda ne hayaller kurmuşlardı. Hazırlayacağı bir grupta birlikte Adana'ya onun yanına gidecekti. Belki birlikte oradan özlediği dağlara yol alacaktı. Şimdi yalnızdı, onlar yoktu. Neyse ki Ali hâlâ yanındaydı, onu hatırlayınca derin bir nefes aldı.

Savaşın bıraktığı bunca ızdıraptan kim sağ çıkabilirdi? Savaşa girmesen bile yanı başında bunca kıyamet koparken nasıl bundan uzak durabilirdin! Savaş her yerdeydi, sağında solunda, önünde arkanda. Nefesini teninde hissedecek kadar yakındı sana, savaşın yaşandığı bir coğrafyada, uzaklığın ne olursa olsun ondan sağ çıkman zordu.

Teybin play düğmesi ansızın atınca elinde olmadan hafiften sıçradı. Hatıraların bahçelerinde saatlerce yürümüş gibi hissediyordu. Ama bir kasetin yüzü yalnızca kırk beş dakikaydı. Ablası uzanıp kaseti kara teypten çıkardı, üzerinde "Kibariye-Aşkın Sesi" yazıyordu.

**

İpeksi kara bir tülle kaplanmış gecede tek başına kaldığında derin düşüncelere daldı. Araladığı pencereden dut ağacının dallarından süzülen serin yel odayı doldurdu, şefkatle tenine dokundu. Yatağına uzandı, gözleri tavana sıralanmış kavak ağaçlarında yolları arşınladı.

Vaatlerle dolu gece kimi zaman arzuların kanatlandığı bir döş oldu, kimi zaman da heveslerin elinde bir oyuncak.

Düş kapıları önünde açıldı. Renkli kapıların birinden içeri girdi. Ali ile evlenmişlerdi, etrafında çocuklar koşuşturuyordu. Elini uzattığında Ali yanındaydı. Onunla beraber yaşlanacaktı. O mutluluk yuvasında, sinesinde durmaksızın genişleyen boşlukla karşılaştı. Yüzünü kaldırıp dışarı bakındı, koyu karanlıktan gayrısını göremedi.

Neredeyim, diye sordu. Habis bir hayalin elinde miydi? Elini karanlığa uzattı, dirseğine kadar vıcık vıcık bir şeye bulandı eli. Geri çektiğinde elinden kara bir eriyik aktı. Geri dönüp Ali'ye seslenmek istedi, yoktu. Ne Ali ne de koşuşturan çocuklar... Her yandan kara eriyikten derecikler akıyordu. Haykırmak istedi sesi çıkmadı. Eriyik uğultulara dönüştü, her tarafını sardı. Nefesi iyice daraldı. Boğuldu

boğulacaktı. Belki ölümdü bu. Ansızın kendi sesiyle uyandı, ter içinde kalmıştı. İnce örtüyü üzerinden atıp pencereye koştu. Gün ağarıyordu dut ağacının yaprakları arasından.

Evde kimsecikler uyanmamıştı. Gecenin ne kadarı gerçek ne kadarı rüyaydı, hiç bilemeyecekti.

Kendini tazelenmiş hissediyordu. İçini yiyip bitiren endişe, belirsizlik geceye döktüğü yaşlarla akıp gitmişti. İçine işleyen var olmanın sancısıydı. Ki, bu topraklarda herkes ve her şey kendini yaratırdı. Xweda dedikleri de kendini yaratan, var edendi. Tek bir yaratıcı yoktu. Kendini doğuran herkes biricikti. Kendini küllerinden yaratan kuşların masalları da boşuna burada doğmamıştı. Komşuları insanın kendini yaratmasını günah ve olanaksız bulduğunda, onları incitmemek için öyküleri kuşlara, ağaçlara, dağlara yüklemişlerdi.

Burada kendini yaratan sırf insan da değildi. Dağlar, ağaçlar, sular, bilcümle hayvanlar her gün kendini yeniden var ederlerdi. Onları mışterek bir varoluştı. Yılmadan yorulmadan hep yinelenen bir yaratılıştı. Bu yok oluşun önüne de geçiyordu. Küçük ardıc kuşlarından yüksek dağlara, kundaktaki bebekten yaşlı nenelere kadar herkes her gün yeniden doğuyordu. Belki bu nedenle döngüyle bağlanırlardı birbirlerine. Ardına düşülen ölümsüzlük! Olur da bu zincir koparsa ölüm o vakit başlardı.

Zeynep de çektiği sancının sebebini buna yordu. Yüklendiği sorumluluğu yalnız da olsa yerine getirecekti. Korkularını, üzerine yürüyerek yenecekti. Kararını verdi, meşakkatli olduğundan kuşku duymadığı yola adım atacaktı. Çantasını hazırlayıp bir kenara koydu.

Ayaklarının ucuna basa basa gidip yüzünü yıkadı. Kahvaltıyı her zamankinden daha fazla özenerek hazırladı. Yere serdikleri sofrada hep birlikte neşe içinde kahvaltı yaptılar.

Sofra toplanır toplanmaz Zeynep çantasını aldı. Aile fertlerinden tek tek hatırı istedi. Annesiyle vedalaşmak için arka bahçeye gitti. İneklere yem verme hazırlığı yapıyordu.

Zeynep öpmeye çalışırken annesi elini geri çekti, iki elini de arkasında düğümledi. Gözlerinden yaşlar akıyordu.

“Benim güzel annem, sen hiç gördün mü, seni hayal kırıklığına uğrattım mı? Şimdiye kadar seni utandıracak kötü bir şey yaptım mı?” diye sordu Zeynep, annesinin gözyaşlarını sildi.

Annesi, baharda arka bahçeye ektikleri bostana baktı. Domatesler kızarmış, biberler epeyce büyümüştü.

“Yok yapmadın tabii.”

“Ee o zaman niye böyle kaygılısın. Bana güvenmeni istiyorum. Başını eğmeyeceğim asla, kızınla her zaman gurur duyacaksın, bana inan. Ama bırak elini öpeyim.”

Yağmurlu gözlerini kaldırdı.

“O zaman gittiğin yere beni de götür. Çocuklara ekmek yaparım. Ne olacak ki, ben de ekmek pişiririm” dedi.

Zeynep, annesinin sözlerini duymamış gibi yaptı, sözü değiştirdi.

Orada ne zaman bir genç dağın yolunu tutsa anneler ekmeğe sarılıyor. Bir parça ekmek alıp öpüyor, dua ediyorlar.

Annesi tekrar içeri girdi, bir parça ekmek alıp döndü.

“Bu ekmeğe ant olsun” dedi. Öpüp başına koydu. Duraksadı.

“Zeynebim, beni de götür. Çocuklara ekmek yaparım” diye yineledi. “Söyle, ekmek olmasa insan yaşar mı? Biz nasıl yaşadık, nasıl çıktık onca katliamdan. Hep bu ekmek sayesinde.”

“Anne, n’olursun böyle yapma! Döneceğim. Bak yola çıkıyorum gel elini öpeyim” dedi Zeynep, ısrarla. Annesinin elinden ekmek parçasını alıp öptü, alnına koydu. Annesi, sessizce elini uzattı, Zeynep alıp öptü, alnına dokundurdu. Biraz durdu. Sonra “Hoşça kalın” deyip bahçe kapısından hızlıca çıktı.

O zamanlar dağa çıkanlar hangi yaşta olurlarsa olsunlar çocuk oluveriyor. Anneleri ekmeği öptüğü için hep çocuk kalıyorlar. Onları sevenler de, tanısınlar ya da tanımasınlar “Çocuklarımız” diyorlar. Bu sözcük, işgal altındaki ülkenin gizli dili haline geliyor. Çocuklar denilince herkes anlıyor, dağın savaşılarından bahsedildiğini. Bu yüzden belki, hiç büyüymiyorlar. Ekmeğin hatırası var saçlarında, ekmek pişiren eller okşarken izleri kalmış. Dağa çıktıkları yaşta kalıyorlar hep, Zeynep gibi.

Ablası arkasından bakıyor. Hayret, ilk defa böyle giyiniyor. Zeynep hep rahat giyinmeyi severdi, ne oldu böyle, diye düşünüyor. Pileli ve uzun kahverengi eteği, açık çizgili krem rengi gömleği, ayağındaki topuklu ayakkabılar... Sol ayağındaki ayakkabının topuğu da kırık sanki. Zeynep aksayarak yürüyor. Arkasından sesleniyor.

“Zeynep, ablası kurban, diğer ayakkabılarından birini giyin, onunla zorlanıyorsun. Sonra topuğunu yaptırırız.”

Zeynep arkasına dönmüyor. Bir an bile dönse gözlerinden yaşlar boşanacak.

Yüzünü dönmeden elini sallayarak, “Merak etme abla çarşıda yaptırırım” diyor. Gözyaşlarını içine akıtarak yürüyor. Hanım ablası arkasından bakakalıyor, bir daha görüp görmeyeceğini bilmeden.

Zeynep omuzlarını dikleştiriyor. Tanıdık bir kişiyi daha görmemek için adımlarını hızlandırıyor. Zarife teyzenin evinin önünden aceleyle geçiyor. Evlerinin görünmediği dönemeci geçince durup geriye bakıyor, son bir kez daha.

Hatırlıyor, ortaokula giderken bisiklet ilk sürmeye çalıştığında duvara tosladığı dönemeçti. Annesi, zamanın gereklilikleri dışına çıkmadan yaşamının püf noktası olarak görülen toplum normlarına sıkı sıkıya uyuyordu. Zeynep de her şeyi denemek istiyordu. İçi kıpır kıpır yeni bir şeyler ararken annesiyle zaman zaman

karşı karşıya geliyordu. Kızların onlara biçilmiş kaftanları aşmaya pek hakları yoktu. Dizleri kanaya kanaya bisiklet sürmeyi öğrendiğinde erkek çocuklarla birlikte yarışa bile girmişti. Bu durum annesinin hoşuna gitmemişti.

Gördüğü yerde “Ne bisikleti bu, sen kızsın ayıptır. Millet ne der sonra. Çabuk in oradan” diye azarlamıştı.

“Anne millet ne derse desin, bisiklet sürmek niye ayıp olsun” demişti Zeynep.

“Çünkü sen kızsın, onlar sürebilir ama sen kızsın.”

Bisiklet sürmenin kızlar için neden ayıp olduğunu o zaman anlayamamıştı. Bisiklet sürmeyi seviyordu. Annesi de Zeynep’in o yaşında dahi yaptığında ısrarlı olacağını bildiği için zamanla alışmıştı.

Evlerin avlusunun taşındığı caddeden aşağı inerken, çocuklar yolun ortasına çizdikleri karelerde duran sal taşını, tek ayaklarıyla zıplayarak sürüyor. Mahallenin sokaklarında buna benzer ufak ama içini huzurla dolduran anıların yumuşak yatağında salınıyormuş gibi yürüyor. Varoluşun ağırlığını alıp götüren hayatın gündelik sesleri kulaklarına doluyor. Bir şeyler söylemek istiyor, sesi çıkmıyor. Dün gece okuduğu şiirin dizeleri tek tek aklından geçiyor.

“Özledim

Kaç yıl oldu ayrılalı tam bilmiyorum

Hatırladığım o annemin sarılışı

O yârin umutsuz bakışları

Gözü yaşlı insanlar bıraktım geride

Ne bir haber alıyorum

Ne bir haber yolluyorum onlara

Artık o yolları da o güzellikleri de unuttum

Havada bir şeyler arıyorum

Bir güvercinin geçişi mutlu edecek beni

Yeter ki hava kararmasın

Kötü bir şeyler olmasın

Her şeye razıyım

Yeter ki bir güvercin geçsin

Artık dönemem oralara

Benden selam söyleyin nazlı yâre, dostlara, memlekete...”

Amed’e doğru yol alan otobüsten bakıyor doğduğu şehre. Belki bir daha dönemem, diye düşünüyor, hüzünleniyor. En son dudakların kıpırtısından şu sözler çıkıyor; “Hoşça kalın! Bu bir son değil yeni bir başlangıçtır.”

**

Otobüs, otoyoldan ağır ağır yol alırken, Zeynep, sızlayan burnuyla göz kapaklarının ardında titreyen ve gözlerinden akmak için sabırsızca kıpırdayan yaşları geriye itmekle uğraştı bir süre. Meletî’den çıktığında uzun zamandır hayalini kurduğu yola sevdiğiyle çıkmak için sabırsızlanıyordu. Oysa Ali ile çıkmayı hayal ettiği yola yalnız koyulmuştu. Ali, telefonda dediğinde ısrar etmiş, hasta olduğu için gidişlerini iyileşene dek ertelemeyi önermişti. Hatırladıkça öfkeleniyordu. Bu yolculukta onu yalnız bırakmamalıydı, yıllardır bugünün hayalini birlikte kurmuşlardı. Hastalık buna engel olmamalıydı, yola koyulacak gücü vardı. Zar zor bir yol bulmuşken nasıl erteleyebilirdi, bir daha ne zaman ulaşabilirdi savaşçılara, öyle kolay mıydı?

Ali ertelemekte ısrar edince daha önce kendisine verilen telefon numarasını aramıştı. Cevap alamadığı için Ali’yi beklemeden yalnız gitmeye karar vermişti. Ne olursa olsun bir gün dahi kalmayacaktı. Yolda herhangi bir sorun yaşanmasın diye yeni nüfus cüzdanını çıkardıktan sonra hemen yola koyulmuştu. Zaman kaybetmeye tahammülü yoktu.

Şoför muavini elindeki limon kolonyasını uzatarak, “Buyur abla” deyince Amed’de yaşadığı hüsrana dolu anlardan uzaklaştı.

Avuçlarına doldurulan kolonyayı boynuna sürdü, kokladı.

Kıvrıla kıvrıla akan Fırat’ın kıyısındaki Birecik’e yaklaşıtlarında sağlık lisesini bitirir bitirmez iki aylık zorunlu hizmete gönderildiği zamanları hatırladı. O zamana dek içinde yaşadığı toplumun da etkisiyle Alevi ve sol reflekslerle bakmıştı dünyaya. Ezilenden, mazlumdansa yana olmuş, çocukluğunda fark etmeden içine yerleşen adil dünya özlemiyle ezene karşı öfke duymuştu. Ama çalıştığı hastanede karşılaştıkları onu sarsmıştı. Neredeydi? Bir ülke mi vardı ya da ülke denilenin içinde zamanın dışına atılmış çoklu ülkeler mi vardı? Hangi ülkenin içindeydi? Yüreğindeki yaralara yenileri eklenmiş, adil dünyaya duyduğu özleme hayal kırıklığı, kimsesizlik, yoksulluğun elemi eklenmişti. Anadiliyle konuştuğu, Türkçe bilmediği için ötelenen, muayene edilmeyen insanlar görmüştü. Onlardan biriydi, elinden geldiğince, dili döndüğünce hastaneye gelenlere yardım etmeye çalışmıştı. İlk defa orada anadilini iyi bilmediği için hayıflanmıştı. O iki ay boyunca yüzyıldır kışkırtılan mezhep çelişkilerinin bir halkı nasıl da birbirinden uzaklaştırıp parçaladığını daha iyi anlamıştı.

Kendini bu kimsesizliğe daha yakın buluyordu, ait olduğu dünya buydu. Ya ondan kaçıp üstten dayatılan, beyazlarla bezeli yaşama devam edecek ya da isyan edecek, ait hissettiği dünyanın zorlu yolunda ilerleyecekti. Bu öfkesinin kopuşun ilk adımları olduğunu da o zaman anlayamamıştı.

Öfke duymuştu ayrımcılığı körükleyen sisteme, onu uygulayanlara ama böyle yaşanmayacağı düşüncesi de ilk o zaman içine dolmuştu. İlk orada ‘kimiz, neden bu haldeyiz’ diye sormuştu. Soruları onu daha çok bilmeye, bunun için hayatını vermeye itmişti.

Otobüs Nizip'i geçip de öğlen yemeği arası verildiğinde, Zeynep, beynine üşüşen düşüncelerden biraz sıyrılabilirdi. Yolcuların doldurduğu lokantaya girerek bir şeyler yedikten sonra çayını sigarayla içti. Otobüs yeniden hareket ettikten bir zaman sonra Çukurova'nın bereketli ovasında kayboldu.

Ah Çukurova! Otobüsün camına yaslanmış, bir yanı Toroslara bir yanı ta denize dayanan uçsuz bucaksız ovaya bakıyor. Hangi Çukurova'ydı gördüğü; Yaşar Kemal'in kitaplarında tanıdığı mı yoksa hayatı ve toprağı alınmışların mahkûm edildiğı miydi gördüğü...

Hayal yer değiştiriyor, kırılıp parçalanıyor. Güneşin altında tarlalarda çalışan yanık tenli kadınlar ve erkekler, geceledikleri çadırların önünde oynayan boy boy çocuklar ve yaşlılar... Hasat hiç bitmezmiş Çukurova'da; buğday biter ayçiçeği başlar, mısır biter pamuk başlar, öyle sürer gidermiş hayat.

Eskimiş, incelmiş, yeniliklerini tarlalarda bırakmış yoksul etekler, gömlekler, şalvarlar, elbiseler salınıyor, iki direk arasına bağlanmış tellerde. Terli bedenlerden alazlar yükseliyor, yokluğun bıraktığı izleri yok etmek için çırpınıyor eller, ayaklar... Yol kıyısında gördüklerinde vakur bir hüzünle dolu yüzlerinde yıkılmış evlerin, savrulmuş hayatların izi var. Yanmaktalar hâlâ, nerede biter, nasıl biter bilinmez. Sebze, ayçiçeği, mısır tarlaları boyunca serpilmiş rengarenk elbiselerden ibaret hayatları... Hiç var olmamış gibi geçmekteler yeryüzünden.

Eski dünyaya duyulan özlemin esrikliğı! Yeni dünyanın ayakları altında inleyen eski dünya, aşınmış bir zamanın gölgesinde yalnız kalmışları ardından sürüyor. Yeni dünyayı sırtında ağır bir yük gibi taşıyan eski dünyanın yenilmiş insanları... Nerede kırıldı bereketli toprağın tılsımı ki, sürüklendiler bu uzaklara... Dünün ve yarının çemberinde dönmekteler, gerçek ile yalanın çarkında ezilmekteler, iyi ile kötünün arasında toprağı tutunmaktalar.

Toprak toprak sen iyileştirensin. Nerede olursan ol, yaban ellerde de olsan iyileştirensin, diye düşündü Zeynep. Elleri, dizleri toprakta olmasa nasıl dayanırlardı, sürüldükleri bu yeni dünyanın girdabında yitip giderlerdi, beton sokaklara yapışıp kalırdı bedenleri. Ellerini açsalar metelik düşmezdi.

Mavi gökte kayan bulutlar misali düşünceler arasında geçen saatler ardından otobüs öğleden sonra Adana terminaline ulaştı. Yanına aldığı küçük çantayı alıp indi, anlaştıkları gibi bir kenara çekilip bekledi. Adeta yer gök yanıyordu. Daha önceki gelişlerinde kış zamanlarıydı ama şimdi Çukurova sıcaklığının ne olduğunu anlıyordu.

On dakika sonra omzunun altında gazete taşıyan orta yaşlarda bir erkek geldi, çevresine bakındı. Zeynep'i görünce ona doğru yöneldi.

"Buğday tarlaları biçildi mi?" diye sordu Zeynep'e bakarak.

"Torbalar dolusu buğday un için değirmene taşındı" diye cevap verdi Zeynep.

Bu daha önce pusulada anlaştıkları parolaydı. Selamlaşıp yollarına bindikleri şehir içi minibüsle devam ettiler. Yolda fazla konuşmadılar ama uzaktan gören birbirini

uzun zamandır tanıyan aile üyeleri sanırdı. Kalabalık şehrin caddelerinden geçerek, kenar mahallelerden birinin yakınında minibüsten indiler.

Tarlalarda çalışanların yüzünde beliren kederden kurulmuş yoksul bir mahallede yürüdüler. Bozuk caddelerde evlerden akan kirli suyla oluşmuş birikintilerde sinekler uçuşuyor. Çıplak ayaklarıyla çocuklar oynuyor, kirliliğe aldırmadan. Evlerin arasında yükselen tek tük ağaçların yaprakları da sıcaktan pörsümüş.

Duvarları boyasız beton bir evin gri kapısını çalıyor kurye. Kucağında küçük çocuğuyla beyaz tülbentli bir kadın açıyor kapıyı.

“Sizin misafirinizdir, akşama gelirler” diyor kurye. Kapıdan hatır isteyip geri dönüyor.

Zeynep, çiçekli örtülerle kaplı karşılıklı iki divanın kurulduğu odaya davet ediliyor. Kadın, çocuğu onun yanına bırakıp soğuk suyla geri dönüyor. Henüz bir yaşına girmiş çocuk, Zeynep’in kucağında gömleğinin yakasıyla oynuyor. Soğuk suyu içip serinliyor.

Gece çöküyor yoksul mahallelerin üzerine, mahallenin yalnızlığını yıldızlarıyla sarıyor. Zeynep’in beklediği misafirler geliyor, gecenin örtemediği yalnızlık onların ülkeyi yakınlaştıran bakışlarıyla dağılıyor.

**

Zeynep’in yakılmış köylerinden göçertilen, yaşamın peşinden bu uzak şehirlere savrulan kıyı mahalle sakinlerinin içindeki zamanı yeni bir isimle başlıyor: Ayten. O da artık dağlardan köylere, köylerden şehirlere, şehirlerin kuytu mahallelerine kadar her yeri saran örgünün bir yerinde zamana işleniyor. Hem örgüyü kırmak için çalışanlardan gizleniyor hem de bu örgüye daha çok ilmek atmak için gayret gösteriyor. Bir yerde iki gün kalmıyor, şehrin savaçcısı o, her ev bir meşe gölgesi gibi. Bir mahallede görüldüğünde evlerin arasından süzülerek başka mahalleye geçiyor. Onu bir gün olsun yanıltmayan sezgileriyle kör zindanlardan, karanlık tünellerden kurtuluyor.

Birbirine komşu mahallelerin dar sokaklarında ay ışığında bile gölgede yürüyor. Dağlarda olduğu gibi geceler onların, tanınmamak için her kılığa giriyorlar. Onu her seferinde değişik kılıklarda görüyorlar; bazen yeni evlenmiş bir gelin oluyor, bazen kara çarşafklar içinde bir yaşlı, bazen bir öğretici. Giysilerini bulunduğu mekanlara göre değiştirirken, uzaktan da olsa birbirini saran örgünün çözülmesi zor bağlarının içinde yeşerişini merakla izliyor.

İlk defa orada sezgiyle gelen o ürpertiye duyumsuyor. Adım adım bilerek ve isteyerek koyulduğu yolun her aşamasında bedeninin, duygu ve düşüncelerinin verdiği tepkiyi takip ediyor. Yolun gizleri bir bir çözülürken, o, duyularını açıyor. Onun için hiçbir zaman bilmek yetmiyor, bildiğini ve gördüğünü dahi sezdiğini duyularından geçirerek kalbinin ilmeklerinde sınıyor.

En çetin savaş insanın içindedir, önce onu kazanmalı insan, diyor. Vakur dağların savaşçıları gibi yaşıyor. Sokaklardan parmak uçlarına basar gibi sessizce geçiyor. Uykusuz kaldığı günler de oluyor, aç kaldığı günler de. Gittiği her evin ferdiyle ayrı bağlar kuruyor. İyi bir anlatıcı olduğunda dahi yeniden öğrenci oluveriyor. Hayat, öğrenerek yürüdüğümüz uzun bir yol, severek geçtiğimiz kısacık anların toplamı, diye düşünüyor.

Anlatmak istediklerini sözden çok davranışlarıyla gösteriyor. Dağın insanları fazla konuşmaz, yaşayarak, yaparak anlatır, deneyimlerine güvenirler. Bu yüzden içlerine gelen her savaşçının da önce davranışlarına, oturup kalkışına bakarlar. Bir insana güvenip güvenmeyeceklerini böyle anlarlar.

Adana’da çalışmaya başlamasından kısa bir zaman sonra Zerê ile tanışıyor. Yetmişine merdiven dayamış Zerê, oğlu, gelini ve iki torunu ile birlikte yaşıyor. İhtiyar Zerê, onun öğreticisi oluyor. Minderde oturmuş sızlayan dizlerini ovuyor. Arada başından kayan çiçekli yazmayı düzeltiyor.

“Bizim köyün yamaçları badem ağaçlarıyla doludur, baharda beyaz örtüler giyinir dağ. Nergis kokuları sarar dağı taşı. Ah ne güzel olur her yan...” diye anlatıyor Zerê.

Gözleri özlemle bulutlanıyor. Yüzünde hayatının beşiği Gabar dağının taşları kadar yıkılmaz bir gücün ifadesi beliriyor. Ayten karşısında badem çiçekleriyle süslenmiş dağa, çevresi üzüm bağlarıyla sarılı evlere bakıyor. Bir an burnundan içeri dolan, oradan geçerek bedenini dolaşan nergis kokusunu duyar gibi oluyor. “Her şeyimiz vardı kızım, her şeyimiz. Cennet dağımız değilse hiçbir yerdedir!” dedi Zerê, yanı başında oturan Ayten’e baktı. “Köylerimizi yaktılar. Bak bizi buralara sürdüler. Oğlum, gelinim gece yarısına kadar tarlalarda çalışıyor ki eve bir ekmek getirebilsinler. Vah halimize vah.”

Zerê, köyünü anlata anlata bitiremiyor. Ayten’in sadece dinlediği değil içinde yaşadığı bir masal mıydı, yoksa olduğu yerde değil miydi? Gözlerinin gördüğü yaşlı kadın, anlatırken genç bir kadına dönüşüyor; ekinleri biçiyor, hayvanları sağıyor, güçlü bacaklarıyla çıktığı dağlardan topladığı mis kokan otlardan yemekler yapıyor. Ellerinin kokusu o küçük odaya kadar ulaşıyor; süt, ot, buğday kokan eller eteğini çekestiriyor, başındaki yazmayı düzeltiyor, havada dağların uzak yollarını çizerek dizlere düşüyor. Ampulün zayıf ışığında yüzü gölgeleniyor, duvarlara bakıp susuyor. Ne zaman buraya geldin, der gibi Ayten’e baktığında, gözlerinde hâlâ devam etmeye hazır bir savaşçının öfkesiyle karşılaşılıyor. Sonra belki de içinden geçtiği uzun ve zorlu yolun başında olan Ayten’e üzülüyor, belki de kendisini anladığını düşünüyor, uzanıp Ayten’in elini tutuyor yaşlı savaşçı, “Doğru yoldasın kızım. Xweda* seninledir, Xweda seninledir” diyor. İkinci yinelemesi neredeyse duyulmuyor. Yeniden uzaklara dalıyor yaşlı kadın, bir kayığa binip ufukta karanın görünmediği bilinmeze kürek sallayarak uzaklaşıyor.

Ayten de onu orada bırakması gerektiğini bilerek, duvarın dibindeki minderde yatacağı yeri hazırlıyor. Gözlerine uykunun ağırlığı çöktüğünde, kıydan epeyce uzaklaşan, yalnızca bir nokta gibi görünen kadını görüyor, o noktanın içinde nelerin saklandığını sadece kendisi biliyor. Ayten de yarı ölüm olduğu söylenen uykunun kollarında minik bir nokta olana dek yol alıyor.

Ertesi gün elbiselerini değiştirerek yola koyuluyor Ayten, artık şehirde uzun süre çalışabilmesinin imkânı yoktu. Toprağından koparılarak metropollerin kıyı mahallelerine hapsedilmişlerin acılarını yüklenerek yürüyor; kimi zaman izleri takip ederek, izlerin silindiği yerde yeni yollar açarak. İçinde dağların gururlu duruşuyla hiç sarsılmayacakmış gibi görünen bir yemin ile.

Kırgın ayrıldıkları Ali de birkaç ay sonra ardından Adana'ya gelmiş ve çalışmalara katılmıştı. Ara sıra birbirlerini görseler de uzun uzun konuşma imkânı bulamamışlardı. Son görüştüklerinde kırgınlıkları konuşup sevgi içinde ayrılmışlardı. Sevgilerini, aynı yolun duldasında buluşturdıklarında Ayten de huzurla gözlerine bakabilmişti. Artık Ali de bir savaşçıydı.

**

Zerê'nin Gabar rüyalarıyla sarmaladığı gecenin ardından yola koyulmak için evden çıkıyor Ayten. Puslu ve pusulu zamanların içinden geçer gibi daracık sokakları aşıyor. Artık gündüz bile karanlık onlar için, onun tarafından yutulmamak için sığındıkları yine karanlık. Adana'nın nemli yaz sıcağında kapkara bir çarşafa sarınıyor Ayten, başını öne eğerek hızlı adımlarla yol alıyor. Karalar içinde aydınlık yüzü belirginleşiyor, kafasında sorularla yürüyor. Sokaklarda oynayan çocuklara gülümserken dahi sorular beliriyor gözlerinin önünde, sevgilerine kulak veriyor, bu karanlıktan nasıl çıkacaklarına kafa yoruyor. Aylar birbirini kovalamıştı, neredeyse bir yıl olacaktı. Her geçen gün çalışmak biraz daha zorlaşmıştı.

“Düşmanı yenmek sorun değil, içimizdeki ihanet, bir lanet gibi, bir türlü onu yenemedik. Bu yüzden hep yeniliyoruz” demişti Zerê. Kara çarşaf içinde sokakları adımlarken Zerê'nin ne kadar haklı olduğunu düşünüyor.

Anlaştıkları yerde onu bekleyen taksiye biniyor. Şehir dışında arkadaşlarıyla buluşup dağın yolunu tutacak, ayrıksı durduğu şehrin yavanlığından kurtulacaktı. İçi rahat değil, “Umarım sağ salim çıkabiliriz, çok huzursuzum” diyor Ayten.

Şehir dışındaki benzinliğe ulaştıklarında polislerin arasında elleri bağlanmış, yüzü kanlar içindeki Bedri'yi görüyorlar.

“Demek içimizde ihanet var” diyor Ayten, arkadaşına bakarak. Yüzü gölgeleniyor.

“Tamam sakın olalım, benzin alıyormuşuz gibi yapıp çıkalım” diyor Ayten. Yanındaki arkadaşları onaylıyor tedirgin bakışlarla.

Polisler, taksiyle gelen üç kişiye bakıyor.

“Söyle lan bunlar mı” diye bağıyor biri.

Görmemiş gibi yapıyor Bedri, “Hangileri” diye soruyor.

Polis, kafasını sertçe taksiye doğru çevirtiyor, “Bak iyi bak” diyor öfkeyle.

O kısacık anda Ayten’i görüyor Bedri, hepsini tanıyor. Bugün birlikte uzaklara gideceklerdi, şehirden çıkıp dağın yolunu tutacaklardı. Bedenlerine yapışan şehrin nemli sıcaklığı gibi ihanet de yapışıp kalmıştı. Ondan kurtulamıyorlardı, yaz geçiyor sıcaklıklar bitiyor, kışın soğuğu başlıyor. Ama ihanet bitmiyordu. Kim, kim bizi ele veren, diye düşünüp duruyordu.

Bedri, hayır dercesine başını sallıyor. Polis, bir daha başını sertçe taksiye vuruyor, alnından ince bir kan sızıyor Bedri’nin, yerinden zorla çıkarılan üşengeç bir canlı gibi kaşlara tutunuyor, sonra yoluna devam ediyor, göz çukurunun yanından geçip yanağında duruyor.

“Onları tanımıyorum” diye yineliyor zorlukla.

İçinden de başka bir dünyanın diliyle konuşuyor, hadi gidin çabuk gidin, diyor. Bir yandan da onları ele veren sadakatsizliğe lanetler okuyor.

“Bu o... ç... yalan söylüyor. O değil bu değil. Atın arabaya şunu” diyor polis.

Bedri, elleri bağlı, yüzü kan içinde götürülürken Ayten ve arkadaşları da hızla uzaklaşıyor.

Bedri’yi düşünüyor Ayten. Onları görmesine rağmen tanımazlıktan gelmişti, yeminine sadık bir savaşçıydı, kurtarmıştı arkadaşlarını.

“Demek ihanet var, hepimizin adını vermişlerdir. Buluşma yerine ilk Bedri gittiği için onu tuttular” diyor Ayten.

“Kim olabilir, gideceğimizi bilen bir iki kişi var” diyor arkadaşı.

“Bedri’yi tanıyor, ama bizim yüzümüzü tanımıyor. Yoksa bizi bulmak için Bedri’ye bu kadar işkence yapmazlardı.”

Onaylarcasına başını sallıyor arkadaşı.

“Bir an evvel buradan çıkmalıyız. Şimdi dağılalım, buradan çıkmanın yollarını arayalım” diyor Ayten. Taksiden inerken, “Çok dikkatli olun arkadaşlar” diyerek uzaklaşıyor.

O gün yaşadığı anları aklından çıkaramıyor.

Çalışma arkadaşı Bedri, onu yaralayan polislerin arasında, elleri bağlanmıştı. Yüzü kanlar içindeydi. Biliyordu, bekledikleri kendileriydi. Ama Bedri onları görmesine rağmen tek söz etmemişti. Onu nasıl bırakıp gitmişlerdi, bir şey yapamazlar mıydı diye çok düşündü.

Yaşlı Zerê’nin anlattığı kadim Şahmaran hikayesini hatırladı. İnsan, dedi. Varlığından beri ihaneti de direnişi gibi içinde taşıyan insan. Bu ihanet bitsin diye ne çok öldük.

İhanete uğramışları düşündü Ayten, panzerin arkasında parça parça topraklara düşen Mehmet, Murat gözlerinin önünde belirdi.

Dünya ikiye bölündü o an, bir yarısında arkadaşlarını ele vermemek için bedeni parça parça patikalara dökülen Mehmet, diğer yanda yeminini bozmuş olanlar. Savaşçıların yenilgisi düşmanın gücölülüğünden değilmış, diye düşünüyor. Onların yenilgisi, dost bildiklerinin ertesi gün karşı tarafa geçen sadakatsizliğinin sonucuydu.

“Bir yerde direniş varsa ihanet de vardır” diyen ilk öğreticisini hatırlıyor. Yüreğine düşen ilk yemine sadık kalmanın bedeline katlanmak çok ağırdır, kimi buna dayanamaz, çözölür.

Karanlığın insanları, özgürlük yoluna adım atmışlarda küçük bir zayıflık belirtisi ararlar. Gözlerinin içine bakarlar, direnişin aydınlattığı yüreğin üzerinde bir leke ararlar, küçük mini minnacık bir leke bulduklarında ona sarılırlar, büyütürler, o lekeyi büyütüp aydınlık yüreği ele geçirirler. Karartırlar, insan da yüreği kararınca zayıflar, düşer, o düşeni alıp kullanırlar, ondaki tüm bilgiyi, duyguyu, ruhu bir sünger gibi çekerler. Ruhsuz bir varlık oluverir yüreğini karanlığa kaptıran insan, ondan kendini kurtarmak için yeminini bozar, arkadaşlarını, sevdiklerini tek tek ele verir. Ne kadar konuşursa ve ifşa ederse o kadar erken kurtulacağını sanır belki, bu da biterse der, ama bakar ki karanlık onu çoktan dibine kadar yutmuştur.

Zayıf karakterler, hep güçlünün yanında durarak kendini var etmenin yoluna düşmüşlerdir tarih boyunca ama onlara kalan hep acizliklerinin kısa yolunda varlığının son bulması olmuştur.

Bedeli Bedri ve nicelerinin tutsaklığı olan ihanetten kurtulmak Ayten için büyük bir şans olmuştı. Bu şansın ona açtığı yola koyulmalıydı.

“Artık dağa ulaşmanın vaktidir” dedi Ayten.

**

Otogar gişesinden aldığı bilete bakıyor Ayten, 27 Ağustos 1995 tarihine ilişiyor gözü. Yüzünü Ali’ye dönüyor sevgiyle. Son kez sarılıyor sevdiği adama. Terli bedeninin kokusunu içine çekerken, kulağına fısıldıyor: “Dağlarda görüşmek umuduyla...”

Gazetede çıplak ve kanlı bedenini gördüğü savaşçı kadın yüreğinden taşıyor. Otobüsün kapısından geri dönüyor. Ali’nin kulağına fısıldıyor: “Unutma, bundan sonra benim adım Zîlan. Bir Zîlan daha dağlara yürüyor...”

Otobüse binerken içten içe bir sevinç kaplıyor bedenini; “dağlar dağlar” diye yineliyor. Otobüsün camından ona bakan Ali’ye el sallıyor gülümseyerek, otobüs hareket ediyor. Ayten’in sağ gözünden bir damla yaş akıyor, hüznle karışık sevinç duygusuyla yüreğinin yollarında Dersim’e doğru gidiyor.

Büyük şehirlerle birlikte geride bıraktıklarına bakmıyor. Bu bir tercih, diyor. Bu yolculuğun kaderini dönülemez bir şekilde değiştireceğini biliyor.

Bir yıl geçirdiği Adana şehrine veda ediyor. Hatıralarını koynuna yükleniyor. Ama yıkıcı bir dünyanın zamanını geride bırakıyor; şehrin tüm ağırlıklarını, kendini ait hissetmediği soluk beton duvarları, arabaları, kendini anlatamadığı dili, ışıklı geceleri, yalanı ve riyayı, parsellenen toprakları, tel örgüleri, şehrin varoşlarına doluşarak topraktan kopan elleri, 'ilerleme' diye diye tutunup makine tıkırtılarının boşalttığı ruhları, suskunlukları, çöp yığınları giderek artarken sokaklarda ekmek arayanların çaresizliğini, varoluşunun anlamsız kıyılarını, ihanetin çürük kokularını, polis baskınlarını...

Yaşlı Zerê'yi, bir yıl boyunca koşuşturduğu karanlık sokakları, kirli sokaklarda oynayan çocukları, Çukurova tarlalarında harap olan yanık tenli bedenleri, gözlerinde yanan köyleri gördüğü yaşlı yürekleri düşünüyor. Her anı zorlu bir mücadeleyle geçirdiği bir yılın ardından yeniden yollardaydı.

Hades'e akan Lethe ırmağından geçer gibi yol alıyor. Unutuşun sonu ve fedanın başlangıcı! Bazıları buna köprüleri yıkmak diyor. Vazgeçmeye karar kıldığı yaşamla, yaşanacaklarla arasına mesafe koyarak ırmağı aşıyor. Geri dönecek bir yol değil bu, hep ileriye taşınacak amacın ardından bir koşu.

Koyulduğu yolu, ondan önce katedenleri düşünüyor Ayten; Nihat, Murat, Elif, Mehmet, Recep, Esengül...

Çukurova geride kalınca yeni bir zamanın sınırları başlıyor, o sınır dağlarla çizilmişti. Otobüs kâh kıvrıla kıvrıla dağa tırmanıyor, kâh derin vadilerin sisinde kayboluyor. Düşünüyor Ayten, her şey ne kadar belirgindi aslında, başka bir ülkeye doğru yol aldığını daha net görebiliyor. Ormanlı yamaçlar, suların aktığı vadiler. Coğrafyası her zaman cennete benzetilmesi boşuna değildi. Kayıp ülkenin bir sınırı da karakollar, askerlerin nöbet tuttuğu kontrol noktaları, kuleler, tel örgülerdi.

Otobüs sevdiklerini bıraktığı Melet'den geçerken bir yıl önce kırık topuklu ayakkabılarıyla yola çıktığı o günü düşünüyor. Sahiden bir yıl mı geçmişti, öyleyse damarlarında akan neydi? Sanki uzun yıllardır buraları terk etmişti, bir şehrin varoşlarında savaşın içindeydi ve oradan tek parça çıktığına şaşırıyordu. Yaşamın geride kalan yarımlikları ve sevdiklerini geride bırakmanın hüznünün ötesinde ölenler, tutsak alınanlar, ihanete düşenler duruyordu.

Şehrin ışıkları uzakta kalmış bir hayatı hatırlatıyor. Hangi ışığa daha yakındı. Annesi ne yapıyordu şimdi. Beydağlarının soluk gölgesi düşmüş doğduğu mahallenin üzerine. Bir düğüm gelip çöküyor böğrüne. Evden ayrılırken annesinin gözlerindeki burukluğuyla soluk gölgeler içindeki evlere bakıyor. Ayrılıklar birbirine eklenip uzuyor. Yeryüzüne doğmakla yere gömülmek arasındaki hayatın kısacık duraklarını düşünüyor. Bu kısacık an, diyor. Bu kısacık anda hiçbir iz bırakmadan yok olmaksızın hayat, nedir ki!

V.BÖLÜM

AĞACINI YİTİREN KUŞLAR MİSALİ

1938 sonbaharı

Kutsalın yüklendiği ağaçların ve taşların vadisinden sürüldü Beye, uzuuun, uzadıkça yere yaklaşan, nefesini toprakta alan bir kafiyle... Etrafları çepeçevre silahlı Romîlerle sarılı olarak vadi boyunca yürüdüler.

Beye için son günlerde yaşadıkları inanılmazdı. Ya Ap Qemer'in anlattığı bir masalın içinden geçiyorlarsa... O vakit kurtarıcılarının gelmesine az kalmıştı, bu masal da sona yaklaşmaktaydı. Ama Ap Qemer'in anlattığı hiçbir masalda bu kadar kötülüğü bir arada duymamıştı. Hepsinin dayandığı bir eşik vardı. Oysa bu masalda tüm sınırlar aşılmıştı. Yoksa insan denilen varlık bunca kötülükten mi ibaretti? İnanmak istemiyordu kimse.

Belki kötü bir rüyanın içinden geçiyorlardı. Anahtar deliğinden geçerek düştüğü köydü gördükleri. Az sonra annesi çağırarak, bir bölümünü kuşların yediği meyvelerin dallarında kuruduğu alıç ağacının altında uyanacaktı. Kendini beyaz fasulyelerin güneşin altında parladığı bostanda bulacaktı. Hiçbir şey değişmemiş olacak, hayatları eskisinden daha koyu bir dinginlik içinde sürecekti.

Köyün mezarlığının yanından geçerlerken bir yaşlı, kafileden fırlayarak yanından geçtikleri mezarlığa koşuyor. Üzerine yığıldığı tümseğe sarılıp ağlıyor. Ardından birkaç kişi daha koşuyor, herkes dünyadan göçmüş olan sevdiklerinin mezar taşına sarılıyor. Askerler de onların ardına düşüyor. Feryatlar dağlara yükseliyor, çığlıklar birbirine karışıyor. Belki ölümler, öldüklerine seviniyor.

“Bizi götürüp kıracaklar kıracaklar... Hiç olmazsa sizin bir mezar taşınız var. Bedenimiz hangi kuytuluğa atılacak kim bilir” diye bağıyor biri.

“Artık mezarınıza bir damla su dökcek kimse kalmayacak. Viran ettiler bizi.”

Yosun tutmuş kara benekli mezar taşları ateş gibi yanıyor; o dağın bir parçası olmayı çoktan bırakmış gibi her birinin ayrı bir silueti, biçimi ve ruhu var. Belki de her taş, altında yatanın ruhuyla yeniden şekilleniyor, biçim kazanıyor.

Koyun biçiminde mezar taşlarında zamanın izleri duruyor; çiçekli dallara konmuş kuşlar, çizgiler, yıldızlar, güneş, hayvanlar, geometrik şekiller... Kimi mezarların toprağı çökmüş, yerle bir olmuş, üzerini yabancı otlar bürümüş. Kiminin üzeri sal taşlarıyla döşenmiş, çevrelenmiş; kimi taşlar da ayakta duramamış, toprağı karışmış.

Dünyayı sırtında taşıyan Xezal, son kıyımın ardından daha da yere yakınlaşmıştı. Dayandığı mezardan avuçladığı toprağı saçına başına döküyor. Başına sardığı siyah yazma yere düşüyor. Ağlıyor, inandığı tüm kutsal ziyaretlerin adını sayıyor tek tek. Ağlayışı, kardeşi için dağ taş dolanıp kederle öten pepuk kuşunun

ötüşüne benziyor. Çağları aşmış da gelmiş gibi, derinden, yürek yaralayıcı ve ölümsüz...

Oğlu Tujîk dağında öldürüldüğünden beri el etek çekmişti hayattan. Her zaman çevresiyle şakalaşan Xezal gitmiş yerine içindeki acıyla giderek bükülen Xezal gelmişti. Oğlunu kaybettiğinden bu yana üzerinden çıkarmadığı eteğinin bir yanını belindeki kuşağın arasına koymuş, kollarını kıvrırmıştı. Sanki az önce ayran yaydığı yayığın başından zorla alınıp getirilmişti. Elleri hep çökelek, ayran kokardı. “Ax ax toprak başıma, dağlar başıma, artık yaşam yok yok yok” diyerek ağlıyor. Derin derin nefes alınca bir an soluğu kesiliyor, kesik kesik hıçkırıyor.

“Ya Ana tu kottera, tu ça ma caverda? Welatê Kirmanciyê bêkes menda. Na royê mi bije, eve na kokimiya xo şerîn kot” diye yalvarıyordu anadili Kirmanckî'nin yürek titreten sözleriyle...

Eli silahlı askerler, taşlara sarılmış insanları çekiştirirken, mezar taşlarına tekme vuruyorlar, birkaç taş tümseklerin yanı başına yığılıyor. Xezal da bükülmüş bir mezar taşı gibi yığılıyor sarıldığı toprak tümseğin yanına. Birkaç kez daha ağzından kesik kesik sesler çıkıyor. Beye'nin aklına, babasının geçen yıl gelen misafirler için kestiği oğlak geliyor. Babası elinde bıçak, oğlağı yere yatırırken boğazından böyle boğuk sesler gelmişti, çırpınmıştı. Boğazından kan fışkırınca ayakları bir süre daha toprakta çırpınıp durmuştu.

Xezal, avuca sığacak kadar ufacık bir taş yığınının dönüşüyor. Taşlara sarılanların kolları çözülüyor, yardımına yetişiyorlar. Kolundan tutup kaldırdıklarında Xezal'ın bedeni toprağa düşüp kıvrılıyordu.

Xaskar, kulağını göğsüne dayıyor, artık kalbi atmıyor. Bazı yaşlılar ona imrenerek bakıyor, Ana'nın onu duyduğuna inanıyorlar.

Xezal'a mezar kazmalarına izin vermediler. Düştüğü mezarın yanında kaldı Xezal, onlar ölümlerine dek uzanan vadiden yürümeye devam etti.

Beye, vadinin son adımında, Ana'nın tapınağının önünden geçerken ilk defa hıçkırarak ağlıyor. Xezal'ın kıvrılıp toprağa düşen bedenini düşündükçe annesi ve ablası aklına geliyor. Babası, “Onlar tayyareler gelince başka yere kaçtılar, gideceğimiz yerde onları göreceğiz” dese de inanmamıştı.

Halası, titreyen Beye'nin elinden tutup, onu teskin etmeye çalışıyor. Saçlarında hâlâ dağın toprağı duruyor. Annesi ile tapınağa geldikleri anı hatırlıyor.

Annesi Qumê demişti ki: “O bizim için ışık ve berekettir. Gündüz güneş, gece ay ve yıldızlardır. Tüm hayat onun ışığından doğdu. O olmasa dünya zulumattır. Ne zaman dara düşersen Ana'yı çağır sana yetişir.”

Hıçkıra hıçkıra yalvardı. Beye'nin hıçkırdığı son adımdı ve yeni başlangıcın ilk adımıydı.

Bir tek o da değildi hıçkıran, inandıkları Ana'yı çağırın. Kadınların iyi ve kötü günlerinde sığındıkları ziyaretleri Ana'nın tapınağıydı.

“Ah Ana” diye inliyor Xaskar. “Neden bizi yalnız bıraktın, buğday öldü, insan öldü, pepuk kuşu bir daha öldü, masalı dahi öldü. Masallardaki kanatlı atlar, devler, periler, ölümsüzlüğün otları, zehirli sarmaşıklar, konuşan kuşlar, kaplumbağalar hep birlikte öldü. İyilik ve kötülük birlikte öldü. Masal hiç ölür müydü? Masallarda yaşayanlar ölümsüz değil miydi? Suları görmüyor musun, ölümü değil sonsuz yalnızlığı taşıyan bedenleri sürüklüyor Munzur.”

Xaskar konuştuğu Beye’nin gözlerinden masallar geçiyor, ne halası ne babası hiç kimse durduramıyor onu.

İnsanın varlığından doğan yalnızlığın inebilecek derinliği kalmadığında başlayan bir yalnızlıktı bu, çağların ağrısını ardından sürükleyerek göğün uzaklığıyla ölçülemez sınırlara ulaşana dek devam edecekti belki. Etlerinden geçip kemiklerine dek sızlatacak, ah diyecekler, beddualarına karışacak yalnızlık, dilin hiçbir kelimesiyle anlatılamayacak kadar öfke yüklenecek.

“Munzur’a yüklediğin bu yükü, hangi nehir taşıyabilir, hangi nehir denizine ulaşabilir bunca acıyla ve bir daha eskisi gibi akar mı sanıyorsun” diyor Xaskar. “Sen ki buğdayın ve ışığın kaynağısın.

Serçelere benzedik. Ama sığınacağımız saçaklarımız yok, ağaçlarımız yok, dağlarımız yok. Yollara düşen serçeler, kim nereye ulaşabilir! Bu kıtlıkta, kimsesizlikte kim nereye kadar yürüyebilir, kim nereye kadar kendini taşıyabilir; bunca ölünün anılarını, yokluğunu, yarım kalmış hayatını yüklenmişken kim ne kadar yol alabilir? Bana söyle ışığımızın anası, yaratıcısı! Işık nerede, hangi kuytuluğa saklandı. Dağın zirvesine tırmandık yoktu ışık, güpegündüz ışık kaybolur mu, oldu işte. Bak üzerimizdeki elbiseler paçavra döndü, bizi gaptten gelen yaratıklar gibi itip kakıyorlar. Bu hangi dünya Ana, ulaştığımız yer neresi, bize söyle, kurbanım sana. Bu yollar bizi bir yere taşıyabilecek mi? Artık bunca zulümden sonra hangi yol bizi ne kadar taşıyabilir ki! Yürüyen biz değiliz, tozlu yollar taşıyor bu bitkin katarımızı, ayaklarımızın altındaki toprak sızlayarak taşıyor bizi, mahkûm edildiğimiz bilinmezliğe doğru. Biliyorum gideceğimiz yer yok, bizi zamanın dışına atacaklar, orada bir boşlukta kalacağız, o boşluğumuza dokunmadıkça birileri orada sonsuz bir ceza çeker gibi bekleyeceğiz.

Sana yakarmak boşuna belki, boşuna mı hâlâ içimde senin aydınlığını taşıyorken, sana olan sevgiyle titriyorken, boşuna mı...”

“Sana yakarmayacağım, sana ant içeceğim, öyle bir ant ki hangi intikam bu andı yerine getirmeye kanayacak, bir gün dönersem eğer, bir gün yeniden dönersem ellerim boş olmayacak. Ve sana sitemimle gidiyorum şimdi. Hiçbir yere ulaşamayacağımı bile bile, kayalarında sevdiklerimin parçalarının eridiği güneşin karanlığıyla, unutmamaya gidiyorum.”

Beye’nin hıçkırıklarına kadınların inleyişleri, duaları karışıyor. Mırıldanmalar öyle çoğalıyor ki, insanlardan mı çıkıyor bunca ses yoksa kıyısında yürüdükleri suyun çağıltısı mı; ayırt edilemeyecek denli birbirine karışıyor sesler...

Munzur'un kederine yeryüzünün hiçbir nehri erişemezdi. Artık vadide akan su değildi, beden, kan ve kemikten bir eriyikti akan. Acıya ve zulüme dayanamayan bedenler Munzur'da buluyordu çaresini.

"Munzur Munzur bizi de al götür" diye inliyorlardı.

Mırıldanmalar, uğultuya dönüşüyor. Kalabalığın arasında fısıldaşmalar başlıyor: "Bizi uzaklara götürüyorlar, bizi uzaklara götürüyorlar, bizi uzaklara... Kara trenlere koyacaklar, çok uzaklara, geri dönüşün olmadığı uzaklara..."

Uğultular, askerlerin sert azarlamaları ve dipçik darbeleriyle acılı serzenişlere dönüşüyor. Uğultular, meşe ağaçlarıyla yukarılara taşınıyor. Kalabalık, askerlerin doluştuğu küçük kasabaya doğru ilerlerken, uğultular vadiden geriye doğru kaçmaya başlıyor. Vadideki kayalıklara, girişi gizlenmiş mağaralara, derin yarlara saklanıyorlar. Gidenler, götürülenler, sürüklenerek çekilenler için ağlıyorlar.

Götürülenlerin elleri bomboştu. Henüz siyah valizlerin olmadığı zamanlardı. Siyah valizler, onların ardından uzak bir kıtada taşınacaktı. Elleri bomboş olsa da sırtlarında yaralanmış bir çağın hatıralarını taşıyorlar. Başka yüke gerek yoktu, izin verilse de zaten alamayacaklardı. Hiçbir çağda ruhlarına ulaşamayacak sözcüklerin yurduna, ardında ruhlarını bırakarak gideceklerdi.

Ah çıplak ayaklarıyla Beye ve nice çocuk, kadın, yaşlı erkek... Henüz yeryüzüne tutunamamış bebelerin çığlığı göğün mavisine karışıyor. Gökte dolanan kartal gelip pençeleriyle kapsa hemen verecekler bebelerini, varsa bir kurtuluş bu topraklarda olurdu ancak, gerisi çözülmeyen yalanlar yumağıydı. Ne varsa bu topraklarda vardı. Anneler göğsü bakıyor, bir şeyler arar gibi dağlara dönüyorlar yüzlerini, dudaklarında kadim zamanların mırıltıları, yakarışlarına bir karşılık, bir zelzele, bir su çağlayanı, kendi küçülmüş ve pörsümüş bedenleri de dahil her şeyi alıp götürebilecek büyüklükte ne olabilirdi...

Açlık ve susuzluk sayılabilecek zorluklar değildi artık, ölenler öldü, kalanların henüz çok çekeceği vardı.

Bir anda olup bitmişti her şey, bir anda. Bir an dedikleri ne kadar uzunmuş, ne kadar çağı içine alabilirmiş, ne kadar insanı, ne kadar toprağı, gözü, kulağı, eli, dumanı, sefaleti, ölümü... Say ha say bitmiyor.

Bir an beyaz kuzularıyla çayırdaki kelebeklerin ardından koşarken Beye, o bir an sonunda çıplak ve kanamış ayaklarıyla yollardaydı.

Ana'nın tapınağı geride kalmışken, birbirine girmiş kirli saçlarının kapladığı başını kaldırıyor. Halasının tuttuğu elini çekip alıyor. İleriye yürüyor, durmadan yineliyor, "Döneceğim, ant olsun ant olsun ki döneceğim, nasıl olursa olsun döneceğim, dön..."

Gözlerinden akan yaşlar, yanaklarında kalan tozu, teri alarak çamurlu bir nehir yatağı oluşturmuştu. Artık ağlamıyor. Parçalanmış naylon ayakkabıları düşmesin diye ayaklarını yerden sürüyor. Sadece ayaklar mı, ellerini, saçlarını, bedeninin her bir parçasını ona ait olmayan emanet parçalarını gibi sürüklüyordu.

Vadinin geride kaldığı Munzur'un Harçık suyuyla birleştiği yere ulaştıklarında onları bekleyen kamyonlara dolduruldu. Kâh kamyon kasalarında kâh yürüyerek, kara trenlerin başlangıç durağına götürüldüler. Yaralarına derman dağlar uzakta kalmıştı. Dağların ülkesi, zamana musallat bir sis perdesinin ardında inlemekteydi. Bunca uzaktan hâlâ inleyişini duyuyordu Beye. Dağlar ülkesinin her taşı, inleye inleye canlarını arıyordu, kalbini verdiği gözlerin ışığı üzerinde parlamıyordu artık. Yitti ışık, yitti kalbin atışlarından doğan nehrin tılsımı... Dağın çiçekleri parçalandı, puslu bir perdenin ardında solmakta, yalnızlıktan çürüyen şarkılarını anlatacakları ışıktan yoksun. O kalın ve siyah sis tabakasının ardında yalnızlık çürüyene dek yürüyeceklerdi artık.

Beye uzaklığın anlamını henüz bilmiyordu, hiçbir zaman adını dahi duymadıkları uzaklara... Trenlerin kirli, sıcaktan yapış yapış olmuş vagonlarına dolduruldu. Artık insan değillerdi. Belki artık canlı değillerdi. Bu tufandan kim canlı çıkabilecekti, kim tutunacaktı yakalarına yapışan yalnızlığın tozuna. Ki toz zerreciklerinin kurtulabileceği bir ışık parçacığı dahi kalabilmiş miydi, o denli koyuydu ki karanlık, insanın değil hiçbir şeyin tanımlayamayacağı kadardı. Neredeyse katılaşacaktı, yürümeye bile aralık kalmayacak derecede katılaşp içine hapsettiği her canlıyı boğacaktı.

Ya beyaz bir ışıktaki eriyordu her şey ya da koyu karanlıkta. Sonuç eriyişt. Sonsuz bir eriyiş. Zorla yola koyulduklarından bu yana her şey eriyordu; dağlar, ovalar, yollar, tren rayları, insanlar... Koyu bir eriyikte akıyorlardı. İnsan da bu eriyikte kabuk bağlıyordu. O kalın kabuğun altında rüyaları, sözcükleri, masalları, çiçekli elbiseleri, puşileri, saç örükleri, duaları, yünden yorganları, yemişlerin saklandığı koyu tahta sandıkları, dudaklarını değdirdikleri duvarlar ve binlerce yıllık meşe ağaçları, ışığı saklayan sütunları, bülbüllerin yuva kurduğu kayaları, nehirleri, kutsal dağları, dilek ağaçları, toprak damlarda saklanan kutsal emanetleri, çıraları, şenlikleri, semahları, kırk mananın gizlendiği yanık taşları, çocukların çelik çomakları, çamurdan bebekleri, tüm köyü saran kokusuyla tereyağlı ekmekleri, şarkıları ...

Kabuk bağlayan bir yara yoktu, kabuk insanın kendisiydi. Topraktan sökülüp atılan kabuklardı, tutunacakları toprak, yer, yurt ellerinden alınmıştı.

Beye'nin yeryüzündeki uzun yolculuğu böyle başladı. Ömründe hiç görmediği sıra sıra kara vagonlardan oluşan ve demirlerin üzerinden kayan uzun arabalara bindirildiler. Tren olduklarını apar topar bindirildikleri zaman öğrendi. Daracık vagonlarda oturacak yer dahi yoktu. Yorgun ve bitkindi herkes. Vagonların tabanı hayvan pislikleriyle doluydu. Belli ki daha önce hayvanlar taşınmıştı.

Kara tren onları alıp götürdü. Dünyanın dışına doğru, onlarsa dünyanın içine doğru yolculuktaydılar. Sonsuzluk dedikleri böyle bir şey miydi? Ölüm bile düşmemişti onların payına. Sıkış tıkış sığındıkları mağara, bunun yanında saray gibi kalırdı.

Metal, ter kokusu karıştı birbirine. Küçücük deliklerden giren hava yetmiyordu. Su yoktu. Ağustos sıcaklığı hâlâ yakıyordu.

“Ya ya ya beklediler, bu sıcakta eriyip gidelim diye beklediler. Etimiz eriyip bu demir parçalarına yapışıp kalacak. Sonra demirle birlikte hurdalıklara atacaklar.”
“Ölüm de bazen bulunmaz derlerdi de büyüklerimiz anlamazdık. Ölüm bile özlenirdi demek, aranırdı sıcak bir dost gibi.”

Beye, vagonun bir kıyısına ilişen babasına tutunmuştu sıkıca.

Beye yoktu, dağın eteklerinde atıyordu kalbi. Zaman ardıc ağacıydı, her daim yeşildi. Bir bedendi alıp götürdükleri. Kupkuru bedenleri aldılar, koydular kara trenlere...

Trenler dolusu beden, açlıktan kemiklere yapışmış derinin kapladığı bedenler, durmadan taşıyordu. Bu sefil bedenden ne umuyorlardı. Onları başka bir kılığa koymak neyi değiştirecekti.

Ne kuş olup uçmak mümkündü ne de toz zerresine dönüşüp gözlerden uzaklaşmak... Her birinin kalbi başka yerdeydi. Gözlerinden uzaklara akıyordu. Ağaçta, toprakta, toprak damlı evlerde, evlerin saçaklarında yuvalanan serçe kuşların ötüşünde, harman yerinde, uçurumların dibinde, suyun zerreciklerinde...

Ruh olmadan bedenın ağırlığı neydi ki! İnsan, et ve kemikten ibaret değildi. Peki bu adamların geldiği yerde insan neydi? Nasıl bir mahlukattı ki bunca zulmü kendilerine reva görmüşlerdi. Yaşadıkları aynı dünya değildi belki de...

İşte o zaman trenler dolusu insanın kalbinden geriye kökler uzandı. Tren yorgun ve ölümün kıyısındaki insanları batıya taşıırken, kökler raylardan geriye doğru yol alıyordu, doğruya; gören ya da görmeyen herkesin düşünde farklı bir anlam biçtiği o uzak diyarlara...

Kökler sıkı sıkıya yapıştı kül içindeki topraklara. Bedensiz kalpler, bir ağaç gibi kök saldı yağmalanmış topraklarda, bunu göremeyecek kadar körlerdi. Yoksa nasıl yeniden yaşam filizlenebilirdi! Bedeni koparıp alsalar da doğduğu topraktan, kökleri her zaman toprağın derinliklerindeydi.

Bir yokluğa, hiçliğe doğru sürüklüyorlardı Beye'yi, suskun kavmiyle birlikte...

Ağacını kaybeden kuşlar misali kara trenlerle batının topraklarına taşındılar.

Gece içine çekildi. Işıklı şehirlerden geçtiler. Uzaktı her şey. Ya da onlar uzağındaydı hayatın. O akışkan, canlı hayatın. Gecenin içinde, karanlık tarafından yutuluyorlardı. Tek bir karanlık, tek bir gece var sanırlardı. Değilmiş. Karanlık koyuydu, zifiri. Gece bir başka geceye açılan kapıydı sadece. Gün yutulmuştu gece tarafından.

Güneş yoktu. Şimdi hangi duvarı, taşı, ağacı öpeceklerdi. Güneş hiç doğmuyordu. Gece geceye açılıyordu. Yaşamın bir parçası olan gece artık zulümkârdı.

Şimdi gece bitecek, az sonra ışık sızacak metal parçalarından. Güneş gösterecek yüzünü. Varsın yaksındı, yeter ki gösterecekti onlara öpecekleri bir yeryüzü

parçasını. Dudak değdirecek bir avuç toprak olsa da olurdu. Bu çatlayan dudaklar toprağa değdi mi hayat yeniden canlılığına kavuşurdu nasılsa.

Gece bitmedi bir türlü. Koyulaştıkça azaldı insanlar. Ölülerini saymaya el yetmedi, ışık yoktu. Trenlere doldurulan herkesin eli bir araya gelse yine yetmezdi. Nasıl sayacaklardı, nasıl bileceklerdi. Suskunluk böyle başladı. Ölülerini saymaya parmak yetmediğinde, konuşulan hiçbir şeyi anlamadıklarında, konuştukları anlaşılmadığında sustular.

Yüreğinin ıraklarında ağacını yitiren bir kuş misali kanat çırpıttı Beye. Ağacını aramaya koyuldu, çöl olmadan önce ormanlar, dağlar, neşeyle konup dinlendiği o ağacı... Yerin derinliklerinden feryat ü figandı kopan. Parçalanmış dağdan kalan bir taşın üzerine kondu.

“İşte bu benim hikayem” dedi.

Sosin dağının doruklarından esen rüzgâr, saçlarına dolandı. Tujîk’ten, Munzurların zirvelerinden uçtu, uzaktan Duzgî dağı göründü.

Vadide akan nehrin sularına baktı, kıpkırmızıydı; renkli fistanları, şalvarları, beyaz içlikleri, çarıkları, etekleri, örükleri almış bağrına akıyordu. Her dağın vadisinden kızıl sular akıyordu Munzur’a, bir ülkeyi koynuna almış da denizlere taşıyor gibi ağırdı akışı. İnledi, öldürmeden sevecek bir el aradı. Sustu nehir, sustu dağ, sustu orman. Eski zamanlardan kalma dilsiz acılar, kara vagonlarla hep derinlere taşınıyordu. Demek kara trenler yetmedi, nice kafiye de nehre yüklediler. Ondandır ağır akışı, susuşu. Yükünün ağırlığıdır onu kızılaştıran, inledikçe çatlıyor damarları, kanıyor.

Kanat çırpıttı Beye, o acıların dilsizleştiği zamanın ağrısı gelip böğrüne oturdu. O zaman anladı, insanların kuşa dönüştüğünü anlatan masalları...

Şimdi kendisi hangi kuş olacaktı, nasıl ötecekti, ne zaman ötecekti. Düşündü durdu ikiye bölünmüş bir ağacın kırık dalında. Sahi kuşlar neredeydi?

“Haa Xaskar’ın sızlayışı bundandı” dedi Beye. “Masalları öldürürlerse dağları yok edeceklerdi. Masal ölürse geriye ne kalırdı!”

Sonunda kanat çırpıtmaktan yoruldu, kederle yere doğru süzüldü, nehrin kıyısında kırmızılaşmış bir taşla kondu.

Yükü ağır nehir dillendi:

“Sus ve masallarını söylemeye devam et. Bu hikâye en çok susmakla tamamlanacak. Bak bana, yüklendiğim bunca yükü uzak denizlere yol alıyorum. Elbet bir yerde buluşacak ömrümüz... Sessizce geriye doğru uzayan kökler elbet yeşerecek...”

Sustu Beye. Onunla birlikte trenler dolusu insan sustu. Tekerleklerin gıcirtısı, metal sesleri doldurdu boşluğu.

Gecenin koyuluğuyla gündüzün hayatı belirsizleştiren beyaz ışığı altında susmanın bir anlamı vardı.

O gün metal, ışık, duman, ses ve kanla dolduğunda, hayatı içlerindeki yeryüzüne sığdırmaları gerektiğini anlamışlardı. Dağları, ırmakları, taşları, toprağı, her şeyi o yeryüzüne sığdırmışlardı.

Dışarıdan beklentileri yoktu. Dışarıda yoklardı. Sadece iç hayat vardı.

Susunluğun onları içteki dünyayla buluşturacağını anladıklarında sustular. Onları oldukları gibi kabul eden dağlara duadaydılar. Tüm hayat artık kalplerindeydi. Kimileyin onları korumadıkları için kavgaya tutuşuyorlardı. Kimileyin yakarıyorlardı, kimileyin de öylece seyre dalıyorlardı.

Dışarısı konuşmalarını anlamadığı gibi suskunluklarını da anlamadı, horladı onları. Başka dünyanın insanıydılar.

Tren kompartımanlarının deliklerinden aydınlık sızıyor. Beye, kafasını dayadığı yerde, rayların kıyısındaki küçük çiçek öbeklerini görüyor. Ah tarlaları dolduran kır çiçekleri... Her baharda içinde koştığı gelincik, lale, sarı, beyaz çiçek tarlaları neredeydi? Gözleri nemlenince yüzünü babasının göğsüne gömüyor ve susuyor. İlk defa gördüğü ve inişi olmayan trenler onları nereye götürüyor. Ormanlarla kaplı dağlar bitince ovalar başlıyor. Ekinlerin biçilip kaldırıldığı ovalarda ilerliyor tren. Gök kayıyor, yardımlarına gelmeyen, birkaç damla bile yağdırmayan beyaz bulutlar kayıyor. Annesi ve ablası bir türlü aklından çıkmıyor. Gözleri doluyor, sağ gözünden bir damla akıyor yanaklarına doğru ama sol gözündeki o damla bir türlü akamıyor, gözün köküne tutunup kalıyor.

**

Bir gün bir gece sonra trenden apar topar indirildiler. Susuzluktan dudakları çatlamıştı. Dağlarından koparıldıklarından beri hırpalanmadıkları an yoktu. Ki dağın yerlilerinde hayvanlara da vurulmazdı, onların sahibi de inandıkları Ana'ydı. İnsanı besleyen ağaca, hayvana, suya hiçbir canlıya zarar verilmezdi.

Beye'nin gözü fotoğraflı bir kâğıt parçasına ilişti. Etrafına bakındı, kimseye fark ettirmeden eğilip aldı. Munzur vadisinde yürüyen ruhunu geride bırakmış kafileyi tanıdı. En önde Seydalî ile birkaç köylü net görünüyordu. Ardında puslu dağların içinde yiten bedenlerden biri de kendisiydi. O anda Seydalî ve diğerlerini hatırladı. Etrafına bakındı, gözleri Seydalî'yi aradı. Askerler, vadinin yarısında onu ve birkaç köylüyü kafileden ayırmıştı. Onları bırakmak istemeyenler sıkıca kollarına, bacaklarına kenetlenmişti ama zorla çekip almışlardı. Yürümeye devam ederlerken silah sesleri gelmişti.

Fotoğrafın altında ne yazdığını okuyamadı Beye. Yırtık gazete parçasında yazılanlar Dersim'de neler olduğunu anlatıyordu. "Kahraman Türk ordusu tüm Tunceli dağlarını zapt etti" başlığının altında şunlar yazıyordu: "Açlar ve çıplaklarla meskûn olan bir yer medenileştiriliyor, geriliğin ana merkezi olan bu muhitte şimdi Türk motörlerinin uğultusu birbirine karışıyor. Kuvvetlerimiz

âsilerin bütün köylerini işgal etmişlerdir. Kahraman kuvvetlerimizin ilerlemesi karşısında mağara ve şeleklerle saklanan çapulcular araştırılmakta ve ele geçirilenler âsi döküntüleri adalete teslim edilmektedirler. Tunceli mıntıkasına cumhuriyetin nimetlerini götürmek maksadiyle hükümetçe hazırlanan ıslahat planı, sistemli bir suretle tatbik edilmektedir. Tunceli öz be öz Türk yurduudur. Dersimliler, Horasan'dan gelmiş Oğuz Türkleridir. Kürtlük denilen şeyle alakaları yoktur...”

Beye, birileri görmesin diye gazete parçasını buruşturup avucunun içine gizledi. Elinde liste olan bir asker, aileleri ayırıştırıp kamyonlara binmelerini söylüyordu. Komşu köylerden birkaç aileyle bindirildikleri kamyon onları Manisa şehir merkezinden yirmi kilometre uzaktaki bir köyde indirdi.

Tarumar olmuş sürgün kafilesini köyün camisine götürüyorlar. Her aile geride kalanlarıyla caminin duvarının dibine kümeleniyor. Köylülere emir veriliyor, camide kalanlara ‘allah rızası için yemek götürülsün’ diye. Ekmek ve katık getirenler, caminin kapısına bırakıp geri kaçıyor. Kapıda durup birbirlerinin kulağına fısıldarmış gibi yapıyorlar, “Kürtler insan yiyormuş, duydunuz mu? Sakın içeri girmeyin.” Ama sürgünlerin kulağına gitsin diye de yüksek sesle söylüyorlar. Türkçe bilen birkaç kişi anlıyor. Diğerleri pek umursamıyor, zira insan bir kez derbeder olduktan sonra nereye gitmiş, ne yapmış ne yemiş içmiş çok da umurunda olmazdı.

Beye, yan taraflarında duvara sırtını dayayan mavi gözlü çocuğu o zaman görüyor. Suskunluk onları buluşturuyor. O kara yolculuktan beri ne Beye konuşuyor ne de mavi gözlü çocuk. Aralarında oturanlar kalktığında bir anda ortada buluşuyorlar. İkisi de şaşkın, nasıl olmuştu, kim biraz beri gelmişti de... Çocuğun gözlerine bakıyor Beye, bakar bakmaz da ürperiyor. Tanıyor o bakışları, buğday tarlaları alev alev yandığından beri biliyor, tarlalarda buğday tanelerinin her biri öldüğünden beri biliyor. Êlî'nin mavi gözlerinde buğday tanelerinin cesetleri dağılmış, kara dumanlar göğü kaplamış, çığlıklar, hıçkırıklar...

Sanki birkaç hafta değil de binlerce kez güneş doğup batmıştı. Bu kadar kısa bir zaman nasıl olur da tüm yaşamı yok ederdi. Bu camiye gelene dek kaç kez “Bu bir rüya” demiş ve uyanmak için bu kez ablasının yerine o kendini çimdiklemişti. Ama her seferinde uyuyup uyandığı yer aynı kâbustu.

Biraz daha yaklaşıyor Beye. Dizlerinde kenetlediği yaralı ellerine dokunuyor.

“Name to çiko?” diye soruyor, zamanın en kadim diliyle.

Mavi gözler ona dönüyor, bedeninde lime lime olmuş elbiseler titriyor.

“Êlî...” diyor mavi gözler.

Yorgun sesinde kuşlar vuruluyor. Belki binlerce yıl güneşin doğuşunu karşılamış olan sarp koyakların ardıç ağacı tutuşuyor. Ateşin kıvılcımları camiye dökülüyor, sürgünlerin elbiselerinin sağlam kalan yerleri de kıvılcımlarla delik deşik oluyor.

Kıvılcımların sesine kapılıyor Beye, mavi gözlü çocuğun gözlerinden yanan ardıç ağacının içinde buluveriyor kendini.

Dağa sığınmak yetmiyor, keçi patikalarında bombalar patlıyor. Ölemeyenlerin etrafını sarıyor Romîler. Babası, Êlî'yi tuttuğu gibi ardıç ağacının içine atıyor.

“Ne görürsen gör sakın ola ki buradan çıkma, bağırma, ağlama, tek ses çıkarma, sadece sus” diyor.

Susmak da nesi gördükleriyle defalarca ölüyor on ikisindeki mavi gözlü çocuk. Kurumuş otların, toprağın rengi değişiyor. İnsan bedenlerinden tarlalar uzanıyor. Yanında bir ardıç kuşu, yumurtaların üzerine tünemiş, o da susuyor mu ölüyor mu anlayamıyor Êlî. Ardıç kuşuyla göz göze geliyor. Ellerine gözyaşları damlıyor. Ardıç kuşu aniden fırlıyor ağacın içinden, geride üç yumurta kalıyor. Romîler bir an sığıyor, kuş insan bedenlerinin üzerinde ötmeden sadece dönüp duruyor. Kahkahalar atarak kuşu vurma yarışına giriyor eli silahlılar. Birkaç mermi ardından düştüğünü görüyor Êlî.

Köyden geri kalanlar kabileler halinde batının şehirlerine sürüldüğünde Êlî de yakınlarının yanında bir öksüzdü. Babasının onu attığı ardıç ağacının içinden gördükleri, gece rüyasında gündüz aklındaydı. Gövdesinde kuşların yaşadığını hissediyordu, ardıç ağacını içinde taşıyordu ki bazen dikenleri canını yakıyordu. Ağacın ortasında çürüyen üç yumurtanın kokusunu duyuyor.

“Name mi Beye...” sözleri dökülüyor Beye'nin çatlamış dudaklarından.

Êlî öksüzdü ama Beye de... Çünkü insan en çok da annesini yitirince öksüz, yokluk içinde kalırdı. Çünkü onunla birlikte yurdunun, dilinin, kültürünün bir parçasını da yitirirdi. Anne olmayınca Gaxanlar, ziyaretler, dağlar, ormanlar da öksüz kalırdı, diye aklından geçirdi Beye.

Beye ile Êlî, o günden sonra camiden çıkıp harabe damlara yerleştiklerinde, daha sonra köylülerin tarlalarında çoluk çocuk karın tokluğuna çalışmaya başladıklarında birlikteydiler.

Doğru düzgün ne yiyecekleri ne de eşyaları vardı. Ovalarda uzanan bereketli topraklar, bağlar bahçeler onlar için ekmek kapısı oldu.

Toprak topraktır, dediler. Toprakta ayırım yapılmaz, günahtır. Her yerde aynıdır. Ellerin emeğini, sevgisini verirsən, o da sana karşılığını sunar. Mavi gökyüzü ve toprak vardı. Bu ikisi varsa yaşam yeniden kurulabilirdi. Ama kök tutmazdı. Ortasından bölünen hayat kök tutmazdı.

İnsan da bir ağaç gibiydi. Kendi toprağından söküldü mü başka toprakta yaşayamazdı; ya kururdu ya da kendi rengini yitirirdi. Huzursuz bir kalple yaşam suyu uykudan mahrum kalınırdı.

Hiç kimseye minnet etmedikleri yurtlarından koparılıp, bir parça ekmeğe muhtaç edildikleri bir yere atılmak, boyunlarını büküyor ya, ama neylesinler yaşamaksa yaşayacaklardı. İnsan olduklarını kanıtlamaları ise uzun yılları alacaktı.

VI.BÖLÜM

ÇANTANIN DEVRİMİ

1938'den 56 yıl sonra

Zîlan'ın Adana'da bindiği otobüs, beş aramadan sonra Munzur ile Harçik suyunun birleştiği kavşakta kurulan Dersim şehir merkezine ulaştı. İndiği tozlu otogarda hiç beklemeden onu karşılayan milisle birlikte mavi boyası yıpranmış minibüse bindi.

Kıyısındaki söğüt ağaçlarının rengine bürünmüş Munzur nehrinin paralelinde asfaltı bozulmuş yoldan vadinin içlerine doğru yolculuğu başladı. Kayaların dibinde tadına doyum olmayan suların kaynadığı Ana'nın tapınağının yanından geçiyordu yol.

Oyuklarında mumların yandığı taşlara, mum yakarken yakaran kadınlara bakarken gözlerinden belli belirsiz görüntüler gelip geçti. Kalabalığın içinde saç başı dağınık, elbiseleri yırtık bir kız çocuğu gördü. Herkesin temiz giyindiği bir yerde onun durumuna üzüldü. Bu çağa ait değil de tarihin uzakta kalmış bir kıyısından çıkıp gelmiş gibiydi.

Zîlan, başını cama dayamış nehre ve ötesinde yükselen geçit vermez kayalıklara, hâlâ yeşil olan ormanlara bakıyor. Gözleri dalıp dalıp gidiyor. Yol vermez kayalık bir geçidin başında yeniden küçük kızı görüyor. Ani bir reflekse sığıyor yerinden. Göründüğü anda kayboluyor kız.

"Bir dakika..." diyor Zîlan, yüksek sesle.

"Bir şey mi oldu" diye fısıldıyor yanındaki milis.

Herkes ona dönüyor yüzünü. Şoför dikiz aynasından geriye bakıyor merakla.

Gözleri nemleniyor Zîlan'ın, kekeliyor.

"Yok bir şey, kusura bakmayın, dalmışım" diyor.

Gördüğü gerçek miydi, yoksa sanrı mı? Ne diyebilirdi, durun bir kız çocuğu mu gördüm, diyecekti. Belli ki sanrıydı. Dengesine kavuşana dek sessizce derinden nefes alıp verdi.

Az sonra çift taraftan parlayan yüksek kayalar açıldı da bambaşka bir dünyaya adım attığını duyumsadı. Ağacı, suyu ve çiçeğiyle türlü renklere bürünmüş vadinin kanatlarından içeri süzüldü. Büyülü bir coğrafyaya adım attığını biliyordu. Ah keşke çıplak ayakla buradan yürüme imkânım olsaydı, diye hayıflandı. Hayal edip kapadı gözlerini, minibüsün açık penceresinden serin bir yel tenini okşadı. Sol yanında yatağındaki taşları vurarak akan nehri duydu. Bir peri masalının ortasında patikalardan elleriyle yarattığı kaderine doğru yol aldı.

Ağaçların dalları, vadinin rüzgarıyla kımıldıyor, ağustos böceklerinin sesi ortalığı kavuruyordu. Yerde hâlâ bir önceki sonbahardan kalan yapraklar hışırdıyor.

Göğün sıcaklığı yere uzanıyor, yer boyunca toprağı, taşı, ağacı, insanı, zamanı yalayarak yeniden göğe yükseliyor, titreşen sıcak dalgaların ardında her şey titreşiyor.

Gözlerini açıyor Zîlan; vadi, elli yıl önce olup bitenleri derinliklerine çekmiş gibi kayalarının kuytu köşelerine, cesetleri nehir yatağının derinliklerine dek sürüklemiş gibi. Ağaçlar köklerine dek toprağın katmanlarına çekmiş. Çiçekler alelacele topraktan başını kaldırmışlar her bir insan için, her bir ağaç için, kokularını yaymışlar dağdan dağa. Yakılan meşelikler çıldırırçasına yeşermiş. Çalılıklar tepelerden suyun kıyısına, suya değene dek yürümüşler.

Ah burada her şey yeniden hayatı kurmak için elele vermiş, yeniden iyileştirmek için insanı ve toprağı, yeniden sağaltmak için, diye içten içe acıyor.

Geçit vermez kayaların belleğini okuyor. Ağaçlar boy vermiş çatlaklarında. O hiçbir gücün parçalayamayacağı sertlikte kayalardan nasıl da böyle narin bir canlılık boy vermiş, göğe yükselmiş. O gücü nereden bulmuş.

Vadiyi dinliyor. Hakikatin en iyi anlatıcısı doğadır, kayalardır. Hafızadır taşlar, öpülesi, alın değdirilesi bilgelerdir. Ağaç ağacına, taş taşına gördüğü, bildiği her şeyi aktarır. İnsan da onlardan öğrenmiştir bunu. Sadece insanlığın değil evrenin hafızası gizlidir doğada, görene.

“Bu masal değil” diye bağıyor taşlar. “İyi bakarsan hâlâ bağrımızdaki kan izlerini görürsün. Masalsa tüm bunlar tüm yeryüzüdür masal olan. Masallar gerçektir, o uydurulmuş diye rahatça dinlediğimiz masallar biziz.”

Bitmeyen bir savaşın içinde buldu kendini, çığlıklar kopuyordu kayalardan. İnleyerek ölen kuşlar, keçiler gördü. Hâlâ kara gölgeler dolanıyordu dağlarda. Uzakta kaldığı sanılan o zaman hiç de uzak değildi, işte içindeydi. Geçmişin sesleri, ardı ardına açılan kadim bir kitabın yaprakları gibi gözlerinin ötesinde açılıyor.

O zaman anlıyor Zîlan, ona sevgini vermediğinde, onu görüp anlamadığında, yarasını sarmadığında, sevgiyle uğurlamadığında uzaklaşmaz geçmiş, attığın her adımda seninle kalır.

**

Savaşçıların yanına ulaştığında çalınıp yedi kat yerin dibine gömülen bir hayali, istilacıların elinden kurtarmış gibi hissediyor. Hayal dağdı, yurttu. Kurtarılan her hayal, dağla buluşuyor. Büyülenmiş bakışlarıyla bakıyor etrafına, gülümseyen gözlerinden ışık parçacıkları düşüyor, ona bakan her şeyin üzerine. Bir parça ışık... Etrafında gidip gelen, selam veren, gülen, şakalaşan, hep birlikte çay içen savaşçılar topluluğuyla kendini başka bir dünyanın içinde duyumsuyor. Elbet her

şeyin o anki kadar kusursuz olmadığını biliyor. Uzun yıllardır dağlarda süren savaşın içinde yakaladığı bu kusursuz anda sonsuza dek yaşayabilirdi. Bu kusursuz anı sonsuzlaştırabilirdi. Düşündü bir an, evet bunu yapabilirdi.

Her an içinde bulunduğu topluluktan birinin eksilme ihtimalinin ağırlığıyla duyguları kabardıkça kabardı. Belki herkes bir anı sonsuzlaştırarak hiç tereddütsüz ölüme gidebiliyordu. Bunca savaşın çekilmez ağırlığı böyle hafifliyordu.

Elindeki koyu kırmızı çayın rengini görmese dahi yudumlayınca anlayabilirdi. Göğü kaplayan meşe yaprakları ve huş ağaçlarının nazlı salınımları... Yaprakların arasından savaşçıların üzerine düşen ışık parçacıkları. Yüzlerinin kıvrımlarında yerleşen acının kavruk şarkısı... Her şey apaçık, dupduru, gözlerinin önünde yaşanan anlamlar deryasında eridikçe eriyordu yüreği. Ne kadar derine inebilecekti. Sadece acının değil sevincin de derinliği ürperticiydi. Sevincin ya da mutluluğun derinliğinde ruhun kanatlanmasını taşıyabilmek de güç isterdi. O anın yok olabilme ihtimali, her an etrafında bir çemberin örülüyor olabileceğini bilmek, dağların başlarına yapılan pusu karakollarında kurulmuş ölüm makinelerinin farkında olmak ama yine de o anlık mutluluğu dibine dek yaşamak... Yaşamı hissetmek belki de gerçek anlamına kavuşmasıdır.

Kara çaydanlıkta demlenen çayın etrafında buluşan savaşçıların, üç bardakla sırayla çay içerken ölümla alay etmesidir, zamanı hiçe saymasıdır.

İşte aradığım bu, diyor içinden.

Yan tarafında bir savaşçı, “Heval Zîlan bir şey mi dedin” diye soruyor.

“Ha demek sesli konuştum. Yok heval, senin kulağının biri bu tarafta mı?”

“Benim kulağım her tarafta, herkesi aynı anda duyabilirim. Hatta sadece insanları değil ağaçları, dağları da duyabilirim.”

“Ne güzel” diyor Zîlan. “Ben de böyle bir gerilla olmak istiyorum.”

“Olacaksın olacaksın hiç merak etme” diye onu cesaretlendiriyor savaşçı.

Hep oradalarmış gibi, evveli ve şimdisiyle, burada doğmuş, burada emekleyerek ağaçlara tutuna tutuna büyümüş, baharın ilk yaprağına dokunmuş, huş ağaçlarının altında uyumuş, meşe palamutlarından beslenmiş, dağların yamaçlarında yaşamış ve etrafları uzaktan gelenler tarafından sarılınca da kalkıp silahlanmışlar. Kovulması gereken onlar değil, onlar dağın yerlileri, bak işte ellerinin derisi ağacın gövdesindeki kabuk kadar kalınlaşmış, alınlarının kıvrımlarında hayatlarının sırrını taşıyorlar. Yürümekten sertleşmiş bacakları, tıpkı ağaçların dalları gibi, omuzları dik dağlara yaslanmış, kahkahaları çağlayan sular misali akıyor ormanın derinliklerinde.

Mutlu savaşçılar topluluğu, acıyı, ölümün soğuk nefesini içinde taşıırken, bedenlerini yırtarcasına zorlayan imkansızlıklardan, kıtlıklardan sonra içilen bir bardak çayla mutlu olanların dağı. Umarsızlıkları dağa yayılıyor, ağaçlar salınıyor

rüzgârda, çeşmeler soğuk akıyor kaya diplerinde, çiçeklerin taç yaprakları dağılıyor yamaçlara, kuşlar kanat çırpıyor çığlık çığlığa.

Ah ne kadar mutlu bir dağ! Oysa onların lügatında ne mutsuzluğa ne de mutluluğa yer var. Onlar yalnızca doğanın bir parçası olarak yurtlarını savunuyorlar.

Ya bir an sonra? Her şey ölüme kesebilir. Dağın her yanı bombalarla deşilebilir. Ağaçlar parçalanabilir, her an mutlu topluluktan biri damarlarından boşalan kanla gözlerini kapayabilir.

Bu mutluluğun kaynağı, düşüncelerinden mi geliyor, birbirine gözleriyle taşıdıkları sıcaklıkları mı, işgal edilen dağ için ölebilmenin huzuru mu ya da her şeyden öte bu mutlu anların sonsuzluğu mu? Her ne ise, kötülüklerle etrafları sarılmışken mutluluğun kaynağını buldukları içindi tüm dayanakları... Yoksa dayanmak mümkün müydü, her dakika sınıandıkları acılarda, açlıklarda, bedeninin sancılarında ayakta kalabilmek. Belki duyumsadıkları, doymaktır. Zira en çok da insanın doyumsuzluklarıyla kirlenir yer küre.

Şu an burada ölmek en iyisi, dedirten sancıların ardından dahi yakalanan bu kısacık mutluluk anları... Köpük köpük etrafa dağılan; kendilerine ait giysiler içinde gömleklerine, şalvarlarına, savaşmak için içine mermilerini koydukları raxtı taşısın diye bellerine bağladıkları şûtiklerine, çok yürümekten yorulmasın diye ayaklarına geçirdikleri yünden dokunmuş çoraplarına, kırmızı spor ayakkabılarına, terli boyunlarına bağladıkları yazmalarına, kullanmaktan ellerinin izini bıraktıkları silahının kabzalarına, dahası derilerinden geçerek içlerinin derinlerine, kâh orada kâh burada bıraktıkları yüreklerine, kuru ekmeklerine koydukları katıklarına, çaydan beyaz içleri siyaha dönmüş naylon bardaklarına, yüreklerini döktükleri günlük defterlerine dek işleyen mutluluk anları...

Zîlan, sarhoş olmuştu, bu mutluluk anlarının köpük köpük uçuşan kabarcıklarında duyduğu hazzın derinliklerinde.

Ali'yi düşünüp derin bir ah çekiyor. Son anları, konuşmaları belirsiz bir pusun ardında yitip gidiyor. O ulaşamamıştı dağlara, düşmana esir düşmüştü. Bin kez hayal ettiği şeyi yine aklından geçirdi. Keşke burada olsaydı, o da yaşasaydı bu anları. İşte gerçek sevgi bu diyebilseydi. Sevginin yeniden anlamına dönüşünü tüm benliğiyle yaşasaydı. Bak Ali, deseydi, kabarcıklar ellerine bulaşırken. Küçük bir evden büyük bir dünyanın kapısını aralamak bu olsa gerek. Şehrin öldürücü rutinliğinde yavaş yavaş ölmektense, zamanı doğuran dağın savaşçılarının dünyalarıyla buluşmaktır asıl yaşam. Onlarla birlikte dağın işgalcilerine karşı savaşmaktır. İşte sana hep bahsettiğim his, yaşıyoruz işte. Bu mutluluk anları için ölmek gerekirse ölünür, azap çekmek gerekirse çekilir, soğuktan titremek, açlıktan sürünecek hale gelmek gerekirse gelinir, susuzluktan dudaklar kanarsa kanatılır. Bize ait olmayan bir yaşamı yaşamamızı istiyorlar, bize yabancı binaların karanlığında donmuş yüreklerle zamanı tüketişimizi görmek istiyorlar.

Bu mutluluk anları işte özgürlük... Nedir ki başka özgür olmak. Bir gün bile olsa yaşamaksa, burada ormanların ısıltılı kollarında olsun. Olmayacaksa yabancılığı şehirler, ruhun kaybolduğu tuzaklardı.

**

Dün akşam sabaha kadar yürümüşlerdi. Zîlan, düz taban ayaklarıyla yürümekte zorlanmıştı. Hep geride kalmıştı. Sonunda bir ata bindirmişlerdi. Utana sıkıla geçmişti karanlıkta yürüyen silüetlerin yanından. Neyse ki karanlıktı, kimse görmemişti diye düşünürken.

Bir savaşçı, “Heval Zîlan iyi misin” diye sormuştu.

“Heval çok utanıyorum, siz yürürken ben ata binmişim” demişti yüzünü sol koluyla kapatarak. Oysa yüzünü saklaması boşunaydı, savaşçılar karanlıkta görmeyi öğrenmişlerdi.

“Yok heval utanmana gerek yok. Şehirlerin pasıdır bacaklarını yürütmeyen. Göreceksin, hepimizden daha iyi olacaksın. Sen de alışırsın zamanla” demişti ya savaşçı, içi biraz rahatlamıştı.

Ama biliyordu ki düz tabanları onu hep zorlayacaktı. Olsundu, mutluluk anlarıyla yenecekti her zorluğu. İşte sabah olup da ateş yaktıklarında, etrafında ısındıklarında, kara çaydanın içindeki su fokurdayana kadar ateşin üzerinde tuttuklarında, içine şekeri, çayı attıklarında, şırıl şırıl bardağa akıtıldıktan sonra yudumlandığında her şey sona ermişti. Sanki yaşam yeniden başlamıştı. Zorlukla geçen her gecenin sonunda ya da günün sonunda, günlerin sonunda içilen bir bardak koyu kırmızı çayla yaşam yeniden başlıyordu. Savaşçılar da buna alıştı. Ne zorluk gelirse gelsin yaşamın yeniden başlayacağını bilmenin rahatlığıyla geçiyorlardı yeryüzünden. Birbirlerini kırdıkları, üzdükleri zamanların ardından bile yeniden başlayabilirdi her şey. Burada küskünlükler de uzun sürmezdi. Uzun yürüyüşün bir yerinde ellerine uzanırdı küskün el, çantanı taşırdı, seni sudan geçirirdi, kayadan geçmene yardım ederdi, çatışmanın en sıcak anında geriye çekilmen için öne atılırdı, bir parçacık şekerini paylaşırdı, kaşığına paylaşırdı, terleyen alnına mendilini uzatırdı. Böylece dağılırdı öfke, kalmazdı günlere...

Ah, işte sevgi bu, daha ne istenebilir, dedi içinden. Ali’ye olan sevgimi savaşçılarda, dağlarda yaşayacağım. Küçük bir yuvada yaşamak değildir sevgi. İşgal altındaysa yurdun, yolların, yüreğin eziliyorsa tüm bunları öteleyerek iki kişilik aile nasıl kurabilirsin. Burada değilse neredede. Ali’nin de bir an evvel buraya gelip bu sarhoş eden zamanları yaşamasını istiyordu.

Savaşçı ateşi yakarken kendinden geçerek izledi Zîlan.

Bir mabedin içindeki kutsal ocağı yakıyormuşçasına başlamıştı. Sonbahar yağmurları ormanları ıslatmıştı. Dumanın düşmanları tarafından görülmemesi için, topladıkları ağaçların nemli kabuklarını soymuştu. Kabuğundan sıyrılan kuru

dalları, kare şeklinde üst üste koyarak oluşturduğu kafesin içine daha ince dallar yerleştirdi. Ateşi tutuşturmak için her zaman ceplerinde bir lastik parçası taşırlardı. En kolay yol buydu. Ve sonra alevler yükseldi yavaş yavaş. İki ucundan tuttukları meşe dalına çaydanın kulpunu geçirip alevin üzerinde tuttular. Ateşin etrafında kümelenen savaşçılar, ısınmaya çalışırken, bir yandan da çayı kaynattılar.

Az sonra kara çaydanlıktaki su fokurdayınca, “İşte yaşamın sesi bu” dedi bir savaşçı. Hep birlikte güldüler.

Ah ateş! Çayın sırrı da ateşteydi. Ateşin de ruhu vardı. Onun ruhuna ulaşabilirsen, hayatın tüm gizlerini önüne serebilirdi. Kavminin, annesinin ateşe olan bağlılığını daha iyi anlıyordu. Bacadaki ateş hiç sönmezdi, sönmemeliydi. Ateşe su dökülmezdi.

İşte burada kutsal ateşin sırrının çözüldüğü yerdeydi. Dağların başında, kalbin dört gözünün ortasında. Ocağın kutsal ateşi yanıyordu. Yenilmiş eski savaşçıların izinde son isyanı yaşıyorlardı.

Dağın ateşine ellerinin ayasını uzatmıştı. Isı ayalarından geçerek kollarına, tüm bedenine yayılıyordu. Alevi yüzüne vuruyordu, çözülüyordu soğğun teninde bıraktığı katılık. Eriyen yüreğinde düğüm olmuş uzaklıktı. Çözöldükçe yakınlaşıyordu çemberin bir parçası olan savaşçılarla.

İşte bu ateşin çemberiydi. Sonra halayın, semahın, kavganın çemberi olurdu. Hayat, ateşin etrafındaki bu çemberdi. Hep dönecek, ölmeyecek hiçbir şey. Çember yenileyecek kendini, ateşin ısıyla, güneşin ışığıyla, suyun ve toprağın ruhuyla.

Demek insanlık duygusunun belleğı böyle oluşuyor, diye düşündü. Bellek dediğın salt bilgiden mi oluşurdu. Yok yok olamazdı. Bellekte en güzel duygular, anlar da saklanırdı. Öyle ya duygusunu unutmazsan o şeyin kendisini de unutamazsın. İnsan duygunun belleğini yitirdi mi geriye ne kalırdı? Mutlak bilgi yoktur, hep değışir, katlanır, büyür, ne bileyim. Ama bir anın, şeyin sende bıraktığı duygu zor değışir. Belki o da değışir ama daha kalıcıdır.

Zîlan, ateşin alevlerine daldı. Ateş hiç sönmemeliydi. Tüm talana ve işgale rağmen kavminin binlerce yıl yaşamasının nedeni bu ateşti belki de.

**

Son aylarda gelen yeni savaşçıların iki haftalık eğitim göreceğı Demenan dağlarının kuytuluklarına yol alıyorlar. Eğitim yerleri, yüksek dağların ormanlık bir yamacı. Yalnızca onlar değil yamaçları mekân eyleyen, onlarla birlikte dağ keçileri bezuvarlar, kurtlar, ayılar, vaşaklar, keklikler, renk renk kuşlar var. Büyükçe bir kayanın altında kaynayan pınardan birbiriyle karşılaşmadan hepsi yararlanıyor.

Savaşçıların eğitimi de dağa adım attıklarında başlıyor. Kelimelerden çok doğadan, diğer canlılardan öğreniyorlar.

İlk gün eğitiminde, “Dağlarda yaşamın kendisi bir eğitimidir. Yaşam, amansız bir öğreticidir” diyor eğitmenleri.

Bu Zîlan için zor değil, çünkü her zaman hayatın ayrıntılarında bulmuştu aradığı gerçeği. O andan başlayarak da bitkileri, hayvanları bir bütünen doğayı dinlemeye, anlamaya özen göstermişti. On beş kişilik yeni savaşçı grubunun içinde en tecrübelisi ve yaş olarak da olgunuydu. Bu yüzden öğrenirken öğretiyor Zîlan.

Eğitmen, onlara dağda yaşamının inceliklerini anlatıyor; dağda olmalarının amacını, içinde yaşarken uzak düştükleri ülkelerini, savaşmanın zorluklarını, düşman pusularını, ellerindeki silahları kullanmayı ve daha birçok şeyi...

“Doğanın içinde yaşamının tadı başkadır. Ama zorlukları çoktur. Ölüm var, açlık ve uykusuzluk var. Bazen yürümekten bedenini seni taşıyamaz olur...” diye zorlukları sıralıyor eğitmen.

O anlatırken Zîlan tamamlıyor bazen.

“İnsanın gücü sınırsızdır. Zorlukları yendikçe daha çok güçlenir. Elbet özgür yaşamı yaratmanın zorlukları olacak” diyor.

“Düşmanınızı iyi tanımalısınız, tanımadan onunla savaşırsınız” diye anlatıyor eğitmen.

“Düşman acımasız, bunu metropollerde de gördüm, yaşadım. Onu iyi tanırsak yenebiliriz de” diyor Zîlan.

Patıkaya dizilerek gece yürüyüşlerine çıkıyor yeni savaşçılar. Dağda yaşamak için karanlıkta yürümeyi öğrenmek gerek.

Zîlan’ın ayakları taşlara, küçük toprak tümseklere, ağaçlardan düşmüş odun parçalarına takılıp düşüyor. Pes etmiyor, kalkıp yürümeye devam ediyor. Şehirlerde insanın ayağını çok yükseğe kaldırmasına gerek kalmaz. Dümdüz yollarda adeta ayaklarını yerden sürüyerek ilerler. Ama dağda yürümenin kuralı bacağını kendine doğru yükseğe daha fazla çekerek ayağı ileriye atmaktır.

Orman patikasında yürürken, ince dallar gözlerine, alınına, saçlarına takılıyor. Gözleri geceye alışıyor, gecede insanı, ağacı, hayvanı ayırt etmeyi öğreniyor.

Anlıyor ki, yurdun gelmiş geçmiş tüm bilgisi dağın hafızasına kayıtlı. İyi bakarsa, o hafızayı okuyabilir, oradan hakikate ulaşabilir.

Uzun yıllardır dağda yaşayan eğitmen, büyük şehirlerden gelen genç savaşçıları anlayamadığında Zîlan’ı dinliyor. Zîlan, ona şehir yaşamının yabancılıklarını, insandan kopardıklarını, çürümüşlüğünü anlatıyor.

“Sabır” diyor. “Bu gençler öyle bir yerden geldiler ki, hep hırpalandılar. Önce onlara kendilerini anlatmak gerek. Kendilerini tanırlarsa zorluklarla başa çıkabilirler.”

Yeni savaşçılardan Ruken, zorluklara dayanamayıp eve gitmek istediğinde Zîlan yetişiyor. Ona zorluklarla mücadele etmeyi yaşayarak anlatıyor.

Tepeye çıkarlarken ayağı çakıllardan kayarak düşüyor. Önde yürüyen Ruken'e sesleniyor.

“Bak Ruken ben senden daha fazla düşüyorum” diyor nefes nefese kalırken.

“Valla sen dağ keçisi gibisin. Bir aya kalmaz iyi bir savaşçı olursun.”

Az sonra Ruken'in de ayağı kayıyor, birkaç adım aşağıdaki Zîlan'a çarpıyor, birlikte kahkahalarla kayıyorlar.

Eğitmen, “Şşş fazla ses çıkarmayın” diye azarlıyor onları.

Birbirlerine tutunarak doğruluyorlar, kıs kıs gülererek yola devam ediyorlar.

Orada savaş kadar dağ yaşamının pratik inceliklerini de öğreniyorlar; ateş yakmayı, ateşte yemek, ekmek ve çay pişirmeyi, temizlik yapmayı, yürümeyi, yük taşımayı, kendini korumayı... Şehirde yaşamaya benzemezdi dağ yaşamı. Burada sıradan işleri yapmanın da sırları vardı. O sırları öğrenemeyenin yaşayamayacağını çabuk öğreniyor Zîlan.

Dağlarda, yeri, çiçekleri incitmeden yürüyor. Sadece dağları görmekle yetinmiyor, otların arasına saklanmış minik çiçekleri, ağaç yapraklarıyla bütünleşmiş küçük kuşları, otların arasındaki renk renk böceği de görüyor. Bazen dakikalarca izliyor, onları izlerken zamanı unutuyor. En çok da karıncaları izlemeyi seviyor; hiç bıkmadan yuvalarına yiyecek taşımalarını, çalışma düzenlerini... Onların hakikatini anlamaya çalışıyor, anladıklarını çevresine de anlatıyor. Dersim doğası, her yeni gelen savaşçı gibi onu da büyülüyor. Doğaya, içinde yaşayan her canlıya karşı hassas davranıyor.

O gün Çiya, çay yapmak için ağaçların yeşil dallarını kırdığında Zîlan uzaktan fark ediyor. Ayağa kalkıp koşuyor.

Savaşçı yeşil dalı kırıp ateşe attığında inciniyor Zîlan.

“Heval dur ne yapıyorsun” diyor ani bir refleksle.

Çayı kaynatmak için ateşi harlamaya çalışan savaşçı şaşkınlıkla kalakalıyor. Ne hata yaptığını anlamaya çalışıyor. Birkaç savaşçı da çevrede düşmana ait görüntü ve sesler arıyor.

Zîlan, “Sen ağacın yeşil dallarını koparıyorsun heval” dediğinde düşman olmadığı için rahatlıyorlar.

“Evet çayı kaynatmak için...” diyor Çiya biraz da afallayarak.

“Wey biz de sandık düşman geldi heval” diyor uzaktan onları gören bir diğer savaşçı.

“Ama öyle olmaz heval” diyor Zîlan üzülererek. Eliyle ağaçların arasındaki kuru dalları göstererek. “Bak ağaçların arasında kuru dallar dolu. Neden yeşil ağacın dallarını kesiyorsun. O yeşil ağaç da bizim gibi nefes alıyor, canlı. Bizim bir yerimiz çizilse, yaralansa nasıl acır değil mi? Onlar da öyle.”

Yüzü kızgınlık ve utançtan kızaran Çiya başını sallıyor, kalkıp ağaçların arasından kuru odunları toplamaya başlıyor. Zîlan da ağaçların arasından kucağında kuru odunlarla geliyor.

Çay demlenip içilmek üzere içi kararmış naylon, cam, çelik bardaklara dolduruluyor.

Ama Zîlan, ateşine yeşil dallar atılarak kaynatılan çayı içemiyor.

“Tamam heval Zîlan bir daha yaş ağaçları kırmam. Ama lütfen bu çayı iç” diyerek ısrar ediyor Çiya, ama Zîlan içmiyor.

“Kusura bakma heval Çiya. Ben o çayı içemem. O ağacın acısını içimde duydum.”

“Haklısın heval. Hiç aklıma gelmedi inan” diyor Çiya başını önüne eğiyor.

“Sana kızmadım heval Çiya üzülme” diyor Zîlan. “Hepimiz yeni bir yaşama adım atıyoruz. Yaşamın her ayrıntısını yeniden öğreniyoruz. O kadar yanlışa alıştırdık ki, bunları beynimizden, yüreğimizden atmamız kolay olmayacak. Buna hata demek de doğru değil, birlikte doğrusunu öğreneceğiz.”

“İlk başta gösterdiğin reflekse biraz kızdım heval Zîlan. Şimdi düşünüyorum da bizim köyde de yaş ağaçların kesilmesi günah sayılırdı.”

“Güzel bir örnek verdin. Evet, bizim kültürümüzde doğa canlıdır, dosttur. Bu dağlarda bizim yaşamaya hakkımız olduğu kadar kurdun kuşun, ağacın, çiçeğin de var. Burası onların da yurdu. Birlikte yeni bir yaşam kuruyorsak, her canlıyı görmeyi, hassas davranmayı bilmeliyiz.”

Yeşil bir dal ile başlayan sohbetleri, Çiya’nın Zagros dağları arasındaki köyüne dek uzuyor. Anne ve babası erkenden öldüğü için nenesi ve dedesiyle büyüyen Çiya, onlardan öğrendiklerini anlatıyor.

Toplanan kuru odunlardan yeni bir çay demleniyor. Ateşin etrafında halka oluyorlar. Çiya’nın gözlerinde nehirlerin yeşilliği, saçlarında Zagros dağlarının sarı çiçekleri, uçarcasına koşuyor dağ yaylalarından. Dersim dağlarından Zagroslara hikayelerden bir yol açılıyor. Çiya tanıdığı yolları anlatıyor, Zîlan ve diğer savaşçılar da onun ardında. Bazen durup rengarenk bir çiçeği kokluyorlar, bazen uçurumlardan derin vadilere bakıyorlar, bazen de ak köpüklü soğuk sularını içerek dinleniyorlar.

“Haydi arkadaşlar eğitim başlıyor” diyor eğitmen.

Yeni savaşçılar, güzel bir rüyadan uyandırılmanın kırıklığı içinde kalkıyorlar.

“Arkadaşlar bundan sonra her gün bir arkadaş köyünü anlatsın” diyor Zîlan aniden. Bedenlerini saran neşe içinde eğitim alanına yürüyorlar.

**

Eğitim zamanı bittiğinde yeni savaşçılar eyaletin farklı yerlerine dağıtıldı. Zîlan, Dersim’in doğusunda bulunan Nazimiye bölgesindeki gerilla birliğine doğru yola çıktığında sırtında ufak tefek öteberisini taşıdığı çantası, omuzunda silahı vardı.

Dağlar, ay ışığının gümüşü ışıkları içinde yunuyordu. Dağın geçitlerine doğru uzayan patikalar, bir nehir misali ayaklarının altında dalgalanıyordu. Tekmil doğa, ayın ışıklı ninnisi altında huzurla uyukluyordu. Her yer öylesine koyu bir sessizliğin hükmü altındaydı ki göğsünde atan kalbinin sesini dinleyişi bir yana neredeyse damarlarında kanın akışını duyabilecekti. Bu sessizlik hem dinginleştirici hem de ürkütücüydü.

Gecenin seslerini dinlemeyi öğrenmeliydi. O koyuluğun içinde pusular gizlenebilirdi. “Eğitimle her şeyi öğrenemezsiniz. Yaşamın her anında tetikte olmalı, doğayı dinlemelisiniz. Bizde yaşam en iyi öğreticidir. Tecrübeli savaşıları iyi takip edin” demişti eğitmen.

Demenan dağlarından Haydaran dağlarına yol veren geçide yaklaştıklarında öncü savaşçı durdu ve geçide kulak verdi. Havayı kokladı, rüzgâr burnuna yabancı kokular getirdi. Geriye dönüp eliyle eğilin işareti verdi ve olduğu yere çöktü. Boncuk misali onun ardına dizilen gerillalar da çöktü, elleri silahlarındaydı.

Zîlan’ın kalbi güm güm atıyordu, sesi duyulacak diye endişelendi. Geldiğinden beri böylesi durumlarla çok karşılaşmıştı. Düşmanları dağın her yerinde olabilirdi, elleri tetikte yaşıyorlardı. Öncü işaret verdiğinde yeniden kalkıp sessiz adımlarla yürümeye başladılar.

Geçide yeni varmışlardı ki, öncünün bağırışını duydu:

“Yere yatın, pusuuu...”

Aynı anda tepede karanlık gölgeler belirdi ve korunaklı yerlerinden geçide doğrulttukları silahlarını ateşlediler. Sonrasında hiçbir şey görmedi. Dağ kopmuş da üzerlerine düşüyormuş gibi sallanıyordu yer. Zîlan da eli tetikte, nemli toprağın üzerine attı bedenini.

“Ayağa kalkmadan kendinizi tepenin ardına atın çabuk, sakın durmayın” diye yeniden bağırdı öncü. O da uzandığı yerden silahını geçidin üstüne doğrultmuş ateş ediyordu.

Zîlan da önündeki savaşçıları takip edip eğilerek koştu. İnce izler bırakan mermiler başının üzerinden geçiyordu. Durup ateş etmek istedi ama bir hata yapmaktan çekindi. Eğitmenin “Mümkün olduğunca en kısa anda pusu yerinden uzaklaşmak gerek” sözünü hatırladı. Öncü de onların uzaklaşması için yer değiştirerek ateş etmeye devam ediyordu.

Dağın öbür yüzüne geçtiği anda yakınında bir bomba patladı. Patlamanın basıncıyla yuvarlandı. Saçına, yüzüne toprak parçaları doldu, derin bir kuyudaymış gibi kulakları ağırlaştı. Aşağıya, ağaçların olduğu yere doğru nefes nefese koşmaya devam etti. Patikayı kaybettiğini o zaman anladı. Etrafında kimsecikler yoktu. Henüz yapraklarını dökmemiş ağaçların arasından dallara çarpa çarpa ilerlerken silahların sesinden uzaklaştı. Yolu bilmediği için bir yerde durup beklemeliydi. Askerlerin geceleri ormanın derinliklerine giremeyeceğini biliyordu, pusu yerinden uzaklaşınca ormanlık yamaçta oturup çantasına

yaslandı, ter içinde kalmıştı. Teninin altında terli yaprakların, nemli toprağın kokusunu duydu. Dağılan saçlarını çözüp toprak parçalarını elleriyle silkeledi ve yeniden bağladı. Ay ışığıyla bezenmiş manzarayı izlemek içini biraz olsun rahatlatmıştı. Gece ne kadar da berraktı, her şey seçilebiliyordu. Hâlâ silah sesleri geliyordu. İçinden, herhalde askerler, korkularını geçirmek için karanlığa kurşun sıkıyorlar, diye geçirince gülümsedi.

Acaba arkadaşlarına bir şey olmuş muydu? Biraz geride olduğu için onlardan kopmuştu.

Ne garip, diye geçirdi içinden. Az önce bir mermi kendisini de bulabilirdi, şu an burada bu manzarayı izlemiyor olabilirdi. Ölüm bu kadar yakındı. Koyu sessizlik bir anda savaş meydanına dönebiliyordu. Bir zamanlar nasıl olduğunu bir türlü çözemediği ya da anlamaya çalıştığı savaşın tam ortasıdaydı. Düşmanıyla karşılaşmanın onu korkutmadığını düşününce içten içe sevindi. İlk silah sesinde kalbi göğsünden fırlayacakmış gibi atmıştı ama sonrasının nasıl geçtiğini anlamamıştı bile.

“Bu bir yaşam savaşı” demişti ya Recep, onu şimdi anlıyordu. Ayın kanatları altındaki gecenin neresindeydi Recep? Onu görebilecek miydi, yeniden doyasıya sohbet edebilecek miydi? Kendisini dağlarda görse kim bilir ne kadar sevinecekti. Mavi mavi gülecekti ve ona dağ zamanlarını anlatacaktı belki de. Üniversite zamanlarını yad edip, gidişinden sonra kimin ne yaptığını soracaktı. Sonra Esengül’ü düşündü. Buraya gelirken onu göreceğine neredeyse emindi. Ama o da uzaktaydı.

Teri soğuyunca bedeni ürperdi, boynundaki kefiyeyi çözüp başına, omuzlarına sardı iyice. Dağın sert rüzgârı, keskin ışığı altında her şey apaçıktı.

Her şeye rağmen kendini hiç bu kadar hafif hissetmemişti. Her savaşçının tüm hayatı sırtındaydı. Onlar buna evini sırtında taşımak diyorlardı. Yalnızca ev de değil, anılarını, hayatlarına dair her şeyi bir çantaya sığdırmışlardı. Üzerlerindeki tek kat elbiseden başka çantalarında bir yedek çorap, anılarını yazdıkları defter, birkaç hatıra fotoğrafı, bir iki öğünlük ekmek, ufak tefek ihtiyaçlar dışında maddi hiçbir zenginlikleri yoktu yeryüzünde. Zira onlar kayıp hazinelerin ardında uzun bir yoldaydılar.

Eşyanın esaretinden kurtulmak herkes ve her şey için ışığın yolunu açar, aydınlatır; insanı ruhuna, özgürlüğüne yakınlaştırır. Eşyalar dahi kendine özgümlükleriyle kalırlar.

Evini sırtında taşımak Zîlan’ın çok hoşuna gitmişti. Devrim bu değilse neydi? Hep daha fazla kazanmanın, maddenin peşinde insana dair güzellikleri heba eden insanlığın aksine her şeyi geride bırakmak, dağlarda bir ağaç gövdesi ya da bir kaya parçası gibi var olmayı tatmak devrim değilse neydi.

Dağın güneşinde eskimiş, toprak kokan çanta hem yorgandı hem yastık hem yataktı hem yemek hem hatıraydı hem ev. Ama bu evin duvarları, çatısı yoktu.

Toprak, ağaç, kaya rengindeydi çoğunlukla. Bazı çantalar kıyı köşelerinde taşların izini taşırdı. Torbaların iplerinden kargacık burgacık dikişlerle birbirine tutturulurdu parçaları. Uzun yıllar sırtta taşınmaktan yol arkadaşı olurlardı. Saklanan defter, fotoğraflar, taşlar bazen hediye olur başka çantalara geçerdi. Bazen de çantalar hatıralarıyla kalırdı geriye, ya bırakıldığı toprak altında kalıp ona karışırdı ya da başka bir terli sırtta yolculuğunu sürdürürdü.

Dağa adım attığından beri her ayrıntısını yüreğine kazıyordu Zîlan. Yürüdükçe kendine doğru yol aldı, üzerindeki toprak rengi şalvar, gömlek ve yelek ile dağdan bir parça olarak. Düşünceler, duygular ne kadar da çıplaktı burada.

Dağın ritmi yürüyüşte atıyordu. Yerçekimini en çok da dağda dibine kadar hissedersin, yürürken bedenin ağırlaşır. Ona karşı gelemezsin ancak ona katılabilirsin. Ona karşı gelersen yaşam zorlaşır. Çünkü dağ, ona gelen her insana önce faniliğini hatırlatır. Heybetli dağların arasında minicik bir nokta olduğunu gördüğünde haddini bilmeyi öğrenirsin. Bu hakikatin gücüdür. İnsan da topraktaki solucan da havada uçan kuş da, mağarasından çıkan ayı da aynı otlar ve meyvelerle beslenir, aynı yollardan geçer, aynı suları içer, aynı toprakta uyur ve aynı göğe bakar. Dağda herkes eşitlenir, tıpkı ölümden olduğu gibi. Tüm bunları görmeden dağın hakikatini asla anlayamazsın ve sendellersin. Düşersin, belki dağdan ayrı gördüğün varlığın bir sabun köpüğü misali yok olabilir.

Dağın savaşçıların kendine has yürüyüş temposu vardı. Ayaklarını yere sağlam basar, dağ tırmanırken hafiften öne doğru atılırlar. Yay gibi gerilirlerdi, bazen de bir ağaç gibi dimdik. Yumuşakça, acele etmeden ama hep kendi hayatlarının keşfettikleri temposuyla...

Sorular sordu Zîlan; topraktan ve buğdaydan kopan ellere ve ayaklara ne olur? Onlar kendini nasıl tanımlar. İçinden çıktığı doğadan kopan insan hâlâ bildiğimiz anlamda insan kalabilmiş midir?

Dağda eller ne topraktan ne de ekmekten kopmuştu. Odun ateşinde, sac haline getirilmiş bir teneke parçasının üzerinde pişen ekmeğin kokusunda yaşıyorlardı. Uzun yıllardır dağda yaşayan savaşçılar başka bir dünya kurmayı deniyorlardı, ölenler de ardıllarına miras olarak bunu bırakıyordu. Kendine has tavırları, refleksleri, dili, sözcükleri, şakaları, sevinçleri ve üzüntüleri vardı. Gayeleri ilkleri yaşamayı başarmaktı. Savaşmaksa bunların içinde en azıydı belki de. Ülkelerini işgal edenlerin unutturmak istediği her şeyi ısrarla hatırlıyorlar, üzerindeki kabuğu kırarak kendilerine ulaşıyorlar önce, kendileriyle barışıyorlar, bir tür arınma. Ulaştıkları her özgürlük daha sıkı sorumluluğu getiriyordu, bundan uzaklığı değil. Yazılı kurallardan çok yazılamayanlardı onlara yön veren; sorumluluk, sevgi, vicdan, fedakârlık... Birbirine bağlı ve ihtiyaçların getirdiği bir bağımlılıkla, doğaya uyumlu yaşamaya çabalıyorlardı.

Zîlan, dağ yaşamının yolaklarında ağır ağır dolaşırken, her şey yeniden pusu öncesi dinginliğe bürünmüştü, hiçbir şey olmamış gibi. Sonbahar demlerini

yaşayan doğa derin derin soluyormuşçasına titreşiyordu. Ekim ayının soluk renkleri, ışığın altında daha farklı parlıyordu. Cılız ışıkları anca görülebilen uzak köylerden köpek sesleri geliyordu.

Bir zaman sonra ormanın içinden fısıltılar duyunca kulak kabarttı. Ne kadar zaman orada oturduğunu fark etmemişti ama artık silah sesleri yoktu. Sessizce karaltının yaklaşmasını bekledi. Gecenin berraklığında onun arkadaşı olduğunu anlayınca seslendi.

“Heval Zîlan sen misin” dedi öncü, yanına yaklaşarak. Soluksuz kalmıştı, demek epeyce bir süre geçmişti.

“Evet heval buradayım. Arkadaşların hepsi iyi mi?” diye sordu ayağa kalkarak.

“Herkes iyi, kayıp vermeden atlattık pusuyu. Seni arıyorduk. Geç olmadan yola koyulmamız lazım” dedi öncü, koluyla alnını silerken yürümeye başlamıştı bile. Elli metre sonra patikaya koyulduklarında ne kadar yakın durduğunu anladı Zîlan.

“Heval ay ışığında manzara ne kadar güzel değil mi?” dedi yürürken.

“Heval Zîlan şimdi manzaranın zamanı mı? Arkadaşlar bizi bekliyor” dedi öncü elini sallayarak.

“Savaş da olsa kıyamet de olsa bu güzellikleri görmeden geçemez ki insan.”

“Valla heval şu an tek düşüncem yerimize varmak. Manzarayı gündüz bol bol izlersin” dedi öncü. Ayağı taşa takılınca öfkeleni. “O kaçan alçak bildiği tüm geçiş yerlerimizi, noktalarımızı ele vermiş. Operasyon bu alana da kayabilir. Onun bildiği noktalardan uzağa gitmeliyiz.”

Zîlan, nefes nefese ona yetişmeye çalışırken, bir hafta önce dağdan kaçarak askere teslim olan bir savaşçıdan bahsettiklerini hatırladı. Onun gidişiyile operasyonlar da artmıştı. Geçen yaz şehirde uğradıkları ihaneti, sonrasında Ali’nin de ihanetin kurbanı olduğunu düşününce Zîlan da öfkeleni.

“Bu ihaneti bağrımızdan söküp atabilirsek, bir atabilirsek...” dedi öncüyü destekleyerek.

Pusu anında dağılan tüm savaşçılar bir araya gelince gecenin gümüş kanatları altında dizildikleri dar patikada sabaha yol aldılar.

**

Savaşçıların yağmur çamurla boğuştuğu güz zamanları çabuk geçti. Karın düştüğü günlere az kalmıştı. İlk kar düşer düşmez kış kampına gideceklerdi. Bahara dek zamanlarını yer altı sığınaklarında ya da mağarada geçireceklerdi. Sonbahar yağmurlarında kış için depolayacakları yiyecekleri taşımak, gece boyunca ayaklarında kilolarca çamurla yol katetmek zordu.

Zîlan, geçirdiği aylar boyunca hem gerilla yaşamını öğrenmeye çalışıyor hem de savaşın gidişatı üzerine düşünüyordu.

Yine bir çay sohbetinde bu düşüncelerini bölük komutanı ile paylaştı.

“Düşünüyorum da heval, bizim şehirlerde güçlü eylemler geliştirmemiz gerekiyor. Değil mi? Tamam dağda epey yol katettik. Ama artık onları kalplerinden vurmamız, tüm kötülüklerin yerleştiği şehirlere taşınmalıyız savaşı. Hep dağlarımız, ağaçlarımız, kayalarımız parçalanıyor. Tarihimizin altını üstüne getirdikleri tozlu raflarda saklıyorlar gerçeği, ona ulaşmak için bunu yapmalıyız.”
“Evet doğru söylüyorsun heval. Buna ilişkin planlarımız var. Ama önümüz kış” dedi komutan.

“Şehirde çalışma yürütürken de bunun üzerine çok yoğunlaştım. Kendimi şehir eylemleri için öneriyorum. Baharda planlarınız olursa, zaten buna ilişkin rapor da yazacağım.”

“Daha önce de söylemiştin. İstersen seni şimdi de gönderebiliriz şehirde çalışmalar için. Ne dersin?”

“Yok heval, ben bu kış kalıp eğitim almak istiyorum. Daha güçlü bir dönüş olmazsa anlamı kalmaz.”

“Tamam heval, o da doğru. Kış boyunca birlikteyiz zaten, daha sonra yine konuşuruz.”

Bu kısa sohbet bile Zîlan’ı heyecanlandırmaya yetmişti. Savaşçılar da ona hak veriyordu. Hep aynı düzlemde süren savaşın bir zaman sonra faydası olmuyordu. Alışkanlık halini alıyordu. Mutlaka farklı eylemlerle dağın işgalcilerine cevap vermek gerekiyordu.

Zîlan, en çok da savaş yöntemleri üzerine düşünüyordu. Mutlaka savaşta ilerlemeyi sağlayacak bir farklılık yaratılmalıydı. Bunu yapabiliirdi, mutlu topluluğa olan sevgisinden, işgalcilere olan öfkesinden, yeni bir zamanın kapılarını açmak için yapmalıydı. Ama nasıl? Günü gelince nasılının da içinden yükseleceğine neredeyse emindi. İçindeki küçük kız kıpır kıpırdı, gecenin yorgunluğuna, ayaklarının sızısına rağmen erken kalkıp ateş yakmış, çay hazırlamıştı. Savaşçılar onun hazırladığı çayı yudumlayıp gecenin komik anlarını hatırlarken onları izlemekten duyduğu sevinci, gözlerindeki huzurla gösteriyordu. Ona yaşattıkları bu mutluluğa bir karşılık verme düşüncesiyle içten içe seviniyordu.

Layık olmayı onlardan öğrenmişti. Sevdiklerine layık olmanın ardındaydılar. Onlardan biri olmayı başarmıştı işte. İlk günlerin çekimserliği yok olmuştu. Artık o da dağın savaşçılarından biriydi. Gömleğinin yakası terden simsiyah olmuş, çoraplarının ucu delinmişti, elleri nasırlaşmış, derisi kalınlaşmıştı. Kırmızı mekaplarında çamur izleri vardı. Bedeninden gelen toprak kokusunu duyumsayabiliyordu.

Bazen yürüyememesi sorun oluyordu. Ama onu yenmenin de sırrını öğrenmişti, ne de olsa her yürüyüşün sonu olacaktı, bir yudum çay içilecekti. Onun için dağın her bir zorluğunu yenmek, bir savaş kazanmakla eşdeğerdi. Artık diğer savaşçılar gibi yürüyemediği için kaygılanması gerekmiyordu. Hem onun gibi yürümekte

zorlananlar da vardı. Bazen küçümseyenler oluyordu, 'yürüyemiyorsan bu dağda işin ne' diyen bakışları hissediyordu. Ama dağlarda böyle şeyler çabuk unutuluyordu. Ki, onları da anlayabiliyordu Zîlan, hiçbir kızgınlık duymuyordu. Kendisi de bazen kızmıyor muydu sanki. Biraz sabırla ve iyilikle her şey geçiyordu. Elbette dağın savaşıcı olmak öyle kolay değildi, sınanırdı insan. Her birinin eksikliği, diğerinin çabasıyla kapanıyordu. Kimseden beklentileri yoktu, bir parça ekmek dahi bulamaz olduklarında sitemleri kendilerine olurdu, belki daha iyi çalışsaydık böyle olmazdı, derlerdi.

Kasım ayının ortalarında kamp kuracakları yere doğru yola koyuldular. Bir gece yürüdükten sonra kış boyunca kalacakları ormanlıklara ulaştılar. Yüksek dağların katmanlı tepelerinin arasında kıvrılarak uzanan yemyeşil hayat denizinin adı Bezik ormanlarıydı. Dağlardan ormanları bölerek inen küçük dereler, Hakîs vadisinde buluşup Harçık suyuna akardı.

Yamaçlar meşe ağaçlarıyla kaplıydı. Yüksekçe çıktıkça meşe ağaçlarına huş ağaçları eklenirdi. Biraz daha yukarıda zirvelere yakın yerlerde de ardıç, çam ağaçları yaşırdı.

Savaşçılar, kış kampı için huş ormanlarını seçti. İki bin metre yükseklikte göğe yakındılar. Ağaçlar gibi kökleri toprakta, elleri gökyüzündeydi. Düşmanlarından kurtulsalar bile dağ zirvelerinde soğuk, kar, boran fırtınalarıydı onları bekleyen. Yer ile gök arasında yok sayılanlar, ölmemek uğruna bir hayalet misali dünyayı dolananlar için yaşanılacak hayatı tırnaklarıyla kazıyorlardı.

Ak gövdelerinde sağaltıcı mantarların yaşadığı huş ağaçları da savaşçılar gibi yüksekleri severdi, kar ve soğuk onların dostuydu. Yaşlandıkça, dalları yere doğru sarkardı. Meşe gibi onlar da yeryüzünün en eski ağaçlarıydı. Bazı kadim kültürlerde huş ağacı, yeraltı, yer ve gök ile bağlantıyı sağlayan hayat ağacı olarak sembolize edilirdi.

Parlak yeşilden kırmızı-sarı tonlara bürünen yaprakları rüzgârda salındı mı, bilmeyen yağmurun başladığını sanıp yukarı bakardı. Geceleri gümüşü parıltılar yayan huş gövdelerinin dibinde, yapraklarının hafif hışırtılarıyla huzur içinde uyurdu insan. Rüzgârın gece boyunca soluğunu üflediği yapraklar, ormanın gizlerini mırıldanırdı. Herkes en sevdiği sesi yüklerdi bu mırıltılara, onlarla uyuyup onlarla kalkardı: Bazen bir ninni, bazen sevgilinin kadife sesinden dinlenen şarkı, bazen de göğün tinsel ilahisi misali... Bu şarkıyı her dinleyen huşu içinde yol alırdı dağlardan, uzun ve karanlık geçitlerin sonunda vardığı yer kendisi olurdu. Ve anlardı ki, kâinatın koyu karanlık içindeki hiçbir kıyısı uzak değil, tüm oluşların tek kaynağı hep görmekten kaçındığı içindeydi. Huşu içinde olmak deyimi de buradan çıkmıştı herhalde. Zilan da huş ormanlarını sevmişti.

Yamacın bir yanında erkek diğer yanında da kadın savaşçılar kalacaktı. Huş ağaçlarının aralarındaki boşluklara sığınaklarını yapmaya koyuldular. Elllerinde iki kazma, iki de sapı kırık kürek vardı. Küreklere huş ağaçlarının kuru dallarından

sap taktılar. Gruplara ayrıldılar; bir grup yeri kazıyor, bir grup tavan için ağaç hazırlıyor, bir grup duvarın üzerinde kalan boşluklara konacak çuvalları toprakla dolduruyordu.

Zîlan, ilk defa bir huş ormanı ile karşılaşmıştı. Kaç kere kazılmış ıslak toprağı küreklerken başını kaldırıp yukarı bakmıştı. Şehirde doğmuştu ama köyünden kopmadığı için topraktan uzak değildi. Yine de hiç bu kadar uzun çalışmadığı için ilk günün sonunda avuçlarının içi su topladı, patladı.

“Zîlan heval, gerilla olmanın aşamalarıdır bunlar. Bir süre sonra derin biraz daha kalınlaşacak ve dağa uyum sağlayacaksın” dediler tecrübeli olanlar.

Pes etmedi Zîlan, ertesi gün de aynı istençle çalışmaya koyuldu. Erken yaşlarda hayat kavgasına atılmış olduğundandı belki kolay kolay sızlanmazdı. Dağ yelinde pul pul dökülünce derisi, yenilendi, artık bedeni de dağ hayatına alışmaya başlıyor demekti.

Bir haftanın sonunda el birliğiyle sığınaklar tamamlandı. Bir insan boyu kazılan kare şeklindeki odacıkların üzeri ağaç gövdeleri, dalları ve yapraklarıyla kapatıldı. Suyun akmaması için naylon atılıp üzeri de toprakla kaplandı. En son huş ağaçları kalan yapraklarını döktü sığınakların damlarına. Böylece orman, onları derinliklerinde sakladı, ormanla bir oldular.

**

Zîlan, kış mevsiminde gerilla yaşamının tüm ince dokularını yaşayarak öğreniyor. Kışın sığınaklarda geçen tekdüze yaşamın en güzel yanlarından biri de tepeye çıkmak. Dar mekândan kurtulup beyazlara bürünmüş dağları görmek ve yeniden ayakların yol alacağı baharı düşlemek için en güzel yerdi. Zîlan, arkadaşlarıyla birlikte kampın etrafını gözetlemek ve gelecek tehlikelerden korumak için ilk defa tepeye çıkıyor. Beş kadın savaşçı henüz aydınlık olmadan karlara bata çıka ağaçların arasından yukarı tırmanıyorlar. Sırtlarında birkaç günlük ekmek, çay ve şekerleri... Kampın güvenliği için yüksek tepede nöbet tutanlara “tepeci” diyorlar.

Patikalar, dağ taş karla kaplı. Yürüyecekleri bir patika yok. Öncü savaşçı adım adım kardan yeni bir patika açıyor. Diğerleri onun izlerine basarak ilerliyor. Tecrübeli savaşçı Zînê, Zîlan’a karda yürümenin sırlarını öğretiyor. Düşe kalka aydınlıkla ulaşıyorlar tepeye.

Ormanın bitip de dağların zirvelerine doğru tek tük yayılan ardıç ağaçlarının başladığı yere ulaştıklarında nefes nefese kalıyorlar. Ocak ayını yaşayan dağların bol oksijenli havası genzini, ciğerlerini sızlatıyor. Grup komutanı Zînê, onlardan önceki gruptan nöbeti devralırken, Zîlan ayaklarının önüne serilen göz kamaştırıcı manzaranın seyrine dalıyor.

Vadi ince bir sisle kaplı, dağların zirveleri kanatlanmış da gökteki bulutları delerek göğe ulaşmış gibi görünüyor. Ardıc ağaçlarının saçları ağarmış, tel tel beyazlar dökülüyor dağa. Zirvelere doğru katlanarak çıkan kayalar mor, lacivert, kızıl.

Karla kaplı çıplak huş ağaçları arasından uzaklara bakıyor Zîlan. Dallar kar yüküyle daha da ağırlaşmış, bükülmüş iyice. Huzurlu bir sessizlik içinde doğa, yalnızca uzaklarda kayalardan kopan çığlar kısa aralıklarla bozuyor sessizliği.

“Bu manzara, hiçbir kelimeyle anlatılamaz, büyüleyici” diyor Zîlan.

Zînê, elinde dürbünle yanında beliriyor.

“Heval Zîlan istersen sığınağa gir sen, hava çok soğuk” diyor.

“Yok ben de seninle keşif yapayım.”

“Ama üşüyeceksin, hava çok soğuk.”

“Olsun, üşümezsem nasıl alışırım bu dağlara.”

Zînê, dürbünüyle sisin inceli kaybolduğu tepelere, vadilere detaylıca bakıyor. Sonra dürbünü Zîlan’a da veriyor, nereye, nasıl bakması gerektiğini anlatıyor.

“Buradan düşmanın gelebileceği güzergahların hepsi görünüyor” diyor Zînê.

“Düşman gelirse kampın savunmasını ilk biz yapacağız. Nöbetçi sürekli dürbünle gözetleme yapıyor, olağanüstü bir şey olursa bize haber veriyor.”

Elinde isimlerin sıralandığı listeyi nöbetçi gelince, “Gel sığınağa gidelim heval Zîlan, zaten sırasıyla nöbetçi olacağız. O zaman bol bol izlersin.”

Tepelere çıkmayı çok seviyor Zîlan. Engin dağlara bakınca sonsuzluğunu görüyor.

**

Huş ve meşe ağaçlarının ormanı metrelerce karın altında gövdelerini yeni bir bahar için tazelerken, savaşçılar da içlerindeki karanlıklarla kıyasıya bir mücadele içindeydiler. Kötülüğün, sadece topraklarını işgal edenlerin içinde olmadığını, her insanın içinin derinliklerinde saklı durduğunu bilirlerdi. Bu yüzden her kışı kendi içlerine dönerek, o derinlere yuva kurmuş karanlığı eğitimle yontarlardı, baharla birlikte onlar da yenilenmiş, hırslarından arınmış yüreklerinde iyilikle yollarına devam ederlerdi. Ama kötülük boş durmazdı, her an insanı ele geçirmeye hazır, beklerdi. Kendi içlerine döndükçe her biri, arkadaşının hatalarını da görürdü. Birbirlerinde görürlerdi kendilerini. Bazen ileri gidip birbirlerini kırdıkları da olurdu, sonra oturup kırıkları toparlardı birlikte.

Kışın uzun gecelerinde birbirlerine bahar ve yaz boyunca yaşadıklarını anlatırlardı. Öyle anlatırlardı ki, hikayeleri onlardan uzaklaşıp dağa taşta kazınırdı. Onların olmaktan çıkar, eski zamanların söylencelerine dönüşür, dağın hafızasına kaydolurdu.

Dağ yurdunda kışın sancısını her canlı yaşardı da kendini hep kâinatın hâkimi sanan insanın sancıları daha derindi. Çünkü güçlülüğünün altında korku içinde yaşayan zayıf bir mahlukat taşırdı. O mahlukat görünmesin diye yıkıcılığında sınır

tanımazdı. Dağ savaşıları da içlerindeki o mahlukatı alt ederek, doğadan bir can parçası olmanın savaşımasını verirlerdi kış boyunca. Bu da dağa has bir hakikatti, orada kötölükleri hatırlar ve tımar ederlerdi. Bunun için de kış sığınakları okul olurdu. Herkes hem öğrenci hem öğreticiydi. Felsefeden tarihe, sanattan savaşa, yeryüzünün uzak kıtalarında direnenlerden evrenin derinliklerine dek her konuda tartışıyorlardı. Zîlan da bu tartışmalar aktif katılıyordu. Üniversite yıllarında her konuda kitaplar okumuş, bilgisini derinleştirmişti. Savaşçılar, onun derin bilgisini hayranlıkla dinliyorlardı.

Ağaç gövdeleri gibi savaşçıların da yeraltında yaptıkları sığınakları karın altında kalırdı. Suları, erittikleri kardandı. Tayınları yazdan hazırladıkları tahıldı. O kış en çok da buğday yediler. Toprağın derinlerinde kazmayla açtıkları küçük kare evlerinde, meşe yapraklarını sererlerdi yere. Üzerlerine karda, yağmurda sırtlarına ve boyunlarına örttükleri, sıcaklarda başlarına bağladıkları kefiyelerini örterlerdi. Eskilerden modern dünyaya taşınmış klanlar gibi doğayla bir olarak yaşarlardı kış boyunca. Ondan bir parça olduğunu hatırlayarak, yeniden bir çocuk gibi ona sığınarak, onun verdikleriyle yaşama tutunarak; bir yaprak, toprak zerresi, kayalardan bir parça taş gibi olabildiğince sade. Küçük sığınakta kurdukları odun sobasında çaylarını kaynatıp, yemeklerini pişirirlerdi. Dağ keçileri de kampın çevresini mekân eylerdi. Belki de onlara duydukları güvendeni.

Zîlan'ın dağlarda ilk kışı ve son kışı; bazen sancılı, çoğunlukla hayatın zorluklarıyla başa çıkabilmek için iradesini güçlendirmekle geçti. İçindeki karanlıklara doğru yolculuğa çıkıp iyilikten, sevgiden yana çoğaldı.

“Bana anlatın” dedi. “Beni bana anlatın, karanlıklarına indikçe karşılaştığım uzaklıkları yontmak istiyorum. Size ancak bu şekilde yakınlaşabilirim. Orada özümü ve özümü saran yabancılıkları gördüm. Kendinden uzaklığın acılarını yaşadım yeterince, öyle anlatın ki kırılınsın o karanlık perde, ışık yayılsın çevreme. Öyle olmalıyım ki hiçbir zorluk yıkmamalı beni, ki aşılmayacak hiçbir zorluk yoktur. Kışın karına, dağın patikalarına, düşmanın pusularına, şehirlerin karanlıklarına karşı savaşımda kendimi sınavacağım. Karanlığımı göremezsem, ışığımı nasıl bulurum; zorluğu yaşamazsam anların mutluluğunu nasıl duyumsarım; kötülüğün derinliklerine inemezsem, iyiliği nasıl ayırt edebilirim.”

“Olmaz ki, sen dağlarda henüz çok yenisin. Biz kendimize acımasız yaklaşırsınız ki, savaşta daha güçlü olalım. Bunu kaldırmakta güçlük çekebilirsin, daha çok kırılabilirsin” dediklerinde gülümsedi Zîlan.

“Amerikan'ın yerlileri dermiş ya, o kadar hızlı koştuk ki, ruhumuz geride kaldı. Benim de ruhum o kadar hızlı koşuyor ki, ona yetişmekte zorlanıyorum. Ona yetişmeliyim, artık sizden bir parçayım, bunu hissediyorum. Kendimle savaşım da sınanırsam, o zaman amacıma daha net koşabilirim.”

Tüm savaşçılarının önünde ayağa kalktı Zîlan, kalbini açtı, beyninin kıvrımlarındaki her düşünceyi ortaya serdi. Cesur bir savaşçı gibi içindeki karanlık kuytulara ışık tuttu. Yeterince dağda yaşamış olanların yöntemiydi bu. Her savaşçı, düştüşüğü hataların kaynağını içinin derinliklerinde arardı; özeleştiriydi bu. Sonra da diğerkleri onu eleştirirdi. Hep birlikte daha güçlü ve başarılı olmanın yollarını ararlardı. Ortak yaşamlarının bir sırrı da buydu.

Zayıflıklarımı, güçsüzlüklerimi sizden duymak istiyorum, dedi Zîlan.

Savaşçılar konuştu; biri ona savaş zamanlarını anlattı, biri sevgisini ülkenin topraklarıyla buluşturması gerektiğini anlattı, biri şehirlerin onda bıraktığı kırılğanlıkları hatırlattı.

Ağladı Zîlan, gözyaşlarından uzaklıklarını, zayıflıklarını akıttı, bu yüzden daha çok ağladı. Yaşamın, varoluşun kalbine inmek, içindeki zayıf insan gerçeğıyle yüzleşmek ve onu parçalamak istiyordu. İnsanın kendini tanıması için ne kadar derine inmesi gerekiyordu ve orada karşılaştıklarına ne kadar dayanabilirdi. Dağların, insanın içindeki evrene doğru uzayan patikalar açtığını gördü. O patikalardan yürümenin sancılarıydı yaşadıkları; ne kadar incinse ve incitilse de kaçmadı, daha çok yaklaştı içindeki o evrene.

Sonuncu savaşçı Zîne, ona kendi zayıflıklarından bahsetti: “Kendimi anlatarak sana ulaşabilirim heval. Zayıf yanlarımızı yontup güçlü yanlarımızı birleştirerek ayakta kalırız. Mükemmellik değıl amacımız, hakikatin arayışçılarınız sadece. Bazen kırarız, bazen kırılırız. Birinin kıldığını öteki toplar çoğı zaman. Sen içinde uzanan yangın patikalarında yürümeye cesaret ettin. Önemli olan da bu. Unutma, insanı zayıflatan şey dışında değıl içindedir. Onu güçsüz bırakan zaafıları bulup tımar etmedikçe güçlü ve iradeli olamaz. Eğer yenilirsek, bunun nedeni düşman değıl aşamadığımız zaaflarımız, hatalarımız olacak.”

“Şimdi daha iyi anlıyorum” dedi Zîlan. “Neden mücadelemizin sadece düşmana karşı değıl, içimizdeki geriliklere, inançsızlığı, ihanete karşı da olduğunu...”

Ne zaman yeni bir şey aklına gelse gözleri parlardı. Devrim nedir, diye düşündü. Elini alnına götürdü. Her zamanki edasıyla başını kaldırdı, karşısında oturan savaşçı topluluğına baktı. Dört yanı toprakla örtülü sığınaktaki tüm gözler sessizce onu izliyordu. Onca gözyaşından sonra ayakta kalmaya gücü yetecek miydi, diye soruyordu bazı gözler. Duracaktı, bunu anlatmak istiyordu.

İşte karşısında gördüğü her savaşçıdaydı devrim. İçindeki iyiliğı büyötmek için her an kötölökle savaşan, bu genç insanların ta kendisiydi. Uzak bir zamanda değıldi devrim, şimdi burada yaşadıkları, yaşayacaklarıydı. Ete kemiğıe bürünmüş, hayale doğru yüröyen ayaklardı, toprağı dokunan eller, uzağı bakan gözler, birbirleriyle kavgaya tutuşsalar bile bir an sonra omuz omuza savaşan genç yüreklerdi.

Tüm zaafıları ve hatalarıyla görkemi ve sadeliğıyle, başka bir hayatın da mümkün olduğunu kanıtlayan hakikatiyle bu devrimi sürekli kılmak için yıkıcı insana karşı kıyasıya savaşta olanlardı. Kış eğitime başladıklarında telsiz yoluyla ellerine

ulaşan yazısında Önderlikleri de dememiş miydi, “Akıl gözünüzü, yürek gözünüzü artık derinliklere doğru çevirin. Projektör gibi en karanlıkta kalan olumsuz yanlarınızı görün ve aydınlatın.” İşte zamanın kayaları arasında yaptıkları da buydu, karanlıkta kalan yanlarına ışığı tutmak! Zordu. Nasıl ki karanlıkta kalmış insan ışığa çıktığında gözleri yanarsa öyle acı çekiyorlardı. Bunu yapmadıklarında düşmanlarına benzerlerdi, zaafı onları devrim olmaktan uzaklaştırırdı. Oysa onlar hakikati, sevgiyi, insanın aydınlığını arıyorlardı, ne kadar zor olsa da yeşertmeye çabalıyorlardı. Bu, en büyük farklarıydı aynı zamanda.

O kayaların arasına gelmeden önce yaşadığı zorlu anları düşündü. İnancı vardı, sevgisi de, aydınlığı da... Yeniden gücünü topladı. Ağladığında ayakta kalamayacağını düşünüp oturmuştu. Yeniden ayağa kalktı.

“Devrim böyle gerçekleşiyordu demek ki! Herkes kendinde devrimi başlatarak devrime katılıyor, halka hep genişliyordu. Ben de önce kendimde başlatmalıyım devrimi, o olmalıyım. Olmak! Devrim olduktan sonra kendimi anlatmış olacağım. Başaracağım, size söz veriyorum.”

Zîlan’ın hakikati de böyle eklendi dağın hafızasına. Her savaşçının ulaştığı hakikat, ortak bilginin hafızasına kaydolurdu. Dağa her ayak basana yolunu gösteren de bu bilgiydi. Burada hiçbir söz, boşa gitmezdi. Bilgi olup dağlara, kayalara yazılırdı. Böylece savaşçıların, uzun zamanların birikmiş bilgisiyle birbirlerini anlamaları kolaylaşırdı.

**

Zîlan, zorlukları ve güzellikleriyle bir kış geçirdi savaşçılar topluluğunda. Bekledikleri bahar ağaç köklerinde belirdi. Cemre, ardı sıra havaya, toprağa ve suya düşünce ağaçların köklerindeki kar incelmeye başladı. Karın eriyip toprağın görüldüğü her yerden en güzel renklerde çiğdemler fışkırdı. Metrelerce karın altında yeryüzüne o kadar çok özlem biriktirmişler ki, ilk fırsatta sabırsızca başlarını topraktan dışarı uzatmışlardı.

Zîlan, dağlarda yaşamın tüm döngülerine tanık oluyor. Yazın sıcaklarının azaldığı son günlerinde gelmiş, doğanın son baharını, ölümünü ve yeniden dirilişini görmüştü.

Sığınaktan çıktı, temiz bahar havasını içine çekerek gerindi. Yenilenmeyi ruhunda hissetti. Tomurcuğa durmuş ağaç dallarının arasından yüzüne vuran güneşe gülümsedi.

Doğayla birlikte onlar da kışın yeniden doğuşa hazırlanmışlardı. Doğada olan her değişikliği bedeninde hissetmenin hazzını duyuyordu. Koyulaşan teni dağın sert rüzgarlarıyla yontulmuştu. Elmacık kemikleri belirginleşmişti. Yanakları soğuk vurunca al al olduğunda, rüzgârın yontma işini yarım bıraktığı yerlerden minik deri parçaları salınıyordu. Saçlarını başının arkasında topladığı için geniş olan alnı

daha fazla göze çarpıyordu. Kışın hiçbir zorluğunun değıştiremediğı şeylerden biri de yüzündeki güleç ve yumuşak ifadeydi.

Newroz gününde kampta yoğun bir koşuşturma başladı. Gruplara bölünen savaşçılardan kimi kutlamanın yapılacağı okul yerini temizliyor, kimi halay, skeç provaları yapıyor, kimi yakılacak ateş için odun topluyor, kimi de yemek hazırlıyordu.

Zîlan da odun grubunda. Hâkî renkli kefiyeyle boynunu sarıyor. Tam tepesinde ateşin kıvılcımlarından açılan iki küçük delik var. Huş ağaçlarının odunları yanarken kıvılcım saçıyor etrafına. Bu yüzden savaşçıların şalvarları, kefiyeleri, çorapları delik deşik. Siyah şalvarında da birkaç minik delik var. Onları huş ağaçlarının hatıraları olarak görüyor. Belki o kıvılcımlar, huş ağacının kendini anlatma şeklidir, diye düşünüyor. Bu hoşuna gidiyor.

Ağaçlardan, yanarken duman çıkarmayacak kuru dalları toplamak için kampın etrafına dağılıyorlar. Yerlerini keşfetmek için gezen helikopterlere takılacak izlerden sakınmaları gerek. Gittikleri yolu geri dönerken meşe dalını sürükleyerek ayak izlerini kapatıyorlar.

Zîlan, ağaçların arasında açılan tek adımlık patikayı takip ediyor. Dağlarda ilk Newroz'unu kutlayacağından içi kıpır kıpır. Hayallerinin kalbinde. Bu yüzden yaşadığı hiçbir zorluk onu yıldırmıyor. Newroz sonrası bölüklere ayrılıp farklı alanlara dağılacaklar. Yeniden savaş şiddetlenecek. Arkadaşlarına bakarken duygularını gizleyemiyor. Dersim'in dağlarında neler yaşanacak ve bir sonraki kışa kadar kimler hayatta kalabilecek.

Birkaç yıl önce Meletî sokaklarında dolaştığı Newroz gününü hatırlıyor. Ali ile kol kola doyasıya halay çektiğı o günü. Ancak kutlama bitmeden içindeki büyük boşluk onu sokaklara sürüklemişti. Belki boşluk değil de arayıştı. Kürtçe şarkılar söyleyip halay çekmek ona yetmemişti. Üstelik kocaman şehirde sadece yüz elli kişiyle ulusal bir günün kutlanmasına üzülmüşü. Devlet ölüm ve işkenceyle öyle bir korku salmıştı ki koca şehir suskunluğa gömülmüşü. O gün sokakları adımlarken korkuyu alaşağı edip onları uyandırmanın bir yolunu aramıştı. Hiç atılmamış yeni bir adım düşünmüşü beynini zorlayarak ama bulamamıştı. O zaman anlamıştı, olması gereken yer şehirler değildi. Kendini sorgulamıştı. Şehrin uyanması için ne yapıyordu, memurluk ve okul arasındaki hayatı düşündüklerinin ve duyumsadıklarının yanında bir kıırdöngüyüdü. Toplumu değıştirmek istiyorsa değışimi önce kendinde başlatmalıydı. Ruh hali onu, içinin labirentlerinde dolandırmıştı. Öyle ki Ali de dahil kutlamaya katılanların gözaltına alındığını akşam üzeri eve döndüğünde öğrenmişü.

Bir an o gün yaşadığı çaresizliğı tüm benliğinde hissetti. Ama huş ağaçlarının arasında koşuşturan savaşçılara bakınca huzurla çektiğı dağ havası bedenini gevşetti. Artık yalnız değildi, hele çaresiz hiç. Günlerdir düşünüyordu. Ne yapacaksa tam zamanıydı.

Elinde kalbi, onun ışığında ruhunun derinliklerine iniyor. Zamanı geldi, diye fısıldıyor. Yalnızlığım karlar gibi eridi. Önce huş ağaçlarına anlatıyor yapmak istediklerini, hayallerini...

Kar patikasında yürüyor, şalvarının paçaları ıslanıyor. Huş dallarından karlar dökülüyor saçlarına, eriyip uçlarından damlıyor. Ağaç köklerinde başlarını kaldırmış çiğdemlere bakıyor; mor, turuncu, beyaz, mavi... Bir çiğdem kadar da mı olamam, diye sayıklıyor. Doğanın en zorlu zamanında açılan en narin çiçektir. Nasıl da almışlar baharın kokusunu, incecik yapraklarıyla nasıl da soğuğa, kara baş kaldırıyorlar.

“Bu karda nasıl açtın ey narin çiçek? Seninle aynı topraktan değil miyiz” diye soruyor. “Ben niye bu incecik yapraklar kadar zorluklara baş kaldırmayayım. Onların gücünü içimde hissediyorum. Artık kendimi tanıyorum. İçimde hayallerimi gerçekleştirmeye yetecek kadar güç var.”

Bulduğu her ağaçtan kuru dallar koparıp sağ koluyla göğsü arasına dolduruyor. Bir tefekkürden çıkmışçasına gözleri gelecekte yürüyor.

Güvenlik sorunu olmasa kendini dağlara vuracaktı. Metrelerce karın içinde hiç durmadan yürüyecek, dağların zirvelerinden karlar altındaki ülkesine bakacaktı. Soğuk rüzgâr tenine işlerken bağıracaktı.

“İşte buradayım. Kararımı verdim, senin için bir fedayım artık. Ey Kürdistan! Bedenim, düşüncelerim, duygularım hepsi sana olan sevgim için senindir. Kendimden başlatacağım.”

İnsanın yaşamında bazı anlar vardır, asla unutulmazlar. Kısacık bir karar anıdır değişimi başlatan. Ama o ana ulaşana dek damla damla toplanır düşünceler, duygular... Bir kıvılcım olup çakıverirler. O beklenmedik zaman değildir, fedakârlığın gerektiği zamandır, sadece kendisini görececek ruhu arar. Bulduğundaysa vakit yitirmeden yerleşir.

O kısacık an, Newroz gününde gelip yerleşti Zîlan'ın kalbine, beynine, bedeninin her kıvrımına.

Kampın arasındaki boşluğa yığılan odunlara ekliyor topladıklarını. Aniden bir düşman helikopterine takılmamak için mütevazî bir ateşi yakılıyor. Kürtler için Newroz ateşi, özgürlüğün, zulmedenlerden kurtuluşun sembolü. Savaşçılar, ateşin üzerinden atlıyor. Bu, ateşle kutsanmanın kadim bir yolu. Bin yılların geleneği, Dersim dağlarında sürüyor. Kötülüklerden koruduğuna inanılan kutsal ateş, onları geçmişten geleceğe taşıyor. Kol kola girip halaya tutuşuyorlar, ateşin etrafında şarkılarını söyleyerek dönüyorlar.

Ateş söndürölüp yeri kamufle edildikten sonra okul olarak kullanılan şîkeftte kutlama başlıyor. Her savaşçı, topluluğun karşısına geçip yeteneğini sergiliyor. Yaşadıkları komik anları skeçle anlatıyorlar. Şarkılar söylüyorlar. Sonra Zîlan'ı toprak sahneye çağırıyorlar. Sahneye çağırılan her savaşçı ya şarkı söylemeli ya

şiiir okumalı ya da başka bir yeteneğini sergilemeliydi. Zîlan, arkadaşlarının karşısına geçince en sevdiği şair Ahmed Arif'in "İçerde" şiirini okuyor.

"Haberin var mı taş duvar?
Demir kapı, kör pencere,
Yastığım, ranzam, zincirim,
Uğruna ölümlere gidip geldiğim,
Zulamdaki mahzun resim,
Haberin var mı?
Görüşmecim, yeşil soğan göndermiş,
Karanfil kokuyor cıgaram
Dağlarına bahar gelmiş memleketimin..."

Alkışlar çalarken, gözleri mağaranın kapısında boy veren kardelenlere takılıyor. Bir şiir, yazılmasının üzerinden yıllar geçse de bu kadar mı anlamını bulur, diye geçiriyor içinden. Parmaklıklar ardında esir tutulan Ali'yi düşünüyor. Onun da ülkesinin baharını görmesini ne kadar isterdi.

Bahar, hiç acele etmeden vadileri renklerine boyayarak yukarılara çıkıyor. En kolay yerinden yaşamın başladığı suların kıyısında söğüt ağaçları, çeşit çeşit dikenler yeşillenip ellerini suya uzatıyor. Sonra çayırlar, karın beslediği suların neşesine katılıyor, rengarenk çiçekler boy veriyor. Daha yukarıda karaya, kahve tonlarına dönüşmüş ormanları yabani alıçların çiçekleri sarıp sarmalıyor. Ona bakan çeşit çeşit meşe, kızvan, derdeğân, dişbudak, ceviz, çınar ağaçları neşeleniyor, tomurcukları patlayıp yaprağa duruyor. Ayı elması, yabani kara erik ve vişne, armut, alıç ağaçları yapraklarının arasından başını uzatan küçük beyaz, pembe çiçekleriyle ormanı neşeye boğuyor. Kayalardan küme küme yabani incirler boy veriyor. Hiçbir ağırlıkla kirlenmemiş, el değmemiş saf neşe öyle hızla yayılıyor ki huş ağaçlarını, oradan yükseklerden ormanı izleyen ve hâlâ kar içindeki ardıcılara kadar ulaşıyor. Dağ başlarındaki beyazlıkların ortasında berfinler boy vermiş mor, mavi, sarı, menevişli...

Renk cümbüşünün içinde parlayan beyaz doruklardan fışkıran sularla yeniden vadilere akıyor neşe, ormanların gizli kalmış oluklarından akarak her yanı bereketiyle sarıyor. Her dereden apak köpüklü sular akıyor, köpüklerin sıçradığı kıyılardan ağaçların köküne dek damakları şenlendirecek otlar boy veriyor; gulik, yarpuz, kekik, tuzik, sirik, kuş otu, kuzu kulağı, yemlik, celizan, yaban nohudu... Çiçekler desen sarhoş ediyor kokularıyla, her yandan dağdan taştan menekşeler, yabani orkideler, kır çiçekleri, laleler, sümbüller, papatyalar ve daha ne çiçekler fışkırıyor, gökkuşağı bile renklerine hayran kalıyor.

Dağların cennetidir mayıs ayı. Bunca güzelliğin ortasında insan olduğuna üzülürsün; güzelliklerin bir parçası olmak, insanın karanlığında peydahlanan çirkinliklerden uzaklaşmak istersin; güzellik uğruna daha hızlı koşmaya başlarsın. Belki ak sulara bir köpük, ağaçlarda bir yaprak, çiçeklerde erken dökülen bir taç yaprağı olmanın duygusunu yakalamak uğruna ateşlere atılmaya dahi hazır olursun. Belki gözlerin için tüm bunların sonsuza dek sürmesini istersin. Güzellik duygusu sorumluluk da yükler insana.

Dağları saran katıksız neşe, sevinç ya da var olmanın hafifliği savaşçıları da sardı, yerlerinde durmayacak kadar kıpır kıpırdılar. Bir an evvel patikalardan uzun yollara koyulmak, yüklendikleri sorumluluğa yanıt vermek, kanlarıyla besledikleri hayallere yakınlaşmak uğruna kavgaya atılmak için sabırsızdı hareketleri...

Zîlan, bu doyumsuz bahar güzelliğini hücrelerine kadar dolduruyor. Baharın tüm güzelliği ve bereketiyle sarmaladığı dağlara düşmanın saldırıları da başlamıştı. 6 Mayıs'ta, Şam'da yaşayan Önderliklerine karşı patlayıcı araçla suikast yapılması, onu üzdüğü kadar ne yapılması konusunda da düşünmeye sevk etmiş, sorumluluklarını hatırlatmıştı. Ona bağlılığı, sevgisi farklıydı. Zîlan için o, tarihin hiçbir liderine benzemiyordu. Kürt halkını ölüm uykusundan uyandırmış, kendi özgürlüğü için savaşan bir konuma getirmişti. Boşuna mücadelesini kuru bir ağacı yeşertmeye benzetmemişti. Yola koyulması gerektiğini hissediyordu. O, Kürt halkının olduğu kadar ezilmiş tüm insanların, kadınların gelecek teminatıydı. Bağlılığını göstermenin zamanıydı.

“Düşman bizi kuşatmadan biz onu kuşatmalıyız. Ona Önderliğimize saldırmanın öyle kolay olmadığını göstermeliyiz” dedi Zîlan. Bedeninden önce dağların baharıyla mest olmuş yüreği, büyük sorumluluklar yüklenerek yola koyulacaktı.

**

Dersim'i Munzur suyu böler, bir yanı batı kanadı, diğer yanı doğu kanadı. O dağlarda yaşayan savaşçıların hep bir yanı doğudur, bir yanı batı. Doğunun sarp dağlarını yeterince görmüş olduğuna kanaat getiren batıya gider; batının gül yaprağı tazeliğinde ormanlarla kaplı dağlarını doyasıya adımlamış olan da doğuya gider. Ama ne doğusundan ne de batısından vazgeçebilir, hep kalbinin ortasından akan bir Munzur vardır. Bu yüzden Dersim dağlarında her savaşçının kalbinin bir yanı doğudadır, bir yanı batıda.

Zîlan, bir yaz günü vadiden içeri süzülürken doğu kanadına geçmişti. Orada bir sonbahar, bir kış ve bir bahar yaşamıştı. Yeniden vadiye dönecek, oradan da uzak diyarlara yol alacaktı.

Doğuyu gördüm, şimdi batıyı görmeliyim, tamamlanmalıyım, dedi. Dersim dağlarının doğusuyla batısını kalbinde buluşturmayan, yüreğinden Munzur

suyunu akıtmayan tam bir savaşçı olamazmış. Kararını verdi Zîlan, vakit yitirmeden yola koyulacaktı, ona eşlik etsinler diye iki öncü savaşçı belirlendi.

Doğunun Komutanı, “Affet bizi heval Zîlan, eğitim zamanlarında bazen sınırını aşan eleştiri ve sözlerimizle seni kırdıysak, incittiysek. Bu bizim hayatımızdır. Sadece karşımızdaki kötülükle savaşmıyoruz, içimizdeki kötülükle de savaşıyoruz. İnsan kendini değiştirmeden hiçbir şeyi değiştiremez. O kötülük bazen çevremizi kanatır. İncitince inciniriz. İncitmemek için önce kendi benliğimizdeki kibir ve hırs ile mücadele etmemiz lazım. Böyle olunca bazen ağızdan kırıcı sözler çıkabiliyor. Şunu açıkça söyleyeyim ki, senin içimizdeki yanlışlara, geriliklere karşı mücadelen, cesaretin taktire şayandır” dedi.

Gülümsedi Zîlan, o gülümsedi mi kara gözlerinde bir ışık huzmesi belirirdi, yüzü aydınlanırdı ya, o zaman herkes anlardı ne demek istediğini. Konuşmayı da severdi ama en çok da gözleriyle konuşurdu.

“Heval affedilecek ne var ki” dedi Zîlan. “Ben de sizler gibi kendimle savaştım. Bu hayatı her yanıla sevdim, bunu bilin. Sizinle geçirdiğim her an benim için çok ama çok öğretici ve anlamlıydı. Evet kırıldığım, kırdığım zamanlar da oldu. Ama beni kıranları da kırdıklarımı da hepinizi çok seviyorum. Bir karar verdim, bu size olan sevgimdir. Bu sevgim için başaracağım, siz de duyacaksınız ve beni tamamlayacaksınız, buna inanıyorum.”

Aynı hisleri paylaştığını anlatmak için kirpikleri buluştu ve ayrıldı. Gözleri yere döndü, ellerini önünde birleştirerek başını salladı Doğunun Komutanı.

“Bilirsin, birbirimize güzel yanlarımızı pek söylemeyiz. Ama sadakatin, dürüstlüğün ve sevgin bizim için örnek olacak heval Zilan. Sana batıya kadar İvis ile Bawer eşlik edecek. İvis iyi bir öncüdür. Birkaç günde ulaşırsınız. Kendinize dikkat edin” dedi ve sarıldı Zîlan’a.

Sonra İvis’e döndü:

“Heval İvis ekmeğinizi, katığınızı, gerekli malzemeleri hepsini aldınız mı?”

“Aldık heval, her şey tamam.”

“Tamam, başka bir şeye ihtiyacınız var mı?”

“Yok heval.”

“Heval İvis belki fazla uzun bir yol değil ama çok dikkatli olun. Heval Zîlan’ı sağlam ulaştırmanız çok önemli. Daha önce de konuştuğumuz gibi hareket edersiniz. Ne olursa olsun düşmanla temastan kaçının.”

Ağır çantasını sırtlanıyor İvis, öne atılıyor. Ardından Zîlan yürüyor, zorlanmasın diye çantasını hafif tutmuşlar. En arkada Bawer, genç bacaklarında şişen damarlarıyla yola koyuluyor. Nazimiye’nin Bezik ormanlarından başladı yolculuk. Karanlık çöküyor dağlara, onların yüzü aydınlanıyor. Yıldızlar doluyor geceye, onların adımlarında çiçekler fışkırıyor topraktan. Uzaklarda bir baykuş ötmeye başlıyor.

Hafiften yağmur çiseliyor, ayakları çamurla ağırlaşıyor, elbiseleri de. Saçlarından yağmur damlaları dökülüyor yüzlerine, o damlaları içiyorlar bazen. Onlar istemese de dudaklarında bir aralık bulduğunda içeriye sızıyorlar.

Kâh ormanlar arasındaki ince patikadan, kâh dağ başlarındaki çıplak zirvelerden üşüyerek geçiyorlar. Soluk ışıklı köylerin çevresinde dolanırken köpek havlamalarını dinliyorlar.

Munzur’a kavuşmak için acele eden Harçik ırmağını, en geniş yerinden birbirlerine tutunarak aşıyorlar. Karşı kıyıdaki yolu geçerek ormana ulaşıyorlar. Ara verip, çoraplarının suyunu sıkıyorlar. Biraz üşüyorlar ama yürüyünce yeniden ısınacaklar. Önlerinde Haydaranların asi dağları duruyor. El ele tutuşmuş insan gövdeleri gibi, hadi gelin bağrımızdaki izlere basarak takip edin yolları, der gibiler. O silüetlere doğru yokuş yukarı çıkıyorlar çıkıyorlar, bir süre sonra bulutlar parçalanıp dağılıyor, yolun sonunda gökyüzüne mi ulaşacağız diye düşünüyorlar. Tepeler başka tepelere yol veriyor, kar sularının doldurduğu ömrü bir mevsim dereciklerden geçiyorlar.

En sonunda ulaşıyorlar, göğe olmasa da Haydaranların en yüksek zirvesine. Hem ne fark eder ki, burası da pek gökten uzak değil. Taşlarla örülen yuvarlak odacıkların kalıntılarından bir zamanlar yazları yaylacıları konuk etmiş yerlerin az üstünde zirvedeler. Yağmurla yıkanan yer ve gök parlıyor.

Zîlan göğe bakıyor.

“Bak heval İvis yıldızlar ne kadar da yakın. Şehirlerin suni ışıkları yıldızları görmeyi zorlaştırır” diyor.

“Ee bu da dağların farkı. Hadi az soluklanalım burada” diyor İvis.

İvis ile Bawer göğe bakıyor, evrenin derinliklerine doğru uzayıp giden samanyoluna dalıyorlar. Artık onlar da silüetlere karışıyorlar. Üç silüet daha çoğalıyor dağlar, kayalar...

“Biz de yerin yıldızlarıyla kurulmuş bir yolda yürüyoruz” diyor Zîlan.

Ellerini yıldızlara doğru uzatıyor. Bir an yerle gök arasındaki uzaklık ortadan kalkıyor. Göğü, yıldızları okşuyor. Saçlarında yıldızlar parlıyor.

“Ah ülkemin yaralı göğü! Yalnız değilsin, senin bize siper olduğun gibi biz de şu fani bedenlerimizi sana siper edeceğiz” diyor.

İvis iki büyükçe taşın arasına süzülüyor. Tabakasını çıkarıp, yıldızların ışığında sigara sarıyor. Boynuna sardığı kefiyesini başına çekip, sigarasını yakıyor. İki avucunu birleştirip sigarasını gizleyerek içiyor.

Zîlan da gelip yanına oturuyor.

“Bana da bir sigara sar heval İvis” diyor.

İvis, kefiyenin altından sigarasını ona uzatıyor, Zîlan da ellerini birleştirip sigara ışığının görünmeyeceği sığınağı oluşturuyor. Sigaralarını içerlerken suskunluk içinde gecenin seslerini dinliyorlar. Gökten bir yıldız kayıyor. Cırcır böceklerinin

dinlendirici sesine bazen bir kurdun uluyuşu bazen bir baykuşun ötüşü katılıyor. Ezeli ve ebedi bir anda daha kendilerinden uzağa taşıyorlar.

Üç savaştı, samanyolunun karşısında kalplerinin patikalarında yürüyorlar. Zirveden Rojdere'ye inerlerken, ağaçların dalları arasından gece kuşunun sesi geliyor. Zîlan, yorgunluğu kaldırmakta zorlanan düz ayak tabanlarına kuşun sesini yerleştiriyor.

"Heval Zîlan yorulduysan ara verelim mi? Aşağı iniş biraz zordur" diyor İvis.

Hâlâ saçları yıldız yıldız Zîlan:

"Yok heval, ayaklarımda kuşların sesi, ben şimdi koşarım, durmak ne ki..."

Gece kuşu sustuğunda yaklaşıyor şafak.

"Demek bir sabah daha gelecek, bir sabah daha ışıkla yıkanan dağları göreceğim" diyor İvis.

Gecenin sonundaki tüm şafakları yürüyerek karşılıyor. Yürürken karşıladığı şafaklar varsa eğer, onun için hayat da vardır. Sanki bir gün yürümese şafak da sökmeyecek, koyu karanlık saracak her yanı. O kendini ateşin ve ışığın savaşçısı olarak görüyor. Her gün erken kalkıp ocaktaki közden ateşi tutuşturan nenesi demişti ki, "oğlum ocağın ateşini asla söndürmeyeceksin, o kavmimizin kutsal ışığıdır. Ateş varsa biz hep yaşarız. Her zaman ışıktan önce kalk, ışığı karşıla."

Jêle dağının karşısında, hemen vadinin üstünde ormanlığın içinde dinlenecekleri noktaya ulaşıyorlar. Güneş her yanı sarınca, dürbününü alıyor İvis. Yüksek bir kayalığa çıkıyor, Zîlan da ardından gidiyor. İvis, bir kartal gözü kadar iyi gören tek gözüne dayıyor dürbünü, Jêle dağını, tepeleri gözlüyor. Sonra Zîlan da bakıyor.

"Demek bugün aydınlıkla başlayacak, şimdilik hiçbir karanlık beden yok çevremizde" diyor İvis. Sonra Zîlan'a dönüyor, "Akşam iyi yürüdün heval Zîlan. Artık deneyimli bir savaşçı oldun."

"Evet ama siz benim tempoma göre yürüyordunuz. Hâlâ sizin gibi değilim. Ama sahiden uzun yıllardır dağlarda yaşıyormuş gibi hissediyorum" dedi karşı dağlara bakarak.

"Dağ yaşamı böyledir. Az zamana çok şey sığar. Haydi gidip bir çay yapalım, yorgunluk, sızı, acı hiçbir şey kalmaz."

Bawer, kuru ağaç dallarını toplamış onları bekliyordu. Hemen ateşi yakıp ısındılar, kara çaydanda çaylarını demlediler. Ekmeği ısıtıp torağı içine koyup yediler. Dağ zirvelerindeki ardıc köklerinde keklikler ötüyordu.

Kahvaltıdan sonra tabakasını çıkarıp nasır tutmuş parmaklarıyla sigara sardı İvis. Közün çevresinde oturup tütününü tellendirdiler. Baharı konuştular, savaşı, arkadaşlığı, meşe ağacının közünün ne kadar dayanıklı olduğunu konuştular. Söz gelip kış eğitimlerine dayandı.

Genç Bawer, bir şey söylemek istiyordu ama her defasında susuyordu. Belki hangi kelimeyi seçeceğini bilmiyordu. Kızıla çalan saçları, kaşları kül parçacıklarıyla

dolmuştu. Dumanlı gözlerini kaldırıp Zîlan’a bakınca, gözleri buluştu. Utanıp yere eğdi başını.

“Heval Bawer bir şey mi söyleyecektin” diye sordu Zîlan.

Nasıl da anladı. Herhalde ben de çok belli ettim, diye içinden geçirdi Bawer. Dağlarda iki yılını doldurmuştu.

“Şey heval, evet aslında bir şey söylemek istiyorum ama...”

Elindeki ince çubukla közü karıştırmaya devam etti. Biraz da tedirgindi.

“Heval Bawer bu gidişle közümüzü erken bitireceksin” dedi İvis.

Bawer başını kaldırdı. Bal rengi gözlerinde közün kızıl ışıltısıyla.

“Heval Zîlan, kışın... eğitim için... Yani sana söylediklerim haksızca eleştirilerdi. Geç de olsa özür dilerim. Seni tam anlayamadım. Ben... gerçekten ne diyeceğimi bilemiyorum” dedi koştura koştura. Sözünü bitirince rahatlamış gibi derin bir nefes çekti.

Zîlan’ın yüzü sevgiyle aydınlandı. Kış boyunca anlamak ve anlaşılmak için daha çok çaba harcasaydı, diye düşündü.

“Yok heval Bawer, ben ne sana ne de beni yanlış değerlendiren başka arkadaşlara kızgın değilim. Tabii ki birbirimizi eleştirmeliyiz. Ben de daha iyi anlatabilirdim. Duygusal davrandım, daha çözümleyici olabilirdim. Ama sevgi bizim yaşamımızın özüdür. İnsan, doğa, hayat, ülke, arkadaş sevgisi. Her birinin ayrı yeri var. Yani hepsine içimizde yer var. Ben eşimi de seviyorum, mücadele mi de arkadaşlarımı da ülkemi de, doğayı da... İnsan yüreği hepsini içine alacak kadar geniştir.”

Bawer, Zîlan’ın sevgisiyle rahatladı. Biraz daha güvenle konuştu.

“Evet doğru heval. Ama ben senin eşine olan sevgini çok kaba ele aldım. Sonra anladım ama insan bazen yanlışında ısrar eder, gururu el vermez kabul etmesine. Benimki de öyleydi.”

İvis o ana kadar sessizce ikisinin diyalogunu dinliyordu. Tabakasını çıkarıp yeni bir sigara daha sarmaya başladı.

“Dağlar iyileştiricidir” dedi İvis. “Dağlardaki yaşamın sevdiğim bir yanı da bu. İnsan, zehrini, zayıflığını ya da zaafını içinde uzun süre taşıyamaz. Dağlar onu elbet çıkartır bir yerden, sadece zaman. Sonuçta dağda insan, doğa, hayvan birbirini zamanla tanır, anlar. Acı da geçer, sevinç de. Bu dağın kurduğu dengedir. Yaptığımız hataları, kötülüklerimizi gözümüze sokana kadar hatırlatır durur. Ta ki biz onu anlayana kadar.”

“Ne güzel dedin heval İvis. Ancak bu hataların tek tek kişilerden ziyade hatalı tarzlarla daha çok ilgisi var. Ben söylenenleri bireysel algılamadım. Bütünsel baktım. Savaş ve yaşam tarzımızda, öncülerimizin tarzında eleştirmemiz gereken şeyler var. Yoksa hakikate nasıl ulaşırız. Bu mücadeleyi ayakta tutan önemli bir şey de hem kendindeki hem de çevrendeki yanlışlıkları eleştirmek” dedi Zîlan, yumuşak ses tonuyla.

“Doğru heval. Şu da bir gerçek ki, hiçbirimiz senin kadar cesaretli değiliz. Eleştiri yapmak birçok şeyi göze almayı gerektirir aynı zamanda” dedi Bawer, sesi hâlâ kırıktı.

Çaydanın ince borusundan kıvrıla kıvrıla yükselen buhara baktı Zîlan. O küçük sığınaktaki kış günlerini yüzü aydınlanarak hatırladı. Yaşadığı zorlukların, onu daha da güçlendirdiğini hissediyordu.

“Buradaki her savaşı da o cesaret var. Kaybedeceğimiz tek şey canımız. Onu da buraya gelmekle feda ettik zaten. Sadece ardından gideceğimiz doğruyu iyi anlamalıyız. Ayrıca toplumun derinlerine dek örgütlenmiş bir kötülükle mücadele ediyorsan, bu tür çatışmalar kaçınılmazdır” dedi.

“...”

“Hadi bir çay daha içelim” dedi Zîlan, buharın rahatlatıcı yükselişine eşlik eden bir huzurla.

“Tamam ama sonra siz yatın dinlenin. Biraz dinlenelim akşama yolumuz uzun. Sonra sizi nöbete kaldırıyorum” dedi İvis.

Bawer ile Zîlan dinlenmeye çekilince İvis de etrafı gözetlemek için yüksek kayalığa çıktı.

İki saat sonra ilk uyanan Zîlan oldu. Bawer de az ötesinde büyükçe bir taşın kenarında uyuyordu. İvis’in nöbet için onları kaldırmadığını anladı. Güneş üzerine vurduğu için biraz terlemişti. Apar topar kayalığın üzerindeki nöbet yerine gittiğinde İvis’i biraz daha ilerideki uçurumun kıyısında buldu. Fark edilmeyecek kadar, arasında durduğu kayalarla bütünleşmişti. Güneş, kayalarda ve İvis’in gözlerinde parlıyordu. Işıkla dolan vadinin her yanından buhar kalkıyordu. Akşam yağın yağmurun damlaları yeşil yaprakların üzerinde kaldığı için ağaçlar parıltılarla bezenmişti. Taze bahar havasını içine çekti, tazelendi.

“Sanki gece düşmüş vadiye” dedi Zîlan.

İvis, her an kanatlanacakmış gibi kollarını kaldırmış, avuçlarını göğese doğru açmıştı. Onu rahatsız etmemek için sessizce geri döndü, meşe ağacının altına oturarak onu beklemeye başladı.

Bir kartal çığlıkları geldi, Rojdere vadisinin üzerinde döndü. Kanatlarını yukarı kaldırıp vadinin derinliğine doğru daldı. Zîlan ayağa kalkınca uçurum tarafında kartalların iki olduğunu gördü. Uzun kanatlarının altındaki beyaz tüylerini görece kadar yakınlaştılar. İvis’in üzerinde durduğu kayalığın yanından süzülüp çığlık çığığa uzaklaştılar.

İvis döndü. Başka bir zamandan hiç istemeden buraya düşmüş gibi etrafına bakınıyordu. Ağacın altında oturan Zîlan’ı görünce tanıdık birini bulmanın duygusuyla rahatladı ve ona doğru seğirtti.

“Heval İvis kartalları gördün mü? Çığlık çığığaydılar.”

“Onlar bu vadinin, kayaların kartallarıdır” dedi İvis. Zîlan’ın yanı başına taş oturdu.

“Bilir misin heval Zîlan, kartallar doğduğu yerde yaşar ve ölür. Hep aynı yuvayı kullanır.”

“Çok ilginç bunu bilmiyordum. Kartallar...”

Sırtını taşlara dayadı İvis, yüzünü güneşe dönüp gözlerini kapadı.

“Hadi heval sen de biraz dinlen, ben nöbet tutarım” dedi Zîlan.

Hepsi sırayla dinlendikten sonra akşam yemeklerini yediler. Eşyalarını toplayıp ormanın içinden biraz daha yukarı çıktılar. Daha uzak yerlerin görüldüğü yerde oturup karanlığın çökmesini beklediler. İvis elinde dürbün etraftaki tepeleri gözetlemeye koyuldu. Bir yanında Zîlan diğer yanında Bawer oturuyordu. Zîlan’ın dağlardaki zamanı bir yılı bulmamıştı. İkisi de tecrübeli savaşçının her adımını hayranlıkla izliyorlardı.

İvis tek gözüyle onlardan daha iyi görüyor, her işini hızlıca yapıyordu. O, dağlarda doğmuş ve büyümüştü. Köyü, askerler tarafından yakılınca da dağda kalıp savaşmayı seçmişti. Kendisi pek anlatmazdı ama geçmişini bilenlerden öğrenmişti Zîlan. Dağlara çıkınca adını da 1938 Dersim katliamı döneminde aşiretinin direnişçisi olan bir savaşçıdan almıştı. Güneşte yanmış yüzünde tek gözü parlıyordu İvis’in. Dağın soğukunda, rüzgarında sertleşmiş yüzündeki dinginlik, insana güven veriyordu, güçlü ve çevikti. Onu ilk gördüğü andan beri dağlara benzetiyordu. İnsan içinde yaşadığı yere benzemiş derlerdi de bunu ilk defa bu kadar açık İvis’te görmüştü. Geniş ve açık alnı, çıplak dağ zirvelerini andırıyordu. Kayalar kadar güçlü, kayalar kadar kadimdi. Gri yeleğindeki kahverengi yama, şalvarındaki eğri dikişler ha çözüldü çözülecekti. Ayağındaki mekaplar, yürünmekten epeyce yıpranmış, çürük sarı bir renk almıştı.

“Heval bana bu dağların hikayesini anlatır mısın?” diye sordu Zîlan.

Elindeki dürbünü yere indirerek uzaklara daldı İvis. Tek gözünü kıstı. Diğer gözünü savaşa vermişti, yerinde cam bir yuvarlığın ardında boşluk uzuyordu. Derin bir iç çekti.

“Hangisini anlatsam ki her dağın ayrı bir hikayesi vardır” dedi. “Geçmiş zamanın masallarıyla yüz yılın hikayeleri birbirine karıştı. Birbirinden ayırt etmek de zor artık. Hangisi ne zaman yaşandı. Yoksa hep yeniden tekrarlanan topu topu bir masal mıydı? Bu dağın işgali yetmiş yıldır son bulmadı...”

Sustu tek gözlü savaşçı. Sanki az sonra boşluğu taşıyan gözünden zamanın tüm masalları fışkıracaktı. Zîlan ona bakınca eski savaşçıların bir tezahürünü görüyordu. Sanki şimdiki zamanda yaşamıyordu. Hikayesi yazılmayanların tarihinden çıkıp gelmişti bugüne, yarası sarılmayanların acısını anlatmaya. Gözündeki yara bugüne ait değildi de çok eski bir yaraydı. Çok konuşmazdı. O boş çukurda, ölümün kol gezdiği vadileri taşıyor. O büyük kırımın izlerini görüyor; çığlık içinde kalıyor vadiler, makineli silahların namlusunda düşüyor bedenler, su sürüklüyor onları. Sonra kıvılcımlar çakıyor, ‘eşkiya yuvası’ ilan edilen dağ başlarında brunolar tek tek ateşleniyor.

İssızlığa neden olan o büyük istila başladığında -halk ‘tertele’ demişti adına- her cephesinde yer almış gibi dağın her adımını, o zamanın yiğit savaşılarının tüm mevzilerini biliyordu. Hangi mağarada kaç kişi vuruldu. Sürgünler vadiden nasıl yol aldı. Kadınlar, kötülükte sınır tanımayan askerlerin eline geçmemek için hangi kayalıklardan bedenlerini sulara bıraktı. Her toprak parçasına, taşına, dağına dair hikayeleri yüreğinde toplamıştı. Suskunluğunda dahi anlattığı şeyler vardı.

“Bakın, bu karşıdaki büyük ve küçük Jêle dağları” dedi İvis. Bu dağlarda çok katliam ve direniş yaşandı. Bu araziye Haydaranlar denir. İsmi burada yaşayan aşiretten alıyor. Burası da dahil yarın öbür gün geçeceğimiz yerler esas direniş yerleridir. Büyük istila başladığında herkes kendi imkanıyla yurdunu, evini, dağını savunmaya çalıştı. Düşman bu dağlara, vadilere kolay kolay giremedi. Ama eşitsiz bir savaştı ve düşman hiçbir ahlak tanıımıyordu, çocukları, kadınları, elinde silah olan olmayan herkesi vuruyordu. Biliyor musun heval Zîlan, bu dağlarda yaşanan her şey kilamlarımızda saklı. Belki yazamadılar ama her şeyi kilamlarda dile getirdiler...”

Ne zaman içi acısa göğsüne bakıyor İvis. Sanki orada acılarını sağaltan bir merhem var, gözlerinden yüreğine akan.

“Evet ya, halkımız acısını, aşkını, ölümünü hep ağıtlara akıttı” dedi Zîlan.

İvis yüzünü dağlara döndü yeniden. Kirmanckî bir şarkı mırıldanmaya başladı, sesi giderek yükseldi. Gözleri kapalı, şarkıyı ilk çığırın yüreği hisseder gibi içliydi sesi.

“Dûr ra dûr vengê tifongu yeno

Phitê mi nêweso cizik nîcêno

Meberve phite mi meberve

Dismên bervisê tu hesneno...”

Şarkıyı tamamlamadan bir anda durdu. Elini Jêle dağına doğru uzattı.

“Bu ağıt, işte şu karşıdaki dağın bir mağarasında yaşandı. Bir bebeğin ağlayışdır zamanı durduran. Bir anne yakmış bu ağıtı. Mağaraya sığınmak zorunda kalıyorlar, gizleniyorlar. Askerler her yerde. Herkes korku içinde, bebeğin sesinden yerlerini bulacaklar diye. Kadının kucağındaki bebek ağlamaya başlıyor, susturamıyorlar. Bebek bu aç, susuz, annesinin memesinde süt yok. Babası, bebeği alıp mağaranın karanlığına doğru gidiyor ve bebeğin sesi kesiliyor. Annesi, bebeğinin sesi kesilince karanlıklara koşuyor. Ellerinde henüz kundaktan çıkamamış bir beden. Saçlarını yolar, yüzünü kanatır ve bu ağıtı yakar. Der ki; uzaktan uzağa silah sesleri geliyor/bebeğim hasta meme almıyor/ağlama bebeğim ağlama/düşman ağlayışını duyacak...”

Üç savaşçı susmuş, karşı dağın yamacına bakıyorlardı. Bir bebek ağlıyordu kayalıkların arasında. Bir kartal dolanıyordu gökte çığlık çığlığa. Mağaralar dolusu insan toprağa gömüyordu yüzünü. Sabahın olmadığı karanlıklarda ağıtla aydınlanıyordu zaman, geleceğe taşınyordu. Bir ağlayış oluyordu ülke, dumanlar içinde köyler sancıyordu. Mağaranın ağzında ardıc ağacının gövdesi bombalarla

yarılıyordu. Kıvılcımlar dolduruyordu yeri göğü, az aşağıdaki vadinin suyu yıldızlar kadar uzaktaydı.

İşte mutlu bir sabahtan üzgün bir geceye evriliyordu zaman. Jêle dağının zirvesinde ilk parlayan yıldızı görünce İvis, “Haydi kalkın, ilk yıldız görüldü, şimdi yürüme vaktidir. Bu karanlığı aydınlatmak için varız. Yas tutma eşiğini çoktan aştık” dedi.

Bir kıvılcım misali hızla ayaklanan İvis’in omuzuna dokundu Zîlan.

“Artık biz varız, onların hepsinin ruhu bu dağlarda. Yalnız değiller artık” dedi.

Bunu söylerken gururlandı. Kalkışmanın en güzel yerinde olduğunu düşündü. Kendine bu denli güvendiği için mutluluk duydu. İvis’in ardından patikaya koyuldu, kulağında bir annenin sancılı ağıtıyla...

Bu gece yeni ay parlıyor dağların ardından, yükseldiği gibi yeniden yitip gidiyor. Yıldızlarla baş başa yürüyor savaşılar. Dağ başlarını tutan karakolların uzağı gören ve vuran silahlarından gizlenerek yol alıyorlar. Tepelerden çıkıp son boğazı geçince yürümeyi bırakıp uçuyor İvis, Zîlan ile Bawer biraz geride kalıyor.

Bawer, Zîlan’a yanaşıp fısıldıyor.

“Heval İvis memleketine geldi ya, artık bizi unuttu.”

Az aşağıda bir çeşmenin başında bekliyor İvis. Gecenin yarısında gece kuşu başlıyor ötmeye.

“Burada biraz dinlenelim. Bu çeşmenin suyundan da için, varsa hastalığınız falan hepsi geçer. Dağların suyu şifadır” diyor İvis.

Zîlan eğiliyor yerdeki kaynağa doğru, avuçlarıyla suyu yudumluyor.

Demenan dağlarının arasındaki vadinin ince patikalarından yürüyüşe devam ediyorlar. Bazen yamaçtan ayakları kaymasın diye otlara, taşlara tutunuyorlar. Ama İvis, doğup büyüdüğü dağların her patikasını kalbiyle görüyor, kimi zaman aralarındaki mesafe açılıyor.

Evleri yıkılmış kimsesiz köyün karşısında ormanın içinde bekliyorlar sabahı.

Sabahın ışıkları düşünce yeryüzüne, etrafı taşlarla çevrili bir yükseklikte buluyor kendini. Güneşin ışınları yeni açmış yaprakların üzerinde parlıyor.

Zîlan’ın merak ettiğini biliyor İvis. Dürbünü ona uzatıyor.

“Heval Zîlan şu sağ tarafta kalan vadi Laç’tır. Kadınların düşmanın eline geçmemek için kendini attığı kayalıklar orada işte. Görüyor musun?”

Derin bir iç çekerek, “Evet görüyorum heval” diyor.

Görebildiği kadar ormanları, tepeleri tek tek inceledi Zîlan. Oradan vadinin köylerine geldi, evlerin yerinde duran kararmış harabelere baktı. Köylerin gerisinde yükseğe doğru önce meşe sonra huş ve ardıç ağaçlarının kapladığı yamaçlardan Kırmızı Dağ sırtlarına ulaştı.

“Bak heval Zîlan” diyor İvis, elini taşla vurarak, “Bu taş belki de altmış yıl önce de nice savaşçıya siper olmuştu. Şimdi de biz buradayız.”

Dürbünü İvis'e uzattı. Yerden kara, soğuğa direnerek bahara ulaşan kuru meşe yapraklarını aldı. Avucunun içinde ufaladı, yeniden toprağa savurdu.

"Ülkemiz tüm bunları hak etmiyor. Bu topraklarda yaşanan her şeyi ruhumda hissediyorum" dedi Zîlan. "Biliyor musun, hayatım boyunca hep bir eksiklik hissettim. Onu bildiğimde de dağlara geldim. Kaç gündür hep acıları konuştuk. Buna rağmen içimde huzur var. Onların acılarına dokundum, hepimiz için hâlâ yapılacak bir şeyler var. Hepimizin acısını dindirmek için..."

Onu anladığını göstermek için İvis'in göz kapakları ağır ağır indi. Uzun siyah kirpikleri buluştu, açıldı.

"Bu toprakların inancında hiç kimse ölmez. Ruhlar başka bedenlerde yeniden döner hayata. Tamamlanacağız hep birlikte. Burası işte, dağların anahtarının kaybedildiği yerdir" dedi İvis. "Yiğit oğullarını kaybeden Demenanlı savaşı, o sözü burada geleceğine söylemişti. O anahtar elimizde, onu biz koruyacağız." İçinde oldukları eski mevziinin az aşağısında ateş yakan Bawer seslenince yarım bıraktı sözünü.

"Hadi gidip kahvaltımızı yapalım, size Mirzali'nin hikayesini anlatacağım" dedi. Kayalara yuva kurmuş bülbüllerin uzun ötüşleri eşliğinde çaylarını kaynatıp kahvaltı yaptılar. Etrafında oturdukları ateşi İvis'in tek gözünde gördü Zîlan. Eski tabakasından sardığı sigarası tütünden sararmış parmaklarının arasındaydı. Bir yudum çekti, dumanını yukarıya doğru savurdu.

"Dedem istilaya karşı birlikte direndikleri Mirzali'yi anlatırdı. İstilacılar, onun teslim olması için çok uğraşıyor" dedi. Munzur suyuna kadar uzanan dağı işaret etti. "İstilacılar, iki oğlunu şu karşıdaki Kırmızı Dağ'da pusuya düşürdükten sonra babalarının yerini öğrenmek için onlara işkence yaparlar. Ama onlar konuşmaz. Diri diri gözlerini oyarak öldürürler. Kırmızı dağ düşünce orada devletle iş birliği yapan kirvesi Qolo'yu da ona gönderirler. Qolo, çıkıp varır Mirzali'nin dağına, bu ardımızdaki yerlerdir.

Mirzali, Qolo'yu görünce meseleyi anlar.

Bağırarak, 'Daha fazla yanaşma Qolo, senin niyetini anladım' der.

Qolo, 'Gel teslim ol, yoksa iki oğlunu idam edecekler' diye cevap verir.

Mirzali, buna çok öfkelenir.

'Qolo Qolo onlar sizi satın almışlar' diye bağırır.

'Mustafa Paşa af çıkardı, gelip teslim olana tahkikat şey yapılmayacak. Daha fazla çoluk çocuk ölmesin' diye ısrar eder Qolo.

'Qolo demek seni de teslim aldılar ha! Aşağıdaki Laç deresi kan akıyor, kör mü oldun. Biz kıvraydık Qolo, kirvelik bu toprakların basılıp geçilemeyecek kutsalıydı. Onu da ayaklar altına aldıysanız halimiz yamandır' der.

Qolo, kirvesi Mirzali'nin söylediklerini duymazlıktan gelir. Tek derdi istilacıların telkin ettiği işi yapmak, onu dağdan indirmektir.

'Mustafa Paşa artık sulh olacak dedi' der yeniden.

Mirzali başını iki yana sallayarak bir an sessiz kalır. Anlar, kirveliğin bile kâr etmediğini.

‘Senin paşa dediğin Miste Kor olmasın, eğer paşaysa senin paşandır bizim değil. Sen bilmez misin Qolo, Romun sulhu yoktur. Onların sulhu, katliam ve sürgündür. Git paşana da onun askerlerine de de ki, yurdumuzu istila eden onlardır. Ormanlar yanmayıncaya kadar, dağlar yanmayıncaya kadar, kemiklerimiz yanmayıncaya kadar, cesedimiz toprak olmayıncaya kadar direneceğiz. Ölene dek tir andımız. Git o namussuz Rom kumandana söyle, onun gücü, çocuklara, kadınlara yetiyor. Bizim için çocukların, kadınların öldürölmesi şu gün ışığına özdeştir. Eğer cesursa niçin kendisi şu dağlara kadar çıkmıyor? Çok iyi biliyorsun ki bir hafta önce, iki oğlumu Kowu Sûr'da (Kırmızı Dağ) pusuya düşürdüler. Onlar senin kirvelerindi. Onlar yerimizi biliyorlardı, ama konuşmadılar. Her ikisi öldü. Nasıl olur, bizi bu kadar bombalıyorlar, yerlerimizi mi bilmiyorlar! Bu utanç verici bir ikiyüzlölüktür. Git onlara söyle, sizler bir elinizde gaz, diğ er elinizde ateşi tutuyorsunuz. Sizler çocuklarımızı toplayıp götürdünüz. Marçik düzünd e kurşuna dizip üzerlerine gaz dökerek yaktınız. Buna rağmen sizler bizi haydut olarak niteliyorsunuz. Git onlara de ki; gerçek haydutluğu yapan sizsiniz. Sizler ormanlarımızı yaktınız. Kim haydutsa işte gerçek burada. Kim silahını atarsa, teslim olursa o namussuzdur. Silahlarımızı bırakmak için yüreğ imiz o denli yufka değildir. Dersim'in kurtuluşu için, Kürt yurdunun kurtuluşu uğruna yüreğ imiz bir kartal kanadı kadar hafiftir. Kürdistan ve Dersim halkının baş ı sağ olsun. Bir geleceğ imiz olacaksa eğer bu hainliği de kavgayı da unutmasın.’

Qolo'ya diyecek söz kalmaz. Tam arkasını dönüp gidecekken Mirzali son sözlerini söyler.

‘Haa! Qolo sanma ki bunları sana söylüyorum. Dağa taşa konuşuyorum. Sende beni dinleyecek ne yürek ne kulak kalmıştır. Ama bu dağlar beni duyar, sözümü geleceğ e taşırlar. Biz ölsek de, bunca masum çocuğ un öcü bir gün alınır elbet.’ İşte böyle! Bu dağın her adımında sayısız hikaye duyulmayı, dinlenmeyi bekliyor.” İvis'in sözü bittiğ inde ateş sönmüş, közlerin üzerini küller kaplamıştı. Mirzali'nin sesi Demenan vadisinde yankılanıyordu.

Zîlan ile Bawer onun tek gözünde zamanın tünellerinde sessizliğ e gömölmişlerdi. İvis, az önce oradan kalkıp gelmiş gibi anlatıyordu dedesinden duyduğ u tüm hikayeleri. Etrafındaki taşların soluğ unu duyan Zîlan'ın aklında, insanın adını zaman koyduğ u tünelin yanılsamadan ibaret olduğ u fikri vardı.

Akşam gökte giderek genişleyen ay parlıyorken yola koyuldular. Demenan vadisinden çıkarak birbirini takip eden tepeleri aştılar. İçlerinde otların boy verdiğ i, biçimlerinden eskiden ev oldukları anlaşılan viran köylerden geçtiler. 38 kırımında yakılan bazı köyler, daha sonra yeniden kurulmuştu. Ama birkaç yıl önce savaşçılara yardım ediyorlar gerekçesiyle yeniden yakılmıştı. Dağı taşı saran yanık kokusu hâlâ silinmemişti.

Munzur suyunun çağltısını duyduklarında fısıldayarak konuştu İvis:

“Munzur suyunu geçeceğiz. Ama mecburen köprüyü kullanacağız. Düşman pusu kuruyor bazen. Nefesinizi sonuna kadar kullanın köprüde. Zaten köprüyü geçip Vank köyüne ulaşırsak artık gerisi sorun değil.”

Orman patikasından çabucak aşağı indiler. İki dakika nefes aldıktan sonra hızla yola atıldılar. Köprünün karşı ayağına geçmişken Pulur tarafından gelen yolun kavisinde bir ışık belirdi. İvis, onu takip etmeleri için işaret verdi, köprünün ayağının altına fişek hızıyla indiler. Bedenlerini yerle bir ettiler. Aynı dakikada üzerinde ağır silahıyla zırhlı askeri araç kavisten göründü, arkasından da ikincisi, üçüncüsü çıktı. Tepesindeki projektörlerle köprüyü, yamaçları, suyun kıyısını taradılar. Köprüye ulaşıncı ışıklarını söndürüp beklediler.

Yarım saat geçtikten sonra İvis kaygılanmaya başladı. Kalbi üzerine uzandığı taşlarda atıyor gibiydi. Dağlar, ormanlar koyu karanlığın içindeydi. Göğün yıldızları Munzur’a dökülmüş de onunla birlikte denizlere doğru akıyordu. Sabaha birkaç saat kalmıştı, eğer hava aydınlanana kadar gitmezlerse büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kalacaklardı. Acaba ışıkları gördüğünde yamaca doğru mu koşmalıydılar, diye düşündü. Orada da yamacın ortasında yakalanma tehlikesi vardı. Zîlan’a baktı, arkasında akan Munzur suyunun rüzgârı saçlarına vuruyordu. Hey Munzur hey, dedi içinden. Darda olana sen yetişirsin, arkadaşlarım bana güvendi, yüzümü kara çıkarma. Yoksa sonumuz senin yatağında olacak.

Birkaç dakika sonra belli belirsiz sesler duydu. Motorlar çalışınca köprü titremeye başladı, tozlar döküldü, karşı yamaca ışıklar vurdu. Zırhlı araçlar geldikleri tarafa doğru gözden yitip gidince, onlar da kalkıp Vank köyüne doğru yöneldiler.

**

Vank köyünün sırtları Munzur suyuna doğru inince Seyid Rıza kalesine, yukarıya doğru da Sosin dağına ulaşıyor.

Zîlan, Sosin dağlarından sonsuzluğa bakıyor. Dağların kayalıklarında güneş ışıldıyor. Her gördüğünü ruhunun derinliklerine kazımak istiyor. İlk gördüğü her yerde ve insanda, önce gözlerini kapatıyor. Yüreği görsün istiyor, sonra gözlerini açıyor. Çünkü göz yanıltıcıdır, yargılamaya meyillidir, diyor. Kalptir esas gören. Niceleri vardır kördür, gördüğünü sanır. Kimileri vardır âmâdır lakin her şeyi görür. O kalptir işte; inkâr edilen, hırpalanan, küstürülen... İnsan kalbini bir küstürmeye görsün karanlıktan kurtaramaz kendini. Üstelik kalp sadece görmez ki, duyar, hisseder, tadına bakar, dokunur, bu böyle biline.

Zîlan, görmeyi yeniden öğreniyor, her ayrıntıyı yüreğinin imbiğinden süzerek ruhuna kavuşturuyor. Ruhu onu bırakıp gidiyor, dağların kıvrımları arasında kendini yitiriyor.

Baharın taze yaprakları yeşilin en güzel tonu, diyor. Taze yaprakların kokusunu içine çekiyor, açan çiçeklerin kokusuyla mest oluyor. Ah bu kokular, taze bahar yaprağı kokusu hayır meşe kokusu bu! Yok yok bu kayalarda parlayan koyu yosunların kokusu belki de. Şu mavi çiçek olabilir mi? Hangi çiçek bu! Çiçeklerin ardına düşüyor, arıyor bu kokuyu taşıyan çiçeği, ama yok yok!

Bu yüzden kır çiçeklerinin dağıydı. Renk renk sümbül, papatya, dağ lalesi ve menekşesi, beni unutma çiçeği, mavi yıldız, çan çiçeği, kırlangıç çiçekleri, Newroz çiğdemleri, nergis ve daha insanın isim koymadığı minik taç yapraklarıyla bin bir kokulu kır çiçeğinin, kekik çeşitlerinin buluştuğu dağ.

Zîlan, Sosin dağının çiçekleriyle mest oldu. O kokunun ardına düştü, yokuşları tırmandı, kayaların arasına baktı, ardıc ağaçlarının diplerinde soluklandı. Bulduğu tüm çiçekleri tek tek kokladı. Ama bu dağda içine çektiği kokunun çiçeğini bulamadı.

İvis, onun deli gibi bir şeyler aradığını görünce meseleyi anladı. Bu dağa her gelen kişi aynı şeyi yapardı.

Yanına yaklaştı.

“Boşuna arama o kokunun çiçeğini bulamazsın” dedi.

Başını kaldırdı Zîlan, soran gözlerle baktı, boynunu büktü.

İvis devam etti, “Çünkü o çiçek bir tane değildir. Bu kır çiçeklerinin dağıdır. Bu dağlarda çok çiçek vardır. Ama hepsini göremezsin. Bu koku, sayamayacağımız çoklukta çiçeklerin birbirine karışan kokusudur. Bir değil belki bin çiçektendir.”

“Ah nasıl da anlayamadım, nasıl da anlayamadım...” diye yineledi Zîlan.

Bir daha gözlerini kapatıp çiçek kokusunu derin derin içine çekti.

“Bu koku yaşamın kokusudur. Sonsuza dek var olmalı. Buradan geçenler bu kokuyla mest olmalı” dedi.

“Gel heval Zîlan seni bir yere götüreyim” dedi İvis. “Bu dağın bir yanı çiçektir, bir yanı taş ve kemiktir.”

Yaşayanların dağılması neydi ki, asıl dağılma ölülerin payına düşmüştü. Dağın güneşi altında, mağaraların karanlık köşelerinde, meşelerin derinliklerinde, otların altında, her yerdeydi kemikler. Rüzgâr, değebildiği yerlerde kemiklerin üzerini ince bir örtüyle kaplamıştı. Ya toprağa kavuşamayanlar, sonsuz huzuru bulabilir miydi? Onları gömemeyenlere ne olurdu, nasıl sürdürürlerdi yaşamını? Ölülerin gömülemediği yerde hiçbir şey olmamış gibi yaşama devam edilemezdi, düşüncesiyle ürperdi Zîlan.

Ölülerin gömülemediği yerde kan akmaya devam eder ne yaşayan ne ölen hiç kimsecikler huzur bulamaz, rahat uyuyamazdı.

“Gömülmek için bile özgür olmak gerek, savaşmak gerek” dedi Zîlan.

Sosin dağının gördüğü her vadinin, uçurumun, köyün, ormanın, insanın yaşadığı acıyla sarmalanmış bir mağaraya adım attı Zîlan. Ah kır çiçeklerinin yurdu Sosin dağı, bunca acıyı nasıl bağrında topladı.

Toz ve kemik mağarasında zaman başa dönüyordu.

Mağaranın derinliklerine gittiklerinde ayakları kemik rengi toza battı. Ne topraktı ne taşı.

Kan ve kemik!

Toz ve taş...

Adımını attığı yerde bir çukur kalıyordu. Toza doğru çöktü. Elini üzerine koydu, parmaklarının izinden derine indi. Okşar gibi gezdirdi mağaranın zemini, duvarı boyunca. Kalbinde kadınlar inledi, dualarla karışık sitemler mağaraya doluştu. Saçlarında bir el dolaştı, gözlerinde uçurumlar açıldı.

“Korkma” dedi İvis. “Onlar hep bizimleydi. Gözümüz, gönlümüz kapalıydı sadece.”

Zîlan, korkmadığını belli edercesine başını salladı. Elleri mağaranın duvarlarında gezindikçe tozlar tavana doğru yükseldi. Bir an göz gözü görmez oldu, fısıltılar dokunulacak kadar yakınlaştı.

Tozun altında hâlâ kemikler vardı. Artık toz ve kan, kemik ve kaya birbirinden ayırt edilemeyecek kadar birleşmişti.

“İşte yukarıdaki güzelliklerin altında toz ve kemikten bir ülke yatıyor” dedi İvis.

Tozları avuçlayarak mağaraya savurdu Zîlan. Gözlerinde titrek damlalar belirdi. Ama kirpiğinden ötesini aşamadılar. Saçlarında, elbiselerinde biriken tozlara baktı.

“Hepimiz birlikte, biriz heval İvis” dedi Zîlan. “Geçmişimiz de geleceğimiz de burada. Bu toz işte!”

Avucundaki tozu bıraktı, zerreler parmakların arasından parıltılar saçarak toza karıştı yeniden.

“Hiç kimse ölmedi, hep birlikte öldük, hep birlikte yaşıyoruz. Yerin üzerindeki her güzellikte yaşayan bu ruhtur. Yoksa bilemezdik onun değerini.”

İvis’in fenerinin cılız ışığında mağaranın diplerinde parlayan bir şeyler vardı. Mağaranın tabanına yayılmış kemikleri incitmemek için yavaşça yürüyerek oraya doğru gittiler. Bakır bir üsküre, küçük bir çaydanlık ve kırık testi parçaları...

Dışarıda savaş uçaklarının boğuk sesi gelince, İvis, mağaranın kapısında dürbünle çevreyi gözetleyen Bawer’in yanına koştu, ardından da Zîlan.

İki savaş uçağı gökte dönüyordu. Her dönüşlerinde tonluk bombalarını aşağıdaki tepelere doğru savuruyorlardı. Bombalar, kulakları sağır edecek böğürtüler çıkararak düşüyor ve dağılıp parçalıyordu. Bombaların düştüğü yerde dumanlar yükseliyordu.

“Nereyi bombalıyorlar heval” diye sordu Zîlan.

“Orası Çet vadisi tarafı...”

“Orada arkadaşlar olabilir mi?”

“Arkadaşlar her yerde olabilir. Belki bizimle buluşmaya gelecek arkadaşlardır. Merak etme uçaklardan kendilerini korurlar. Ama dağ, taş, ağaç...” deyip sustu İvis.

Gözleri alevlendi. Olduğu yere çöküp taşların üzerine oturdu. Tabakasını çıkarıp tütün sarmaya başladı. Sigarayı tellendirirken hâlâ dağları bombalayan uçaklara baktı.

“Misto’nun p*çleri, cesaretiniz varsa dağa gelin, karşımıza çıkın” dedi öfkeyle. Sigarasından bir yudum çekti. Parmaklarını alnında gezdirdi.

“Ne yazık! İnsanlığın ilerlemesinin ölçütü artık teknoloji” dedi Zîlan suskunluğu bozarak. İvis ile Bawer’in arasındaki boşluğa yerleşip oturdu.

“Geride kalan da ilkel ve eski! Elbette teknolojinin insan hayatını kolaylaştıran, iyileştiren yanları da var. Ancak ahlak ve adalet bunun neresinde olacak? Bu kadar ilerlemeye karşın son yüzyıl da gösterdi ki, ahlak ve adalette aynı şekilde ilerleme yok. Daha fazla ölüm, açlık, sefalet var tüm dünyada. Öyle değil mi?”

“Öyle öyle” dedi İvis. “Karşımızdaki de dünyanın en alçak, ahlaksız düşmanı! Konu Kürtler olunca hak, hukuk, ahlak tanımıyor. Tonluk bombaları üzerimize yağdıran onlar, ama gel gör ki terörist olan biz. Toprağını savunan dedeme de haydut, eşkiya dediler vaktiyle.”

“Sadece bizim yurdumuzun yaşadığı bir şey değil bu! Dünya bu yüke daha ne kadar dayanabilir ki... Büyük bir işgal bu!”

“Bir yerden kırılmalı işte! O zaman da bu topraklarda yaşayanların yaşam biçimini, dilini, kültürünü ‘geri’ görüyorlardı, medeniyet vaat ediyorlardı. Medeniyet dedikleri şiddet, inkâr ve yoksulluktu. O zamandan bu yana ne değişti? Hâlâ aynı kafa, teknolojileri ilerlese ne olacak. Başımıza bomba olup yağacak.”

“Çok uzun sürdü bu işgal” dedi Zîlan. Yüzüne düşen saç tellerini geriye attı. “Bu işgali bize kanıksatmak istiyorlar. Ama kanıksamayacağız.”

“Ya ya çok uzadı” dedi İvis, yüzyılın tüm kıyımlarını yaşamış bir savaşçı gibi. “Ama bu son kalkışmadır. Dağın çığlıkları dinecek ve bu işgal bitecek.”

Uçaklar bombalarını bitirdikten sonra pus içindeki ovaya doğru yol aldılar. Geride yanan dağlar kaldı. Oturdıkları mağaranın kapısının ardındaki karanlıkta yüzyılın ilk yarısında katledilenlerin kemikleri bir toz denizinde saklıydı.

Kanlı yüzyılın son yıllarında ise bombalanan dağlara doğru oturmuş, insanlığın girdaplarını konuşuyorlardı.

Bu dağlarda yaşamının, insanın girdaplarına katlanabilmenin sırrı dağların kendisiydi, diye düşündü Zîlan. Bir an gözlerini kapadığında kuşların ötüşü, çiçeklerin kokusu her şeyi unutturuyordu. Bir savaşın ortasında değil de bol oksijenle damarlarının genişlediği mutlu bir rüyada hissettiriyordu.

“Şu karşıdaki Seyid Rıza’nın köyü Ağdat’tır” dedi İvis, harflerini dağın seslerine katarak. Dağın kuzeyine düşen tepeleri işaret etti. “Köyün altında en eski

ormanlar uzanır, Kirmanckî’de Birê Pirikû derler. Bilge kadınların, perilerin ormanıdır orası, nice zamanları gövdesinde biriktiren her meşe ağacı perilerin nefesini taşır. Onun karşısında göğsünde insanları sakladığı mağaralarıyla Tujîk dağı uzanır. Ardından Munzur dağları başlar, taa Erzingan’a kadar uzanır. Tujîk dağının karşısındaki sarp kayalıkları görüyor musun? Orası İksor, Laç vadisinde olduğu gibi kadınların askerlerin eline geçmemek için kendini attığı yerlerden biri. Kadınların başlarına taktıkları yazmalar, kayalıkların çalılıklarında rüzgarla salınıyormuş. O kayalıkları uzaktan görenler sanırmış ki kadınlar halaya durmuş, yazmalarını sallıyorlar. Orada yaz güneşinin altında solup dökülmüş, karın altında toprağa karışmışlar.”

Doğuya dönerek, “Sosin dağı bu taraftan Seyid’in kalesine iner, kalenin altındaki vadi de Avka Sor’dur. Tertele zamanında Laç deresiyle karşılıklı kan akarmış Munzur suyuna. Buralarda yaşananları anlamanın yolu dağlara iyi bakmaktır. Kelimeler yetmez, dağ taş daha iyi anlatır” dedi.

Uçakların kaybolup gittiği ovaya döndü, ardında derin acıların hatırasını saklayan içten gülümsemesiyle.

“Belki şu karşıda, güneyde, pusun içindeki ovada senin memleketin de görünüyordur. Çok gerilerde.”

Zîlan, heyecanlanıp yüzünü uzaklardaki ovaya döndü.

“Buradan Meletî görünüyor mu diyorsun?”

“Evet biz Kuzey’in en ucundayız, nereyi görmek istersek oraya varırız” dedi.

“Paramparça şehrim, köklerinden uzakta” dedi Zîlan. “Belki bundan sonra bir şeyler değişir. Bir yanım hep orada olacak.”

Sosin dağlarından güneşin seyrine daldılar.

Yeşil denizler içinde Sosin dağı. Denizin üzeri yaldız yaldız, güzellik parıltıyor. İlkbahar tomurcuğu renginde, kaya, çam, yonca renginde, yamaçlarda açan her çiçeğin renginde; dağların tüm renkleri denizde buluşmuş.

Gün geceye evrilirken güneş kıvil bir küre gibi asılı duruyor, buğulanmış yeşil denizin ufkunda. Yanlarından kıvrım kıvrım kıvil bulutlar sarkıyor. Baştan başa kıvıla kesiyor her yer. Gökyüzü, deniz, ormanlar ve savaşıların yüzü. Yamaçlardaki ardıcılardan minik kuş sürüleri havalanıyor, ışığa banmış kanatlarıyla güneşe doğru dans ederek uçuyorlar. Güneşin aksi vuruyor uzaktaki dağlara; kayalıklarında kâinatın tüm sırları ifşa oluyor, okumasını bilene.

Kıvil küre hiç acele etmeden buğulu denizin ardında kayboluyor, bulutlar, kuşlar, savaşılar da onunla birlikte...

İşte benzersiz bir an daha var oluyor. Kıp kıvil bir rüyanın içinde Zîlan. Öyle bir rüya ki, insanın tüm ağırlıklarından arınıyor yer, topraklardaki çatlaklar yağmurun mutluluğuyla doluyor, sevgiden ırmaklar uzuyor. Bu rüya hiç bitmesin istiyor. Ruhunun kıyılarına ilıştirdiği anlardan geleceğe bakıyor. Güneş yükselsin, yeryüzü

ışığa kessin, bu kızıl rüya bitmesin istiyor. Neyse ki, yarım ayın yanındaki ilk yıldız belirince, rüyanın başka kapıları açılıyor kalbinin gözlerinde.

Gece düşünüyor yeryüzüne. Uzak şehirlerde herkes uyurken, savaşçılar için yaşam başlıyor. Sosin dağının eteklerinde geceyi geçirecekleri noktaya doğru iniyorlar, biçimden biçime giren karaltılar içinde Tujik dağı, Periler ormanı, İksor kayalıkları geride kalıyor.

**

Zîlan ertesi sabah İvis'in sesiyle uyanıyor. İvis, elindeki küçük telsizden biriyle konuşuyor. Mandala basıp, "Tamamdır heval, size doğru geliyoruz" diyor, gözleri çakmak çakmak.

Karşıda dijital parazitlerden kurtularak derinden gelen ses, "Selamlar saygılar heval" diye cevaplıyor.

Hızla hazırlanıp yola koyuluyorlar. Sosin dağlarının eteklerindeki meşelikleri, kayalıkları, şakayık gülleri sarmıştı. Şakayıklar ağaçlarla birlikte yaşamayı seven güllerdi. Öbek öbek, kızıllaşırdı meşe korulukları. Nasıl bir insan gülünce yüzünde güller açar, yanakları al al olursa, toprakların bahar sevincinden, kahkahasından böyle alımlı çiçekler fışkırırdı. Özenle hazırlanmış bir demeti andıran gür yapraklı şakayık öbeklerinin üzerinde geniş taç yapraklarıyla kırmızımsı, pembemsi güller başını kaldırırdı. Açık yeşil yaprakları, bu goncaları korumak için sıkıca sarmalardı her yandan, öbeğin içine bir şeycikler giremezdi. Parıldayan taç yapraklarının içinden dışa doğru taşan sarı polenleri dağılırdı dağlar boyunca. Nerede açsa orayla bütünleşirdi, kayayla kaya olurdu, ağaçla ağaç. Yeşilden tüllere bürünmüş periler misali rüzgarlara kapılırdı. Onları gören kuşlar şarkılar söylerdi.

Dağ insanları, şakayığın uzun saplarını yemek de yapardı. Ama acılığını gidermek için küçük küçük doğranan saplar, ya bir gün boyunca bezin içerisine konup akan suyun içinde bekletilirdi ya da tuzlu suda. Yine de yerken acımsı bir tat bırakırdı damakta. Savaşçılar da siyah tohumlarını güneşte kurutur, iğneyle delerek tespih yaparlardı. Ancak biraz zahmetliydi. Yüksek dağların gülünü evcilleştirmek zordu. Derlerdi ki, kış ne kadar sert olur, kar ne kadar çok yağarsa dağın şakayığı da o kadar güzel çiçeklenirdi. Ormanlıkları kızılığıyla sarar, kekremsi kokusunu cümle tabiata yayardı. Arılar, börtü böcekler üzerinden eksik olmazdı. Ağaçların altına saklananlar değil de kayalıkların arasındaki güller, ta uzaklardan bile fark edilirdi. Belki bu kırılgan güzelliğin sebebi, sert kışlar, keskin ışıklar, güçlü bacaklar isteyen dağlardı. Varoluşun anlamı, hakikati bu güzellikte değilse neredeydi? Onu neden çok uzaklarda arar insan, neden ısrarla yanı başına, yüreğine bakmaktan kaçardı? Güllerin göz alıcı güzelliğini görünce kendini tutamadı Zîlan, patikadan çıkarak meşe ağaçlarının altında yaşayan bir şakayık öbeğine doğru gitti.

"Bu dağın çiçeği gece kokusuyla mest eder, gündüz güzelliğiyle" dedi Zîlan.

Şakayık öbeğinin yanı başında oturmuş, geniş ve kırmızı yapraklarını okşarken içi neşeyle doluyor, gülümsüyor.

“Bu çiçeğin adını biliyor musun heval Zîlan” diye soruyor İvis.

Zîlan, bilmediğini anlatmak için başını sağa sola sallıyor.

“Şakayık, ayı gülü de derler. Ama biz Sagule deriz. Sa, mutluluk anlamına gelir, gule de gül. Belki de ‘mutlu çiçek’ anlamında böyle denmiştir. Bu benim düşüncem, kim bilir” diyor İvis.

“Aa öyle mi, tam bu güzelliğe uygun bir isim” diyor Zîlan. “Dersim dağları bağrında ne çok güzelliği saklıyor. Her an güzel bir sürpriz yapabiliyor.”

Güzelliğe banmış dağların ortasında bir öbek gül, insanı sarhoş etmeye yeterdi de katı gerçeklere dönüşü zordu. Ölümsüzlük neydi, diye sordu Zîlan. Bu hiçbir şeye aldırmadan her bahar açan kızıl öbeğin yanında bir an yaşamak değilse ne... İnsanın yenilgisi de burada başlar, hiçbir zaman o mükemmel güzelliğe erişemeyeceğini bilir. Her yitirdiği anlam bir yenilgidir artık. Oysa insan bu güzelliğin, mükemmelliğin yüzüne yansımaya tutunarak anlamı çoğaltmalı, ondan kopmamalıydı.

**

Dersim Eyaleti Yönetim Karargahı’nın birkaç gündür kaldığı Rengûl ormanlarına ulaştıklarında onları Eyalet Komutanı İsa ile kadın komutan Şilan karşıladı.

“Hoş geldin heval Zîlan” diyerek tokalaştılar.

Birlikte ormanlar arasında meşe dallarından kurulmuş çardağa yürüdüler. Bağdaş kurup oturdular karşılıklı. Meşe odununda kaynatılmış çayı yudumlayarak sohbete daldılar.

Zîlan, kış kampında geçirdiği günleri, dağlara ve gerilla yaşamına olan sevgisini anlatıyor.

Komutan İsa’nın elinde kuru bir çöp, zaman zaman ağzına koyuyor. Sonra ufalayıp bitirene dek kırıyor parça parça. O bitince yenisini alıyor.

Şilan, bir şeyler arıyormuşçasına geldiğinden beri Zîlan’ın gözlerine bakıyor. O da gözlerde okuduğu manaya inanıyor. Dört yılı geçmişti dağlara çıkışının üzerinden. Dersim’in her patikasını adımlamış, düşman pusularını yarıp geçmiş deneyimli bir savaşıydı. İlk karşılaştığı an Zîlan’da güven duygusu yaratmıştı.

Meşe ağaçlarının ortasında ansızın iç denizine çekiliyor kalpler. Uzaktan uçak sesleri geliyor, az ötede bir gerillanın silahını temizlerken çıkardığı tıkırtılar; Avka Sor vadisinden bir kartalın çığlıkları yükseliyor. Belki kalplerin o kısacık suskunluğunda kelimeler akmıştır.

“Heval Zîlan aldığın çok büyük bir karar, biliyorsun...” dedi İsa. Kelimeleri suskunluğu böler bölmez bir an duraksadı. Belki cümlenin sonunu nasıl getirmesi gerektiğini düşündü. Gözlerinde önceki gecenin yorgun bakışları duruyor. “Bu

kararı, büyük bir yoğunlaşmayla aldığı yazdığı rapordan da belli oluyor. Her ne kadar savaş koşullarında olsak da ahlaki olarak böyle bir kararı ancak kişinin kendisi verebilir.”

Zîlan başını kaldırıp üzerlerini kaplayan meşe dallarına baktı. Hayatı boyunca inandığı şeyleri hiç sıkılmadan insanlara anlatmıştı. Bu onun şansydı belki de. Her zaman da kendini dinletmeyi başarmıştı. Derin bir nefes alıp konuşmaya başlıyor. “Heval, uzun zamandır etkili bir eylemin nasıl olacağı üzerine düşünüyorum. Bir fark yaratmak, düşmana sarsılacağı güçlü bir darbe vurmaktır isteğim. Şimdi tam zamanı. Siz de kabul edersiniz ki, savaş tarzımızda kendini tekrar ediş var. Bir araba dolusu patlayıcıyla Önderliğimize saldırdılar. Tüm bunlara iyi bir cevap olacak.”

“...”

“Birkaç arkadaş bana, bu önerimin yaşadığın fiziki zorlanmadan mı kaynaklanıyor, diye soruyor” dedi Zilan, kırılganlığını belli edencesine yüzünü yere döndü. Sonra yeniden bir şeyler arar gibi karşısındaki savaşçının gözlerine baktı. Komutan, bir şey söylemek istedi ama dinlemeyi tercih etti. Gözleri, ağzında kocaman bir yük ile ilerlemeye çalışan karıncaya takıldı. Taşıdığı yük minik kuru dallara takıldığında sarsılıyordu ama yeniden başka bir yol bulup devam ediyordu. Gözleri buluştuğunda Zîlan devam etti konuşmasına.

“Açıkcası benim kararlılığımı böyle anlamaları ve bu soruları beni incitti. Eğer fiziğim gerillada aktif olmama engel olsa -ki öyle değil- mücadelenin farklı alanları da var. Gerillada fiziki olarak biraz zorlandığım doğrudur, fakat ben kendimi iyi tanıyorum, irademin güçlü olduğunu biliyorum. Bu asi dağlarda zorlanabilirim ama bu zorlukları aşarım...”

Sözünün sonunu getiremedi, Sosin dağına döndü yüzünü.

Şilan, onun yanlış anlaşılma konusundaki üzüntüsünü görünce araya girme zorunluluğu hissetti.

“Onlar yeterince tecrüben olmadığını düşündüklerinden... Dağlarda henüz yenisin. Senin önerini kabul etmemize de bu yüzden karşı çıkıyorlar” dedi.

“Doğru, onlarca yıllık tecrübem yok. Ama mücadelenin yıllarla bağlantısı yok. Önemli olan mücadeleyi yaşamak, yaşamla bütünleştirebilmektir. Bu dağlarda geçirdiğim her an büyük bir tecrübeydi benim için. Yeni ve eski demeden her gerillanın düşmana nasıl daha güçlü darbe vururuz diye yoğunlaşması lazım. Yaş, tecrübe vb. hiçbir şey engel değil. İnsan isterse ve çabalarsa büyük bir yaşamın ve eylemin sahibi olabilir. Bir de kadın öncülüğü diyoruz, fakat hâlâ çok yetersiz yaklaşımlar var. Öncülüğü erkeğin kaba savaş tarzını esas alarak, ona benzeyerek değil özgünlüğümüzü ortaya koyarak yapabiliriz. Ayrıca bu yeni bir tarz. İlkler her zaman kuşkuyla, güvensizlikle karşılanır. Başarılı olup olmayacağı konusu düşündürür. Bunları da anlayabiliyorum. Ama bu döneme yeni bir ruh gereklidir. Benim çabam Önderliğin, mücadelenin beklentilerine cevap olabilmek. Ayrıca

yürekten inanmadığım, ikna olmadığım bir şeyi asla yapmadım. Ömrüm boyunca sıradanlığı kabul etmedim. Bu konuda kendimi sorumlu hissediyorum ve bunu başaracağıma inanıyorum.”

Sözünü bitirdiğinde konuşmanın da etkisiyle olsa gerek bakışlarını Komutan İsa’nın gözlerine dikti. Komutan, Zîlan’ın delici bakışlarıyla karşılaştığında kararlılığının derinliğini de görmüştü. Söylenecek sözün kalmadığını düşündü. Çünkü karşısında devrim olabilmeyi başarmış bir savaşçı duruyordu.

“Tamam heval, kararlılığından ve cesaretinden kuşukumuz yok. Bizim yapabileceğimiz de bunun başarılı olabilmesi için örgütlenmesini yapmaktır. Hemen hazırlıklara başlamamız gerekiyor” dedi.

**

Zîlan, ertesi güne hedefine çok yakınlaşmış bir savaşçının neşesiyle başlıyor. Çevresinde toplanan kadın savaşçılarla tanışıp sohbet ediyor, neşesini onlara da taşıyor.

“Müsaade var mı heval?” diye soruyor uzaktan bir ses.

İvis’in sesini duyunca ayağa kalkıyor Zîlan, onu buyur ediyor.

“Heval biz yola çıkıyoruz. Hatır istemeye geldik.”

“Öyle mi, dinlenebildiniz mi?”

“Dün akşam dinlendik. Operasyon başlama ihtimali de var, gitsek iyi olur.”

“Tamam ama gelin bir çay için. Sonra çıkarsınız olmaz mı?”

Oturup Zîlan’ın demlediği çayı yudumluyorlar birlikte. Zîlan, az bulunan cam bardağı İvis’e uzatıyor.

“Heval İvis açıktan sana torpil yapıyorum, cam bardak sana.”

İvis almıyor, çünkü her şeyin en güzelini arkadaşlarına layık gördü hep.

“Yok heval camda sen iç, işkence bardağını bana ver, ellerimin derisi kalındır” diyor gülümseyerek.

Zîlan ısrarla cam bardağı eline tutuşturuyor, bir çocuk oluveriyor İvis, eline tutuşturulan bardağı alıyor sevinerek. Çayından bir yudum içiyor, sonra uzaklara dalıyor. Zîlan artık onu iyi tanıyor, söylemek istediklerini içine akıttığını biliyor. Ne zaman bir şey söylemek istese hep böyle uzaklara bakıyor.

“Heval İvis” diyor Zîlan. Dönüp ona bakınca İvis’in gözlerindeki izlerle yol alıyor.

“Tam bir tarih yolculuğu yaptırdın bana. Tarihi hep okullarda işgalcilerin gözünden okuduk. Her şeyi tersinden anlattılar bize. Dersim’e ilişkin onlarca kitap okusam dahi bu kadar iyi öğrenemezdim. Her şey canlandı gözümde, ruhumda. Hem kaybettığım bir şeyimi bulmuş gibi sevindim hem de acıya boğuldum. Sen her yeni gelen savaşçıya anlat bunları heval. Bu çok değerli bir çabadır, bunu bilesin. Gerçek senin sözlerindedir. Bizim hakikatimiz dilden dile aktarılan sözlerde, şarkılarda, masallardadır.”

İvis, başını sallıyor, utanıyor biraz da. Ne zaman bir onu övse yerden bir çöp alıp toprağı karıyor. Hele bu bir kadınsa başını kaldırması çok uzun sürüyor. Ama şu anda işin gerçeğı başka, bir şey söylese Zîlan'ın karşısında ağlayacağından korkuyor.

“Anlatacağım heval Zîlan, söz” diyor bir suskunluk aralığından sonra. “Karanlık basmadan tepeye varıp önümüzü keşfetmemiz lazım. Biz çıksak iyi olur.”

“Hepinizi çok özleyeceğim. Kendinize iyi bakın” diyor Zîlan.

İvis ile Bawer'e sarılıyor. İvis'in avucuna bantla sarılı küçük bir kâğıt parçası bırakarak, “Bunu sonra okursun” diyor.

İvis, Bawer ile birlikte yola koyulunca Zîlan ardından bakıyor. Silahı omuzunda, çantası sırtında göğsü uzanan dağlara doğru yol alıyorlardı. Bir an eski zamanların savaşçıları beliriyor gözlerinin önünde. Yokuş yukarı çıkarken öne adımını her attığında bedeni bir yay gibi esniyor İvis'in, ileri atılıyor. Büyük savaşların yorgun zamanlarından gelip sonsuzluğa gidiyordu. Ölümsüz olan odur, diye düşündü Zîlan. Sanki dağın tepesine çıktığında sırtından kanatları çıkacak, kayaları mekân eyleyen kartal olup uçacaktı. Kayaları kadar keskin ve ince çılgılığıyla katedecekti dağın tüm patikalarını. Seyid'in kalesine giden patikanın kıvrımlarında gözden yitti. Bir daha onu göremeyeceğı için üzüldü. Kim bilir belki bir yerlerde karşılaşılardı yeniden.

VII.BÖLÜM

GECE KUŞUNUN AĞIDI

1938'den biraz sonra

Dağların onları saran şefkatli eteklerinden olabildiğince uzağı atılmışlardı. Dönüşün tüm yolları kapatılmıştı. Dağlar olmadan nasıl yaşayacaktı Beye. Kimse onlara ovalarda nasıl yaşanacağını anlatmamıştı.

Nesiller boyu dağı sığınmışlardı. Yürekleri acıdığında dağı koşmuşlardı, mutluluklarında yüzlerini dağı dönüp minnetlerini, şükranlarını dile getirmişlerdi. Dua etmişlerdi. Kavgada, iyilikte ve kötülükte tek sığınaklarıydı. Dağ olmadan nasıl yaşanırdı. Ve dağları örten ormanlar, gövdesini öptükleri ağaçlar olmadan... Nasıl? Kim onlara anlatacaktı, kimsenin onlara bir şeyler anlatma derdi de yoktu ki, sadece istedikleri gibi onlara her şeyi yapıyorlardı. Neden?

Beye ışıktan doğan nehrini özledi, ona tutundu, onunla aktı, kayalardan döküldü. Menderesler çizdi derin vadilerde. Toprakla sarmaş dolaş yol aldı, kuru ağaç dallarını kucakladı. Öfkelenildi, koca taşları sürükledi göğsünde. Damarlarından akan kan değil nehirdi, onu yaşatan nehirdi.

Nehir coşkun aktığında yerinde duramıyordu. Tanıdık topraklardan akarak kavuşacağı bir deniz arıyordu. Êlî de olmasa büsbütün yalnız kalacaktı. İlk yerleştirildikleri camide gördüğünden beri sevmiştii onu.

Ya Êlî, suskunluğunda yaşıyordu acıyı; ne yese boğazında düğüm düğüm oluyor, aklında hep taze kalanları kabullenmişti de kan ile çürük yumurta kokusu bir türlü gitmiyordu burnundan.

Tütün, meyve, sebze bahçelerinde didinerek yıllar geçiyor, sürgünlerin acısı, c-ezası bitmek bilmiyor. Kiminin kalbi dayanmıyor, kimi vuruluyor kuytuluk yerlerde.

Köyün çocukları, büyüklerinden öğrendikleri kelimelerle onların canını yakıyor.

"Kuyruklu Kürtler, kuyruklu Kürtler..."

Beye ile Êlî'nin birbirine tutunarak yaşama gayretiydi ya da bir inat. İkisi de bir gün yurtlarına dönüşün hayalini kuruyorlar. Her gün yıkılan hayallerini gecenin gizinde yeniden kuruyorlar.

Ama ne kadar zaman geçerse geçsin Beye'nin soruları hiç bitmedi.

"Neredeyiz? Neden kimse bizimle konuşmuyor, ne var bizde. Yaşadığımız aynı dünya değil mi?"

Sustu Êlî.

Dışarı çıktıklarında kuyrukları var mı yok mu diye arkalarından bakıyorlardı. Yanlarından geçtiklerinde, onların duyacakları şekilde 'Haydutlar' diyorlardı. Yıllardır gazeteleri, onları haydut, eşkıya olarak yazıp çizmişti.

"Kime ne kötülük ettik ki böyle cehennemi yaşattılar bize. İçimi rahatlatacak bir şey söyleyen, söyleyebilseyim... Bir kötülüğümüzü söyle, o zaman kabullenmek daha kolay olur. Bunun günahını çekiyoruz derim."

Sustu Êlî.

"Annem, ablam nerede? Senin ailen nerede? Sahiden öldüler mi? Sahipleri için cennet, bizim için cehennem bu köy. Bak çevrene, aynı köyden gelenler bile birbirinden uzak."

Sustu Êlî.

"Sen sustukça ben ölüyorum. Yavaş yavaş ölüyorum. Buralarda fazla yaşayamam. Bizi neden bu uzak topraklara attılar."

Beye'nin elini tuttu Êlî. Avucunun içine koydu, kalbinin üzerine bastırdı. Başını da ellerinin üzerine yasladı.

"Her şeyi söyle bunu söyleme. Bu felaket yalnızlığında birbirimizi bulduk ya, sen olmasan ben ne yaparım."

Gözleri doldu Êlî'nin. Mavi gökyüzü bulutla kaplandı.

"Geçecek her şey Beye. Sabret, döneceğiz cennetimize, toprağımıza. Geçici diyorlar. Burada yitip gitmeyeceğiz. Birbirimizi bulduk ya, senin olduğun her yer bana cennettir, yurttur artık. Bunu bil, hiçbir zaman unutma."

Yaralarını saran bir toz bulutunda yıllar geçti. İyileşir gibi oluyordu her şey. Aniden dağılıyordu, aldattıcıydı. Ardında muammalar vardı. Toz bulutu dağıldığında altından kanayan yaralar ortaya çıkıyordu. Zamanın dışına atıldıkları yerde iki sıcak elin buluşmasıydı. Yeryüzünün dışında küçük bir ışıktı kaynağa ulaşmak için.

Beye ile Êlî, yurdundan uzaklara sürülen sürgün kabileleri gibi birbirine tutundular, birbirlerinin acılarına merhem olmaya uğraştılar.

Artık kaldıkları yerin dilini öğrenmişlerdi. Ama onlar kendi aralarında gizlice anadilini konuştu. Çünkü acılarını, sevinçlerini en iyi anadillerinde anlatıyorlardı. Yoksa nasıl katlanırdı bunca acıya. En çok da Beye ısrar ederdi.

"Êlî Êlî" derdi. "Kalbimin üzerindeki ince zarın sızısını başka dilde anlatamam ki, görüp yaşadıklarımızı başka hangi dilin duygusu anlatabilir ki!"

Êlî, suskundu; Beye ise yüreğinde yanan alevi dindirmekte zorlanıyordu. En çok da bu hayatın gidişatını durduracak bir şeyler yapamamak öldürücüydü. Gözleri alev alev yanan o kız çocuğu hâlâ içinde canlıydı, düştüğü karmaşanın içinde hep ona tutunmuştu, onu bırakmamıştı. Mutlaka ona ulaşmanın bir yolunu bulacaktı. Beye, "Çözölmeli" dedi. "Çözölmeli kalbin düğümleri. Geldiğimiz yer değil, gördüğümüz yol değil. Ölenler şanslıydı, biz burada esiriz."

Geldikleri yer değildi. Yer sıcaktı, avutucuydu. Ama burada avutucu hiçbir şey yoktu. Herkes onlardan kaçıyordu. Yerin altı hiç değildi. İşte başka bir dünyaya atılmışlardı. Yerden çok uzağa. Köklerinden çok uzağa. Bu yüzden giderek soluyorlardı. Yaşamları, kökünden koparılmış ağaçlarınkine benziyordu.

Titredi Êlî'nin yüreği. Mavi gözlerinde nehirler titredi, kırmızı damarları daha fazla görünür oldu. Beye, onun gözlerinde kızıla dönen Munzur suyunu gördü.

Sevmek nasıl bir şeydi. Kalbin düğümlerinin çözülebilmesi için kaç ağacın yeşili gerekti. Yerinde olmayan kalbi nasıl çözüldü.

Elini uzattı Beye'ye. Avuçladı ellerini Beye. Nemli gözlerinden yaşlar süzöldü Êlî'nin, çenesinden kenetlenmiş ellerinin üzerine damladı.

Büyüklüğünü tahmin dahi edemedikleri dünya küçöldü, küçöldü. Kenetlenmiş ellerinin üzerinde minik bir nokta oluverdi. Onlar değil, dünya onların ellerinin üzerindeydi. Dünya bu denli küçöldüyse, birbirinden başka tutunacakları dal yoktu. Toprağından sökülen köklerini birbirlerine doladılar.

Hor göröldükleri bu yerde köklerini sevgiyle korumaya çalıştılar. Umutsuz kaldıklarında köklerine taşıdı gerekli besini.

Her biri yalnız bir ağaç gibi yaşadı. Halbuki birleşseler kocaman bir orman olabilirlerdi. Ama atıldıkları yer değildi, soludukları hava değildi.

"Sana vereceğim bir şeyim yok, yokluktan ve kimsesizliğimden başka" dedi Êlî.

"Ben seni böyle sevdim yokluğunla, sen de öyle sev yeter" dedi Beye.

"Bu göğün altında hâlâ yer varmış bana ki sen çıktın karşıma."

Uzattı ellerini...

Acı yüklü hayatlarını birleştirdiklerinde yirmili yaşlarına ulaşmışlardı. Êlî ile Beye'nin acılarının az da olsa hafiflediği zaman, Sosin'in doğduğu yıld. Sosin'in kara gözlerinde, dağların arasında hırçın akan bir nehirdi gördüğü.

“Sosin'im, benim ömrüm de senin olsun. Acı, dert görmesin kalbin” derdi dua ederek.

Êlî, Beye'nin köyünden kalan tek hatırası tahta tarağı aldı eline. Beye'nin kara örüğünü yavaş yavaş açtı, Sosin dağlarının çiçekleri döküldü dizlerine. Öyle uzundu ki saçları, yere değmesin diye dizlerinin üzerine salıyordu. Ne zaman hatıraların acıtan yolaklarına koyulsa Beye'nin upuzun saçlarına dokunmak ona iyi geliyordu. Bu sevgi ritüeli, bir arada yaşadıklarından beri onlar için ışığı ve zamanı iyileştirmenin yoluydu. Êlî, Beye'nin yaldızlı saçlarını taramaya başlayınca köyünün vadisi Rojdere'den usul usul akan suyun serinliğini ellerinde duyumsadı. Suyun kıyısını yurt eylemiş koca gövdeli ceviz ağaçlarının gölgesinde buldu kendini. Rojdere'nin tadına doyum olmayan otlarının, çiçeklerinin kokusu sardı odayı. Eline aldığı bir tutam saçı kokladı. Annesinin, ablasının saçlarını dua ederek tarayışı geldi aklına. Onun saçları sarıydı, güneş vurunca altın dökülmüş sanırdın. Annesi ne yaptıysa o takip etti. Beye'nin saçını ördü, dizlerine dökülen saçları topladı, götürüp dışarıda bir duvar deliğine yerleştirdi.

**

O pus içindeki haziran gününde Beye, tek gözlü bir evin kıyısında duvarın dibindeki şiltede yatıyor. Artık yerinden kalkamıyor. Herkes tarlalarda çalışmaya giderken, o, acının katlanılmazlığı içinde kıvranıyor. Bedenine sardığı yorganın içinde ufalmış. Ne yana dönse acıyor bedeni. Sağ yana dönse acı, sol yana dönse daha fazla acı, sırtını verse yeryüzüne inliyor. Takati yoktu konuşmaya ama o, konuşmak istiyor. Hayatı boyunca sese dönüşemeyen tüm kelimeleri içinden salmak istiyor. Kimini bir zehir gibi içinden atmak istiyor, kimini özlemine anlatsın diye. Kimi kelimeleri de son bir kez yaşama tutunma gayretiyle dolu. Konuştukça tıkanıyor, nefes nefese kalıyor. Sitem, özlem ve bekleyiş aynı cümlede yankı buluyor.

Êlî, “Kendini yorma” dedikçe daha çok konuşmak istiyor.

“Sürgünde ülke çok uzaktır. Yeryüzünün tüm yollarını birleştiren yine ulaşamazsın. Özlem arttıkça yol daha da uzar” diyor.

Acısı dayanılmaz olduğunda yine kıvranıyor, bedeni çekiliyor. Her çekilmede biraz daha küçülüyor. Yüzündeki çizgiler derinleşmiş, gözleri diplere doğru çökmüştü. Konuşurken iki eliyle yorganı sıkıyor.

“Ruhum orada kaldı ya bedenimi nasıl da kendine çekiyor. Nasıl olursa olsun ölü ya da diri yerleşeceği o kovuğu arıyor. Kalkıp gideceğim buralardan Êlî, gideceğim...”

Êlî, yorgana yapışmış elini tutup kendine çekiyor, öpüp kokluyor.

“Birlikte gideceğiz Beye, merak etme. Bak, af çıkacak, herkes yeniden memleketine dönecek diyorlar. Kurban olurum biraz daha dayan.”

“Ah, kader böyle bir şey midir? Ben annesiz kaldığım gibi kızım Sosin’ım da annesiz kalacak” diye inledi Beye.

“Öyle deme, sana bir şey olmayacak. Yaşayacaksın” diye cevap verdi Êlî, titreyen sesiyle.

“Buna inanıyor musun? Her geçen gün kötüleşiyorum” dedi Beye. “Êlî, eğer ölürsem kızımın buralarda büyümesini istemiyorum. Dedikleri gibi af çıkarsa eğer kızımı da alıp git buralardan. Bu yaban ellerde büyümesin, ne çekecekse kendi toprağında çeksin.”

Êlî, artık kendini tutamadı, yatağın kıyısına çöküp ağladı.

Beye de onunla ağladı ya da ağlamak istedi. İki damla gözyaşı iki taraftan yanaklarından yastığına doğru yol aldı. Göz bebekleri titredi, yine son bir damla gözyaşı kaldı. O akamayan, yatağını bulup tene ulaşamayan son gözyaşı damlası. Nerede, hangi karanlıkların döşünde parıldıyor.

Akamayan, yeryüzüne ulaşamayan gözyaşı damlaları karanlığın içinde yolunu arıyor. Belki orada bir deniz var. Dökülemeyen gözyaşlarının toplandığı iç deniz. Her insan içinde denizini de taşır, belki böyle oluşuyordur o iç denizler, hiç farkına varmadan.

Ağlayışın sonunda sağ gözden bir damla akıverir ama sol gözün son damlası akmaz bir türlü. Orada kalır, karanlıkta derinlere gerisin geri yol alır. O son damla suskunluk çağının da başlangıcı olur.

Beye, kızına bakamadığı için hayıflanıyor.

“Merak etme halan ona iyi bakıyor” diyor Êlî. “İyileşeceksin, kızımızı alıp birlikte yurdumuza döneceğiz, merak etme. Ben gidip sana yiyecek bir şeyler getireyim.” Hiç büyümemiş bir kız çocuğu karanlık tarafından yutuluyorken ağlıyor Êlî. Beye’nin gözlerinde süzülemeyen son gözyaşını dökmek istercesine ağlıyor.

Êlî, yatağın başından kalkıp giderken çaresizdi. Beye’yi doktora götürecek imkânı, süreceği dermanı yoktu, bir ay önce götürdüğünde de doktor “bir şey yok, geçer” diyerek başından savmıştı. Derman dediğin eş dost, yurt demektir. Onlar sürüldükleri uzaklarda yalnızdı.

Dağıldıkları yere dünya diyorlardı da öyle değildi. Dünyaya dağılsalardı kolay olurdu yeniden buluşmaları.

“Biz dünyanın asılı durduğu boşluğa dağıldık, bu yüzden yalnızız. Her birimiz kendi boşluğunda trajedisini yaşıyor, birbirinden habersiz, uzak” diye mırıldandı. Kalpleri ise her birinin doğarken gördüğü dağın gövdesinde atıyor. Sönük yıldızlar gibi, evrenin kıyısında unutulmuşlar. Dünya gibi yalnız. Her gün çiğnenen bedenleri, tarlalarda ezilen, hakir görülen. İnleyişlerini duyan yoktu. Bağırışları o sonsuz boşlukta yitiyor, kulaklara ulaşmadan. Kaç evrenin boşluğunu

yaşayacaklardı. Boşluklar nereye kadar uzayacaktı. Onları son nefeslerini vereceği yere taşıyacak kadar uzayabilecek miydi? Kalpleri yeniden birbirine bağlayabilir miydi? Ayrılığın her şeyi parçaladığı o anı yaşanmamış sayabilir miydi? Orada, o anda düğümlenmişti hayat, dağılmanın başladığı yerde.

Bir adım attı yer çatladı. Her adımda çatlak büyüdü. Kaçınıcı adımdı o çatlaktan boşluğa savrulduğunda, sayamadı. Çatlağın kapanması için yenileri geldi. Her gelen boşluğa savruldu. Boşluğun insan bedenleriyle kaplanacağı, dolacağı sanıldı. Oysa çatlak durmadan genişledi. Bedenlerle kapanacak gibi değildi. Beye gitse, bir başkası daha düşecekti. Belki genişleyen çatlak değil altındaki boşluktu. Yurt hayali, boşlukta gideceği yeri arıyor, çarpışıyor, ufalıyor, dağılıyor. Dağ da yaşıyor ya, ne kadar bekleyebilirdi ki! Bir gün orada bıraktıkları ruhu yeniden ellerine verebilecek miydi?

Êlî'nin kederi de çaresizlikle giderek büyümüş, dolmak bilmeyen uçuruma dönüşmüştü. Ardıc ağacından beri hep kendineydi mırıldanması. Söyleyeceği her kelimenin ulaşacağı tek yer, uzaklardaki yurdun şafaklarının ardında kalan kalbinin dağıydı. Bir yanar dağ olup patladığından beri içindeki lav denizinin külleri altında yatıyordu. Ölümlü bedenlerin ötesinde ruhlarının bulunduğu yerde Beye'yi bekleyecekti.

Yaşıtlarının bile ona abi diye seslendiği çağa ulaşmıştı. Beye de olmasa ne yapacaktı, nasıl dayanacaktı, boşluk onu da ayaklarından tutup çekmez miydi? O hastalandığından beri üzerine titreyip durmuştu.

Bir kâse yoğurt ve bir parça ekmekle Beye'nin yanına dönene dek, dolanıp durdu içinin koyaklarında.

Beye'nin sırtını duvara verdi, ekmeği küçük küçük doğradı yoğurdun içine. Küçük bir kaşıkla ufaktan yedirmeye koyuldu. Her ekmek parçasını çiğnemek ızdıraptı Beye için. Êlî üzülmesin diye kendini zorladı, birkaç lokmayı yuttu öylece. Kâsenin yarısına ulaşmadan yoruldu, bir yudum su içip Êlî'nin yardımıyla yatağına uzandı. Duvarın dibindeki yer yatağında, kulağında kadim zamanların sesleriyle sabaha varıyordu. Çocuk olup, yeniden o kuşun sesini duymak için uykunun tutmadığı o uzak mağaraya dönüyordu.

Thûûû thûûû thûûû...

O bitmek bilmeyen uzun gecede gözünü kırpmadan beklediği ses. Gecenin dövülmekten incelmış perdesini yırtarak onu sarıyor, ruhunu ve bedenini öylesine sarmalıyor ki, kuşu ha gördü ha görecekti. Belki onu tutmak için elini de uzatmıştı, artık bedeninin nasıl bir tepki verdiğini uzun zamandır bilmiyordu. Gözlerinin önündeki bu beden ona ait değildi, ne tepki verdiğiyse ilgilenmeyi çoktan bırakmıştı.

Thûûû thûûû thûûû...

Ormanın derinliklerinden uzayarak gelen sesi duyunca sevindi. Demek en sonunda öttü Thûyê kuşu. Yeniden ötmek için neden bu denli beklemişti. Yoksa

geç değil de tam zamanı mıydı? Neredeydi? Belki de hâlâ bir masalın içindeydi, tüm görüp geçirdikleri sadece Ap Qemer'in dilinde var olmuştu. Bu şehir, bu ev, bu yatak hiç olmamıştı. Hepsi bir zaman oyunuydu.

Tek göz toprak damın altında sisli bir zamandan geriye dönüyordu. Anıların dağında her şey ışıkla yol alıyordu.

Ay ve yıldızlar nehirde balkıyor, sürgün kafilesinin önüne düşüyorlar. Kadın, erkek, çoluk çocuk herkes ışıık içinde nehirle birlikte akıyor. Arkasına dönünce Xaskar'ı görüyor, eteğinin bir ucu belinde, al al olmuş yanaklarıyla gülümsüyor. Önü sıra akan yıldızların şavkında gözleri annesini arıyor.

"Ana anaaa" diye bağılıyor.

Annesinin adını çağırdığı anda karanlık basıyor. Işıktan eser yok, içinde yürüdükleri boz bulanık nehirde ölü kırmızı benekli alabalıkların bedenindeki yaraları fark ediyor. Yaralar, cansız insan bedenlerine dönüşüyor; alabalıklar, gövdelerine yaralı bedenleri sığdırmışlar. Nereye götürüyorlar? Hangi denize yol alıyorlar ki! Oradan çıkıp kurtulmak istiyor ama o kadar çok ki bedenler, her adımında birine çarpıyor. Burnuna yanık kokusu doluyor, başını kaldırıp yamaçtaki köye bakıyor, alevler içinde evler, insanlar, ağaçlar görüyor. Nehrin ortasına çöküp bedenini suya bırakıyor ama deli divane olmuş halde akan nehir onu taşıyamakta diretiyor.

Aniden o ağustos gününde öldüğünü hatırlıyor. Kendinden bile sır gibi sakladığı o gün tüm açıklığıyla beliriyor gözlerinin önünde. Buğday tarlalarında ateşler içinde yürüyor. Buğday denklelerinin arasında kırmızı çiçekli o elbiseye takılıyor gözleri. Gördüğü kırmızı çiçekler, Sosin dağının gülüne benziyor, iri taş yapraklarıyla biçilmiş buğday tarlasında. Artık nefes almıyor gibiler, öylece sessizce uzanmışlar. Güller, ormanından çıkarak bu tarlaya nasıl gelebildiler, diye geçiriyor içinden. Ne kadar uzakta da olsalar fark ediyor, görmenin katlanılmaz hakikatini taşıyamadığı için belki inanmak istemiyor.

Kimsenin koparmaya kıyamadığı o iri güller, Ana'nın gülleri, orada yanmış buğday başaklarının baş ucunda yalvarır gibi toprağa dönük yüzleri. Bilinmeyen sonsuzluk kadar uzun bir zamanda takılı kalması bundan, bir daha o günü unutamıyor. Sadece unutamamak mı, o günde donakalıyor. Çocuk yüreğinde bunca eleme yer varsa eğer ölüme de yer var demek ki, bu yüzden orada kalıp her gün yeniden ölmeyi yeğliyor. Ama asla kabul etmiyor gördüğü elleri, ayakları, kan içindeki bedenleri...

Canlı olan her şeyi -kendi de dahil- yutan bir devdi gördüğü. Gözleri açtı, kalbi gözlerinden de açtı ki, insanın içindeki devi gördü. Geri dönüşü yok. Bir yerde duran bir dev değil. Her yerde, herkeste dev. Yerde, gökte, içlerinde, yanlarında... İnsanları yutuyor, parçalanmış, küle dönüşmüş, dağılmış bedenleri yutuyor. Kan yere saçılıyor, damarlar boşaldığında soğumuş bedenlerle...

Hayatın en güzel anlarını yutuyor. Geride kalan acılar, yalanlar, aldanmışlıklar, hayal kırıklıkları, suskunluklar... O yuttukça boşluk genişliyor. Ölü bedenlerle genişliyor; yanan ağaçlarla, kuruyan otlar, ufalanan taşlarla... Eriyor boşluk, yanan başaklarla, çiçeklerin bedenleriyle, bu eriyiş yok oluşa doğru değil. Aksine, varlık giderek belirginleşiyor, ağırlaşıyor, çekilmez hale geliyor.

Masallar, geçmiş bir zamanı değil, gelecek günleri anlatıyormuş, anladığım geç oldu, diye geçiriyor içinden. “Bir var olacak, hep var olacak, hiç yok olmayacak” diye anlatmaya başlasınlar bundan böyle. Olacak olan gerçekleşiyor, bitmedi, biteceğini sanmak yanılgı olur. Kendini tekrar ediyor. Güzel dünyayı, sevgiye dair olanı yutuyor. Bu trajediyi görmeden, hissetmeden yaşamayı bilmek mümkün mü? Hayal kırıklığından da öte bir şey bu; bir şeyler yapamamanın kırıklığı, çürük bir iplik gibi kopan hayatın kırıklığı! Bilmenin ince sızısı, zehirlenmek, durmadan kırılmak, parçalanmak.

Belki bunu anlatacak kelime yok ki, nasıl anlatayım, diyor Beye.

Günlerdir yineliyor, zavallı insan, kendini zehirleyen zavallı insan...

Bir daha nasıl bahar olacaktı, güllerin kokusu Sosin dağı nasıl saracaktı, nasıl doğacaktı güneş, nasıl yeşerecekti toprak, nasıl nasıl... Akli almıyordu bir türlü.

Ana'nın tapınağının önüne geldiğinde tutamıyor gözyaşlarını. Orada taşlara mum yakarak dua eden annesini görüyor. Üzerinde Sosin dağı güllerini andıran desenlerin olduğu elbisesi var. Onu duymayan göklere yakarıyor, ki bir damlacık suyu onlara fazla gören göklere. Belki o zaman gök de yandı, parçalandı.

Sahi o ağustos gününde insan -onca yıkımdan sağ çıkarak, yıkıcılığıyla yeryüzüne nam salarak yürüyen insan- dahi sağ çıkamadıysa yer ve gök nasıl sağ çıksındı. Görmüştü, buğday başaklarının yanında güllerle birlikte ölen kendisiydi. Büyükler, çocukların nasıl öldüğünü bilemezlerdi, çocuklar da çiçekler gibi ölürlerd. Susuz kalmış, topraktan kopmuş olarak solup dökülürlerdi. Tıpkı onlar gibi narin bedenleri bükülüp yere düşerlerdi, bağırp çağırmadan, korkmadan, sahip oldukları o saf bilinçle gözleri kapanırdı.

Köyde, asırlık meşe ağaçlarının içindeki çocuk mezarlığını hatırlıyor. Yeryüzündeki yaşamını tamamlayıp göçen yaşlıları gömdükleri mezarlıkta küçük mezarlar yok. Çocuklar göçemez miydi, neden onları ayrı gömerlerdi. Henüz zamanını tamamlamamış o küçük mezarları görüp de ölümü anlamasınlar diye mi onları ayrı yere gömerlerdi. Ve ayrı gömülen o küçük mezarlar zamanla çöküp yerle bir olurlardı, taşları da düşerdi toprağa. Onlar için ekmek içine saklanmış et ve helva dağıtıldığını da görmemişti. Belki bu acıyı hafifletmenin bir yoluydu, çocukları hiç ölmemiş saymak, onlardan bahsetmemek.

Büyükler, birçok şey gibi çocukların ölümü de anlamadığını sanırlardı. Oysa onlar görmemiş, anlamamış gibi yaparken içlerinde çok şey değişirdi. Bu ne kadar derin anladıklarının işareti değil miydi? Kendisi de ölümün derinliklerinde gezinmişti o yaşında, her şeyi, tüm olan biteni görmüştü. Çocukların karnı doysundu yeterdi,

derlerdi ya, hiç öyle değildi. Ölümle arkadaşlığı o zaman başlamıştı, büyüklerin hiçbirini fark etmeden. Korkuyor sanmışlardı. Oysa onun için tüm korku duvarları yıkılmıştı. Ölümün ürkütücü soluğu derlerdi ya, o ürkmeden yanında taşımıştı hep.

İnsan ölümsüzlüğe özlem duyuyordu, o da ölüme. Bu özlem, içinde çeşitli sırlar taşısa da yitirilmiş bir sevgiye duyulan özleminden başka bir şey de değildi. Sürüldüğü yerde ne insanlara ne eşyalara ne çalıştıkları tarlalara ne de zamana tutunamamıştı. Êlî ile kızı geride kalmış kadim zamandan bir parçaydılar, ona gelmekte olan ölümden birer parça.

Ölüm, yaşamdan parçalarla doluydu, ona elini uzatıyordu, gelip onu alsın ve boz bulanık nehirde sürüklediği bedenlerin yanına götürsün diye.

Thûûû thûûû thûûû...

Ne kadar ömründen geriye gitse, ses o kadar yakınlaşıyordu. O kadar güçlüydü ki, başka bir şeye yer bırakmayacak kadar dolduruyordu suskunluğunu. Tüm hayatının cisimleştiği o sestten gayrisına yer yoktu. Hatıra olmaya zamanı yetmemiş yaşamla dolu, efsunlanmış vadinin ayak seslerini duyabiliyordu. Peşine yemiş doldurmaktan uçları sarkmış kazağını, yeni dikilmiş elbisesini okşar gibi yatakta eli. Kar beyazı kuzuların sesini duyuyor, baharı müjdeleyen göğsü mavi serçe kuşu ötüyor.

Yatağından kalkıyor, elbisesini giyinip dışarı çıkıyor. Munzur, en güzel zamanında, vadinin cıvı cıvı renkleri, çiçekleri birbirine dolanıyordu.

Güneşe çevirdi yüzünü, ısının kemiklerine dek yayılışını duyumsadı. Hiçbir şey yaşanmamış gibi, yerli yerindeydi köyleri, dağları, vadinin rüzgârı yazın başlangıcındaydı.

Gördüğü her taşı, uzun zamandır ayrı kaldığı bir kardeş gibi öptü. Taşların sıcaklığının içine aktığını duyumsadı. Tükürükleriyle kararak avuçlarını boyadıkları kınasına elini sürerek etrafında dolandı.

Buğday tarlalarının yerini çeşit çeşit otlar bürümüşü. Otların arasında her baharda tuzlayarak yedikleri kuş ve yemlik otu aradı. Ne kenger ne celizan* ne de kuzu otu vardı. Tanıdığı hiçbir otu bulamayınca, başaksız bir yazın yavanlığından kaçmak istercesine dağa doğru yürümek istedi. Gözlerinin ucunda yükselen dağ, hiç değişmemiş gibi maviyle bütünleşmişti. En azından kalbimizin dağı yerli yerinde, bizi anlatacak zamana doğru yükseliyor, diye geçirdi içinde.

Eğer orada öldüyse bu huzursuzluk neydi? Dönüp dolaşıp aynı yere gelmişti, kan, et ve kemikten ibaret bir beden -er geç- yok oluşuna tanıklık mıydı bu kadar acı veren? Kendisi de artık o bilinmezliğin içinden yol alıyorken duruldu. Çoktan gerçekleşmiş bir ölümün ardından duyulan endişeler uçup gitti. Evlerinin önündeki ağaca konan saksağanın kanatlarından düşen bir tüy gibi hafifledi. Döne döne toprağa düştü. Belki günlerin yorgunluğundan uykuya yenik düşmüştü bedeni ya da hafiflediği için birazcık dalmıştı.

Yanında küçük bir kızın ağladığını duyunca uyandı. Kızını görsün de kendini ölüme çabuk teslim etmesin diye her gün yanına getiriyordu halası.

“Ana ana” dedi küçük Sosin kuş gibi ötercesine. Yakında iki yaşına basacaktı.

Beye, kollarında kalan tüm gücüyle kızını kucakladı, öptü, boynunu kokladı.

“Ah Sosin dağının tüm çiçekleri kızımın koynuna dolmuş.”

Sosin, ellerini annesinin omuzlarına koydu, “Meme meme” dedi sızlanarak.

“Hala götür kızımı, beni saran bu illetin ne olduğu belli değil. Kızıma iyi bakın” dedi Beye, ağlamaklı.

Halasının kucağında ellerini ona uzatarak ağlayan kızına bakarken annesini düşündü. Kaç yıl geçmişti, mevsimler dönmüştü ama içindeki kimsesizliğin acısı hiç geçmemişti. Onu her taşta, ağaçta, vadide, kuytulukta arıyordu. Ondan bir iz, gözlerinin değdiği bir yeryüzü parçası arıyordu.

İşte ben de geliyorum sana, seninle sonsuzluğu paylaşmaya. Sana kavuşunca özlemim bitecek ve derin bir özlemim başlayacak. Küçük bir kız çocuğunu böylesi bir yeryüzünde annesiz bırakmanın vebali boynumda kalacak, diye diye sızlanıp ağladı.

Yaşamın sonuna geldiğini biliyordu. Başlangıcı olmayan bir yaşamın sonu olur muydu? Geçen yıllar, çocuğu, hayatı bir hayal gibi göğsünde soluyordu. Belki bir hayaldi, bir an yaşarsa nasıl olur, dediği bir nefesti.

Ateşler içinde yanarken Beye, vagonlar dolusu insan taşıyan trenler geçti gözlerinin önünden. Ruhu çekilmiş bedenler, vagonlara sıkıştırılmış, demiryollarından uzaklara taşınıyorlar. Yok edilmek için neden uzağa taşınır insan? Ölümden de beter olsunlar diye mi, ölüm bile az mı görülür.

Trenler, trenler, trenler...

Çıldırıcı bir suskunlukta yıllar boyu bedenini çiğneyen kara trenler gelip geçti; ardından rayların üzerinde ölü bedenler bırakarak. Damarlarında kurumuş kanlarıyla güneşin altında bir daha hiç uyanmamacasına uyuyorlar. Toprak toprak, diye inleyerek...

Demir ve beden!

Demire yapışıp kalıyor etleri, kemikten ayrılarak yol aldığı bir yer yok. Ya medet, dediklerinde güneş yetişiyor, öylesine ısıtıyor ki kemiğinden ayrılıp eriyor etleri... Kemikler dağılıp kimliklerini yitiriyor, tanımadığı yerlerde karışacağı toprağı arıyordu.

Demir acıyı tanıyamazdı, içine almazdı hiçbir bedeni, hep dışına atardı. Toprak öyle miydi, kim olursa olsun, ne yapmış olursa olsun üzerine düşeni bağrına basar, koynunda sallar, acısını dindirirdi. Yeter ki eli, ayağı toprağa değsindi insanın.

Beye'nin de bedenini uzaklara taşımıştı kara trenler. Nasıl bir taşımaydı ki, üzerine bastığı demirin verdiği sızı her nasılsa geçmek bilmiyordu. O trene

bindirildiğinden beri yemek-içmek, gülmek, sevmek, çalışmak tümünden acı olmuştu.

Kara trenlerin paslı vagonlarında taşınırken yeniden daldı.

Dağa baktığı yerden, ayaklarının altında yukarı doğru incelen patikadan yürümeye koyuldu. Yürüdüğü çakıllı yamaçlardan zembul kokusu geliyor, dağların kekiği. Öbek öbek taşların kıyısına, yamaçlara dağılır. Öbeklerdeki dalların her biri kendince yükselir ama bütünlüğüyle göze çarpar. Her ince dal boyunca küçük yeşil yapraklar özenle sıralanır, yazın en sıcak anında uçlarında sarımsı topraklar oluşur. Birbirine değişiyor rüzgârda salınan zembul toprakları, rayihası dağılıyor dağlar boyunca.

Ona kayaların, ağaç kabuklarının ve toprağın kokusu da siniyor ya, ondan böyle kendine çekmesi. Bu dağda her ot, taş, toprak zerresi kendi özüyle var olup yaşıyor, hatta bir karakter kazanıyor. Boşuna dememişti toprağın bilgeleri, “Her vas koka xo sero royêno!” *

Bir zamanlar kadınların koynuna doldurduğu zembulun kokusunu derin derin içine çekiyor. Yaz olunca annesinin elleri de zembul kokardı. Yeniden yaşamlarının geçtiği o eski odaya adım atıyor, annesi yanan ocağın başında yemek hazırlıyor. Yemek pişmeye yüz tutunca bir tutam zembulu atacaktı içine. Bir demet zembul kalın sütunun gövdesine asılı, tepeden vuran ışıkla parıldıyor soluk yeşil topları.

Köyün her yanından, evlerden zembulun o keskin ve ıtırılı kokusu yayılıyor, köy baştan başa zembul suyuna banmış gibi kokuyor.

Her evin sütunlarına asılan zembullar ayrınlara konuluyor. Közün altında pişirilen yuvarlak ekmeklerden yapılan zirfet, şîr* için eritilen tereyağlarının içine bir zembul dalı batırılırdı ki ağızda güzel tat bıraksın. Annesi, çökelek biriktirdiği postun içine zembulu koyar, bir süre bekletirdi. Kışın yedikleri torak zembul kokardı, tadı damaklarından hiç gitmezdi. Onunla uyur, onunla kalkarlardı, konuştuklarında onun kokusu doldururdu soludukları havayı.

Kuzuları çayirlara götürdükleri zamanı hatırlıyor Beye. İlk çıkan taze zembul fideciklerini toplarken, kuzular da onun elinden yemeye çalışırlardı. Onlardan kurtarabildiği dalları ekmeğin içine koyar, tuzlayıp yerdı. Bazen de eve götürür, ekmeği doğradıkları yoğurda karıştırıp yerdı.

Kışın boğazı yanıp öksürmeye başladığında annesi, bir tutam zembul kaynatıp içirirdi. Onun koyulaşmış altın suyunu içtiğinde bedenini saran tazeliğin ardından bir şeyciği kalmazdı.

Xaskar’ı bir zembul fidesini göğsüne koyarken görmüştü.

“Ah” ediyor Beye. “Bir dal zembul olaydım dağlarda, kuruyana dek kökümde salınıp duraydım. Bir dal zembul olaydım, ayrınlın, tereyağının içinde eriyip gideydim. Bir kadının koynunda pelte pelte döküleydim. Kadim bir sütunun gövdesinde ışıkla solaydım. Ah zembul zembul...”

Yeniden bir türlü peşini bırakmayan hayatının sesini duyuyor.

Thûûû thûûû thûûû...

“Bu kuş nerede” diye soruyor. Bir cevap gibi yeniden ötüyor kuş, elinde mi, kalbinde mi nerede?

Her yer yemyeşil. Dağın kayalıklarında mavi bülbüller, keklikler ötüyor. Keçilerin yapraklarını yemeye doyamadığı dişbudak ağacının altında soluklanıyor. Salkım salkım meyveleri dallardan yere doğru sarkıyor.

Sesi duyunca, başını kaldırıp yukarı bakıyor, belki o da ağacın tohum dolu meyvelerini seviyor. Ama bir şey göremiyor yukarıda.

Ses öylesine yakınlaşıyor ki ellerini açıyor, avucunun içinden rengarenk parıltılar saçılıyor. Sesin sahibi kuşu görmek istiyor, eğilip bakıyor, avucunu yükseğe kaldırıp yine bakıyor. Elinden ışık yayılıyor. Durup dinliyor sessizce. Tanıdık yerlerden, çok yakından geliyor ses. Yüreğinin derinliklerinde o sesi duyuyor yine. Thûûû thûûû thûûû...

“Artık beklediğin yeter, o sensin. Neden o bedenin içinde duruyorsun. Kalk! Bu sen değilsin. Yıllarca beklediğin ses senin içinde” diyor kadim gölgeler.

Yatağından kalkmaya yelteniyor, gerisin geri düşüyor. Êl’yi görüyor yanı başında, eli alnında.

“Êlî görüyorum artık” diyor. “Merak etme yalnız değilim. Thûyê kuşunun hikayesinin içindeyim. Hepimiz bir aradayız. Ben bir kuşum artık. Bana kalan ülkemin dağlarında dolanıp derdimi anlatmaktır. Dileğim kabul edildi. Kalpler o dağlarda dolanıyor hâlâ, nasıl göremediler. Nasıl da körler. Yakılmış topraklarda, bin yıl geçse de o dağlarda dolanacaklar. Birbirine değmeden, o dağdan öbür dağa. Oraya gelen her yaşayana çarpacaklar ama yuvalanacak bedenleri hiç olmayacak.”

Ellerini Êl’nin avucundan kurtararak öne doğru uzattı Beye, gördüğüne uzandı. Uzun zamandır ilk defa gülümsedi, alnında boncuk boncuk ter birikmişken konuştu:

“Deli misiniz siz, onlar kaybolmazlar. Her dağ, her ağaç bir silüete benzeyecek, göreceksiniz. Unutmayın unutmayın bu sözlerimi. Elbet bulanlar olacak kalplerimizi. Ki onlara içim sızlıyor. Görecekleleri tek şey ölüm, kupkuru ölüm. Onu yeşertmek zorunda kalacaklar.”

Sözü bitince tekrardan geriye yastığına düştü başı. Êlî ellerini avucuna aldı.

“Êlî biliyor musun” dedi. “Karanlığın zaferi yoktur. Yıkımın acının ne zaferi olabilir ki! Karanlık ne kazanabilir ki karanlığından başka... Ama aydınlığa tutunanlar hiçbir zaman kaybetmezler. Her zaman aydınlığı takip et!”

İnliyordu. İnleyiş, her canlının son çığlığı! Yaşanamayanlarla birlikte yaşanamayacak olanları taşır içinde. Bir zaman sonra bedeni bilincini, kontrolünü yitirdi, ayakta tutan hücreleri bir yerlere yetişmek için ardı sıra terk etti bedenini.

Son kez sevdiği adama baktı, gözleri kalbine aktı. Buz duraklarında ellerini ısıtan adama bakıp gülümsedi.

“Kızımıza iyi bak Êlî. Ben senden razıyım. Kendini ardımdan heder etme, sana bıraktığım bir can var” dedi, zorlukla solurken.

Göğsü yavaşça inip kalkarken önce sesi gitti. Yeryüzündeki varlığının son buluşu, o biricik son nefesle havaya karıştı. Bulutlar kaydı Êlî’nin göğünden, tenhalaştı yer. Avucunda soğuyan ellerin üzerine yağmur gibi döküldü bulutlar.

Yüzünü göğ, ellerine yağın bulutlara döndü, özlediği göktü gördüğü.

Ellerini açıp, “Ya Xızır ya Heq, Beye kanatlarınızın altındadır artık” dedi.

Başını Beye’nin atmayan göğsüne koydu, kapı açılana dek öylece kalakaldı.

Henüz çeyrek asırlık ömrünü tamamlamışken göçtü Beye. Kokusunun üzerinde kaldığı yorgan, başın konulduğu taraftan çökmüş bir yastık kalmıştı geriye. Beye yoktu.

Dediler ki, “O öldü!”

Dediler ki, "Ruhu, bedeni toprağına geri çekmek için ona tuzak kurdu."

Dediler ki, "Kökleri doğduğu yerdeydi, uzaklara alışamadı."

Dediler ki, "Buğdayın ölümüydü onu acıtan."

Dediler ki, "Dağı olmadan yaşayamadı."

Herkes onun hayatının son bulduğunu sandı. Oysa Beye’nin yolculuğu ölümüyle başladı. Onun yolu, buğdayın başlangıcından beri, yurdundan sürülen her kişinin yolunu gerisin geriye yeniden yürümekti. El konulan her toprağına doğru uzun bir yoldu, tarih boyunca ne kadar sürgün olmuşsa hepsini yeniden yürüyecekti. Diyorlar ki hâlâ yollardadır. Toprağın çağırduğu yoldur onun ki. Yerin ııııııına doğru bir yolculuktur. İlk ulaştığı yerde büyük bir patlamayla buğdayın zamanı yeniden başlayacak. Belki görecek gözleri olmayacak, duyacak kulakları, tutacak elleri, taşıyacak bir omuzu ama herkes bilecek kuşların ııııııından... Belki bir tutam saç kalacak geriye, anlatmanın zahmetli yoluna katlanmamak için...

Beye’nin hayatı zamanını tamamlayamamış bir gece kuşunun ağıtıydı.

**

Toprağının özlemini Beye’nin gözlerine sığdırabilmişti de onsuz ne yapacaktı? Kızı olmasa onun ardından uçup gidecekti.

Beye, gözlerini kapadı ya, Êlî de, öyleyse ben de çıkar giderim. Ülkemdeki Thûye kuşunun ardından giderim. Her gün onun sesiyle uyurum. Yaşamak bu cana fazladır artık, dedi.

Soluğunun yalnızlığıyla dolan o evden, şehirden, tarlalardan bir an evvel kaçıp gitmek, kurtulmak istiyordu istemesine bunun için de yıllarca beklemek zorunda kaldı. En sonunda batının şehirlerinde yaşama tutunamayan sürgünlerin çabası sonuç vermiş, cezası bitenler yurduna dönebilecekti.

Êlî, elinden tuttuğu küçük kız çocuğuyla uzun zaman önce zorla çıkarıldığı dağ yurduna doğru yola koyuldu. Lakin sarkaç kırılmıştı bir kere, parçalar dağınıktı. Bir tek yalnızlık kalmıştı sapasağlam. Kendinden kopmadan. Bir söz düşürdü yere, eğilip almadı. Onu tanımlıyordu. Belki o yalnızlığın son sözüydü, içindeki sitemi, minneti, beklentiyi anlatan eskilerden kalma o yeni sözü söyledi.

“Ya Xızır!”

Sonra duyan oldu mu diye çevresine bakındı, herkes işinde gücündeydi. Yüzünü göğe döndü, mavi gözleri göğe dağıldı. Yeniden yere döndü, zamanın kalbine. Yer çekiyordu. Göğe olan özlemle yerin çekimi arasında sıkıştığını hissediyordu.

Yağmur gibi geldi anılar. Önce yavaştan sonra sağanağa dönüştüler. Kendini hayatın ezgisine kaptırdı. Çocukluk çağından gelen uzağın ezgileri çekiyordu. Neresinin uzak olduğunu da bilmiyordu artık. Geriye baksa Beye, önünde onu bekleyen yaralı bir yurt.

Serin bir bahar günü misali kır çiçekleriyle kaplı çayırlardan geçti, göğe uzanan yeşillikleri seyreyledi.

Trenin oflaya puflaya gelişini duydu. O anda bir tren istasyonunda olduğunu anladı. Elini tuttuğu kız çocuğu sessizce duruyordu. Sosin’in Beye’ye ne kadar çok benzediğini düşündü. Gece karası gözleri, örük saçları, buğday teni, bakışlarındaki keder, doğaya duyduğu sevgiyi annesinden kalmaydı. Daha şimdiden yaşından büyük tavırlarıyla babasının en iyi arkadaşı ve yardımcısı olmuştu.

“Emaneta tu ya Xızır” dedi mırıldanarak.

Eğilip avucundaki minik eli öptü. Sosin da babasına bakıp gülümsedi.

Mavide dağılan gözlerini toplayamadan tren geldi ve önünde durdu. Önce kızını bindirdi, sonra trenin kapısındaki demirlere tutunarak vagona attı ağırlaşan bedenini. Tarlalarda çalışmaktan nasırlaşmış ellerine baktı. Koltuklara tutuna tutuna ilerledi vagona, boş bir yer buluncaya dek. Bir pencerenin kıyısına iliştiler.

Tren, geride tiz bir ses bırakarak yavaş yavaş ilerledi, hızlandı.

O da Êlî’yle birlikte kırlardan, şehirlerden, tepelerin arasından, suların kıyısından geçti.

"Beni nereye götürüyorsun" dedi, mavi gökteki beyaz bulut toplarına bakarak. Beye’nin sevdiği beyaz bulutlar, denizde yüzen beyaz kayıklar gibi rüzgârla süzülüyorlardı.

Sosin merakla dışarıyı izliyordu. Bazen şaşkınca bağıyor bazen de gülümsüyordu.

Êlî ise kelimelerini içine akıtıyordu: *Şu dağın ardında dedin, koşarak çıktım dağ. Sen daha yükseğe dedikçe çıktım, ardımda bıraktıklarımı düşünmeden. Soluk soluğa kaldım. Yaralandım. Aç susuz kaldım. Kurşunların arasından, devlerin gölgesinden, suların derininden geçtim. Ayaklarım dikenlerden, taşlardan*

parçalanana dek yürüdüm. Daha hızlı koş dedin, yine de karanlığa kaldım. Ağlayarak ilerledim, siluetlerin arasından. Toprağın altına indim, dağın yücesine çıktım. Kızgın güneşin altında susuzluktan dudaklarım çatladı da ah etmedim. Sonunda sen vardın. Götürdüğün yer neresi diye sormadım. Yer var mıydı ki, ayaklarımın değebileceği bir toprak parçası, hiç sormadım. Kaç kez yapraklar döküldü, kaç kez kar kapladı yeryüzünü, kaç kere göçmen kuşlar doldu göklere. Hiç saymadım.

Bir gün bir gece sonra tren son durakta durunca Êlî de durdu. Yerinden ağır ağır doğruldu. Birkaç öteberisini doldurduğu torbayı sırtladı, yedisine basmış kızının elini tutup indi trenden. Farklı şehirlerden gelen ailelerle birlikte bir kamyonun kasasında yıllar önce sürüldükleri yurda doğru yola çıktılar.

Romî askerleri, şehre giden yollara kontrol noktaları kurmuştu. Kamyonun kasasından indirilip tek tek eşyalarına, nüfus cüzdanlarına bakıldı.

Yol kontrolü yapan askerler, "Nereye" diye sordu.

"Salvank..." diye cevap verdi Êlî.

Askerler listeden isimlere baktı ve "Böyle bir köy adı yok" dedi.

Êlî köyünü tarif etti, yakınındaki köylerin isimlerini saydı.

Yeni bir liste çıkarıp, Türkçe bir isim söylediler. "Sizin köyün adı artık Gökçek, eski isimler yasak" dedi asker sert bir şekilde.

Êlî sustu, içine bir ağırlık çöktü.

"Ax ax" diye inledi içten içe. "Topraklara, köylere kendi dilleriyle yeni isimler koyarak sahiplenmişler. Cahiller cahiller... O topraklar artık bizim bile değil, sadece ölülerin. Bedenleri zamansız toprağa düşenlerindir bu topraklar. Böyledir kural. Çok sayıda insan öldürülürse bir toprağın üzerinde, o topraklar artık yaşayanların değildir. Hepimiz emanetiz burada. Yaşayanlar utanmalı o toprakları parsellemekten."

Dağlar, ağaçlar yerindeydi. İnsanlar yoktu, köyler viraneydi. Her yerde kıyımın izleri duruyordu. Romîler, her yere yeni yollar açmıştı. Dağlardaki karakollarını çoğaltmak için harıl harıl çalışıyorlardı.

Kamyondan indikten sonra eğildi, dizlerinin üzerine çöktü, huşu içinde toprağı öptü. Bir kez daha bir kez daha öptü. Gözlerinden hıçkırığı kayıp yaşlar boşandı. Sosin da yanına toprağın üzerine oturdu.

"Ya Xızır" diye fısıldadı Êlî. "Senin topraklarına döndüm ya, bu biçare canım da senindir artık. Sosin'ıma kol kanat ol ya Xızır ya Koye Jêle ya Bava Duzgi..."

Ardıç ağacına yürüdü Êlî, kaderine. Yedi yaşında bir kız çocuğuyla yalnız. Bir toz bulutundan sisler içindeki topraklara yürüdü.

Yaprakları dökülmüş ağaçlar gibiyim diyecekti caydı. Ağaçlar, çiçekli yapraklı günlerinde olduğu gibi yine dimdikti. Ya o, dökülmüş, içe doğru bükülmüştü, bedeni de bükülmüştü. Başı hep yerde yürüyordu artık.

"Ah ardıc ağacı! Kederime keder katan. Sana dönüyorum işte. Bana hayatı verdiğin o güne, hayatla birlikte gidenlerin tüm ağırlığını, kederini taşıyarak sana dönüyorum işte."

Êlî, elinden tuttuğu küçük kız çocuğuyla hâlâ dolanmaktadır bitmek bilmeyen göçün yollarını... Omzunda yüz yılın kederini yüklenerek, burnunda insan kanı ve çürük yumurta kokusuyla... Olur da sümbül kokan dağ patikalarının bir kıvrımında Beye'ye rastlar diye hâlâ yollardadır.

VIII. BÖLÜM

BUĞDAY ZAMANI

1938'den 58 yıl sonra

Zîlan, bir yanında Seyid'in kalesi, alnında Sosin dağı, savaşçıların kanatları altında son sözlerini yazıyor. Meşe ağacının altına oturup sırtını gövdesine dayıyor. Kuşlar ona eşlik ediyor. Sosin dağının yeliyle her yana dağılan çiçek tozları kaydını tutuyor şimdinin.

Çiçek tozları, teninden geçiyor Zîlan'ın. Saçlarını her zaman arkada toplayıp bağlıyor. Öyle geniş ve parlak ki alnı, kalbinin tüm derinliği oradan okunacak neredeyse.

Solmuş siyah şalvarının kapladığı dizlerini kırıp üzerine kağıtlarını koyuyor. Elinde kalem, beyaz kağıtlara hayatını döküyor harflerle, yüreğini, aklını... Kadim çağlardan beri susmuş da birden çözölmüş gibi kalemi durmuyor.

Sosin dağının zirvesinden Munzur dağlarına, İksor kayalıklarına baktı, etrafında döndü yine baktı aynı yerlere. Farklı gözlerle bir daha baktı. Bir yerlerde okumuştı, görmeyi de öğrenmek gerektiğini.

Görmek!

Görüyorum işte, görüyorum, dedi. Ne yaşandı, nasıl yaşandı artık çok iyi görüyorum. Gözümdeki perdeleri kaldırdım tek tek. Görüyorsan eğer çok istediğin şey olmalısın, ancak o zaman başarabilirsin. Özgürlükse o, devrimse o, özgürlük içinde yeni bir yaşamsa o olmalısın.

İşgal edilen sadece topraklarımız değildi, işgal her yerdeydi. Öldürülenle gitmedi, bitmedi. En büyük işgal içimizdeydi. Düşüncelerimizde, ruhumuzda, benliğimizde. Yıktım o işgal duvarlarını. Kendimi kanatlanacak kadar hafif hissediyorum. Belki uçamadan uçuşu duyumsamaktır, yaşamaktır bu.

Kanın aktığı Laç deresini, İksor kayalıklarından teslim olmayarak onuru için kendini atan kadınları görüyorum. Yaşlı Seyid'in zamanını görüyorum.

Toprağın çocuklarını, hayatın topraktaki damarlarını, buğday zamanını görüyorum. Kara trenlerle uzaklara taşınan çocukları görüyorum.

Sözcüklerim, yaslı ülkemin gözyaşlarıdır. Kalemimin ucundan usul usul dökülüyorlar kâğıda. Düştükleri kâğıt değil, bizden sonra gelenler bilsin diye düştükleri topraktır. Bu ülkemin yok edilmek istenen belleğinden kalanlardır, tırnaklarımla kazıdıklarımızdır, tarih diye yazdıkları yalan ve kapan örtüsünün altından çıkardıklarımızdır.

Bu topraklardan çıkan hiçbir söylence boşuna değildi. O söylencelerde biz varız; özümüz, inancımız, hayatımız var. Onlar bizim hayatımız, varlığımız.

Artık kelimelerin kalmayışı, oracıkta yok olması, insanın da yok oluşu değil mi? İnsanın sözleri varlığının en büyük kanıtı oldu. Anlatmak bazen derin bir kuyuda duvarlara çarpmak ya da labirentte yolunu yitirmek gibidir. O kadar çok şey var ki anlatacak; ayrıntıların içinde dolanmak, her birini yeniden solumak, etinin her miliminin titreyişine yol açar. Ama her karanlık aydınlığını taşır içinde, her kötülük iyiliğini. Suskunluktan çıkar en güzel sesler, ışığın içinde gizlidir tüm renkler. Kanatlar kalbinde, onlara tutun. Her kanat sonsuz bir boşlukta kaybolmanı engelleyen bir rehberdir.

Yemek ve çay içmek için verdiği kısa aralıklar dışında hep yazıyor. Kolları halden düşünce soluklanıyor. Durup kalbine soruyordu, kim demiş akıl sadece baştadır. O vakit kalbiyle dünyayı okuyanlara ne demeli, kalbin akli vicdanla yoğrulur, o yüzden en az yanıltıcı olandır ya da yanıltmayandır. Doğal olan budur. Onu kurgulayamazsın, nasıl düşünmesi gerektiğini öğretirsin, eğitirsin. Ama yüreğin aklını yeniden kurgulayamazsın, yaratamazsın, eğitemezsin. Ancak ona doğru inersin derinlere; o dikenlerin, zorlukların, insanı çıldırtacak acıların olduğu yolun sonundadır. Sabır gerek, çatlayacak kadar sabır. Aksine akıl onu tımar etmekle uğraşır. Medeniyet onu tımar etmenin yanıltıcı durağıdır. Bir örtüdür. Yoksa teknik-bilim gelişmesiyle insanın acımasız, adeta bir canavar haline gelmesi arasındaki çelişki nasıl açıklanabilir.

İnsan hiç bu kadar yoksullaşmamıştı. Duygu yoksunluğu, vicdan yoksunluğu, güzellik yoksunluğu... Doğal felaketleri saymazsak başka çağlarda da yirminci yüzyıl kadar kısa zamanda çok insan öldürüldü mü? Bu, doğanın ruhunun unutulduğu yüzyıl!

Zîlan, mektuplarını dağların kollarıyla sarmalanmış mekanlarda yazıyor. Gecelerde hikayeleri dinliyor, gündüzleri yazıyor. Bazen saatlerce yazdığının üstünü çiziyor bir anda, bazen de boş sayfalara takılıp kalıyor. Ne yazsa, nasıl yazsa yetmeyeceğini düşünüyor, tedirgin oluyor. İnsanın yalnızlığını aşmaya çalışmak boşuna mı? Hem inanıyordu hem de kuşku duyuyordu. Nasıl ikisi aynı anda benliğini ele geçirebiliyordu. Bu anlatamamak mıydı sahiden yoksa derinlerinde kalan ikircikli kırıntıların bir yansıması mıydı? Bu tedirginliği

kimsenin görmesini istemese de Zîlan, duygularını saklayabilen biri değildi. Ki, orada ormanın koynunda hep birlikte yaşıyorlardı.

Şilan, ondaki gergin hali fark ediyor.

“Heval Zîlan iyi misin” diye soruyor.

“Saatlerdir şu beyaz sayfaya bakıyorum” diyor Zîlan, elindeki beyaz kâğıdı göstererek. “Belki az sonra siyah harfler dökülecek, eğri büğrü yol alacak. Düşünüyorum da bu eğri büğrü mürekkep lekeleri mi anlatacak beni, yaşadıklarımızı. Kuşkuya kapılıyorum.”

“Anlatabileceğine inanıyorum.”

“Yo yo bu inanmakla ilgili bir şey değil. Yaşamakla ilgili” diye ısrar ediyor Zîlan, kalemi ve kâğıdı bir kenara bırakarak. “Biliyorum, ne kadar zorlasam da içimde taşıdıklarımı anlatamıyorum. Vardığım yeri kelimelere dökmek çok zor. Hissettiklerimi tam olarak anlatmam, nasıl desem zor...”

“Anlıyorum, illaki eksik bir şeyler kalacak.”

Zîlan, yüreğini döktüğü beyaz kağıtları Şilan’a uzatıyor.

“Heval Şilan, ardımda bırakacağım sözcükler benim için önemli. Onlar beni çok uzaklara taşıyacak. Kimi üzülecek, kimi kızacak, kimi öfke duyacak, anlamayacak. Okuyup bana düşüncelerini söylemeni istiyorum.”

Şilan kağıtları alıyor. Rengini ormanlardan alan yeşil gözlerinden düşen ışıkla okuyor. Gözlerinden koyu pembe, mor güllerin boy verdiği yarlar, çağlayanlar dökülüyor. Onunla birlikte tek mil doğa okuyor.

“Şimdi en uzak yolundayım hayatın ve çok yakınım kendime. Hissediyorum, içindeyim ve yaşıyorum. İnsan hissettiğini çok anlatamaz, sadece yaşar. Kendimi bildiğimden beri bir yolda olduğumu hissediyorum ancak bu bilme, yolun farkına varmakla buluşmamıştı. Her ne ise uzaklarda aramanın beyhude bir çabadan ibaret olduğunu anladığımdan beri derinlerimde ruhumun.

Şimdi biliyorum, her şeyin sonundayım ve her şeyin başlangıcındayım. İçimizde bir yerde hâlâ özlemine çektiğimiz o kadim zamanların bilgisini okuyorum. Ellerimde beyaz kağıtlar, yüreğimden okuduklarımı onlara yazıyorum. Meşe ağaçlarının gölgesinde mavi göğe yükselen dağların ortasındayım.

Kürt halkı, ülkesinin özgürlüğü için defalarca ayağa kalkmış ancak gerek bunu başaracak yeterlilikte bir önderliğe kavuşmaması, gerekse de iç ihanetler ve örgütsüzlük bu ayaklanmaları boşa çıkarmıştır. Halkımız sadece vatanını değil, bütün ulusal duygularını, dilini, yüreğini, beynini düşmana kaptırmıştır. Başkan Apo ve PKK, bu yitik ülke ve halk gerçekliğini hakikatiyle tanıttı, ölüm uykusundan uyandırdı, diriltti, özgürlüğü için savaştan bir konuma getirdi. Bu halkı diriltmek ağır görev, sorumluluk, tarihi bilinç ve üstün öngörü, büyük cesaret ve fedakârlık, yüce bir azim gerektiriyor. Halk olarak tarihte ilk kez bu kadar güçlendik, bu kadar yurtseverleştik, uluslaştık, özgürlüğe yaklaştık. İlk kez bu kadar onurlandık, başımız önümüzde değil artık. Tüm insanlığın yüzüne kıvançla

bakabiliyoruz. Ülkemiz çok değerli. Bunun için düşman bu kadar ısrarlı. Biz neden ısrarlı olmayalım ki? Canımızdan başka kaybedecek neyimiz var? Onurluca ölmeyi, onursuzca yaşamaya tercih edelim. Halkımızın ödediği bunca bedelden sonra bir o kadar da ödeyeceğine ve özgür yarınları kendi elleriyle yaratarak dünya toplumları içerisinde şereflice yerini alacağına inanıyorum. Başkan Apo önderliğinde yürütülen ulusal kurtuluş mücadelemiz çok yakında zafere ulaşacak ve mazlum halkım dünya insanlık ailesi içerisinde hak ettiği yerini alacaktır.”

Şilan, bir sayfa okuduktan sonra kâğıt tomarını yere bırakıp ayağa kalkıyor. Her zaman yaptığı gibi ellerini, beline doladığı ve üstüne cephane dolu raxtı taşıyan palaskaya atıyor. Baş parmağı iç tarafta, diğer elleriyle palaskayı sıkıca kavriyor. Kısacık alanı adımlıyor, dağların zirvelerine bakıyor. Az sonra yeniden kalktığı yere oturup kâğıt tomarının üstündeki sayfayı alıyor.

“Bütün insanlığa sesleniyorum! Size anlatacağım benim hikayem değil. Benim sanılan ama içine doğduğum yüzyılın, tozlu rafların ardında gizlenmek istenen toprağın dili hakikatin hikayesidir. Tarihten önce başladı bu hikâye ya da tarihe zorunlu bir başlangıç uydurulduğundan beri devam ediyor. O ayırmadan sonra başladı her şey.

Bazen bildiklerimiz ve duyduklarımız gerçeğin kendisi değildir. Birin ardında gizlenen çokluğundur. Her hikâyenin çok gözü vardır. Ne kadar çok bilinirse o kadar da artar gözleri. Yüzbinlerce olabilir, milyonlarca ya da daha fazlası... O hikâyeyi bilen, duyan, gören insan gözleri kadar doğanın, kurdun kuşun gözü de vardır. Öyleyse kim diyebilir ki, her hikâyenin bir gerçeği vardır. Gerçek bölünür, dağılır, her gözden içeri sızar mutlaka, bir zerrecik de olsa... Hayat, gerçeğin kendisine doğru yaptığımız yolculuktur. Benimki de bir yolculuktur farz edin.

Kürdistan halkına omuz verin, destek olun. Bu seste kardeşlik var, insanlık erdemleri var, dostluk var. Duyun artık! Açın gözlerinizi, biz vatani elinden alınmış, dünyanın dört bir tarafına muhacir gibi dağılan bir halkın evlatlarıyız. Bizler artık vatanımızda özgürce yaşama, insanca yaşama olanaklarına kavuşmak istiyoruz. Kan, gözyaşı ve zulüm halkımın kaderi olmamalı artık. Barışa, kardeşliğe, sevgiye, insana, doğaya ve yaşama en çok sevgi dolu olan biziz. Bu sevgidir, bizi savaşa zorlayan. Ölmek ve öldürmek istemiyoruz. Ama özgürlüğümüzü kazanmamızın da başka yolu yok. Bu savaşın suçlusu emperyalist güçler ve onun uşağı TC'dir. Susmak en büyük suçu işlemektir. Eğer gözlerinizin önünde akan bu kanı görüyor ve sessiz kalıyorsanız en büyük suçlu sizlersiniz. Kahrolsun her türden sömürgecilik ve gericilik!”

Şilan, sayfayı sağ tarafına okuduklarının üzerine koyuyor.

“Heval Zîlan, gerçekten bir gün bizi duyacaklar mı? Yoksa...”

“Duyacaklar heval duyacaklar” diyor Zîlan. Yerden aldığı taşı bir elinden diğerine atıyor. “Her şey bize bağlı. Kendimizi anlatmanın yollarını çoğaltmalıyız.

Göreceksin mutlaka bizi çok uzaklardan da duyacaklar, görecekler. Tıpkı bizim onları gördüğümüz gibi. Buna inan.”

Şilan, istediği her şey onun sözlerinde gerçekleşmiş gibi rahatlıyor. Yeniden okumaya dönüyor, sol tarafına koyduklarından bir sayfa daha alıyor.

“Kadim zamanlarımızdan kalma bir söz vardır, ‘Bizim topraklarda önce kadınlar uyanır, sonra güneş doğar çünkü güneşi kadınlar doğurur.’ Güzellikleri ve zenginlikleriyle işgalcilerin iştahını kabartan ve akınına uğradıktan sonra büyük yara aldı ülkemizin bu sözde gizli doğuş hakikati. Öyle bir yaraydı ki bir daha önceki varoluş kaynağına ulaşamadılar. Bu yüzden dağıldılar, parçalandılar, savruldular. Yeryüzünde dolanan yalnız ruhlara dönüşüverdiler. Unuttular gerçeği. Belki gerçeği unutmaktı cezaları, bazılarınınnsa gerçeği tüm hakikati ve ağırlığıyla taşımaktı. Gerçeği unutanlar, o günden beri hep bir kurtarıcı beklemektedir. Bu hakikati fark edenlerin yükü daha ağırdır. Onun için bu karanlık ve uzun savaşa atılmadık mı? Bu hakikati, sevgiyle taşımayı yürekten benimsedim. Zamandan ve yeryüzünden ayrı düşmek pahasına kendime yaklaştım. Onu gördüğüm anda, evet bu sensin, beklediğim, ömrümce ardında sevgimi verdiğim, etrafıma paylaştırdığım sensin, dedim.

O olağanüstü kurtarıcıyı aramayın. Ben de çok zaman aradım. Ama aradığınız her neyse olabildiğince sıradan zamanlardan, nefeslerden bulacaksınız. Bu sefer sıradanlıktan kötülük değil iyilik boy verecek, orada bir kurtarıcı var, sensin. Bilindik yollardan ilerlemek yerine kendi yollarınızı yaratmanın, oluşturmağın güzelliğiyle tanışın. Zorun mayası sevgidir. Aslında en büyük varoluş fark etmekle başlıyor. Sorumluluğumu sevgiyle taşıyorum.

Kürt kadınının özgürlük istemlerine cevap olmak ve onların temsili olmak amacıyla aldığım bu karar, bana büyük bir moral ve cesaret veriyor. Tarifi imkânsız güzel duyguların sahibi olmama neden oluyor. Bin bir türlü sıkıntıya ve zorluğa katlanarak fedakârlık gösteren, emek ve çabanın sahibi olan, Kürdistan dağlarında özgürlük mücadelesi veren bütün kadın savaşçılarımızın, özgür yarınları kendi elleriyle yaratacaklarına olan inancımın selamlıyorum.

Bu eylemi, gerçekleştirmem gereken bir görev olarak görüyor ve kendimi sorumlu hissediyorum. Mevcut geriliklerimi aşmanın, özgürleşmenin ve kendimi gerçekleştirmenin yolunun savaştan geçtiğine inanıyorum. Yaşam iddiam çok büyük. Anlamlı bir yaşamın ve büyük bir eylemin sahibi olmak istiyorum. Yaşamı ve insanları çok sevdiğim için bu eylemi gerçekleştirmek istiyorum. Halkımın özgürlük isteminin ve yüreğinin dili olacağım. Keşke canımızdan başka verecek şeylerimiz olsaydı.”

Son sayfayı sağ tarafına toprağa koyduktan sonra gözlerinden yaşlar boşanıyor Şilan’ın. Toprağa mor, koyu pembe güller doluyor. Zilan yanına yaklaşp elinden tutuyor. Başını omuzuna yaslıyor. Gözlerinden yaş yerine kelimeler akıyor.

Kelimeler ve güller, savaşın kasıp kavurduğu ülkenin topraklarına karışıyor.

“Sen savaşı iyi bilirsin heval Şilan. Öldürmeyi sevmesek de savaşın en kızgın anındayız. Ya özgür bir ülke için ileri atılacağız ya da gözyaşlarımızda kaybolacağız” diyor Zîlan.

“Savaşı iyi bildiğimden bu duygularım. Yazdıklarının üstüne söylenecek söz kalmıyor. Ama bu sorumluluğu en yeni savaşçımız üstlenecek. Görevlerimizi iyi yapsaydık buna gerek kalmayabilirdi.”

“İnan mesele bu değil. Sen, savaşçılığını kanıtlamış bir kadınsın. Sana şu ana kadar yaptıkların normal geliyordur. Ancak genç yaşında çok zorlu görevler üstlenmişsin. Bu da benim sorumluluğum, benim tercihim. Birbirimizi tamamlıyoruz. Biz kadınların birbirini anlaması çok önemli.”

“Anlıyorum ama bunu kabullenmek... zor” diyor Şilan. Yumruğunu sıkıyor dağın kadını. O an eline silahını alsa, dağları kuşatan karakolları yerle bir edecek kadar güçlü hissediyor kendini. Zîlan, onun gözlerindeki kararlılığı görüyor.

“Bu aynı zamanda benim yas tutma biçimimdir. Yası tutulmadı mı ölenin, insanı, toplumu içten içe çürüten bir zehire dönüşür. Tek sorun, o yası nasıl tuttuğundur. Kuzeyden güneye ülkemiz boyunca toprağa gömülemeyen, mezarı olmayan ve zorla yaşamdan koparılan tüm insanlarımız için bir yas. Hatta yanan her ağacımız, parçalanan her taşımız, kirletilen her su damlamız, tüm canlarımız için. Hem bu kadar göz önünde hem de kayıp olan ülkem içindir. Yasım, varlığımızı görünür kılmanın bir parçası olacak” diyor.

Birlikte susuyorlar, az önce hiddetli bir çatışmadan çıkmışçasına yorgunlar. Ağaçların gövdeleri arasında dinginleşiyorlar.

Şilan, tütün tabakasını çıkarıyor. İvis’ten aldığı altın sarısı Lice tütününü sarıyor. Birlikte sigara tellendiriyorlar. Ağızlarından yükselen dumanın arasında arılar vızıldıyor. Gözyaşlarının yerini sevinçle yaşanmış günler alıyor.

“Heval bu çevrede düşmanın yaktığı köyler var mı?” diye soruyor Zîlan.

Her zaman yaptığı gibi çenesini biraz yukarı kaldırıyor. Başı hafif sağa düşüyor. Gözlerinden hüznü bir gölge geçiyor.

“Bu tepenin ardında bir tane var, ne yapacaksın ki” diyor Şilan.

“Eğer güvenlik sorunu yoksa beni oraya götürebilir misiniz?”

Yarım saatte ulaştılar birkaç yıl önce yakılan köye. Kürdistan’ın binlerce köyü, Türk devleti tarafından yakılmıştı, ölümden kurtulabilmiş köy sakinleri de uzaklara sürülmüştü. Yıkılmış duvarlarda yanmış çerçeveler duruyordu. Yıkıntıların altında kalmış elbiselerin parçaları görünüyordu. Hâlâ yanık kokuyordu. Geçmeyecek gibiydi, yapışıp kalmıştı topraklara, taşlara. Doğa, istilanın izlerini silmek için yeşiliyle inat ediyordu, bu onun feryat figanıydı. Yıkıntıların üzerinde nazlı gelincik çiçekleri, onlara eşlik eden sarı kır çiçekleri; alıç, incir fideleri uzamıştı. Ağaçlarla, otlarla kaplanmış bir evin yıkıntısından içeri

girdiklerinde onları, yeni bir ev sahibi karşıladı, göğsü kızıl bir kuş alıç ağacının ortasında yuva yapmıştı. Onu rahatsız etmemek için gerisin geri çıktılar evden. Evlerin arasında orada yaşamış insanlara ait parçalar vardı. Belki de ikinci yangından geriye kalanları taşıyan evlerin arasında yürüdü Zîlan. Geriye kalan ne, diye düşündü.

“Bu 38’den sonra Dersim’in ikinci kırımıydı heval Zîlan” dedi Şilan. Gözlerinden kara dumanlar yükselirken anlatmaya devam etti: “Görseydin o günleri, dağ taş siyah dumanlarla kaplanmıştı. Ahırlarda hayvanlar yandı. Börtü böcek dahi o kokulardan çıldırdı. Sanki her insanın, eşyanın, hayvanın çektiği acı o kokulara yüklenmişti, dayanılmazdı. Bir gecede köyler boşaltılıp yakılıyordu. Hiç kimsenin tek bir eşyasını almasına bile izin vermiyorlardı. Direnenlerden katledilenler de oldu, çoğunluğu şehirlere sürüldü. Yoksul bir hayata mahkum edildi. Tabii o yıllarda savaş da çok yoğunlaştı.

“Hiçbir şey geçmedi hiçbir şey” dedi Zîlan titrek sesiyle. “Bu koku onların kokusu. Onların hatırası burada bizimle.”

Şilan’ın anlattığı kara dumanları ve kokuyu tanıyordu. Yere eğildi, yarısı toprakta küçük bir lastik ayakkabıyı çekip çıkardı. Şilan sessizce onu takip etti. Bir zamanlar canlıların nefesiyle kabarıp iniyordu toprak. O elbiselerin içinde devinen kollar, bacaklar, çarpan kalpler vardı. Çerçevesi yanmış şu pencereden dağlara bakıp güneşi beklemişlerdi. Çocuklar oynamıştı evlerin arasında. Bir ihtiyar yarısı yıkılmış şu duvara yaslanarak güneşlenmiş, tabakasından tütününü sarmıştı ağır ağır; belki geçip giden gençliğini izlemişti dağlara bakarak.

Bir zamanlar damda olan ama şimdi evin önünde yarısı toprağa gömülmüş loğ, damın toprağı sertleşip su geçirmesin diye hangi eller tarafından çekilmişti, hangi kolun damarları şişmişti.

“Acaba sahibi şimdi nerede? Büyüyebildi mi? Çok uzun sürdü bu işgal çok...” dedi Zîlan. Çocuk lastiğini yarısı yıkılmış duvarın üzerine koydu. Tozlu ellerini şalvarına sürdü. Kömürleşmiş tahtaların dağıldığı yıkık bir eve doğru yürüdü.

“Biliyorum buraya neden geldiğimi merak ediyorsun” dedi.

Şilan da beklentisini bakışlarından belli etmişti.

“Bu yıkık evlerin arasında demir ve çivi toplayacağız. Onların da acısı, söyleyecekleri var. Onların da alınacak intikamı var. Yalnız değilim, herkes benimle olacak. Bu kişisel bir eylem değil, bu ölüme bir koşuş değil. Bu yüzyıllık bir haykırıştır.”

Birlikte yakılan evlerin arasından demir, çivi gibi metalleri toplayıp torbaya doldurdular.

“Heval Şilan, bu köyün yeniden hayat bulduğunu düşünsene...” dedi Zîlan. “Kadınlar, renkli elbiseleriyle çeşmenin başında toplanmış. Çocuklar evlerin arasında koşuşturuyor. Hayvan, insan, çocuk, doğa sesleri birbirine karışıyor.”

İki kadın savaşçı, kederle viran olmuş köye baktı, pastel kalemle boyanan bir karakalem resim gibi giderek doldu, renklendi, şenlendi köy. Renkler seslere ulaştı, çocuklar ellerinde çubuklarla koşturdu peşi sıra, kadınlar günlük işlerine daldı, tarlalarda çalışanların sesleri geldi, bir şarkının nağmeleri yükseldi evin birinden, çeşmenin suları taştı, kuşlar ağaçlarda ötmeye başladı.

İki kadın savaşçı, gözlerinin önünde beliren köyün canlılığını seyre daldı.

Şilan, yeleğinin cebinden tütün tabakasını çıkardı, önceden sardığı sigaralardan bir tane de Zîlan'a uzattı. Pencere çerçevesinin yandığı yıkık bir duvarın dibine çöküp sigaralarını yaktılar.

"İnanıyorum heval Zîlan" dedi Şilan. "Biz görmesek de bu dağlar, köyler yeniden yaşam bulacak, eski neşesine kavuşacak."

Onaylarcasına başını salladı Zîlan. Sigaraları bittikten sonra kalkıp yola koyuldular.

Yeniden noktaya döndüklerinde herkes ot toplamaya gittiklerini sanmıştı. Torbayı yere indirdiklerinde metal sesi gelince savaşçılar merakla sordu.

"Bu ne heval Zîlan?"

"Bu benim yüküm heval. Acının ve kötülüğün hatıraları da benimle gelecek."

**

Ayrılıktan hemen önce, gökte henüz çok yakmayan güneşin parladığı bir günde kırlara çıkıyor. Rengarenk çiçeklerin arasında derin derin nefes alıyor.

"Çok mutlu ve heyecanlıyım. Bugün herkes ve her şeyle konuşmak istiyorum. Beni deli sanma ha!" diyor Şilan'a. Kollarını açıp etrafında dönüyor. Çiçeklerin üzerinde dolanan kelebekler de dönüyor etrafında.

Savaşçı Şilan, onun sevincine katılıyor. Dağlardan akan ak köpüklü suların renginde kahkahasını atıyor. Sonra, "Heval Zîlan istediğin kadar konuş. Ama tek başına fazla uzağa gitme. Ben biraz kuru odun toplayacağım" deyip meşeliklere doğru seğirtiyor. Onu doğayla baş başa bırakıyor. Meşeliklerin arasında çiçeklerle bir olan kadının mutluluğunda yitiyor.

Yaşadığı yoğun duyguları, ulaştığı yeri anlatmakta zorlanıyor. Sevdığı arkadaşları için bir tanım bulmalıydı ama hangi kelime karşılayabilirdi? Bu zorluğu ilk defa yaşıyordu; anlatamamak... Ona ne düşündüğünü ve duyumsadığını soran arkadaşlarına istediği cevabı veremediğine üzülüyor. Kimi zaman onu anlamak için fark ettirmeden izlediklerini görüyor. Ama nasıl anlatılırdı ki! Uçmak gibi mi... Hiç uçmamıştı ki uçuşun duygusunu anlatabilsin. Sevgi mi, acı mı, umut mu, öfke mi...

Ölüm mü, sonsuzluk mu?

"Ölüm ölüm" diye mırıldandı.

Peki her şeyin kimliğinden boşaltıldığı bu topraklarda ölüm hâlâ ölüm müydü? Ona ne olmuştu? Gerçek anlamını kaybettiğinde ölüme ne olurdu? Burada ölüm de yaşam gibi olması gerektiği yerde değildi. Yaşam hakikatiyle yaşandığında ölümün de bir anlamı olurdu. Korkulmazdı ondan, yaşam başladığında ölümü de içinde taşıdığını bilirdin.

Belki de insan sahiden o son eşiği geçmeden ne anlatabilirdi ne de anlayabilirdi. Anladığı anda artık yok oluyordur belki de. Tek bildiği insanın ömrü boyunca bazen ağırlık haline gelen ve yaşam adına çırpınan varlığı o kadar da ağır değildi artık. Sadece saf bir hafiflikti hissettiği.

Zîlan, yüzünü Sosin dağına dönüyor, yeryüzünün titreşimlerini duyuyor. Sosin dağı orada durdukça yaşam bu topraklarda hep sürecek, diyor.

Anahita'nın yurdu burası. Onun kız kardeşleri Xaskar'ın, Jêle'nin, Buyere'nin... Kaç insan medeniyeti gelip geçti bu topraklardan. Neredeydi? Nasıl bir toprakta yürümekteydi. Artık hepsiyle birlikteydi.

Eğilip mavi çiçeklerden birkaç tane koparıyor, kırmızı, sarı, beyazını ekleyip bir demet yapıyor.

Meşeliklerin altından kuzu kulağı topluyor. Mis gibi kokan kekikler, yarpuzlar topluyor. Boynuna sardığı ince yazmayı çözüp içine dolduruyor.

Bir elinde nefis dağ otlarıyla dolu bohça, diğer elinde rengarenk kır çiçekleriyle noktaya yürüyor. Komutan İsa, dün gece yağın yağmur sonrası sabah toprağı yarararak yeryüzüne çıkan mantarları toplamaktan geliyor. Yanında iki genç savaşçı.

“Rojbaş heval İsa” diyor Zîlan güneşin üzerine düştüğü ay yüzüyle.

“Rojbaş heval Zîlan. Ne yapıyorsun?” diye soruyor.

“Bugün içimden dolaşmak geldi. Ot topladım, çiçek topladım, doğayla konuştum.”

Kesik kesik kahkahasını atıyor İsa. Yanındaki savaşçıya dönerek, işaret ediyor. Savaşçı yaklaşıp torbayı açıyor. En büyük mantarı çıkarıp Zîlan'a uzatıyor.

“Biz de mantar toplamaya gittik. Yüksek tepelerde çıkar, kunkor mantarı. En büyüğü sana” diyor.

Zîlan, mahcup, yanakları al al...

“O zaman siz de bu çiçekleri kabul edin” diyor.

Birlikte noktaya doğru yürüyorlar. İsa'nın elinde bir demet kır çiçeği, Zîlan'ın elinde küçük bir bohça ot ve kollarının arasında kocaman bir kunkor mantarı...

Mutfak olarak kullanılan meşe ağacının altına gitti. Üç taş yan yana getirilerek kurulan ocakta ateş yanıyordu.

“Heval bugün ben yemek yapacağım size” dedi gülümseyerek. Kucağında taşıdığı büyük mantarı gösterdi.

O günün mutfak nöbetçisi olan savaşçı dönüp baktı.

“Vaay heval Zîlan bunu nereden buldun?” diye sordu. Elini mantarı vermesi için uzattı.

Zîlan bir adım geri çekildi.

“Yok vermem, çünkü bugün ben size yemek yapacağım” dedi heyecanla.

“Hayır heval Zîlan olmaz, yarın gideceksin. Bugün dağlarda son günün.” Cümleyi bitirir bitirmez söylediğine üzüldü. “Son” dediğine pişman oldu.

Zîlan onu üzmemek için neşeli bir şarkı tutturdu. Mantarı ve ot bohçasını bir kenara bıraktı. Gevşeyen saçlarını açıp yeniden arkadan bağladı sıkıca. Gömleğinin kolunu sıyırdı.

“Heval yok izin vermem. Bizim sana hizmet etmemiz lazım. Sen hazırlıklarını yap” diye ısrar etti savaşçı.

Zîlan, bohçayı açıp otları ayıklamaya başlamıştı bile.

“Bırakın içimden geleni yapayım. Size yemek yapmak beni mutlu edecek. Lütfen beni anlayın” dedi boynunu bükerek. “Ama bana çeşmeden su getirirsen hayır demem.”

O gün Zîlan, savaşıllara mantar sote pişirdi, üzerine kekik ekledi. Yanına da topladığı otlardan salata yaptı.

Arkadaşlarını çağırmadan önce konar göçer evlerini temizlemeye koyuldu. Aklına kutu gibi evler gelince gülümsedi. Ülkenin dağları, ormanları onların eviydi. Tabanı toprak, tavanı göktü, duvarları sonsuzluktu. Dağ yaşamının bu yalın inceliklerinden büyük bir haz duyuyordu. Dilinde şarkıyla yerdeki ufak tefek çöpleri, sigara izmaritlerini toplayıp az uzakta kazılan çukura attı. Otlardan kalan artıkları, yeniden toprak olmak üzere ağaç köklerine döktü.

Az sonra toprağın üzerine kurulmuş sofraya oturdular hep birlikte. Tabakları toprağa, odun ateşinde taşların üzerinde pişirdikleri ekmeği dizlerine koyup hep birlikte yemek yediler. Komutan İsa, mantarların ardındaki yolculuğunu anlatıyordu. Zîlan çiçeklerle dansını...

Şilan, yamaçlarda koşuşturmalarını teatral hareketlerle anlatıyor. Ormanın derinliklerinde dağılıyor kahkahaları. Ağaçlardan ve çiçeklerden yayılan çiçek tozları gün ışığının altında uçuşuyor, her yanı tül den altın bir örtüyle sarıyordu. Kuş sesleri doluyor her yana. Parmak kuşlar ağaçlarda uçuşuyor. Esen yumuşak yel, ağaçların dallarından ısıklar çalarak geçiyor.

Zîlan, zamandan kopardığı o anın büyüüne kapılıyor. İşte ölümsüz bir an daha, diye düşünüyor.

Yemek yerken tek tek hepsinin gözlerine bakıyor. En çok da gözleriyle konuşuyor. Gözler, diyor. Kalpte olup biteni anlatır ya, kolay kolay yanıltmaz. Eğer görürsen, her şey orada olur.

Gözlerde buluşuyor, gözlerde ayrılıyor. Gözlere anlatıyor kendini, kısa ama uzun dağ hayatını. Üzülmesinler istiyor, o giderken içindeki coşkuyu herkesle paylaşmak istiyor. Ama ne yapsa da sevgisini paylaşmaya yetmediğini görüyor.

Sevgiyle örülmüş örtünün altında orman, savaşçılar, dağlar ölümsüzlüğü yaşadığını bilmeden kazınıyor Zîlan'ın belleğine. Tül, diyor. Tül her an dağılabilir. Dağın her yerinde hâlâ işgalciler. Çabuk olmalıyım. Yetişmeliyim belleğin unutulmayacak yerine bu anı düşürmeye. Doğuşun zamanı şimdi değilse ne zamandır ki!

“Arkadaşlar yemeği beğendiniz mi” diye soruyor.

“Hımm çok güzeldi” diyor Şilan. “Bu yemeğe ne koydun. Bizi büyüledin. Bu haziran gününde her şey daha net ve ayrıcalıklı. Artık ölmeyiz.”

Gülüşler birbirine karışıyor. Her şey bir rüya oluyor, beş metre ötelerinde kayaların yanında öbek öbek açan ölümsüz çiçeğin tozlarında yitiyor.

Her birinin gülen gözlerine bakıyor bir daha. Hepsinden bir parçayı, bilgiyi, iyiliği yanına almak istercesine ruhuna çekiyor. Karanlıkla savaşmak için güzellik ve aydınlık gözleri, kalpleri, buğdayı tutan elleri, Kürdistan ülkesi için kendini adanmış ruhları topluyor. Acıları da yükleniyor, parçalayıp yok etmek için, bedenlerin özgürlük için çektiği azabı, yalnızlığı ve ayrılıkları, yüreklere sinmiş korkuyu, ağacın-taşın-kurdun kuşun yenmiş hakkını, yemişlerin ihtiraslarını...

Yemekten sonra geçmiş anlardan, insandan, zamandan ve dağ yaşamından sohbet ettiler. Şarkılar söylediler.

Güzel zamanlar hep hızla geçip giderdi, tadı damaklarda kalırdı sonsuza dek.

Savaşçılar elbirliğiyle son hazırlıkları yaptılar. Zîlan da hiçbir işten geri kalmadı, hazırlığın her aşamasında yer aldı.

Yükü tamamlandığı gün karanlık çökünce yola çıkacaktı. Üç savaşçı onu şehrin görüldüğü son noktaya kadar götürecekti. Vedalaşmak, sevdiklerinden ayrılmak zordu. Dağın ardında kaybolan güneşin geride kalan son ışıklarının altında toplandılar.

“Vedamız hüznle olmasın” dedi Zîlan. “Bedenimiz ölmeden kaç kez karşılaştık ölümle, kaç kez öldük. Yeryüzündeki varlığımız şu dağın esintisi kadardır. O kısacık esintiyi de özgürlük yoluna armağan ettik.”

Tüm savaşçılar kol kola girip yarım çember oluşturdular. Halay başını çeken Şilan, ilk adımını çapraz atarak bir halk şarkısının ilk mısralarını söylüyor:

“Ez berf im berf im berf im
Lê lê nar lê lê nar
Ez berf im berf im berf im
Lê lê nar tu delal î...”

Diğerleri hep bir ağızdan şarkının gerisini getiriyorlar:
“Ez berfa çiyakî sor im
Lê lê nar lê lê nar
Ez berfa çiyakî sor im
Lê lê nar tu delal î

Ez

berfa

çiyakî

sipî

me

Lê lê nar lê lê nar..."

Çember, esrime içinde daralıp genişliyordu. Üç adımı çaprazlama ileri atarken, son adımda bedenleri öne doğru eğiliyordu. Bir an adımları yumuşakça toprağa değiyor, bir an sonra dağın mevzilerinde savaşıyorlarmış gibi hızlanıp sertleşiyorlardı.

Halka, dağın inancında ebedi bir döngü. Yaşanmış her şey orada varlık kazanır. Herkes oradaydı; gitmiş olanlar, uzaktakiler, var olanlar... O ana dek her ne yaşanmış olursa olsun yeniden başlayabilmenin dansıdır elleri birbirine kenetleyen, terleyen avuçları birbirine yakınlaştıran. Yer değiştiren ter damlacıklarının zamanıdır. Kötülük ve iyilik çatıştırdı bu döngüde. Neşe elden bırakılırsa kötü olan başat gelirdi. İyilik için halayın halkasına katılan yüzler gülümser. Neşeli bir salınım içinde ayaklar yere basar, yerdeki kuru dallar çatırdadığında kelekler uçuşur.

Zîlan'ın bahsettiği esinti gözle görülebilseydi nasıl olurdu? Belki de savaşçıların halay çemberine bakılarak esintinin şekli anlaşılabilirdi. O esinti gözle görünür bir varlığa bürünebilseydi en çok bu ana yakışırdı, diye düşündü Zîlan.

Şarkı bitince halay çemberi de durdu. Hepsi nefes nefese kalmıştı. Alınlarında ter damlacıkları birikmişti.

"Sanırım bir daha görüşemeyeceğiz" dedi Şilan. Gözlerine düşen saçlarını geriye atmak için başını yukarı doğru bir iki kere salladı.

"Hayır, ben hep yakınınızda olacağım, buna inan" dedi Zîlan. "Belki öğrendiğimiz zamanla kısa anlar yaşadım. Ama zamanın bundan ibaret olduğuna inanmıyorum. Bunu deneyimledim. Kısa bir an'da dahi sonsuz seçenekler var."

"Ne yapsak sana yetişemeyiz. Durduğun ve baktığın yerle aramızdaki sınırları kaldırmak için çabalayacağım. Ülkemiz için. Bu gök, yer burada durdukça savaşağı. Seni anlamadıysak affet bizi, senin gönlün geniştir. Alnın Sosin dağının zirvesine değer."

"Hepinizi tek tek gördüm ve bildim. Hiçbirimiz için affedecek bir şey yok. Hep sizinle olacağım. Birbirimize sözümüz yapacaklarımız olsun."

"Bak" dedi Şilan, eliyle yarım ay çizdi. "Senin izlerin her yerde, oradan yürüyeceğiz. Yeniden buluşacağız. Sözüm pratiğim olacak."

"İzleri kahkahalarınla takip et isterim. Gülmek sana çok yakışıyor."

"Seninki kadar değil..." dedi, Zîlan'ın koynuna attı kendini. Kucaklaştılar.

Sonra tek tek tüm savaşçılarla vedalaştı Zîlan. Çiçekli tarlanın içine dizilerek bir fotoğraf çekildiler.

Yola koyulmadan önce Sosin dağına döndü. Işıkla yıkanmış olarak tüm ihtişamıyla orada, mavi göğün içindeydi. Onun ebedi varlığını yanı başında hissetti. Her yer onun ışığına banmıştı; ormanlar, savaşçıların yüzleri, yaşamın her anı...

Zîlan, kendisini bekleyen üç savaşçının ardında dalgalanan çiçekli tarlalardan aşağıya doğru yürüdü.

Şilan, adımlarını güvenle atan kadının ardından bakakaldı bir süre. En son gördüğü Zîlan'ın çiçeklerle bir olan örüğüydü. Kır çiçeklerinin arasında siyah bir saç örüğü nazlı nazlı salınıyordu.

**

Dokuz ay on gün önce geldiğı vadiden sırtlandığı yüküyle çıktı kadın. Buğdayın öldürüldüğü yüzyılın son çeyreğinde aşılmaz sanılan o eşiğı geçecekti. Savaşçılar, son yol ayrımına kadar ona eşlik edeceklerdi.

Gecenin karasından ördüğü saçlarını vadideki tek evin küçük kızına hediye ediyor. Zîlan'ın saç örüğü, kıyım zamanlarından beri toprak damlı evlerin sütunlarına asılı saçlara ekleniyor. Ezelden beri yalnız kalmış gibi solan saç örüklerinden tozlar yükseliyor. Karadan, kınanın alından, dağın külünden, ırmağın yosunundan saç örükleri, eskimiş sütunlarda birbirine bağlanıyor.

“Saç örüğüm sana hediyem olsun küçük kız” diyor Zîlan. “Evinizin sütununa as, baktıkça beni hatırla! Ama üzülererek değil, mutlulukla bak. Yalnız kalmış saç örüklerine ekle, sütunlar da yükünden kurtulsun.”

Küçük kızın elinde dağın güneşinden, rüzgarından izler taşıyan kara saç örüğü, öylece duruyor.

“Senin geleceğinde buğday yeşerecek” diyor Zîlan. Saçlarını okşuyor, bir öpücük konduruyor alnına. Küçük kız, yüzünde mutlu bir gülücükle bakıyor Zîlan'a.

Sonra içinden konuşuyor Zîlan: Hiç korkma olur mu? Korkunu, acılarını, dahası uzayan çağların yalnızlığını kendimle götürüyorum. Sen buğdayın tohuma eriştiğı ve ekmek olabildiğı bir çağın başlangıcındasın. Korkma, korkma...

“Heval Zîlan aynı başak gibi örmüşsün saçlarını” diyor küçük kızın annesi. Zîlan sıyrılıyor düşün en gerçek yerinden.

“Evet aynı başak gibi. Bu yaz tohumların dolacağı bir başak gibi, ne güzel değil mi”

“Güzel olmaz mı heval, sizlerin her şeyi güzel...”

Gülüyorlar hep birlikte.

**

Zîlan'a eşlik eden savaşçılardan Şahan, konuştuklarını kimsenin duymaması için Sewlî'yi dışarı çıkardı. Çevresindeki karanlığı gözleriyle taradı, dinledi, çıt yoktu. Yine de fısıltıyla konuştu.

“Heval Sewlî, arkadaşı mutlaka risksiz yollardan şehire ulaştırmalısın. Hastadır arkadaş, tedavi görmesi lazım. Senin görevin, arkadaş şehirde vereceğimiz adrese götürmen, gerisi sorun değil.”

Sewlî başını salladı. Aynı anda kafasında plan kurmaya başladı. Nereden geçirecek, polisleri nasıl atlatacak, yolları ardı sıra gözlerinin önünden geçirdi.

Şahan, dalgınlığından belki korktuğunu düşündü, emin olmak istedi.

“Heval Sewlî, anladın mı? Götürebilecek misin?”

“Ha heval, tamam tabii ki götürebilirim, sadece yolları düşünüyordum.”

“Kafanda küçük bir tedirginlik varsa başka bir yol bakalım...” dedi. Bekledi. Sewlî’nin gözlerinin berisine bakmak istercesine inceledi. Sewlî, uzun zamandır bu işi yapmasına rağmen bu denli hassas yaklaşılmasını anlayamadı. Ama herhalde önemli bir kişidir, diye düşünerek çok soru sormadı.

“Yok heval yok, tamamdır. Onu sapasağlam götüreceğim, merak etme” dedi üzerine basa basa.

Şahan da rahatladı.

Sewlî, ona şehre kadar eşlik edecekti. Yıllardır bu işi yaptığı için polise takılmadan şehre gitmenin gizli yollarını biliyordu.

Tüm ayrıntıları konuştuktan sonra Zîlan, elbisesini giyinmek için odaya geçti. Onu amacına ulaştıracak yelek Jêhat’ın önündeydi. Son kontrollerini yapıyordu. Zîlan’ın içeriye geldiğini görünce ayağa kalktı.

“Hazır mısın heval Zîlan” diye sordu.

Zîlan onaylarcasına başını salladı ve kollarını kaldırdı. Jêhat yeleği giyinmesine yardım etti.

“Ağır mı heval Zîlan” diye sordu.

Zîlan, sessizce üzerindeki elbiseyi inceledi bir süre. Jêhat, sorusunu duymadığını zannederken cevap verdi.

“Yüküm ağır heval. Kötülüğün bıraktığı izleri, onca trajedinin ağırlığını sırtlanmışım, dile kolay. Ama yeni bir hayatın kapılarını açacaksa, ne kadar ağır olursa olsun bunun gibi on elbiseyi daha taşıyım. Sen merak etme.”

Zîlan ile geçirdiği günler boyunca, onun dayanıklılığına, yürüdüğü yolun her milimini hesaplayan titizliğine hayranlık duymuştu. Bunu gruptaki diğer erkek arkadaşlarıyla da konuşmuşlardı. Kadınların gücünü küçümsedikleri, hatta yük olarak gördükleri anlar aklına gelince bir an utandı, gözlerini pencereden sızan karanlığa dikti. Kimileyin küçük ayrıntılara takılıp kadınların gücünü ne kadar da hiçe saymışlardı. Oysa her gün onların gücünü gösteren sayısız örneğe tanıklık ediyorlardı.

“Heval Zîlan kısa zamanda bize çok şey öğrettin, bunu unutmayacağım. Söylemek istedim” dedi.

Anlamıştı Zîlan, ansızın yüzünü pencereye çevirmesinin ardındaki duyguyu. Elini onun omuzuna koydu.

“Birbirimizden çok şey öğrendik, daha da öğreneceğiz. Hem büyüklerimiz boşuna dememiş ‘Şêr şêre çi jine çi mêre.’ Önemli olan eksikliklerimizi görüp mücadele edebilme gücünü göstermektir, değil mi. Arkadaşlarıma güveniyorum.”

“Doğru heval Zîlan. Birçok konuda kadınlar bizden daha önde. Savaşta da yaşamda da cesurlar. Ama feodal duygularımız bir türlü kabullenmiyor.”

“Heval Jêhat, bu sorgulamaların çok anlamlı. Hepimiz sömürgecinin bizlere öğrettiği bir kişilikle geliyoruz saflara. Ama bu dağlarda kadın ve erkek yeni yaşamı birlikte yaratıyor. Elbette bu keskin bir mücadele ile olacak. Sizleri gördükçe bunu başaracağımıza inanıyorum.”

“Değişeceğiz heval, karşınızda başka şansımız yok!” dedi Jêhat, canlı bir ses tonuyla.

Sonra da yeleği nasıl kullanacağını hiçbir detayını kaçırmadan açıklamaya başladı. Zîlan da hiçbir sözünü kaçırmamak için can kulağıyla dinledi.

“Peki sorun çıkarsa...”

Jêhat, çantasından iki el bombası çıkardı.

“Bunları yanında taşıyacaksın. Herhangi bir aksilik olursa kullanırsın” dedi.

Lacivert gök yıldızlarla dolup taşmıştı. Köpek havlamalarıyla cırcır böceklerinin dinmeyen şarkısında vedalaştılar. Jêhat, karanlık olduğu için içten içe sevindi, gözlerinde titreyen yaşları kimsecikler görmeyecekti. Kim bilir, diye geçirdi içinden, belki Zîlan ve Şahan da onun gibi düşünüyorlardı. Belki onların da gözünde titreyen hayat damlacıkları birikmişti. İki siluet vadiden dağlara doğru yol aldı. Jêhat, taş duvarın önündeki gölgeye birkaç kez dönüp baktı, hâlâ oradaydı. Dağlar gibi hiçbir şeyin yıkamayacağı güçte ve uzaklıktaydı.

**

Polis kontrol noktasına ulaşmadan kamyonundan indiler. Yolun on dakika yukarısında buğday tarlalarının arasındaki evlere doğru yöneldiler. Tarlanın kenarında açılan patikadan çıkarken, Zîlan dolmuş başaklardan birini kopardı. Bir buğday taneciğini çıkarıp ağzına attı, damaklarına süt kokusu yayıldı.

Nasıl hareket edeceklerine yolu bilen Sewlî karar veriyordu. Herhangi bir kuşkuyla yer vermemek için tanıdığı eve gidip çay içeceklerdi.

Evinin avlusunu süpüren kadın Sewlî’yi tanıdı, selamlaşıp gölgedeki tahta kürsülere oturdular. Zîlan’ı uzaktan gelen gelinleri olarak tanıttı.

Dün yağın yağmurla yıkanmıştı her yer, gök pırıl pırıldı. Evin saçaklarında yuva kurmuş serçelerin cıvıltısı sarmıştı ortalığı.

Üç kadın çaylarını yudumlarken evlerden, evliliklerden söz ettiler. Evin sahibi bir ara çocuğun cinsiyetini sordu. Sewlî de vereceği cevabı merak ederek Zîlan’a baktı.

“O bir kız!” dedi Zîlan, elini karnına koyarak.

“Aa ne güzel! Adını ne koyacaksınız?”

“Onun adı Nujiyan olacak. Anadilimizde yeni yaşam anlamına geliyor. Ondan çok umutluyum, yeni bir yaşamın kapılarını da açacak.”

“Güzel bir isim!” dedi kadın.

Sewlî, kadının daha fazla soru sormaması için araya girdi.

“Yenge hele kalk o dikiş örneğini bana göster, sonra gideceğiz. Gecikmeyelim, daha işimiz var” dedi. Kadınla birlikte içeri girdiler.

Zîlan, saçaklardan yere, yerden ağaç dallarına konan aceleci serçelere baktı. Derin bir iç çekti. Çamaşır telinin üzerine konmuş, boynunda koyu halkalar bulunan serçe kuşuna benzetti kendini. İçinde yarım kalmış, tamamlanmamış yaşamlar taşıdığı için mi bu kadar hızlı koşuyordu. Yetişmek istediği neresiydi. İnsan, kişiliğinde kaç zamanın izlerini taşır. Ya da kaç kere dünyaya gelir. Kaç doğuşu gerçekleştirir. İnsanın doğuşu biricik midir? Doğar, yaşar, ölür. Bu mutlak katılığı, bu katılığın perdelerini yırtabilir mi. Geçirgenlik yok mudur? Doğmanın başka biçimleri var mıdır? Zîlan’ın içine doğduğu inancın karakterinde doğuşlar çoktu. Kalbi, nereye yürüdüğünü biliyordu.

Yalnız serçe uçup ağacın dalındaki diğer serçelere karıştı. Sewlî geldi, evin sahibinden hatırlı isteyip ayrıldılar. Tarlaların arasından yürüyüp kontrol noktasını geçtikten sonra evlerin kalabalıklaştığı yerde yeniden caddeye ulaştılar.

Yarım saat minibüsle yol aldıktan sonra bir sapakta indiler. Evlerine doğru gidiyormuş gibi mahallenin içine doğru yol aldılar. Ardından seyrek evlerin arasından geçerek hedeflerinin görüldüğü tepenin başına ulaştılar. Şehir merkezi ağaçların içinde kaybolmuştu, sadece boyası dökülmüş bir kaç yüksek binanın tepesi görünüyordu. Munzur suyu, ayaklarının altında şehri kucaklayarak usul usul akıyordu. Onu görünce kendilerini tutamadılar, bayırdan aşağı inen patikaya atıldılar. İnsan Munzur’u görünce dahi hafiflerdi. Ama Zîlan’ın yükü ağırdı, inmekte zorlanıyordu. Ayağı küçük bir taşa takılıp kaydı. Önde yürüyen Sewlî, onu tutmak için dönünce sıyrılan eteğinden gördüğü şey üzerine bir an donakaldı. Yüzünü ateş bastı, elleri titremeye başladı. Zîlan, onun halini fark edince hiçbir şey olmamış gibi uzattığı elini tutup kalktı.

“Heval iyi misin? Yüzün... biraz...” dedi Zîlan, biraz tedirgin.

“Yo yok bir şey. İyiyim” diye cevapladı Sewlî kekeleyerek. İçi içini kemirirken yürümeye devam etti. Yalnız olsaydı hüngür hüngür ağlayacak kadar tüm duyguları şahlanmıştı. Munzur’a dua etti içinden. Xızır ben bu kadını nereye götürüyorum, diye sordu kendine. Silkindi, artık her adımında daha çok duyarlı olmalıydı.

Munzur nehrinin kıyısına inince her şey unutuldu. Sewlî çabucak köprüye yöneldi.

“Az bi dur hele” dedi Zîlan. “Munzur’u dinleyelim, izleyelim, gönlümüz açılsın, sonra çıkarız şehre.”

Kıyıdaki çakıl taşlarının üzerine oturdular. Onlar gibi suyun kıyısında oturanlar, yürüyenler vardı. Baharın son günlerinde Munzur hâlâ hırçın akıyordu. Demek ki hâlâ dağların karı eriyordu.

İkisinin yüzü de kenti kucaklayarak akan Munzur suyundaydı.

“O yaralı bir nehirdir heval Zîlan” dedi suskunluğu bozan Sewlî. “O kadar çok şey görmüştür ki, coşkunu yüreğinin yaralarındandır.”

“Biliyor musun, Munzur suyunu dinlediğimde hep bize bir şeyler anlatmak istiyor gibi hissediyorum. Sanki duyulmamaktan şikayetçi, kendini anlatamamanın derdine akıyor. Onu gördüğümde beri genç kızların ve oğulların hikayelerini anlatıyorum. Ona her gün fısıldıyorum, artık seni duyanlar var.”

Karşı kıyı boyunca yeşeren söğüt ağaçlarına baktı. Taptaze yeşil rengini suya da veriyordu. Karların eriyişi bittiğinde yemyeşil akacaktı nehir. Geçen yıl yaz sonunda vadiye girdiğinde görmüştü; kayalar arasından kıvrıla kıvrıla akan yemyeşil suya hayran kalmıştı. Artık onun doğduğu dağları biliyordu, Sosin dağının kokularını da yüklenmiş akıyordu.

Sewlî, söğüt ağaçlarının yapraklarında uzaklara yol alan gözlere baktı. Az evvel yamaçtan inerken yaşadığı kısa altüst oluş onu rahat bırakmıyordu. Bir çakıl taşı eline aldı, kolunu zorlamadan suya attı. Taş dibe doğru düşerken bıraktığı halkaları izledi.

“Heval Zîlan. Biliyor musun sanki seni uzun yıllardır tanıyormuş gibi hissediyorum” dedi durup dururken.

Zîlan tebessüm ederek ayağa kalktı, onun da kalkması için elini Sewlî'ye uzattı.

“Kim bilir! Kendine ne kadar güvense de insan, hayatın sırlarının yarısını dahi çözememiştir aslında. Belki de zamanın birinde tanıştık.”

Ayağa kalkıp köprüye yöneldiklerinde Zîlan aklına bir şey gelmiş gibi durdu. Tekrar oturdukları yere döndü. Üzerine giyindiği ince ve açık mavi montun cebinden buğday başağını çıkarıp Munzur suyuna attı. Başak, suyun köpüklerinin arasında uzaklaşana dek ardından baktı.

Sewlî'nin meraklı bakışlarını, “Benimle Munzur arasında bir sır” diye yanıtladı gülümseyerek.

Şehrin iki yakasını birbirine bağlayan yaya köprüsünden geçerek konuşa konuşa merkeze doğru yol aldılar. Şehir merkezine hangi yoldan gelinirse gelinsin en nihayetinde ulaşılacak nokta atlının heykeliydi. Sewlî ile Zîlan da gelip atlının önünde durdu. Şehrin göbeğindeki küçük meydanın en dikkat çekici yerine dikilmişti.

Devlete ait tüm kurumlar meydanın etrafında toplanmıştı. Mahalleler ise etraftaki dağların eteklerine kurulmuştu.

Uzun zaman önce her şey atlının heykelinin dikildiği meydanın işgaliyle başlamıştı. İstilanın önderi hep yüksekteydi. Atlının üzerinden uzaklara bakıyordu. Her an orada yaşayanların başını ezecekmiş gibi şaha kalkmıştı atı. Katıydı, hiç

yıkılmaz duygusu vermek ve kıyımı her an hatırlatmak için... Ezelden beri orada durduğunu hissettirmek için eski görünümünü verilmişti.

“Bu Misto Kor’un heykelidir” dedi Sewlî. Ardından durup Zîlan’a baktı.

“Haa, anladım kime söylediğini...” dedi gülümseyerek.

Atlının yüzünün dönük olduğu bu yerin adı Palavra meydanıydı. Canı sıkılan yerli halk, meydana gelir, volta eşliğinde sohbet edip şakalaşmış. Kimin nasıl bu ismi koyduğu bilinmez ama belki de aylıklığın keyfini çıkarırken yapılan şakalar biraz abartılmış ve meydanın ismi buradan doğmuştu.

İstilacılar, ilk bu meydana ayak basmışlardı. Yerli halkın ne dediğini önemsemeden adını değiştirip Cumhuriyet meydanı koymuşlardı. Sonrasında her köyün, dağın, suyun ismi değiştirilmişti.

38 soykırımından sonra ilk bu meydanda zaferlerini kutlamış, silahlı askerlerini yürütmüşlerdi. Sonra da bu yürüyüşü gelenek haline getirmişlerdi. Neredeyse altmış yıldır bu meydanda bando çalıp marşlarını söylüyorlardı. O anda sokakta, pazarda olan yerli halkı da marş söylendiği sırada kımıldamadan bir asker gibi durmaya mecbur kılmışlardı.

İstilayı yıkılmaz kılmak için tüm devlet binalarını atlıyı korumaya alır gibi meydanın etrafına dizmişlerdi. Meydanın güneyine kışla kurup askerlerini yerleştirmişler. Sol tarafta, devlete karşı gelenlerin kovuşturulacağı polis merkezi, sağ tarafına da mahkeme binası yapılmış. Adalet sadece işgalciler içindi. Devlete karşı çıkan yerliler bu mahkemede yargılanırdı, hemen yanı başında da cezaevi vardı. Tüm binaları da şehrin yoksul insanların eliyle yapılmıştı.

Kuzeyine de okullar kurarak dillerini, kültürlerini, kimliklerini çocuklara zorla öğretiler. Bu okulların kapısından girince anadilini unutman şarttı. Yoksa parmak uçlarına, al yanaklarına cetvelin sivri ucuyla vurulurdu.

Küçük şehrin dört yanında minareleri her yerden görülebilen camiler yapmışlardı. Çünkü onlara göre yerlilerin inandığı ne idüğü belirsiz bir tanrıydı ve onları, başlarına gelen her şeyin inançsızlıklarından kaynaklandığına inandırmaya çalışıyorlardı.

Sıra giysilere geldi. Yerlilerin, yurtlarının iklimine göre giyindikleri elbiseler hor görüldü. Onları giyinenlerle alay edildi. ‘Bunlar gericiliğin giysileri. Bizimkileri giyerseniz modern olacaksınız’ dediler. Bacaklarının içinde rahatça hareket ettiği şalvarı atıp, bacakları sıkı pantolonu getirdiler. Gömlekler, şapkalar... Sonra yerlilerin şarkılarını çaldılar, geleneklerini, tarihlerini, yemeklerini, sularını, topraktaki madenlerini... Zaman geçtikçe yerliler de alıştı bu duruma, her şey olağan bir yaşamın parçası yapıldı.

**

Sewlî'nin şehri tanıtması uzun sürmedi. Bir avuçluk yerdı. Dikkatlerden kaçınmak için atının ardındaki parkta oturmaya karar verdiler. Yanlarına gelen garsondan soğuk içecek ısmarladılar.

“Burası bayrak töreni yaptıkları meydan mı” diye sordu Zîlan.

“Evet burası” diye cevap verdi. Eliyle işaret ederek, “Bir asker, heykelin yanındaki direğe bayrağı asar ya da indirir. Diğerleri de orada toplanır, bu tarafta bando takımı, yanında da askerler dizilir.”

Zîlan, onu dinlerken ağzından şu sözcükler çıkıverdi:

“Burada çok şey olacak.”

“Hıı anlamadım, bir şey mi dedin” diye sordu Sewlî.

“Tüm ülkemizde şehirlerin, köylerin, dağların, suların, meydanların hep iki ismi var. Biri gerçek isimleri, diğeri devletin koyduğu isimler. Bir gün sadece kendi adlarıyla çağrılacak hepsi.”

Yola çıktıklarından beri onun kendinden emin ve net konuşması Sewlî'nin dikkatini çekmişti. Dağın savaşçılarını tanırdı ama Zîlan'da bir farklılık olduğunu hissetmişti.

Parkın hoparlörlerinde Mahsuni Şerif'in “Bu da gelir bu da geçer” şarkısı çalıyordu. Zîlan da mırıldanarak şarkıya eşlik etti.

“Bu da gelir bu da geçer ağlama.

Ne de olsa kışın sonu bahardır

Bu da gelir bu da geçer ağlama...”

Ya o anın atmosferinden ya da içinde biriktirdiklerinden Sewlî'nin gözlerinden yaşlar boşandı. Zîlan elini uzatarak gözyaşlarını sildi.

“Ne oldu, neden ağlıyorsun?”

“Sizleri görünce... Heval bana çok haksızlık yapıldı. Ben de dağa gitmek istiyordum. Ama beni anlamadılar. Ben böyle bir hayat istemiyordum.”

“Anlıyorum seni. Ama özlemlerini yaşıyorsun zaten. Orada olmasan da her gün onları görüyorsun, onlar için bir şeyler yapmaya çalışıyorsun. Bak ben de şehirdeyim şimdi. Ama bu mücadelede hepimiz bir basamağız. Varlığımızın tamamladığı şeyler var.”

“Ama hiç evlenmek istemiyordum” dedi Sewlî burnunu silerken. “Ben de onlarla birlikte ülkemiz için savaşmak istiyordum. Almadılar beni.”

“Sen yaptığın işin ne kadar anlamlı olduğunu bilsen... Yapacağın çok şey var, bir daha öyle düşünme tamam mı? Sen burada da çok şey yaparsın. Bak sana küçük bir sır vereyim. Çok güzel şeyler olacak, yer yerinden oynayacak. Ve bunda senin de payın olacak. O zaman anlayacaksın hepimizin ne kadar önemli birer halka olduğunu...”

Ağlamaktan burnu kızarmış Sewlî şaşkınlıkla başını salladı.

“Hadi fazla oyalanmayalım burada. Sen beni kalacağım yere bırak. Ama cuma günü buraya gel mutlaka” dedi Zîlan.

Sewlî, savaşçılara işini aşan sorular sormazdı, gerekli olduğunda onların bilgi vereceğini biliyordu. Zîlan’a da neden diye sormadı. Hesabı ödeyip parktan çıktılar.

Gözlerini meydana diken Zîlan, “Bu meydanda olacak...” dedi, neredeyse duyulmayacak bir şekilde.

Heykelin önünden geçerek birkaç gün misafir olarak kalacağı mahalleye doğru yürüdüler.

Batı ufkuna doğru kayan güneş, yeniden yüksek tepeleri al ışınlarla boyamıştı. Mor, turuncu, altın sarısı bulutlar, Sosin dağının kır çiçekleri gibi serpilmişti güneşin etrafına. Aşağıdan akan Munzur suyu, az sonra gecenin çökeceğı şehrin ninnisi gibi usulca akıyordu.

**

Önceden kalması için ayarlanan ev konusunda sorunlar çıkınca Zîlan da liseden arkadaşı Sevinç’in kapısını çalıyor. Sevinç, birkaç yıldır görmediğı arkadaşı Zeynep’i karşısında görünce şaşıyor ama sevinerek içeri alıyor.

“Aşk olsun Zeynep, insan haber verir. Hazırlık yapardım en azından” diyor Sevinç. “Ne hazırlığı canım, yabancı değilim. Ama kusura bakma, biliyorum biraz ani oldu.”

Sarıyorlar sevgiyle. Zîlan karnını tutuyor.

“Aa bir de yeğenimiz var” diyor Sevinç. Okul arkadaşını ailesiyle tanıştırıyor.

Yalnız kaldıklarında Zîlan üzgün görünüyor, arkadaşına eşyle kavga ettiklerini ve değişiklik olsun diye birkaç günlüğüne Dersim’e geldiğini söylüyor. Yarasını deşmemek için çok sorgulamıyor Sevinç. Onu anlattığıyla bırakıyor, hayatın akışına katılıyorlar birlikte.

Zîlan şehirde kaldığı her gece rüyaların kanatlarından gündüze yol alıyor. Gündüzü de geride bıraktığı arkadaşın, dağın, taşın özlemi ve hatırasıyla geceye taşıyordu. Bekleyiş! Ona dayanmak güçtü. Ömrü boyunca gösterdiği sabırdan fazlasını son günlerde göstermek zorunda kalmıştı. Uzayan günlerin sabırsızlığına bitmeyen geceler de eklenmişti. Lakin güneşi bekleyen halkının yüzü gülecekse buna değerdi. Bekleyişlerin son bulduğu bir başlangıçtaysa ömrünü vermeye hazırды. Neyse ki şehirde fazla kalmayacaktı, yoksa bir iki günde dahi biriken bunca özlemi nereye koyacaktı, nasıl dağıtacaktı. Burada hangi yana yüzünü dönse dağdı, yeşildi, beyaz buluttu. Fazla yabancılık da çekmedi.

Zîlan, sıcak olmasına rağmen dört gün boyunca ne banyo yapmıştı ne de elbiselerini çıkarmıştı. Arkadaşı, onun davranışlarını biraz garipsemişti ama içinde olduğu karışık duruma bağlamıştı. Ne de olsa ilk çocuğunu doğurmak üzereyken eşyle sorun yaşanmıştı. En iyisi fazla kurcalamayıp onu üzmemekti.

**

Şilan, ellerinde Zîlan'ın, incelikle kazıyarak yüreğinden çıkardığı harflerle dağ patikalarından hayata süzülüyor. Ellerinde tarihi taşıdığının farkında. Bu benim tarihim, diyor.

Zîlan'ın yokluğu doğanın inceliklerinde varlığa dönüşüyor. Bir yarısı özlem, diğer yarısı anlamlar dünyası. En çok özlem, yaşamın o ince noktası yerle bir edebilirdi kalbin yeryüzünü. Fırtınalar estirebilir, sarı sıcaklarda yakabilir. Karlarda inim inim inleterek derin uykulara salabilirdi.

O ince sızı baş gösterdikçe gözlerine dokunuyor. Harfler, sancılı bir ömrün, gülüşün damlacıklarıyla nasıl çekilir hale getirildiğini anlatıyor. Gözlerden kalbe taşıyor. İçinde taşıdığı hayatlar çoğalıyor. O an ne gelirse gelsin başa çıkabilir hissine kapılıyor. Derinlerdeki karanlığı kazıyor elindeki harflerle. Onu sürükleyen içindeki kara safranı kazıyıp çıkarmak, tanımak ve boşluğa salmak istiyor. Kazıyor, kimi harfler yenik düşüyor. Takati kalmayan yaşlı bir beden gibi yığılıyorlar yıkıntıların üzerine. Karanlıktan geriye kalanlar ağırlaşıyor. Sevgiyle örülen kelimeler, derinlere indikçe bir ışık topuyla karşılaşıyor. İnsanın unuttuğu ya da unutmaya çalıştığı ama Zîlan'ın inançla aradığı ve sarıldığı ışık. Henüz terk etmedi. Kıpırtısızlığıyla ölüme koşan dünyaya gereken, sadece biraz ışık.

Yürüyor yürüyor ve kara ağaçların ormanına varıyor. Az önce girdiği çatışmada yaralanmıştı ama kan yoktu. Sadece bedeni acıyordu, iki büklüm olmuştu. Ağaçlar da onunla birlikte iki büklüm olup gövdelerini tutuyorlardı. İnlediğinde onlardan da ses çıkıyordu. Bu ağaçlarda mı yaralandı, diye düşündü. Ama nasıl olurdu? Onlar çatışmada yoktu ki! Aklına hiç ağaçların insanlar gibi davranışlar gösterdiği gelmiyordu. Sadece nasıl yaralandıklarını merak ediyordu. Önce gece olduğunu sanmıştı, sonra ağaçların gövde, dal ve yapraklarının tümünden kara olduğunu gördü. Gece düşmüş gibiydi. Demek o yüzden kara ağaçların ormanı deniyordu. Sal vadisindeki bilge kadınların ormanına benzetiyordu. Ama onlar yeşildi, kara değil.

Hayatı bir patikaya dökülmüştü de üzerinde yürüyordu. Hayatının her anını gördü kara ağaçların arasındaki patikada. Bazen yıllar bir aya sığabildi. Bazen bir gün yılları buldu. Bazen bir gülüşe ulaşmak için birkaç saniyede binlerce kilometreyi aştı. Bazen bir acının son buluşu yılları buldu.

Yürümekti yaşamını yaratan. Yaşam yürümekle sürüyordu. Durmaksa ölüm demekti. Dağ patikalarında, şehirlerin daracık kaldırımlarında, ufka dek dayanan ovalarda hep yürüdü. Bademler çiçek açtığında, yer ısındığında, elmalar olgunlaştığında, ağaçlar yapraklarını döktüğünde, her yer beyaz bir örtüyle kaplandığında... Sadece yürüdü. Ağlayarak, gülerek, öfkeden titreyerek, sevgiden kanatlanarak, ayakları sızlayarak yürüdü. Dünyanın çevresinde kaç evren yürüdü bilinmez.

Yürümek sadece yeryüzünü adımlamak değildi. Görmenin, yaşamanın başka bir haliydi onun için. Aynı yolu tekrar yürüdüğünde dahi başka bir hale bürünüyordu. İnsan hayatının neden olduğu ağırlıklardan kurtulmak için de yürümek gerektiğini anladı. Yürürken saçları ağardı, yüzünde çizgiler belirdi.

Bir gün kara ağaçların ormanından geçerken ellerinden kayıp giden hayatı düşündü. Ve kelebekler gibi kaçıp giden sevgiyi. İçinde taşımakta güçlük çektiği çok hayat vardı. Onların acıları, sevgileri, yarımaları... Hepsi sere serpe dağılmıştı yüreğinin yüzüne. Onu inciten her şey onları da incitiyor. Onları koruyup besleyemiyordu. Çok güçsüzdü.

"Bak kelebekler uçuyor, tutamazsın onları. Tutabilsen de ölürler ellerinde."

"Kim o, kim var orada. Ben kelebekleri tutmak istemiyorum, onlarla uçmak istiyorum" diye bağırdı Şilan.

Kara ağaçların ormanında hiç kelebek yoktu.

Kırlangıçlar uçuyordu üzerinden, çığlık çığlığa.

Gözlerini kapadı sonsuzluğa. Söylediği şarkı da yoktu artık.

Kalbinin sesleri, kırlangıçların ardından uzuyordu, oysa uçacak bir gökyüzü de yoktu.

"Az önce kanatlarım vardı, aniden yere düştüler. Bir yaprak kırdı onları" dedi. Sonra dediğine bir anlam veremedi, "Ben insandım zaten uçamam ki, neden bu kadar üzgünüm?"

Neyse ki ormandaydı, kara ağaç kucakladı onu.

"Üzülme ben sana yapraklarımdan kanat yapacağım, istediğin yere uçarsın" dedi.

"Ama ben insanım, insanlar uçamaz ki."

Çok büyüktü kara ağaç. Konuştukça yüzü belirginleşti, özlediği o kadına dönüştü.

"Bilemezsin. Hayat bir döngüdür. Ben de dün bir kuştum, bugün ağaç ama yarını bilemem. Aç kollarını."

Açtı kollarını, yaslandı kara ağacın gövdesine. Gözlerini kapadı.

Kulağına fısıldadı ağaç, "Aç gözlerini, dağlarda öten kuşu dinle ve hatırla! Belki de o benim."

Ağaçların arasında uyandığında hâlâ karanlıktı. Neredeydi? Hâlâ kara ağaçların ormanında mıydı? Yakınında yatan savaşçı kadınları görünce rüyadan uyandığını anladı. Siluetler ormanına kulak verdiğinde derinden bir kuş sesi duydu. Nöbetten gelen savaşçı, Şilan'ın uyanık olduğunu görünce yanına yaklaştı.

"Heval Şilan neden uyanıksın, bir şey mi oldu?"

Dalların arasından süzülen ay ışığı kadın savaşçının yüzünü de aydınlatıyordu.

"Bir rüyadaydım, güzel bir rüya..." diye cevap verdi. Yeniden sırt üstü uzanıp kafasını çantasına koydu.

Ertesi gün günlüğüne şu notu düştü:

Sözlerinden bir çift kanat yaptım, kuşandım. Seninle özgürlüğe yürüyorum. Çocuk doğdu. Dağlarda yeni bir yaşamın filizleri boy veriyor. Zamanı sarsacak bir doğuş bu. Buğday tanesinin kehaneti gerçekleşiyor...

**

Zilan, 30 Haziran sabahı erkenden kalktı. Dün gece rüzgârın taşıdığı ateşin kokusu, ağaçların gölgesi, halaya tutuşan arkadaş elleri, rüya denemeyecek kadar gerçektir. Ya da ruhu son bir kez o uzak dağlara mı kanatlanmıştı. Akılla açıklanması zordu ama dün gece yaşadıklarının yüreğinde bıraktığı izler hayal değildi. Kalın meşe gövdelerinden doğan çocuklarla birlikte ağaçlardan yıldızlara doğru açılan sicim gibi yolda hiç zorlanmadan yürümüşü. Dağ keçileri gibi kayaları tırmanmışlardı, uçurumların arasında yeşil yapraklarıyla hiç kurumadan yaşayan o ağaca ulaşana dek. Ellerini tutan o kız çocuğu mu konuşmuştu yoksa ağaç mıydı, ayırdına varamamıştı. Demişti ki, “Bu ağaç senin ülkendir. Yeşil dallarıyla göğe doğru yükselen bu ağaç asla kurumayacak. Çocukları onun için yürüdüğü müddetçe asla...” Sonra üzerinde hiç zorlanmadan yürüdükleri kayalar da sevinçlerine ortak olmuştu, içindeki huzur her yere dağılmıştı. Belki rüyadandı, içinde fırtınalar koparken alelâde bir günü karşılar gibi sakindi. Halbuki dağdan indiğinden beri dört gecedir rahat uyku uyumamıştı. Taşıdığı yükten dolayı dikkatli olmalıydı. Nasıl yatıp kalkması gerektiğini epey çalışmıştı. Yine de az da olsa tüm ihtimalleri düşünerek, her gece balkonda uyumuştur. Ev sahiplerinin zarar görmesini istemiyordu. Yorgundu ancak yüreği, gökte süzülen kuşların tüyü kadar hafifti.

Hiçbir şeyden haberi olmayan evin sakinleriyle birlikte kahvaltısını yaptı. Arkadaşı Sevinç ile uzun uzadıya sohbet etti. İçindeki sabırsızlığa karşın yüzünde dervişane bir dinginlik taşıyordu. Sevinç de onu böyle rahat görünce sevinmişti. Çünkü üzüntüsünün çocuğuna da zarar vermesini istemiyordu.

Zilan, son bir kez tualete girdi, elbisenin eteğini yukarı çekip karnına baktı. Her şey yerli yerinde ve olması gerektiği gibiydi.

“Artık sona geldik” dedi karnına dokunarak. “Sonsuzluk yolculuğumdaki tek hevalimsin.”

Her şey tamamdı. Zaman yaklaşıyordu.

Aynaya baktığında dağ başlarında süzülen kartalı gördü. Tek gözlü savaşçı İvis'i, Zîne'yi, Şilan'ı, onu son yol ayrımına kadar getiren Şahan'ı ve tanıdığı her savaşçıyı yeniden hatırladı. Ne kadar güzel savaşçılar tanımıştı. Gözü arkada kalmayacaktı, her biri ülkesi için canını feda eden iyi yürekli savaşçılardı. Hepsini de çok özlemişti. Birkaç gün değil de aylar, yıllar geçmiş gibi. Derine inmekten kaçınarak tuvaletten çıktı. Salonun penceresinden dışarı baktı. Dışarıda hayatın akıp giden halini gördüğünde sevindi.

Telefon açmaya gideceğini söylediğinde arkadaşı onu yalnız bırakmak istemedi.

“Dur Zeynep ben de seninle geleyim. Ne olur ne olmaz” dedi Sevinç.

“Gerek yok canım. Zaten kaç adımlık şehir, gidip gelirim” diye ısrar etti Zîlan.

Şehir meydanına doğru ağır ağır yürüdü. Temiz yaz havasını içine çekti, “Ah ne güzel bir hava ne güzel bir gün” dedi. Yolun kenarında dizili akasyalara baktı, güneş ışınları yapraklardan süzülerek betona düşüyordu. Beyaz çiçekleri çoktan solup dibine dökülmüştü. Çocuklar yollarda top koşturuyordu.

Nereye dönse anıların dağları yükseliyordu; uzun yıllar önce kaybettiği babası, annesi, ailesi, Ali, arkadaşları, tanıştığı her savaşı... Sanki tüm hayatını yeni baştan yaşıyordu; çocukluğuyla ailesinin sorumluluğunu üstlenen yetişkinliği arasında gidip geldi. Sevdiklerinin yaşayacağı acıyı düşündü, en çok da annesinin. İçinden, “Umarım beni anlarlar” diye geçirdi.

Munzur suyunun akışını duyunca, şimdi hüznün sırası mı diye kendisiyle dalga geçti. Geçen yaz sonunda gelip geçtiği şehri yeşiller içinde görmek onu mutlu etmişti. Sewlî ile oturdukları parkın önünden geçti. Atlının heykeli hiç yıkılamayacak katılıkta şaha kalkmış atıyla oradaydı. Elini karnına götürerek mırıldandı: “Yıkılmaz denen her şey elbet bir gün yıkılır. Kanımızın üzerine kurduklarınızın sonu yaklaşıyor.”

Meydana yaklaşınca tost, içecek satan bir büfenin önünde durdu. Sokaktaki insanlar marş okunmaya başlanmadan kapalı bir yerlere ulaşmanın derdindeydiler. Çünkü geçmişin acılarını yüreklerinde taşıyan şehir halkı, ölülerin bedeni üzerine basılarak yükseltelen bayrağın önünde saygı duruşunda bulunmak istemiyordu. Dışarıda olup da saygı duruşunda durmayanlar polis baskısıyla karşı karşıya kalırdı.

Bayrak töreni yapacak olan asker kıtası bando takımının vuruşları altında alana girmişti. Trampete diğer çalgılar da eşlik etti. Artık dağı taşı inletmenin zamanıydı!

Askerlerin tam olarak yerlerini almalarını beklerken meydana kolayca ulaşacağı telefon kulübesine girdi. Ahizeyi eline alarak ardı ardına birkaç jeton attı. Aklında kalan bir numarayı çevirdi. Telefonun diğer ucunda onu tanıyan ses heyecanlanmıştı. Zîlan, ailenin, tanıdıkların durumunu sordu tek tek. Bir iki dakika sıradan şeylerden konuştular.

“Ben çok iyiyim. Beni merak etmeyin. Hepinizi çok seviyorum. Hoşça kal abla” dedi ve telefonu kapadı.

Ahizeyi elinden indirmede. Askerlerin toplandığı meydanı yandan görüyordu. Konuşuyormuş gibi yaparken askerlere baktı tek tek. Bir asker bayrağın yanındaydı, göndere çekilen bayrağı indirecekti. Bando takımının yanında uygun adım yürüyen askerler duruyordu. Trampetin vuruşuyla marş başlamıştı. *“Korkmaaa sönmez bu şafaaak-lardan yüzen alsancaaak...”* Kanlı bir çağın

bitişine çalıyordu bando takımı, derinden bir davul sesi ekleniyor dan dan dan dan...

Birleştireceği telleri yavaşça avuçlarına doğru kaydırды, üzerini görünmeyecek şekilde parmaklarıyla kapattı. Bir elini karnının üzerine koydu. Birine fısıldıyormuş gibi, “Zamanı geldi” dedi. Sol gözünden bir damla gözyaşı sessizlik içinde aktı. Yavaşça kulübeden çıktı, marş söyleyen askerlere doğru koşmaya başladı. Beş adım uzaktaydı geçmiş, beş adım yakındı gelecek, beş adımı koşuyordu şimdi.

Askerler marşın ikinci kıtasını geçmişti: “Çatmaaa, kurban olayıım, çehreni ey nazlı hilal!

Kahraman ırkıma bir gül...”

İlk defa bu kadar yakınlaştığı hâkî üniformalı askerler, çürümüş et ve ölüm kokuyordu. Vebal böyle bir şeymiş. Derler ki, erken alınmış ömrün acısı kıyıcıya yüklenir. Ölenin bedeni toprakta çürürken, o koku vebalini alana geçermiş. Yanık et ve ölüm kokuyordu bando, çaldıkları notalar, sözcükleri...

Birinci adımını attı Zîlan. O ana dek duymadığı kokular burnuna, nefesine doldu. Neyin kokusuydu bu? Yapıştı mı hiç gitmeyen cinsten. Zarife’yi gördü. Yeniden on beş yaşında bir genç kızdı. Babasının Hozat çarşısından getirdiği mavi çiçekli kumaştan dikilmiş elbisesini giyinmişti. Saçlarını iki örük yapmıştı. O sabah güneş doğduğunda duydukları kötü olayların son bulması için annesiyle dua etmişti. Anlamadıkları bir dili konuşan üniformalı ve silahlı askerlerin geldiği o ana kadar da dualarına inanmışlardı. Mutlaka çaresi bulunur, her şey biter ve yaşamları eskisi gibi devam eder, diye beklemişlerdi. Bir an sonra üzerindeki beden, kan ve kemikten yükü atmaya çabalıyordu. Ağzına dolan kekremsi tadı anlamaya çalışırken bir inleme duydu. Neredeydi, onu kat kat yerine dibine mi koymuşlardı. Diri diri mezara mı gömmüşlerdi, üzerine toprak mı atmışlardı. Ya da ölmüştü de farkında mı değildi. Yoksa... Yoksa bir çukur kazıp hepsini o çukura mı atmışlardı. Bunu yaptıklarını duymuştu. Ölmüşse eğer neden bunun farkındaydı, diğerlerinden neden ses çıkmıyordu. Az önce duyduğu inleme de boşlukta yitip gitmişti.

Kendini o kadar zorladı ki bedenindeki damarların koptuğunu ve içindeki sıvının akıp gittiğini hissetti. Ellerinin üzerine doğrulmaya çalıştığında üzerindeki yumuşaklığa baktı. O zaman farkına vardı, bu bir kadının kanlı bedeniydi. Ah bu beden, bu tanıdık koku... Bedenini sarmalayan bu kollar... Annesinin kucağındaydı Zarife. Annesinin kucağında kundağa sarmalanmış bir bebektir. Kollarını bıraktı, ellerini dayayıp doğrulduğu bedenin üzerine koydu yanağını, annesinin kolları yana düştü. Sol eli kendine doğru çekti, öptü, kokladı. Alnına değdirdi ağladı, gözlerinden Munzur suyu aktı, kanlar içinde.

“Benim de canımı al Munzur” diye inledi inledi. Gücü tükendi, baygın düştü. Az sonra yeniden uyandı. Az bir zaman mı geçmişti yoksa günler, aylar mı? Yok

ölmüş olamazdı, bedenindeki acıyı her milimetresine kadar hissediyordu. Bir aralık gördü. Elini uzattı, biraz ışık vardı. Işığa doğru koştu. Araladığı yerden ilerledi, nihayet kafasını küçük aralıktan dışarı çıkardı. Bir suyun kıyısında bedenlerin altındaydı. Tepecikten akan kanlar suya karışıyordu, suyun yüzeyinde bedenler akıntıya kapılmış gidiyordu.

O anda hatırladı. Köye gelen askerler, köyün tüm ahalisini sizi başka yere götüreceğiz diyerek bir tarlada toplamıştı. Sonra ellerine bağlanan iplerle tüm kabileyi iki sıraya koyarak birbirine bağlamışlardı. Munzur'un kıyısına kadar yürütmüşlerdi. Kıyıda makineli tüfeğin çalıştığını hatırladı, sonrası karanlıktı.

Zarife koştu, kanlar içindeki bedenini son kurtuluş umuduyla suya attı. Gökte yakıcı bir güneş parlıyordu.

İkinci adımı attı Zilan. Askerlerden biri onu durdurmaya çalıştı. Eteğine yapışan askerin elinden kurtularak koşturaya devam etti.

Yırtık giysileriyle bir kadın da onunla birlikte koşuyordu. Ardında silahlı askerler koşuyordu. Kolundan tutan askeri iterek devam etti. Üstündeki elbisenin son parçası da askerin elinde kaldı. Bedeninin üst tarafı çıplak kalmıştı. Kafasından akan kanlar, boynundan geçip göğüslerine dek ince dereciklerden iniyordu. Eteğinin yırtıklarından bacaklarından da kan aktığını gördü. Saçları dağılmıştı. Ama bedenine ne olduğu onun umurunda değildi. Hedefine kararlıca yürüyen bir savaşçı gibiydi. O ana kadar tüm yaşadıklarını geride bırakarak, zamanı yakalamak istercesine koşuyordu. Elini, silahıyla savaşa giden bir savaşçı gibi yukarı kaldırmıştı. Oysa topu topu dört mermi atabilmiş, silahını taşlara vurarak kırmıştı. Yüzünde ne yaptığını bilen insanların taşıdığı, yoruma yer bırakmayan keskin ifade vardı. Gittiği yer ölüm değildi de beklenen, özlemi çekilen bir yerdi. Kadın uçuşumun başına varınca bir an durakladı. Arkasından koşan asker de yere çakılıp kaldı. Kadın soğukkanlı bir ifadeyle yüzünü dönerek, "Ne topraklarımıza ne bedenlerimize ne de yüreklerimize asla sahip olamayacaksınız" diye bağırdığı anda bedenini uçuşumdan aşağı bıraktı. Kadının ne söylediğini anlamadı hiçbirisi. Yanlarında onlara yol gösteren, onlarla iş birliği yapan yerliye baktılar.

"Ne dedi bu kadın" diye bağırdı askerlerden biri.

Yerli başını önüne eğdi. Öfkeli askerin salyasının alnına ve saçlarına değdiğini duyumsadı. Asker bir daha aynı şekilde bağırdı.

Yerli, "Komutan der ki, size teslim olmam" dedi cılız sesiyle.

Daha fazla öfkelenen asker, "İt oğlu it" diyerek yerli adamın böğrüne bastı tekmeyle. Adam geriye savruldu. Elleri kohnunda acıyla kıvrılırken gözlerinden üst üste yığılmış cesetler geçti. Onlara yaptığı hizmetlere verdikleri cevaba içerledi. Ona çocuklarıyla iyi bir yaşam kurma sözü vermişlerdi. Ama ne yapsa, kendini ne kadar verse yetmiyordu. Hep daha fazlasını istiyorlardı. Kalkıp kalmamakta tereddüt etti. Üzerine yönelmiş hiddetli bakışlardan kurtulmasının imkânı yoktu. Ağzının kenarından ince bir kan sızdı. Askerlerin komutanı,

dizlerine dek çektiği postalın sivri ucunu yerde kıvrılan yerlinin başının arkasına indirdiğinde bayıldı.

“Hepiniz aynısınız! Bu muzaffer ülke için en iyi şey ölmeniz” dedi dinmeyen hışımıyla. Belindeki tabancayı çekti, yerlinin kafasına tek kurşun sıktı. Derisi kemiklerine yapışmış beden önüne yığıldı. Kanı üniformasına sıçradı. Kirlenen üniformasına baktı üzülerek, “Hay aksi, lanet olası haydut” dedi. Önünde yatan ölüye bir tekme daha vurdu, kıvrılmış beden ters döndü. Susuz toprak akan kanın hepsini anında çekti. Küfürler savurarak yakılmış buğday tarlası boyunca yürüdü, ardında bir tabur asker ile.

Üçüncü adımı attı Zîlan. Onu kolundan tutan askeri de sürükledi. Alnında boncuk boncuk ter birikti.

Bacasından kara dumanların yükseldiği trenler gördü. Hayvanların taşındığı, pislik içindeki tren vagonlarında sıkış tıkış insanların içinde Beye’yi gördü. Bir garipler topluluğuyla götürülmekteydi; erkekler, kadınlar, çocuklar, bebeler... Kıyımdan kurtulabilenler doldurulmuştu kara trenin vagonlarına. Götürüldükleri yerde köksüz salınıp duracaklardı. Köksüzlük alınlarına yazılmış gibi kendilerini yitireceklerdi. Ayakları yere basamayan bir hayalet gibi katettikleri her yol bu kara trene varacaktı. O küçük kız ant içmişti Ana’nın tapınağında. Bir hayalet misali yaşamaktansa kendini parça parça verip de bitirene dek yeniden dönecekti başa. Ta ki yeniden dönecek zerresi kalmayana dek. Yaşadıkları kıyımın acısıyla yanmış her can için, huzur bulmak için...

“Bu o” diye fısıldadı Zîlan. Vadiye girerken kayalıklarda gördüğü saçı başı dağınık kız çocuğuydu.

Vagonun dışarıyı gören küçük aralığına yapışmış, trenin içinden geçtiği arazilere bakıyordu. Dudakları susuzluktan çatlamıştı. Dışarı sarkan minik parmaklarından kan sızıyordu. Babası, kanayan parmaklarını avucuna alıp kan ve kirden rengi belli olmayan gömleğine bastırdı. Sonra öptü.

Kentler, köyler geçtiler, herkes kendi işindeydi; tarlalarında çalışan insanlar, trenle yarışarcasına kenardaki yollarda koşuşturan çocuklar...

Uzun ısıklar çalarak hiç durmadan yol alan trende “Suuu... Suuu” diye haykırıyordu insanlar. Onlara bir damla su verecek kimse yoktu, gürül gürül akan çeşmeleri yoktu. Kırım, trenlerle taşınanlar için her gün yinelenen azap olacaktı. Dördüncü adımı attı Zîlan. Bedeni çıplak o kadını gördü. Yanmış bir köy meydanında. Kanı teninde kurumuştı. Orada gözlerinin önündeydi. Elini uzattı. Bedeni yaralı kadın uyandı.

Sonrasında olanlar zamanın çağrısıydı. Zîlan mı konuştu yoksa onun bedeninde yaşam bulan tüm yaralı kadınlar mı bilinmez. Buğdayın öldüğü yaz başlayan suskunluk çözüldü.

İnsan hayatı boyunca türlü yollardan geçer, her şeyi yaşar; sevinci, üzüntüyü, aşkı, ihaneti. Ama en çok kötülüğün bıraktığı derin yarayı hatırlar. Her insanın

hatırlarken kanadığı hatırları vardır. Sonraki hayatını o izden yaşam denen özsuğu damıtmak için çırpınır durur.

Zîlan'ın kanayan hatırası da adını aldığı kadının iziydi. Sadece fotoğraflardan gördüğü çıplak beden onun hatırası olmuştu. Sanki birlikte büyüdüğü çocukluk ya da sırlarını paylaştığı genç kızlık arkadaşığıydı da o unutmuştu. Ta ki çıplak bedenini o meydanda görene dek. O benim hatıramdır, demişti. Hatta değil ben, annemin, nenemin hatırasıdır. Yüzyıllık bir hatıradır. Yüzyıldır o çıplak beden orada yatıyor. Sırf üç kuşak kanasın diye. Beden çürüyüp toprağa karıştığında yeniden atılıyor oraya.

“O ben miyim? Benim hatıram da ağırlığından başkasına mı yüklüyorum” diye düşündü. Ne zaman çıplaklık utanç oldu, o vakit insan karanlığına yenildi. Ehriman göklerde raksa durdu. En sonunda ele geçirmişti insanı.

Ben mi, annem mi, nenem mi, hangimiz? Belki hepimiz aynı kaderi yaşadık, yaşıyoruz.

Ya o bedeni parçalasam, yine de benden sonra gelenlerin de kanayan yarası olur mu?

O beni boğmaya çalıştıkları utancı parçalasam ellerinde ne kalır. Utanç sizsiniz, sizin yürekleri kanatan varlığınızdır, desem, son bulur mu insanın karanlığı?

O karanlıktan bir parça ışık sökebilir miyim, o çıplaklığın utancını parçalasam ışık zerrelere ulaşabilir miyim?

Denemeden bilemem ki. Tıpkı ateşin sırrını çözmeye çalışan o son kelebek gibi, Simurg kuşu gibi ya da düşünün işte bu kadim topraklardaki her bir hikâyeyi, hangisi olayım, hangisi yinelensin. Yok yok. Bu yeni bir hikâyeye olsun. Belki Dersim'in Thûye kuşu masalı hayat bulur.

Işık salkımlarından dünya, evren doğdu ya çıplaklığın parçalarından sevgi neden doğmasın. Işık neden doğmasın. Aslında belki insan yaşamı hep bir tekrardan ibarettir. Kötülük tekrar edince ona karşı masallar da tekrar eder. Hep ışığın peşinde koşar birileri. Adı her çağda değişir. Ama onlar hep yeryüzüne güzellik içinde dönmeyi başaranlardır. Derler ya, dünyada ışık içinde yürürsen, tekrar ışıklar içinde dönersin. Seversen, içinde böbürlenene canavara yenilmezsen, ekmek gibi temiz olursa kalbin, su gibi akışkan, yine öyle dönermişsin dünyaya.

Belki ışık ile karanlık ezeli ve ebedi bir düşün içinde çarpışıyordur da hayat bundan doğmuştur. Öyle de olsa bana düşen bu düşün en güzel yerinde olmaktır.

İnsan her şeye erdiğini sanır, canlıların içinde zekasıyla övünür, iki ayağının üzerine kalkabildiğinden beri bundan dem vurur. O insandır, canlıdır, gerisi de şeylerin toplamı. Lakin o canlılığın hayatın ta kendisi olduğunu anlayana dek tükenir. En çok da kendisi uzaktır bu canlılığa. Canlılık hayattır, ışıktır, vermektir, almaktır.

Ya insan! Çok mu şey yükledik insana. Ki içinden çıkamadı bir türlü, sadeleşemedi. Bir karmaşanın içinde debelendi de tükendi. İşte bir savaştayız. Canlılığını yitirmiş

bir topluluğa karşı hayatı savunuyoruz. Ama ölerек, parçalanarak. Kim inanır buna, anlatsan kim inanır, bu savaşta olmayan kim inanır. Desen ki böyle böyle, yok inanmazlar. Bize masal anlatmayın derler. Evet bu masaldır, desen. Desen ki yeryüzüne geldiğimizden beri bu masalın içindeyiz.

Çıplak bedeni anlatsan, desen ki ben yüzyıldır böyle çıplak sokaklara atılanım. Desen ki o çıplaklığa atfedilmiş utancı, kederi, yalnızlığı parçalamak istiyorum. Bu benim canlı bedenim değil desem. Bu yüzyılda böyle uydurma masal mı olur, derler.

O yabancı ellerin, karanlığın çıplak bedenimdeki izlerini yok etmektir amacım, desem. Ben anlatmanın bir yoluyum. Ben bir yolum. Sözle anlatamadığında, eylemle anlatamadığında, silahla anlatamadığında başka yol ararsın. İşte ben o yolum. Bu benim seçimim. Çıplak bedenime kara postallar değdiğinde yaptım seçimimi. Yüzyıldır yinelenen kaderin kederinden yol yaptım. Son fedayı bedenime, çıplak bedenime yükledim. Elemin türlü biçimlerini omuzladım. Karanlığın kalbine doğru yürüyüşüm başladı. Karanlığın ruhu -eğer varsa- ne kadar koyu olabilir. Tahmin ettiğimden de koyu bir karanlık bu. Bu karanlığın cesaret gerektirdiğini biliyorum. Orada biriken öfkeyi görüyorum. Yıkıcılığı, ihaneti de yüklendim; karanlığın elinden her şeyini almaya çalışıyorum, parçalanacak hepsi. Karanlığın ruhunda en çok da korku var. Öyle büyük şeyler hayal etmeyin, olabildiğince tekdüze, sıradan. Ne kadar da titriyor. Belki bu titremeyi duyarsınız. Yakılan köylerde rastlarsınız. O titreşen alevler gibi. Hâlâ duman kokusunun geldiği bir köyde yalnız kalmış ayakkabılar, elbiseler gördüm, toprağa karışmış, eskimemekte direnen; perdeler gördüm yıkılmış duvarda ısrarla asılı duran. Çerçeveler gördüm, perdeye sıkıca tutunan. Bu nasıl bir tutkudur, dedim.

Hayattır işte, dediler. Canlısın nihayetinde, öyle kolay bırakıp gidebilir misin, gidemiyoruz, dediler.

Tavandan düşmüş kavak gövdeleri gördüm, yeniden filizlenmişti. Büyüyecekti filiz. O gövde toprak olacak ve kavaklar büyütecekti. Perdelerden güller fışkıracaktı.

O zaman ölüm yokmuş, dedim.

Güldüler. Bana, çıplak bedenime.

Ne sandın ya, ölüm diye bir şey yok. Ah siz insanlar ah, nasıl da kandınız küçük dünyanıza, yarattığınız dünyaya. Çiçekli fistanlardan yeniden çiçekler fışkıracak, dediler.

Dedim ki, o zaman ben doğru yoldayım. Çıplak bedende ne istersem büyütürüm, yeşertirim.

Tabii ya, dediler hep bir ağızdan. Sen istersen neler yeşermez ki, yeni sevgiler, mutlu çocuklar. Bak o ayakkabılardan mutlu çocuklar doğacak. Dur hele neler doğurursun o bedenden, hangi taşı öperse öpsün, hangi dili konuşursa konuşsun

birbirini anlayan insanlar doğurursun. Parlayan gözler, uzayan saçlar, birbirini tutan eller, yükü omuzlayan kollar, yardıma koşan bacaklar, en çok da gören kalpler doğurursun.

Ya bedeni parçalanan savaşçılar ne olacak, dedim.

Gövdesi bombalardan parçalanmış ağaç konuştu: Sen bedeninden ayrılan başlar doğurursun, yuvalarından çıkarılan gözler, kopan bacaklar, kesilen kulaklar, burunlar doğurursun. Böyle tamamlanır bedenler. Onlar seni bekliyor, seninle doğacaklar. Hiç korkma, herkes tamamlanır.

Haa! Yandık diye kendini heder edip durma, ah etme. Biz bedenlerimizden ne canlar yarattık. Asıl siz düşünün bu kadar sırtlandığımız kederden, acıdan ne yaratırız diye. Nelere kadir bu can.

Yeryüzünde her şey candır, katı dediğimiz her şey. O candır yeşerten. Binyıllardır mucize diye taptığımız budur. Candır. Gözümüzün önünde duran ama görmediğimiz, kör olduğumuz candır. Gördüm onu, o cana kirlilik yaklaşılamaz, o bir yolunu bulup temizler. Kötülük zarar veremez, o bir yöntemini bulur ondan iyiliği yaratır.

Az ötede bir parçası taşın altında kalan nal dedi ki, zaten insan candaki kudreti anlasa bu kadar harap olmaz, bu kadar acı yüklenmez. Ben bir atın ayağında seldim. Ben doğururum yine, yeniden atlar koşacak bu çayırlarda.

Gözlerimi açtığımda dile gelen her şeyi gördüm. Anladım ki kalbimle görmeyi öğrendim. Can, dedim koştum yıkık evlere sarıldım. Can dedim kollarımı açtım, canlar doluştu göğsüme. Elimde perdeler, göğsümde fistanlar, yarısı yanmış tahtalar, ayakkabılar, kemikler, taşlar, küller... Hepsi doluştu göğsüme, onlarla yürüdüm. Çıplak bedenim doğuracak. Son olmayacak, biliyorum. Böğrümü çiğneyen postalların izi çoktan silindi.

Koşuyorum göğsümde yakılan, öldürülen, toprağa gömülen, aşağılanan, hor görülen her canla. Göğsümde çiçeklerle. Karşımda sadece koyu karanlık, içindeyim karanlığın. Onu ruhandan vurdum. Göğsümde taşıdığım canlarla aydınlanıyor, parçalanıyor karanlık. Işıktan geldiysek yeniden ışığa dönüşümüzün zamanıdır. Karanlığa dönüşmüş herkes ve her şey yeşerecek.

Bando çalıyor. Bandoların çaldığı karanlık ezgilerle dağlarda canlar düşüyor, şehirler kayboluyor.

Korkmayın, diye bağıriyorum, hâkî renk üniformalar içindeki bando takımına.

Hep birlikte öleceğiz ve hep birlikte yeniden döneceğiz hayata. Herkes layıkıyla dönecek. Denedim başka yol bulamadım. Yüzyıldır toprak damların altında demlenen suskunluk beni buraya taşıdı. Yüzyıldır çıplak bedenime çöreklenen karanlığı söküp atamadı hiçbir yol. Siz karanlığın en küçük parçasısınız. Affedin beni. Sizin hatırlayacağınız son şey ışık olacak hiç olmazsa. Siz karanlığın ruhuna ulaşmak için bir köprü oldunuz.

Giydiğiniz postalların izi hâlâ çıplak göğsümde duruyor. Rahmimde bir çocuk büyütemedim. Ama binlerce parlayan göz doğuracağım az sonra. Çıplak bedenim patlayıp dağıldığında yeni şafağın başlangıcını taşıyor olacak ışık zerrecikleri! Karanlığın kalbinde dip yokmuş, görüyorum. Demek bu yüzden zulmün sınırının olmaması. Yutuyor yutuyor ama yuttuğu hiçbir can, dolduramıyor bu dipsiz karanlığı. Ben dibine doğru gidiyorum.

Karnımda topladığım metal değil, sizi öldürecek olan metal değil. Katılaşmış utançlarınız, delici hatıralarınız, çıplak bedenime yüzyıllardır yaptığınız işkencedir. Onlar birikti, karnımda toplandı, katılaştı. Karanlığın kalbinin dibinde patlamaya hazır! Dibe ulaşıncı patlayacak.

Çıplak bedenimle vadide izi kalmış küçük kız çocuğunun ardından yürüdüm. Dokuz ay on gündür yürüyorum. Onuncu günün sonunda karanlığın kalbine ulaştım.

Karnımda taşıdığım kız çocuğunu burada buldum. Sadece onu mu? Yitirdiğim herkesi, kadim zamanların eşkıyalarını da buldum. Karanlığın yuttuğu, kaybettirdiği her şeyi burada buldum. Karanlığın kalbi patlayınca hepsinin ruhu azat olacak.

Gidişime üzülecek kimileri, kimileri de öfkeyle dolacak. Öfke onları körleştirmiş. Anlamaları için kalpten görmeleri gerek.

Gittiğim yolu tanıyorum, çok uzun zaman bunun için çabaladım ve başardım. Dibe doğru sağır edici bir zelzele koptu. Yoksa korkunun titreyişi mi bu?

Oraya ulaştığımda ve patladığında karnımdaki doğuş anı, hatırlayacaksınız. Biliyorum, çok uzak zamanlardan ve kıtalardan hatırlayanları görebiliyorum. Kalp gözü açık olanlar, en nadide parçasını karanlığa kaptırmış olanlar, sevmiş olanlar, güzelliği hissedenler hatırlıyor. Onlar çoğalacak. Kalpteki ateş sönmez. Özgürlük kalpten görüldü mü tüm bedeni kaplar. Benim çıplak bedenlerden ulaştığım yerdir özgürlük. Karnında canlar büyütmüş analar kızmasın bana. Bu doğuş hepimizindir.

Çıplak bedendeki patlama gerçekleşince geriye kalacak olan saf hakikattir. Çıplaklığın gerçek manası budur. Çıplak olan her şeyde saf bilinç vardır. Ne kadar yalan ve hile toplansa da onu değiştiremez, çarpıtamaz.

Karanlığın kalbi çökünce çıplaklığın üzerindeki utanç da hor görülmek, ezilmişlik de dağılacak, korkunun perdeleri yırtılacak.

Karanlığın kalbinde koşuyorum. Acınacak bir yolda değilim. Çıplak bedenler üzerindeki izler kalkacak, bunu kutlayın, bu ölümün değil doğuşun kutlamasıdır. Karanlığın kalbinde en dibe ulaştığımda artık konuşamayacağım. Ama beni anlatacaklar çok olacak.

Koşuyorum, yaklaştığımı biliyorum, daha hızlı koşuyorum.

Çıplak bedenlerin inciten hatırası artık siliniyor, hatırlanacak olan gerçektir.

Beşinci adımı attı Zîlan. Tam ortalarına ulaşmak için eteğine sağdan soldan yapışmış askerleri de sürükledi, onların silahlarını, devletlerini, bayraklarını da çekti. Kendi gücüne şaşıtı kaldı.

Kadınları gördü. Kalplerinin üzerinde onun fotoğraflarını taşıyan kadınlar dağlara koşuyorlardı. Buğday tarlalarının arasında sararmış dolu başakları topluyorlardı. Korkunun perdesi yırtıldı. İnsanın parçası olan korku yıkıldığında ne kadar da hafifti artık. Oysa hiç zor değilmiş, hiç aşılamaz değilmiş. Korkunun merkezindeydi. Hızlı koşup o noktaya ulaştığında artık onsuzdu.

Şehirlerden ve dağlardan, geçmişten ve gelecekte tüm kadınlar ona koştu. Hepsî Zîlan'da buluştu ya da o, acıyan tüm kadınları içine alacak kadar genişleyip büyüdü. Vardığı yerde kendini buldu. Konuşan oydu, dinleyen de o.

Doğuş zamanındayız artık. Geri dönülemez bir şafağın başlangıcında, güneş az sonra doğacak Sosin dağlarının zirvesinden. Kayalıkları kızıla boyayarak yemyeşil eteklerde parlayacak, ta ki gözlerimize ulaşana dek. Her şeyin sonundayız demeyin, gaflete düşmeyin. Hiç karalar sarmayın gece saçlarınıza, bırakın dağ rüzgarının serinliğinde uçuşsun.

Bu al al olmuş şafağın başlangıcında uzaklardan gümbürdeyen davulların sesi duracak. Dağları inletecek olan yeni başlangıcın sesleridir. Bandoların susmasıyla başlayacak her şey, rafların tozları kalkınca tarihin sayfaları görünecek ve yeniden yazılacak tek tek. Yaşlı yüzlerin çizgilerinden okuyacağız tarihi, kuşların dilinden ve taşların belleğinden...

Yeniden yaşanacak zaman, endişe etmeyin. Yeniden diyorum, yeni bir yaşamın şafağı bu. Bunu bilerek gidiyorum. Dağları saran istilanın izlerini yok etmeye.

İçimdeki tüm kuşkuvarı yok ettim. Ben bir fedayım. Ancak fedalarla doğar yeni bir yaşam. İnsanlık tarihi, unutulmuş fedalar tarihidir. Hangi şekilde kendini feda ettiğinin ne önemi var, yeter ki bu karanlığı delen, ışığı karanlıkta bırakılanların üzerine sızdıran bir feda olsun.

Yazılmamış bir tarihin silinmiş ayak izlerini aradım. Tüm izler, toprağın sahiplerinin tüm izleri, istilanın postalları tarafından ezilmişti. Yoktu bir zerrecik iz. Bu yüzden kendimi feda ederek aradım, kanımı damlatarak izleri aradım basılmış her toprak parçasında. Bir kez yetmedi ölmeme, her gün yeniden öldüm ve her gün yeniden dirildim. Bedenim parçalanarak, aklınızın alamayacağı acılarla kıvrılarak, yenilerek, ölümü sırtımda taşıyarak aradım. Nasıl bir aramaktı bu; sonunda kendime ulaştım, kendimi tanıdım.

Marşın ikinci kıtasını gırtlakları yırtılırcasına çıkıran askerlerin ortasına ulaşınca avuçlarını birleştirdi. Baştan başa dağlar ülkesinde o kadar çok sessizlik birikti ki, orada yaşayan her kişinin boynuna dolanacak kadar uzadı. Sessizlik, kabullenıştır sanıldı. Elbet kopacaktı bir yerinden, ama nerede nasıl patlayacağını hiç kimse kestiremezdi.

Büyük bir patlama oldu. Zîlan'ın karnından ışık parçacıkları fışkırdı, karanlıklara doğru. Çılgınlık içinde bir zaman kapandı. Trampetler, davullar, trompetler, ziller sustu. Uzaklara bakan muzaffer atının önündeki bayrak ışık parçacıklarıyla delindi. Binlerce, yüzbinlerce fısıltı göklere doğru uçtu. Bayrağa, bando vuruşlarına mahkûm edilmiş tüm ruhlar, ölüm çukurlarına doldurulanlar, hayvan dışkılarıyla dolu tren vagonlarında uzaklara sürülenler, uçurumlardan atılanlar, mağarada zehirlenenler, kurşunlananlar, kanı toprağa dökülen tüm yerlilerin, parçalanan taşların, yanan ağaçların, evlerin, vurulan hayvanların ruhu ay yıldızlı bayraktan yükselerek dört bir yana dağıldı.

Beye'nin karanlık tarafından yutulduğu yaşta Zîlan karanlığı parçaladı. Korkulan ölümü öldürdü. Umudu, karanlığın kalbinden çıkarıp suskunluğun dağlarına yaydı.

**

Sewlî, o pazar günü askerlerin marş okuyacağı meydana geliyor. Meydana, askerlerin içine doğru koşan bir kadın görüyor. Ağır yüküne rağmen adeta uçarak koşuyor. Sewlî de onu görünce koşturaya başlıyor. Büyük bir savaş meydanında tek başına kadın, modern silahlarla donatılmış işgal ordusunun üzerine yürüyor. Bando, hâlâ muzaffer marşını haykırıyor. Davulların tam tamları daha da sertleşiyor, askerler silahlarını kaldırıyor. Karnında yüküyle kadın, yüzyılı gerisin geriye adımıyor.

“Kahrolsun sömürgecilik! Yaşasın Kürdistan” diye bağıyor kadın.

O büyük patlama anında yer sarsılıyor, meydanın kenarındaki dükkanların camları paramparça oluyor. Bir bomba değil ki patlayan, meydana atılan çıplak ve yaralı bedenler de patlıyor; yüzyıllık öfke, ezilmişlik ve sabırla bekleyen yürekler çatlıyor. Kıyamet yerine dönüyor meydan. Ah'ı alınmış her can, postalların, yeşil üniformaların içinden fırlıyor.

Sewlî de bağıyor:

“İşte bir fedanın neler doğurduğunu görün. O, hepimizin adına tek başına savaşıyor. O hep yaşayacak, ölen biz olacağız. Bu toprakları işgal eden her postal çökecek. Bu onların kıyameti.”

Sewlî, telefon direğinin tellerine takılıp kalan bir tutam saç görüyor, Zîlan'ın saçları tellerin üzerinde dağlara bakıyor.

“Saçlarımız” diyor Sewlî. “Sonsuzluk saçlarımızda. Kandan ve kemikten sıyrılan saçlarımız birbirine ekleniyor. Yüzyıldır bir tutam saça tutunarak tarihin yollarını katediyoruz. Yeniden bedene dönüştüğümüz anda zaman mı bükülüyor, biz mi başa dönüyoruz. Kavgaları durduran saçlar, aşklara düşüren saçlar, ahın ve duanın saçları, şiirin ve şarkının saçları...”

Polis arabaları ve ambulansların siren sesleri arasında gözyaşlarından bir ırmakla sokaklara akıyor Sewlî, yetmedi koşuyor. Ne kadar hızlı koşsam onun bir tek saç teline ulaşamam, diyor.

El ele tutuşmuş iki kız çocuğu görüyor, Zîlan'ın indiği dağın doruğunda. Aha işte çıldırdım ben, çıldırdım ben diye dövünüyor.

Meydana dolan askerin zırhlı araçlarından öfke saçılıyor etrafa. Sağlam kalan camları da silah dipçikleriyle kırıyorlar. Bu öfkeden kaçınarak kapalı bir yere sığınmak için çabılıyor şehrin insanları.

Sewlî, başakları dolup taşan buğday tarlasına giriyor. Herkes ona bakıyor, çıldırdığını düşünüyorlar.

Rüzgârda nazlı nazlı salınan buğday başaklarına dokunuyor. Oturup kucaklıyor başakları, gözyaşlarıyla akıyor sızlanmaları...

Başakların arasında uğuldayan rüzgâra kulak veriyor.

Rüzgâr mı konuşan, başaklar mı?

Hiçbir göz, hiçbir kalp, hiçbir el ölmüyor, ölüm yok, ölüm yok, diyor Sewlî. Bizde ölüm yok, kalbimizde ölüm yok. Dönmek var, dönüşmek var. Bir döngüdür hayat. Yaşamın ötesinden korkmanıza gerek yok, asıl yaşadığınız bugünden korkun. Vakit varken ardınıza dönüp bakın ve bugüne dönün. Yaşadığınız günde her şey olup bitiyor, yaşadıklarınız ve yaşayacaklarınız her şey o tek günde, hatırlayın.

**

Zîlan, dağların içindeki küçük şehirde çok uzaklardan dahi seçilebilen o toz ve duman bulutunda görüldüğünde, dağın tek gözlü savaşçısı kayalara tırmanıyor. Külden ateşe dönüşmenin zamanıdır, diyor içinden. Dumandan yağmura, beyaz bulutlara... Elinde sesini arkadaşlarına duyurabildiği telsiziyle, haykırıyor.

“Zîlan başardı başardı başardı!!!”

Haykırırken gözyaşları dökülüyor yanaklarından kayalara, taşlar ıslanıyor. Olduğu yere çöküyor, tırnaklarını taşların oluklarına geçiriyor, parmaklarından kan sızıyor. Kan ve gözyaşından bir ülke kuruluyor, tüm yurtsuzların sığabileceği kadar genişliyor; kayıp sürgünlerin ruhları mavi gökte uçan kuşun kanadında geri dönüyor. Bir gözünde ülkesini taşıyor savaşçı, diğer gözünde kötülüğün hatırasını... Unutmamak için...

Arkadaşlığına ağlıyor, yeminine sadık savaşçı...

Zîlan'ın sevgisini özlüyor.

Dağların ortasında dönüyor, her dağa döndüğünde yüzünü, “Bakın bu dağlara, burada sevgiyle yürüyen o kadını hatırlayın” diyor. Gözlerinde yaşlarla arkadaşlarına onu anlatıyor.

“Çokça bahsettikleri kader varsa eğer onun kaderi sevmekti. Ne yaptıysa çok sevdiğindendi. Onun kendini yaratışı, var edişi hep sevgiyle oldu. İnsan

mükemmel bir varlık değil. Onu kıranları, eksikliğini, acısını dahi sevgiyle tamir etmeye çalışan bir insandı. Bu yüzden çok kırmadı. Dağları yerinden oynatmadı belki keramet alametleri göstermedi. Onun mucizesi varlığıydı, sevmedeki cesaretiydi. Hiç boşuna olağanüstü bir şeyler aramayın. Çünkü insan olağanüstülüğe o kadar şartlanmış ki gözünün önündeki mucizeyi fark edemez. Bu da bize söylenen yalanın bir parçasıydı. O, bize yalanı ve sevgiyi ayırt etmeyi öğretti. O bizim tanrıçamızdır. Kurtarıcı beklemenin zamanı değil, kurtuluşa katılmanın vaktidir.”

Dağın zirvesine doğru koşuyor tek gözlü savaşçı. Vadiye bakan kayalığın ucuna gidiyor. Taşın üzerine oturuyor, güneş batarken her yer ısıltılarının altında yitiyor. Gök kubbenin ve taşların sahibi kartal semada dönüyor çılgık çılgılığa.

Cebinden katlanıp sarılmış bir kâğıt çıkarıyor. Zîlan'ın son vedalaşmada yazdığı mektubu okuyor:

“Dağların Savaşçısına;

Bütün duyguları çok üst boyutta yaşıyorum. O kadar yoğun ki bu duygularım, deşarj olamıyorum. İçimde çok büyük sevgiler var, araziye bakınca, Dersim'in güzelliği bir taraftan sarhoş ediyor. Bir taraftan arkadaş ortamı, maddi anlamda oldukça sıkıntılarımız var. Bu bana çok anlamlı geliyor, arkadaşların zorlanmalarını gördükçe ortamımız daha da yüceliyor gözümde, o zaman arkadaşları müthiş seviyorum. Bazı arkadaşlarla göz göze geliyoruz, ama konuşmadan o kadar çok şeyi paylaşıyoruz ki gözlerimizle. Arkadaşlardan ayrılmanın hüznü kaplıyor içimi, yüreğim burkuluyor, çok kutsal bir yaşam bu. Sıkıntılarımız çoğaldıkça, her zorluğu yaşadıkça daha da bağlanıyorum yaşama. Biz Kürdistan gerillalarıyız. Duy bütün dünya burada sömürgecilik eriyor, yerle bir oluyor. Soyunuyoruz gün be gün, sömürgeciliğin pisliğini atıyoruz. Benim duygularım bunlar. Yazacak çok şey var. O kadar çok ki cesaret edemiyorum. Sana çok gizli bir şey yazıyorum (Seni çok seviyorum savaşçı).

Güzellikler seninle birlikte olsun.

12/06/1996/ Zîlan”